

σχοδιαστής

ΤΕΥΧΟΣ 9 - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1983 - ΤΙΜΗ 100 ΔΡΧ.

ΚΥΠΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ
ΕΡΕΥΝΑ
ΕΡΕΥΝΑ

ΣΤΡΑΤΟΣ

ΘΕΑΤΡΟ

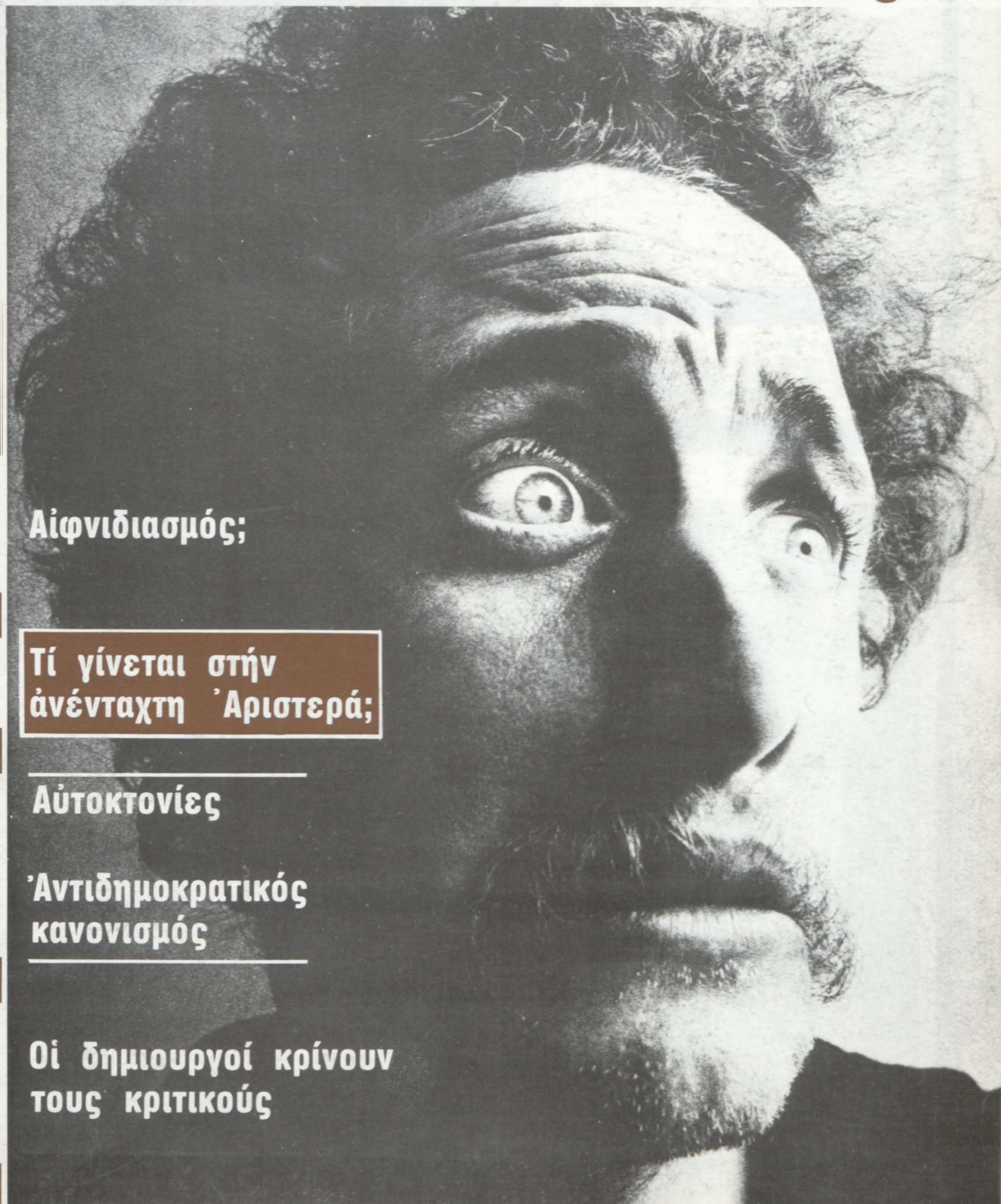
Αίφνιδιασμός;

Τί γίνεται στην
άνένταχτη 'Αριστερά;

Αυτοκτονίες

Αντιδημοκρατικός
κανονισμός

Οι δημιουργοί κρίνουν
τους κριτικούς

K

ύπρος και Παλαιστίνη. 'Αμνηχανία μπροστά
σέ δύο δράματα πού οί αποφάσεις του
ΟΗΕ καί ή διεθνής διπλωματία δέν
μπορούν νά άπαλύνουν. 'Αν τουλάχιστον
μπορούσαμε νά συμμεριστούμε τήν
τελεολογική αίσιοδοξία τών κομμάτων τής
'Αριστεράς πού άπό τίς ήττες
βλέπουν νά ξεπετιούνται οί νίκες του
μέλλοντος όπως τό ρόδο άπό τ' άγκάδι,
άν τουλάχιστον μπορούσαμε, δά 'ταν αυτό
μιά κάποια παρηγοριά...

'Αλλά ένώ τά κόμματα κρατούν σφιχτά τήν αίσιοδοξία γιά τόν
έαυτό τους, ή έκτός κομμάτων 'Αριστερά άρχίζει νά κινείται.
Προεκλογικά ή πρός κάποια, άόρατη άκόμα, διέξοδο; Οί
άπόψεις κάποιων έπώνυμων πού έκφράζουν ένα φάσμα άπό
πρωτοβουλίες έν εξέλιξι, μπορούν, άν μή τί άλλο, νά
χαρτογραφήσουν ένα τμήμα του άπροσδιόριστου αυτού χώρου.

"Όμως άς πάψουν οί γκρίνιες: 'Η ΑΤΑ ξανάρθε! Είσιπράττεται
ήδη τακτικά άπό τούς δημόσιους ύπαλλήλους ένώ καταργείται
καί ή «τροπολογία 27» άπό τήν πρώτη του νέου έτους.
'Ελεύθερες οί έργατικές διεκδικήσεις. Θρίαμβος καί στό
συνέδριο του ΕΚΑ. Βέβαια τά ΚΑΤΕΕ δέν έγιναν άνώτατα,
ξαναλειτούργησε όμως ή ΔΕΗ στό Κερατσίνι καί δίνονται
άδειες γιά νέες βιομηχανίες στην 'Αττική σάν φάρμακο κατά
τής άνεργίας, ή μήπως κατά του ύπερπληθυσμού; Νά γίνονταν
κι οί έκλογές λίγο συχνότερα...

Καί μιά καί είπαμε γιά γκρίνια: Δέν μπορώ νά θυμηθώ ποιός
άνθρωπος του θεάτρου είχε πεί γιά τούς κριτικούς: «άπό τό
χαλασμένο κρασί γίνεται τό καλύτερο ξύδι». Οί δικοί μας
πάντως θεατρικοί δημιουργοί είναι πολύ πιό κόσμιοι όταν
κρίνουν σ' αυτό τό τεύχος τούς έξ επαγγέλματος κριτές τους...

Βέβαια όλα τά πράγματα έχουν ένα τέλος. 'Ετσι καί ή
σύσκεψη τών 'Αθηνών σημαίνει τό (πανηγυρικό ή άδοξο;)
τέλος τής έλληνικής προεδρίας στην ΕΟΚ. 'Υπομονή. Σέ πέντε
χρόνια δά 'ναι καί πάλι δικιά μας.

Παρά τούς έορτασμούς, είναι άκόμα γραμμένο σέ κάποιο
άθηναϊκό τοίχο: «Τό Πολυτεχνείο ήταν ή άρχή - δά 'ρθει κι ή
σειρά του Καραμανλή». Τί νά σημαίνει, σήμερα πιά, αυτό τό
σύνδημα; Πώς, όπου νά 'ναι, γιορτάζουμε τά ...30χρονα του
Προέδρου;

'Ετσι λοιπόν. Πανταχόθεν θαλλόμενος ό Σχολιαστής
άποχαιρετά τό 1983, τή χρονιά τής γέννησής του.
'Αντιδεοντολογικός, έμπορικός, πορνογραφικός,
σκανδαλοθηρικός, προσφεύγει μέ λόγια του Καρόλου
Μπωντλαίρ σέ σένα «ύποκριτή άναγνώστη! όμοιώσή μου -
άδέρφι μου»...

Σ.

ΤΩΝ ΑΝΩΝΥΜΩΝ

Ξεκινώντας να πω δυό τρία πράγματα, που βασανιστικά με πιέζουν για τό Πολυτεχνείο, έρχονται συνέχεια στο μυαλό μου οι «μαύρες τρύπες» που έχουν την ιδιότητα να τα εξαφανίζουν όλα στα έσωτερικό τους.

Άφου λοιπόν βρεθήκαμε τότε στη δίνη που δημιουργεί ο λαός όταν γίνεται υποκείμενο της ιστορίας, και τό γεγονός αυτό ανεξίτηλα μάς σημάδεψε, και άφου για δέκα χρόνια παροπλισμένοι, μέ τό όραμα της ζωής μας βίαία αποδιοργανωμένο, ακούγαμε τις φωνές των άλλων, αλλά και τις δικές μας φωνές παραμορφωμένες, να βρίσκουν και να έφευγίσουν νοήματα για τό Πολυτεχνείο, να περιφρονούν τόν έσωτερικό άγώνα, αλλά και τόν συνεκτικό

ιστό της ιστορίας μας, άπομείναμε μέ τά θραύσματα της μνήμης μας

νά τροφοδοτούν την πιό άγρια σαρκαστική διάθεση, και τις εικόνες ν' αναβλύζουν σ' ένα ζεστό κύμα συγκίνησης, παραπαίοντας σέ άπελπιστικό βαθμό άνάμεσα στις δύο αυτές άντιφατικές καταστάσεις, κλείσαμε φέτος την πρώτη μας δεκαετία.

Και άφου τά θραύσματα της μνήμης δέν είναι ικανά να στοιχειοθετήσουν ιστορία, οι τριακόσιοι προβοκάτορες, ή Συντακτική Συνέλευση και ή Οικουμενική Κυβέρνηση ξεχάστηκαν και παραχώρησαν τη θέση τους στο έπος που γράψαμε όλοι ένωμένοι, και άφου από κανένα έπος δέν λείπει ο ποιητής, και αυτός βρέθηκε στο πρόσωπο του Νίκου Παναγιωτούνη, οι άνθρωποι γίναν πλατείες Ηρώων Πολυτεχνείου και μνημειώδεις προτομές,

ό,τι άπομένει είναι ή προσωπική μυθολογία που στηρίζεται στις εικόνες και τη συγκίνηση που άπ' αυτές αναβλύζει.

Ενώ λοιπόν κατακλυζόμαστε από νέα στοιχεία και νέα πρόσωπα που έρχονται στο φώς, άπ' όσους έχουν αναλάβει εργολαβικά την υπόθεση του Πολυτεχνείου μέ την άνιστόρητη, άπρόσωπη και ιδιοτελή τους γλώσσα, εξακολουθεί να παραμένει στο βαθύ σκοτάδι τό γεγονός ότι τό ιστορικό γίνεσθαι ξεπερνούσε πολύ τους ανθρώπους και ότι αυτοί οι άνθρωποι παρέμειναν ως την τελευταία στιγμή άνθρωποι και όχι κομμένες κεφαλές, δηλαδή και γενναίοι και τρομαγμένοι και ήρωικοί και φοβισμένοι, άντιφατικοί.

Ότι όλοι είχαμε φτάσει στα όριά μας, ότι ο βαθύς, υπαρξιακός φόβος του θανάτου άπλωνόταν βαριά

έπάνω μας, ενώ δέν μπορούσαμε να κάνουμε τίποτ' άλλο άπ' τό να παραμένουμε εκεί, ότι είμαστε όλοι «έκτός έαυτού». Ότι αυτή ή «έκτός έαυτού» κατάσταση έκφράστηκε και στον αίμόφυρτο τραυματία που σήκωνε τη γροθιά πάνω από τό φορείο και στη βραχνιασμένη φωνή του ραδιοσταθμού μέσ' τό σιωπηλό σκοτάδι που τρύπαγαν οι προβολείς, και στο παρατεταμένο μαζικό παραλήρημα των δεκαεσσαήρων στα κάγκελα. Αυτά τά παιδιά κανείς δέν σκέφτηκε να τά ρωτήσει πώς βίωσαν τη φοβερή αυτή στιγμή και πώς μελλοντικά τά καθόρισε. Αυτά τά παιδιά δέν ήταν έπώνυμα, δέν προσφέρονταν για έμπορευματοποίηση, άποπροσωποποίηση, κατάταξη, ταξινόμηση. Αυτά τά παιδιά βρέθηκαν μέσα σέ μία στιγμή και για μία μόνο στιγμή στο προσκήνιο της ιστορίας.

A.A.

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ '83

Ό φετεινός γιορτασμός του Πολυτεχνείου δέν τίμησε τελικά τόν διοργανωτή του. Στά δεκάχρονα της εξέγερσης του Νοέμβρη, τό Υφυπουργείο Νέας Γενιάς δέν είδε να δικαιώνονται οι πόθοι του για τό forum, που θ' ανακάλυπτε έπιτέλους τό νόημα και θα έπιχειρούσε την ιστορική άποκατάσταση εκείνων των γεγονότων. Τό πολυδιαφημισμένο 17ήμερο, παραχώρησε τη θέση του στη συνηθισμένη τριήμερη φέστα, αδύναμο να προσθέσει τίποτα παραπάνω, από τους «άντιστασιακούς» που αυτόρεσκα έβλεπαν τόν έαυτό τους στον καθρέφτη και τους φλέλληνες άλλοδαπούς, που συναγελάζονταν στη «Μεγάλη Βρετανία». Η ιστορία επαναλαμβάνεται: οι μαθητές των γυμνασίων, έν έτει 1983, να άναζητούν «τή λευτεριά, τη μόρφωση και τό ψωμί», οι εϋρηνιστικές οργανώσεις να δηλώνουν πόσο «γερά πατά» ή άλλαγή και τά κόμματα να παρελαύνουν προεκλογικά στην άγωνιστική πορεία των δικαιωμένων και των συνεχιστών.

Τά παραπάνω δέν είναι παρά μία πράξη. Σκηνικό που έξυπηρετεί και υπακούει σ' ένα ολοκληρωμένο έργο, τό όποιο όμως τιμά και δικαιώνει τόν δικό του οργανωτή. Τό κράτος, που μέ τη βοήθεια της Άριστεράς άποφορτίζει την εξέγερση του

Νοέμβρη άπ' τη δυναμική της, την ένσωματώνει και την καρπώνεται.

Και σ' όλα αυτά ή Άριστερά;... μ' όποια πρόσχημα κι άν φέρει, είτε στελεχώνει τις πρωτοβουλίες του ΠΑΣΟΚ, είτε τις παρακολουθεί άνήμπορη να τις κατανοήσει, χειροκροτεί ή άδρανει. Συνεργός, γιατί άντικατέστησε πρώτη τό ιστορικό γεγονός μέ ήλικιακές κατηγορίες. Συνένοχος, γιατί στην ταξική πάλη άντέταξε τις γενιές, σύνολα που μόνο άναμνήσεις συγκινησιακού χαρακτήρα μπορούν να τά συγκροτούν.

Τώρα πιά, που τό Πολυτεχνείο είναι στην κυβέρνηση και ή γενιά του, διαγωνιζόμενη σέ διάδρομους μάρ και ύπουργείων, βρίσκεται στην έξουσία...

Τώρα, που ή νεολαία έχει τό δικό της «άριστερό» ύπουργείο, ενώ ή άριστερά αυτοκαταργείται...

Τώρα που ο άγώνας δικαιώνεται...

Τώρα που τό «μελανό σημείο της πορείας του Πολυτεχνείου» για την κυβέρνηση, «οι κουκουλοφόροι φαντάροι», μέ την παρουσία τους παρατέμπουν κάπου άλλου: στους νεολαίους που συλλαμβάνονται και κακοποιούνται, στην καταστολή κάθε έκφρασης που δραπετεύει άπ' τά κατεστημένα πλαίσια, στην 31η αυτοκτονία στο στρατό...

Αυτός ο άγώνας σίγουρα συνεχίζεται...

X.M.

ΟΙ «ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΕΣ»

Κανένα στοιχείο δέν έχει προκύψει μέχρι στιγμής που να συνηγορεί ή έστω να υπαινίσσεται ότι ή Οργάνωση «17 Νοέμβρη» είναι κάτι διαφορετικό από αυτό που ή ίδια δηλώνει: Μία άριστερή συνωμοτική οργάνωση στραμμένη προς την έννομη βία. Είναι έτσι τουλάχιστον περιεργή ή στάση μερίδας του Τύπου (κυρίως ΕΘΝΟΣ-ΝΕΑ) που έσπευσε να συνδέσει τη δολοφονία-έκτέλεση του πλοίαρχου μέ... την άνακήρυξη Τουρκοκυπριακού κράτους, να έίρωνευτεί την άποστολή προκήρυξης μέ τό ταχυδρομείο, να μιλήσει για γενικότερο σχέδιο κατά της Ελλάδας κ.λ.π. Να είναι άραγε μόνο ή άμηχανία μπροστά στην ξαφνική τροπή του Κυπριακού ή συνδέεται αυτή ή στάση μέ κάποια ροπή προς την κατασκοπευτική ή άστυνομική φιλολογία που διακρίνει μόνιμα τόν ελληνικό Τύπο;

Είναι αλήθεια πώς τό κείμενο της προκήρυξης, κυρίως όμως ή επίσημη άνακοίνωση πώς ή Άσφάλεια προσανατολίζεται άποκλειστικά προς την παράνομη οργάνωση, μείωσαν τόν τόνο της προβοκατορολογίας. Παρέμεινε όμως σάν φόντο ή ύποψία «κάποιος ήταν από πίσω, κάτι που ένισχύει άναμφισβήτητα ή πρωθυπουργική δήλωση «δέν

θα έπιτρέψουμε την είσαγωγή τρομοκρατίας στη χώρα μας». Παρότι όμως ή «είσαγωγή» τρομοκρατίας ταιριάζει πολύ περισσότερο στην κυβερνητική προπαγάνδα από την έγχώρα παραγωγή της, εξακολουθεί να μην ύπάρχει ούτε ένα στοιχείο που να συνηγορεί υπέρ της άποψης αυτής.

Άς τό πούμε λοιπόν καθαρά. «Τρομοκράτες» ή «σύντροφοι τρομοκράτες» ή «ένοπλοι επαναστάτες» άνάλογα μέ τό πώς τό βλέπει ο καθένας, αλλά έλληνες άριστεροί, που ή πλατφόρμα τους μάλιστα, μοιάζει ακόμα και μέ τις διακηρύξεις του... κυβερνώντος κόμματος πριν έρθει στην έξουσία: Η Έλλάδα χώρα της περιφέρειας, έμφαση στην έθνική άνεξαρτησία, δημοκρατία μπανανίας κλπ.

Ίσως είναι αλήθεια πώς πολύ λίγοι στην Ελλάδα θρήνησαν τά θύματα της 17ης Νοέμβρη. Δικαιώνει όμως αυτό τόν χαρακτηρισμό «λαϊκή επαναστατική βία;» Δέν θά-ταν θεμιτό, να έμπλακει κανείς σέ διάλογο μέ μία συνωμοτική οργάνωση, όπως έπιχείρησε π.χ. ο Γ. Μαύρος στην Έλευθεροτυπία, παραθέτοντας άντεπιχειρήματα, ρητορικές έρωτήσεις κλπ. Δέν μπορεί όμως και να μην παρατηρήσει πώς ή συγκεκριμένη έννοπλη πρακτική, όπως απέδειξε και ή πείρα της Ιταλίας, οδηγεί σέ τραγικά άδιέξοδα.

Σ

ΜΝΗΜΗ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΡΑ

Τρεις γραμμές (για όποιον θυμάται):

Βούρλα

Δικτατορία.

Διάσπαση

'Από σήμερα λίγο πιο μόνοι...

12.11.83

Σ

ΒΑΣΕΙΣ, ΒΟΥΛΗ, ΣΥΜΦΩΝΙΑ, και ΟΜΟΦΩΝΙΑ...

Είναι παράξενο και όμως αληθινό! Η συμφωνία για τις βάσεις ψηφίστηκε ομόφωνα (πλήν ενός) στην Ελληνική βουλή. Φιλοαμερικάνικες και αντιαμερικάνικες, φιλομονοπωλιακές και αντιμπεριαλιστικές δυνάμεις έδωσαν τη θετική τους ψήφο σέ ένα κείμενο-συμφωνία που διατηρεί για μία πενταετία τουλάχιστον την ύπαρξη των αμερικάνικων «ευκολιών» στην Ελλάδα. Και αν όχι παράξενο αλλά τραγελαφικό είναι ότι η μέν μια δύναμη (ΠΑΣΟΚ) ψήφισε τη συμφωνία για να απομακρυνθούν (;;;) οι βάσεις σέ μία πενταετία (;) ή δέ άλλη (Ν.Δ.) ψήφισε την ίδια συμφωνία για να διατηρηθούν οι βάσεις, και πέραν της πενταετίας. Τόν τόνο της συνύπαρξης των θετικών ψήφων και από την συμπολίτευση και αντιπολίτευση μέ διαφορετικό τελείως νόημα έδωσε ή ίδια ή κυβέρνηση δηλώνοντας ότι «ή απομάκρυνση των βάσεων τό '83 είναι θέμα πολιτικής βούλησης της τότε κυβέρνησης». (Φαίνεται ότι ή βούληση αυτή δέν υπάρχει σήμερα). Και μία και δέν υπήρχε αντικείμενο διαφωνίας επί του συγκεκριμένου, όλοι οι πολιτικοί μας πού έπαιξαν σημαντικό ρόλο στό παρελθόν σέ κυβερνητικά πόστα αναλώθηκαν σέ αλληλοκατηγορίες γι' αυτό τό ίδιο τό παρελθόν τους. Έτσι για την μάχη των έντυπώσεων, για να διαφανεί ή διαφωνία της συμφωνίας τους.

Ξεχαστήκαμε, υπάρχει στή βουλή και τό ΚΚΕ πού χρόνια τώρα οικοδομεί, ένα αντιβασικό «μαζικό κίνημα». Αλλά πώς να μή τό ξεχάσουμε όταν τό «μαζικό κίνημα», τό άδρανοποιεί ή στιγμή της τελικής πράξης; Έτσι κι άλλώς θά υπάρχουν άλλα πέντε χρόνια οι βάσεις, τότε τό κίνημα θά 'ναι πιό μαζικό, τό κόμμα πιό δυνατό και θά μπορεί να έπηρεάσει την «πολιτική βούληση» της τότε κυβέρνησης; πιά αποτέλεσμα. Σήμερα άρκεται στην κορώνα του δημοψηφίσματος για να μήν διαταράξει την εθνική όμοθυμία και φέρει σέ δύσκολη θέση την κυβέρνηση πού τόσο θετικές θέσεις παίρνει άπέναντι στις σοσιαλιστικές χώρες. Έτσι οι βουλευτές του άποχωρούν και ή συμφωνία περνάει ομόφωνα χωρίς ούτε μία ψήφο διαφωνίας.

Χαίρε ελληνικό κοινοβούλιο, βάθρο και στήριγμα της δημοκρατίας μας. Χαίρε και σύ συνδικαλισμέ, πού εισρέεις μέ ταχύτατους ρυθμούς στην άσκηση της πολιτικής. Χαίρετε, τέλος, και σεις κοινοβουλευτικοί μας, πού άσκείτε άριστα τά «συνδικαλιστικά» σας καθήκοντα.

Γ.Π.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΕ ΜΟΝΟΜΑΧΟΥΣ

Έπέμενε ή «Αυγή» πώς ή συγκέντρωση πού ετοίμαζε τό ΚΚΕσ. θά ήταν «κάτι άλλο»:

- καταλύτης στην πολιτική ζωή της χώρας
- απάντηση στους μονομάχους της Πλ. Συντάγματος και της 'Αριστοτέλους
- απάντηση στα άδιέξοδα του δογματικού «τρίτου Καππαδόκη»
- μήνυμα έλπίδας, ανθρωπιάς, θάρρους και τόλμης
- κάλεσμα άγώνα ενάντια στο μονοκομματισμό και στην αλλαζονεία πού συνεπάγεται.

Νομίζω άπλά πώς ή συγκέντρωση ανταποκριθήκε στα παραπάνω. Ίσως να μήν ήταν βέβαια καταλύτης.

Γιατί για να δρούσε καταλυτικά στην πολιτική ζωή θά 'πρεπε να εκπέμπει άλλο πολιτικό λόγο πός τις λαϊκές μάζες ή τουλάχιστον στον κόσμο πού βρέθηκε στην 'Ομόνοια. Κάτι τέτοιο βέβαια δέν έγινε,

μά και ελάχιστοι είναι αυτοί πού θά περίμεναν κάτι τέτοιο από τό ΚΚΕ-έσ.

Νομίζω όμως πώς τά υπόλοιπα στοιχεία του καλέσματος υλοποιήθηκαν. Ύπήρξε απάντηση στους δύο μονομάχους, μόνο πού ήταν πρόταση ενίσχυσης στο μονομάχο της Πλ. Συντάγματος. Ύπήρξε και απάντηση στον δογματικό Καππαδόκη, μόνο πού τόν καλούσε να αφήσει κατά μέρος τις επιφυλάξεις του και να βοηθήσει τόν πρώτο μονομάχο. Αποτέλεσε μήνυμα θάρρους και έλπίδας, έλπίδας όμως ότι ο μονομάχος «μας», θά τά καταφέρει. Τέλος ήταν και μήνυμα για άγώνα, άγώνα όμως για να πεισθεί ο μονομάχος «μας» ότι μόνος του δέν μπορεί να καταφέρει να νικήσει τόν αντίπαλό του.

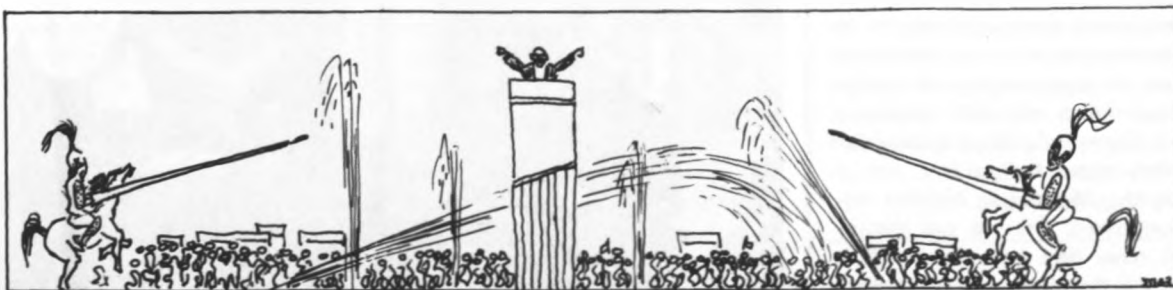
Και μετά άπ' όλα αυτά; Μάλλον ή επιστροφή στην άνιαρή καθημερινότητα πού μοιάζει να άδιαφορεί για αυτά τά μηνύματα ανθρωπιάς και έλπίδας, γι' αυτές τις προτάσεις διεξόδου από την κρίση της 'Αλλαγής.

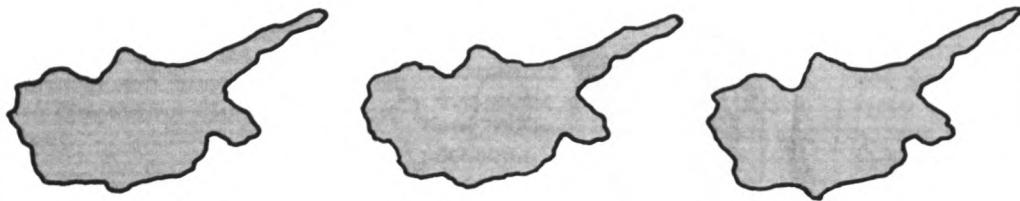
Μετά άπ' όλα αυτά, ή συγκέ-

ντρωση της 'Ομόνοιας, την όμιλία του Κύρκου, τόν συγκρατημένο και άπαισιόδοξο μάλλον κόσμο πού μαζεύτηκε εκεί, μετά τις έξι προτάσεις διεξόδου, τό ΚΚΕσ. και πάλι θά άποσυρθεί από την επικαρότητα της πολιτικής στο παρασκήνιο της, έχοντας μείνει μέ τόν τίτλο του πρώτου κόμματος πού απάντησε στις δύο μεγάλες συγκεντρώσεις του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ μέ μία άνοικτη συγκέντρωση.

Όσο για τούς άριστερους πού συγκεντρώθηκαν στην 'Ομόνοια, αν έλπίζουν ακόμα στην 'Αλλαγή, θεωρείται βέβαιο πώς θά ξαναεμπιστευθούν την τύχη της σ' αυτόν πού έχει και τώρα την πρώτη ευθύνη της, σ' αυτόν πού την οργανώνει σέ πολιτική πρακτική και ιδεολογία, δηλαδή στο ΠΑΣΟΚ, και όχι στον Λ. Κύρκο πού έχει αναλάβει τόν άχαρο ρόλο του έγγυητή της. Για τούς άριστερους δέ πού επιμένουν να κρατούν την αντιπαλότητά τους προς την 'Αλλαγή, τό κενό και ή άπουσία μιάς άλλης άριστερης προοπτικής, παραμένουν σταθερά.

Χ.Α.Β.

ΚΥΠΡΟΣ:

Οι πρώτες εκτιμήσεις

Η ανακήρυξη του «τουρκοκυπριακού κράτους», ερμηνεύτηκε από την πολιτική ηγεσία στην Αθήνα και την Κύπρο, αλλά και από τα κόμματα της αντιπολίτευσης και τον τύπο, με σχεδόν ενιαίο τρόπο: Η Τουρκία και οι Τουρκοκύπριοι, υποστηρίχθηκε, επέλεξαν τη σημερινή συγκυρία να προωθήσουν τα μόνιμα και πάγια σχέδιά τους για διχοτόμηση της Κύπρου για δύο κυρίως λόγους: Πρώτον, γιατί υπήρχε η πρωτοβουλία Ντέ Κουεγιάρ, στην οποία θα έκαιετο ο Ντενκτάς να απαντήσει τις άμεσως επόμενες μέρες. Η πρωτοβουλία αυτή, που είχε γίνει από την ελληνική και την ελληνοκυπριακή πλευρά αποδεκτή, ήταν δυνατόν να οδηγήσει σε μία «συμβιβαστική» μέν αλλά «άνεκτη» λύση του Κυπριακού, εξαναγκάζοντας την τουρκική πλευρά να υποχωρήσει από την αδιάλλακτη στάση της. Την πρωτοβουλία του Κουεγιάρ επιχείρησαν λοιπόν να άκυρωςουν οι Τουρκοκύπριοι και η Τουρκία, ανακηρύσσοντας παράλληλα τον Ντενκτάς σε «ισότιμο» («άρχηγό κράτους») με τον πρόεδρο Κυπριακού. Υποστηρίχθηκε ακόμη ότι η χρονική στιγμή της πρωτοβουλίας καθορίστηκε και από τις πολιτικές εξελίξεις στην Τουρκία. Στην «πολιτική» κυβέρνηση που προέκυψε από τις «εκλογές» του Έβρέν συνέφερε μέν να κληρονομήσει την νέα φάση του Κυπριακού χωρίς όμως να ενέχεται άμεσα στη δημιουργία της.

Ενώ στα προηγούμενα ζητήματα υπάρχει κατά βάση ενιαία τοποθέτηση, οι γνώμες διχάστηκαν στις εκτιμήσεις του ρόλου που παίζουν οι υπερδυνάμεις. Οι δεξιές εφημερίδες, αλλά και οι δηλώσεις Άβέρωφ τονίζουν ότι οι ΗΠΑ και η Δύση αποτελούν τους καλύτερους συμμάχους της Ελλάδας και της Κύπρου, προβάλλοντας ότι - σε αντίθεση με τη σοβιετική διατακτικότητα - οι δυτικοί έσπευσαν να καταδικάσουν άμεσα το τουρκοκυπριακό πραξικόπημα. Από την άλλη μεριά, ο φιλοκυβερνητικός τύπος υπαινίσσεται στα κύρια άρθρα του, και ο τύπος της Αριστεράς δηλώνει κατηγορηματικά, ότι για μία ακόμη φορά πίσω από τα γεγονότα βρίσκεται ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός. Ο Βασίλης Φίλιας μάλιστα, (Έλευθεροτυπία 19/11/83), στηριζόμενος σ' αυτή την εκτίμηση προ-

τείνει: «Πρώτη και κύρια αντίδραση θα πρέπει να είναι η καταγγελία της συμφωνίας για τις βάσεις και η άμεση απόσυρση όλων των στελεχών μας από τους μηχανισμούς του ΝΑΤΟ. Σε δεύτερο επίπεδο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί η αποχώρησή μας από το ΝΑΤΟ».

Με εξαίρεση τις απόψεις για το ρόλο των ΗΠΑ, μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι οι εκτιμήσεις των κομμάτων και του τύπου, σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν στην τουρκοκυπριακή πρωτοβουλία, είναι σωστές. Αφήνουν όμως έξω από τη συζήτηση, σαν θέματα που παρεπιπτόντως αναφέρονται ή και αγνοούνται τελείως, κάποιες μονιμότερες και βαθύτερες διαδικασίες.

Η πολιτική έξουσία στη Βόρεια Κύπρο

Η πρώτη, μονιμότερη και βαθύτερη διαδικασία είναι αναμφίβολα η σταδιακή οικοδόμηση της τουρκοκυπριακής έξουσας, του de facto «τουρκοκυπριακού κράτους», στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου. Φαίνεται δηλαδή, ότι στο έσωτερικό των «συνόρων» που διαφύλασσαν τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής, άρχισε να οικοδομείται σταδιακά, από το 1974 μέχρι σήμερα, μία κοινωνική και πολιτική έξουσία που στηριζόταν στους δικούς της ιδιαίτερους μηχανισμούς και θεσμούς, που αναδείκνυε τα δικά της πολιτικά κόμματα, μία έξουσία που συμπύκνωνε κάποιους ιδιαίτερους ταξικούς και πολιτικούς συσχετι-

σμούς.

Αυτή η έξουσία στηριζόταν βέβαια στο τουρκικό κράτος, ή καπιταλιστική βορειοκυπριακή έξουσία μπορούσε να υπάρξει χάρη στα τουρκικά στρατεύματα. Όμως, δεν αποτελούσε ούτε τμήμα του τουρκικού κράτους, ούτε εξαντλούσε τις λειτουργίες της στο να ενισχύει το στρατό κατοχής στα «καθήκοντά» του.

Την de facto συγκρότηση του «τουρκοκυπριακού κράτους» φαίνεται πως είχε καταλάβει ο εκπρόσωπος της κυπριακής δεξιάς Γλαύκος Κληρίδης, όταν στις 22 Ιουλίου δήλωνε σε μία συνέντευξή του στο Αντί:

«Η τουρκική πλευρά μεθοδικά

‘Ο αναμενόμενος αίφνιδιασμός

προετοιμάζει τό έδαφος για την ανακήρυξη ανεξάρτητου «τουρκοκυπριακού κράτους» και κινείται προς τό παρόν μέ άργά άλλα σταθερά βήματα προς ύλοποίηση αυτής της επιδίωξης... Τό ανεξάρτητο «τουρκοκυπριακό κράτος» θά δηλώσει ότι είναι έτοιμο για συνομιλίες μέ τό έλληνοκυπριακό κράτος επί ίσους όρους και μέ βάση τη συνομοσπονδία».

Τήν έξουσία αυτή ύπονόμει να ναμφίβολα τό πλαίσιο πού έθετε ή πρωτοβουλία Κουεγιάρ, στό όποιο προβλεπόταν αναγκαστικά, μία ενιαία κρατική-έκτελεστική έξουσία (βλ. Π. Σέρβα «Οι τρεις δείκτες του Ντέ Κουεγιάρ και οι κακοί χειρισμοί», Άντί 28/10/83). Η πολιτική αυτή ένοποίηση δέν θά θεσμοθετούσε μόνο την πολιτική επικυριαρχία της κυπριακής κυβέρνησης πάνω στην τουρκοκυπριακή κοινότητα. Θά επέτρεπε ακόμα, μακροπρόθεσμα, την οικονομική κυριαρχία της αναπτυσσόμενης έλληνοκυπριακής άστικής τάξης στό βόρειο τμήμα της χώρας.

Οι διεθνείς συσχετισμοί δέκα χρόνια μετά την εισβολή

Η δεύτερη διαδικασία συνδέεται μέ τη διεθνή συγκυρία, μέ την ένισχυση των διαπραγματευτικών θέσεων της Ελλάδας και της Κύπρου στό διεθνές επίπεδο, σε σχέση μέ την Τουρκία και την τουρκοκυπριακή ήγεςία. Έδώ πρέπει να έπισημάνουμε ξανά τις πολιτικές τροποποιήσεις πού προκάλεσε στις διακρατικές σχέσεις ή τουρκική εισβολή: Πέρα από την πολιτική οξύτητα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία, ή τουρκική εισβολή (και στη συνέχεια ή αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα) είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σχέσεις στενής πολιτικής συνεργασίας και εξάρτησης της κυπριακής έξουσίας από τό ελληνικό κράτος.

Αυτές οι νέες διακρατικές σχέσεις Ελλάδας και Κύπρου διαφέρουν σημαντικά από εκείνες πού είχε αποκαταστήσει ή κυβέρνηση Μακαρίου μέ τη χούντα, αλλά και μέ τις προδικτατορικές ελληνικές κυβερνήσεις. Άκόμα ισχυρότερη είναι φυσικά ή εξάρτηση της πολιτικής έξουσίας του Ντενκτάς από τό

τουρκικό κράτος. Ο Ντενκτάς ύπάρχει χάρη στα τουρκικά στρατεύματα κατοχής.

Η διεθνής διαπραγματευτική θέση της τουρκικής πλευράς επιδεινώνεται συνεχώς κατά τη δεκαετία πού άκολούθησε την εισβολή, για λόγους πού έν μέρει σχετίζονται μέ τους «κανόνες διεθνούς δικαίου» έν μέρει σχετίζονται μέ τη σημαντικότερη σε σχέση μέ την Τουρκία θέση της Ελλάδας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής δύσης. Έν μέρει, τέλος, τό φαινόμενο συναρτάται μέ τις δυσχέρειες πού δημιουργήθηκαν στην τουρκική έξουσία σαν αποτέλεσμα του στρατιωτικού πραξικοπήματος.

Καμπή σ' αυτή την πορεία ήταν τό ψήφισμα πού εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ τόν Μάιο του 1983 (103 προς 5 και 20 άποχές). Τό ψήφισμα αυτό υιοθέτησε κάποιες διατυπώσεις πού καταδικάζαν τόν τουρκικό ρόλο και απαιτούσαν την άποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής. Η ίδια αυτή απόφαση εξουσιοδότησε τόν γ.γ. Ντέ Κουεγιάρ να αναλάβει προσωπικά πρωτοβουλίες για την έπίλυση του κυπριακού μέ βάση τις αποφάσεις του ΟΗΕ. Έτσι, ή ελληνική και ή κυπριακή κυβέρνηση, παρά τις άρχικές τους άμφισταλαντεύσεις - καθώς οι προτάσεις Ντέ Κουεγιάρ δέν ταυτιζόνταν μέ τις αποφάσεις του ΟΗΕ και ταυτόχρονα προϋπέθεταν την επανέναξη των διακοινωνικών «υπό τά όπλα του στρατού κατοχής» αποδέχτηκαν τό πλαίσιο Κουεγιάρ.

Για την Τουρκία, αντίθετα, άνοιγε μία διαδικασία πού αν προχωρούσε θά της στερούσε τά πολιτικοστρατιωτικά της έρεισματα στη Β. Κύπρο. Ο ύπαρχηγός του Ντενκτάς, Άτακόλ, σε συνέντευξη τύπου πού δημοσιεύει ή Έλευθεροτυπία (20/11), άπαντά στην έρώτηση «γιατί επιλέξατε την παρούσα περίοδο;» ως έξης: «Δέν μπορούμε να διαπραγματευόμαστε κάτω από τη σκιά του ψήφισματος της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ του περασμένου Μαΐου. Τό ψήφισμα εκείνο της γενικής συνέλευσης ήταν άκρω φιλέλληνικό. Τέτοιο ψήφισμα έμεις ποτέ δέν πρόκειται ν' άποδεχτούμε».

Έτσι τό πραξικόπημα των τουρκοκυπρίων έπιχειρείται για να μην άνασταλούν - στα πλαίσια της πρωτοβουλίας Ντέ Κουεγιάρ - οι διαδικασίες συγκρότησης της τουρκοκυπριακής έξουσίας, αλλά και για να μη διακινδυνεύσουν οι σχέσεις εξάρτησης της τουρκοκυπριακής κοινότητας από την Άγκυρα. Τό τουρκοκυπριακό πραξικόπημα έξυπηρετεί, λοιπόν, και τά τουρκικά συμφέροντα.

«Συγκρατημένος» άντιαμερικανισμός

Η άμερικανική πολιτική φαίνεται να διασφαλίζεται, όσο διατηρείται ή έκκρεμότητα σ' αυτή την περιοχή, όσο οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν ως ό μεσολαβητής και ή πραγματική «έγγυητρια δύναμη» για τόν διακανονισμό των «ένδοδυτικών» ανταγωνισμών στην περιοχή. Η νέα περιπλοκή λοιπόν κάθε άλλο παρά αντιστρατεύεται τα συμφέροντα του άμερικάνικου ίμπεριαλισμού στην περιοχή. Αυτό όμως δέν προεξοφλεί, ούτε συνεπάγεται μονοσήμαντα κάποια «φιλοτουρκική» στάση των ΗΠΑ.

Άκόμη, τά άμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή είναι συγκεκριμένα και προωθούνται μέσα από μία «μεσολαβητική πολιτική», στόν καθορισμό της όποιας έλάχιστα ύπεισέρχονται τά ζητήματα των πυρσύλων, ή των άσκήσεων του ΝΑΤΟ, τά ζητήματα δηλαδή στα όποια έκδηλώνεται ό ελληνικός άντιατλαντισμός». Οι δεξιοί άρθρογράφοι (άλλά και όρισμένοι άριστεροι) έχουν έλάχιστη σχέση μέ την πραγματικότητα, όταν ισχυρίζονται ότι «ή έμμονή σε ιδεοληψίες έθνικιστικού ή άντιιμπεριαλιστικού χαρακτήρα μόνο σε νέες ύποχωρήσεις μπορούν τελικά να οδηγήσουν».

Έτσι, ό «άντιαμερικανισμός» πού καλλιεργείται στό όνομα της «φιλοτουρκικής» στάσης της Δύσης, όχι μόνο συγκαλύπτει τους πραγματικούς στόχους του άμερικανικού ίμπεριαλισμού στην περιοχή, αλλά και οδηγεί, μέ μια άντιστροφή των όρων, σε κάποιον τύπου «φιλοάμερικανισμού», στό βαθμό πού μπορεί να διαπιστωθεί,

κοντά στη σοβιετική έπιφυλακτικότητα, ή δυνατότητα μιας «φιλέλληνικής» άμερικανικής στάσης. Σε αυτό τό έδαφος, όπου ταυτόχρονα μπορεί να καλλιεργείται ενός τύπου «άντιαμερικανισμός» μαζί μέ τη «ρεαλιστική» άποδοχή του «άνήκομεν εις την Δύσιν», έρχεται να τοποθετηθεί ή σιβυλλική δήλωση του πρωθυπουργού: «τώρα μετράμε τους συμμάχους μας...»

Μετά τη διεθνή άπομόνωση του Ντενκτάς

Τό τουρκοκυπριακό πραξικόπημα, αν και άκύρωσε τις πρωτοβουλίες του γ.γ. του ΟΗΕ, δέν φαίνεται έντούτοις να άποδίδει κάποια σημαντικά όφέλη στην τουρκική πλευρά. Η τουρκοκυπριακή έξουσία, σε ό,τι άφορά την Β. Κύπρο, παραμένει περίπου αυτό πού ήταν μέχρι τώρα και, σε ό,τι άφορά τις διεθνείς σχέσεις, δέν άποτελεί «κράτος» περισσότερο από τό παρελθόν, άφού γνωρίζει τη διεθνή άπομόνωση και καταδίκη. Άκόμα περισσότερο, ή διεθνής άπομόνωση φαίνεται να έγκυμονεί στό μέλλον πολύ μεγαλύτερες δυσχέρειες για την τουρκοκυπριακή κοινότητα.

Παράλληλα, τό πραξικόπημα στην Κύπρο ύπονομεί και τις προσπάθειες για «φιλελευθεροποίηση» της τουρκικής χούντας, τις προσπάθειες της Άγκυρας για να άναθερμάνει και να άναβαθμίσει τις διεθνείς της σχέσεις. Ίσως μάλιστα τώρα ή Τουρκία να βρίσκεται στη μεγαλύτερη διεθνή άπομόνωση της μετά την πρώτη φάση του στρατιωτικού πραξικοπήματος. Ένδεχόμενα, ή διεθνή αυτή συγκυρία διαγράφει για τό ελληνικό κράτος κάποιες δυνατότητες να αναλάβει πρωτοβουλίες στην περιοχή προς όφελός του. Στην κατεύθυνση όμως αυτή, φαίνεται ότι τόσο ή ελληνική όσο και ή κυπριακή κυβέρνηση δέν είναι διατεθειμένες να προχωρήσουν σε μία ανεξέλεγκτη κλιμάκωση της κρίσης, γεγονός πού, πέρα από ότιδήποτε άλλο, θά άποσταθεροποιούσε και τό σημερινό καθεστώς των εθνικών γι' αυτές διεθνών συσχετισμών.

Τάκης Μαστραντώνης
Γιάννης Μηλιός

Υπάρχουν κάποιες μονιμότερες και θαδύτερες διαδικασίες πού προσδιορίζουν τη σημερινή εξέλιξη.

Εκείνο τό βράδυ του Νοέμβρη τό κρύο ήταν τσουχτερό. Ο μοναχικός διαβάτης που ανέβαινε τή Σίνα ένωσε τόν παγωμένο άέρα μέσα στην καμπαρντίνα του. Ανατρίχιασε... Σήκωσε τό γιακά του. Ο δρόμος ήταν σκοτεινός. Όταν έστριψε στη Σκουφά κοίταξε τό ρολόι του. Ήταν δέκα ακριβώς. Προχώρησε κάπως διαταχτικά. Γύρισε και κοίταξε πίσω. "Οχι... δέν τόν παρακολουθούσε κανένας... Μέ γρήγορες κινήσεις χώθηκε στην είσοδο της πολυκατοικίας και χτύπησε συνθηματικά τό κουδούνι τρεις φορές. Τό άσανσέρ ήταν ένα παλιό ξύλινο Σκρίντερ που έτρizε συνέχεια, αλλά ανέβαινε πολύ γρήγορα. «Άραγε, γιατί πηγαίνω σ' αυτό τό παράνομο ραντεβού;... Γιατί διακινδυνεύω;...» αναρωτήθηκε. Ήταν σίγουρο ότι δέν ήταν ό τύπος του ριψοκίνδунου άντρα. Βέβαιά ήταν κατά της χούντας. Όμως τό όνειρό του ήταν νά γίνει κάποτε άρχισυντάκτης μιάς δημοκρατικής εφημερίδας. Όταν σταμάτησε τό άσανσέρ και βγήκε του φάνηκε σάν νά είχαν περάσει δέκα χρόνια...

Ανοιξε ή πόρτα και την είδε για πρώτη φορά. Είχε χάσει τή φωνή του. «Πώς σέ λένε;» τόν ρώτησε. «Θοδωρή» είπε εκείνος μέ δυσκολία κοκκινίζοντας έλαφρά. «Έμένα Όλγα», είπε εκείνη ψυχραιμα, και τόν όδήγησε στό μεγάλο δωμάτιο που ήταν άσφυκτικά γεμάτο. Άλλοι κάθονταν στον καναπέ, άλλοι κάτω. Ο Κώστας, ή Τόνια, ό Πέτρος, ό Μήτσος, ό Χρήστος, ό Τάκης, και άλλοι πολλοί. Ή άπόσφαιρα από τό τσιγάρο ήταν θολή. Υπήρχε ένταση. Ή είδηση που είχαν πάρει πριν λίγη ώρα, είχε σκάσει σάν βόμβα. Οί άριστεριστές είχαν καταλάβει στις δέκα τό πρωί τή Χάλη. Χιλιάδες λαού είχαν κατακλύσει τό πεζοδρόμιο του Γαλου, της πρωτεύουσας της Χάλης. Τά συνθήματα άκραία. «Ψωμί - δουλειά - δημιουργία», «Βιό-γεώρ-γί-α», «Οικόλογικές - άνα-πτυξι-ακές - πρωτο-βουλί-ες» και άλλα. «Πού είναι ή Χάλη;» ρώτησε άμήχανα ό Τάκης. «Κοντά στη Ρόδο. Ατέχει μόλις έξι ναυτικά μίλια. Τό έδαφός της είναι άγονο και πετρώδες. Υπάρχουν λίγα όροπέδια και μερικές κοιλάδες μέ καλλιεργημένα χωράφια. Ψηλότερο βουνό είναι ό Μαίστρος. Ή γεωργική παραγωγή του νησιού δέν είναι σημαντική. Οί περισσότεροι κάτοικοι του άσχολούνται μέ την σπογγαλεία. Αξίζει νά επισκεφθεί κανείς τά έρείπια της άρχαίας άκρόπολης και τά κατάλοιπα του ναού του Απόλλωνα. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης και τά πέντε μοναστήρια του νησιού», είπε μέ τή γνωστή της έξαψη ή Τόνια...

Ο Θοδωρής από τή στιγμή που είδε την Όλγα δέν μπορούσε νά άποσπάσει τά μάτια του από πάνω της. Συμφωνούσε μέ όλα!!

«Ή κατάληψη της Χάλης είναι άριστεριστικό λάθος. Θά όδηγήσει τό φοιτητικό κίνημα κατά της Χούντας σέ άδιέξοδο» είπε σκεπτικά ό Χρήστος. Ο Πέτρος όμως έπέμενε. «Αν πάμε και μεις τά πράγματα θ' αλλάξουν!!»

Ή Όλγα για πρώτη φορά χαμογελούσε στον Θοδωρή. «Ίσως νά μαι έρωτευμένη...» σκέφτηκε.

«Ή έξέγερση της Χάλης είναι ιστορικό γεγονός. Δέν μπορούμε έμεις νά λείψουμε έστω και αν τό ξεκίνησαν άλλοι. Αυτό που θά σάς πω νά τό θυμάστε!! Έχουμε ραντεβού μέ την ιστορία στη Χάλη!!» είπε ό Κώστας και όλοι συμφώνησαν μαζί του.

Ο Θοδωρής δέν πίστευε στό μάτια του... Ναί!! ή Όλγα του χαμογελούσε... «Θεέ μου τί εύτυχία!!» σκέφτηκε. «Όταν πέσει ή χούντα των συνταγματαρχών θά γίνω άρχισυντάκτης δημοκρατικής εφημερίδας και θά παντρευτώ την Όλγα». Ένας

Η ΛΕΙΨΟΥΡΑ ΤΟΥ ΠΑΘΟΥΣ

άγνός και μεγάλος έρωτας είχε γεννηθεί μέσα στην άντάρα της έξέγερσης.

Ή συζήτηση είχε τελειώσει. Εκείνο τό σκοτεινό βράδυ του Νοέμβρη, τά παλλικάρια ένα-ένα στη σειρά, τηρώντας όλους τούς συνωμοτικούς κανόνες, έπαιρναν τό δρόμο για τή Χάλη.

ύπνα, άγάπη μου... Τί έχεις...» του ψιθύρισε τρυφερά στό αυτί ή Λάουρα. Ο Άρατζαφέρης άνοιξε τά μάτια του. Ήταν μούσκεμα στον ιδρώτα. Κι όμως πυρετό δέν είχε. Δίπλα του στό κρεβάτι ή Λάουρα μ' ένα μαντήλι σκούπιζε τό ιδρωμένο πρόσωπό του. Δέν αισθανόταν καλά. «Αύριο πρέπει νά πάμε στό γιατρό», σκέφτηκε ή Λάουρα. «Πόσο έχει ό μήνας;» τή ρώτησε «Δεκαεφτά Νοεμβρίου άγάπη μου», είπε εκείνη. «Α... βέβαια, παρά λίγο νά τό ξεχάσω, έχουμε την έπέτειο της έξέγερσης της Χάλης» ψιθύρισε ό Άρατζαφέρης. Ή Λάουρα τόν κοίταζε μέ τρόπο. Μετά άρχισε νά φωνάζει «Τήν έξέγερση του Πολυτεχνείου... του Πολυτεχνείου... του Πολυτεχνείου έχουμε!!» «Δέν θυμάσαι τό Πολυτεχνείο;» Ο Άρατζαφέρης συγκεντρώθηκε. Προσπάθησε νά θυμηθεί. Όμως τίποτα δέν του έρχόταν στό μυαλό. «Ποιό ήταν τό Πολυτεχνείο;» Αυτός μόνο την έξέγερση της Χάλης θυμόταν μέ πρωταγωνιστή τόν Θοδωρή και την Όλγα. Ή Λάουρα προσπάθησε νά τόν βοηθήσει. «Δέν θυμάσαι την Συντονιστική του Πολυτεχνείου;» έπέμενε. Ο Άρατζαφέρης την κοίταζε χωρίς νά καταλαβαίνει. «Ήμουν και γώ μέλος της!!» συνέχισε μέ μετριοφροσύνη ή Λάουρα. «Σήμερα τό βράδυ θά πάμε στις εκδηλώσεις για τό Πολυτεχνείο. Πρέπει νά θυμηθείς», είπε πεισματικά.

ό Όλυμπιακό στάδιο της Καλογρέζας ήταν γεμάτο. Στόν ουρανό οί άκτίνες λήζερ έγραφαν: «Τό Πολυτεχνείο Ζεί». Ή εκδήλωση είχε άρχισει. Τά μέλη του Συνδέσμου Φυλακισθέντων και Έξορισθέντων έκαναν τό γύρο του σταδίου μέ ποδήλατα. Πρώην άριστεριστές άρχισαν τά άκροβατικά νούμερα μέ τίσ τοϋμπες, τά ταχυδακτυλουργικά και τίσ φωτιές από τό στόμα. Εκείνη τή στιγμή οί προβολείς συγκεντρώθηκαν στό άνοιγμα της καταπακτής του σταδίου. Ναί...!!

βγήκε εκείνος!! Τά φώτα έλουσαν τόν Κώστα. Ο λαός ξεσπασε σέ έπευφημίες. Και εκείνος μέ μικρά και μεγάλα άλματα, στην άρχή διαταχτικά και μετά μέ άυτοπεποίθηση, προχώρησε στην έξέδρα στό κέντρο του σταδίου.

«Δέκα χρόνια από την έξέγερση του Πολυτεχνείου!! Σας εύχαριστώ που ήρθατε στό γενέθλιά μου. Δεκαεφτά μέρες θά τό κάψουμε μαζί!!» και μέ την τραχιά αλλά γλυκιά στίς άποχρώσεις της φωνής του, άρχισε νά τραγουδά: «Δέν είμαι μαζόχα, δέν είμαι ΚΚΕ είμαι ΠΑΣΟΚΑ πολύ κυριλέ...» ένώ ή μελωδική του κιθάρα ξεσήκωνε τίσ κερκίδες.

Στά matrix του σταδίου έμφανίστηκε ό Θοδωρής. Δίπλα του, ή Όλγα του κρατούσε τρυφερά τό χέρι και τόν κοίταζε στό μάτι. «Δέν θά ξεχάσω ποτέ ότι αν δέν ήμουν πρωτεργάτης της έξέγερσης του Πολυτεχνείου δέν θά γινόμουν άρχισυντάκτης και δέν θά γνώριζα την Όλγα. Φίλε Κώστα χρόνια μας πολλά!!» Τατατατζούμ... Τατατατζούμ... τζούμ... τζούμ... τζούμ. Ο Άρατζαφέρης τάχασε. Του ανέβηκε τό αίμα στό κεφάλι. «Ποιό Πολυτεχνείο ρέ... στην έξέγερση της Χάλης ήσουν».

Όμως ό Κώστας πήρε πάλι την κιθάρα και τό στάδιο καθηλώθηκε καθώς ή μαγική φωνή του άρχισε νά τραγουδάει την τελευταία του μεγάλη έπιτυχία. «Είτε μέ τά Έλγινεία, είτε μέ την Μελίνα, των άριστερών οί κοινότητες προσχωρούν στοϋ Πασοκισμού τόν Γαλαξία...»

Οί προβολείς πάλι έπεσαν στην έξοδο της καταπακτής... Ναί αυτοί ήταν!! Ή όπισθοδρομική κομπανία... Ο Μήτσος μπουζούκι, ό Πέτρος κιθάρα, ό Χρήστος μπαγλαμά, ό Τάκης τουμπλέκι και ή Τόνια τραγουδι. Και ένώ ό Κώστας χτύπαγε τό ντέφι ή λάγνα φωνή της γέμισε την Καλογρέζα: «Σά μαγεμένο τό μυαλό μου φτερουγίζει...»

Στά matrix έμφανίστηκε ό Στέφανος. «Μπαγάσα Κώστα πάλι μου την έφερες... Όμως του χρόνου θά γιορτάσω έγώ τό γενέθλιά μου μέ πάρτυ στην πλαζ της Βουλιαγμένης... Έτσι παιδιά;» Τατατατζούμ... Τατατατζούμ... τζούμ... τζούμ.

Ο Άρατζαφέρης, έβυσε τό κεφάλι του. «Τι πράγμα είναι κι αυτό νά μην μπορώ νά θυμηθώ τό Πολυτεχνείο...» σκέφτηκε καθώς ό Κώστας τραγουδάγε τό τελευταίο τραγούδι και μαζί του σιγοψιθύριζε όλο τό στάδιο. «Στό χωριό στην έπαρχία βγήκα για περιοδεία, και χορεύω σά θηρίο που του πρέπει παραθεϊο...»

Ή γιορτή τελείωνε. Τό άερόστατο είχε φουσκώσει. Πρώτος μπήκε ό Κώστας. Τόν άκολουθήσαν οί άλλοι. Όλες οί κομπανίες της γενιάς του Πολυτεχνείου. Και όλοι μαζί ανέβηκαν ψηλά... Πολύ ψηλά... Ήταν δέκα χρόνια μετά την έξέγερση της Χάλης.

νευρολόγος κοίταζε τόν Άρατζαφέρη μέ προσοχή. «Ωστε αυτά που μου διηγηθήκατε νομίζετε ότι τά ζήσατε φέτος τόν Νοέμβριο...» ρώτησε διαταχτικά. «Μάλιστα, γιατρέ μου», είπε ό Άρατζαφέρης. Ο νευρολόγος δέν άπάντησε. Σηκώθηκε σκεπτικός και άρχισε νά βηματίζει. Ο Άρατζαφέρης άνησύχησε. «Είναι πολύ σοβαρή ή περίπτωση μου γιατρέ;» ψιθύρισε. «Οχι παιδί μου... Μην άνησυχείς. Άπλως ή περίπτωση σου είναι κάπως σπάνια. Στην έπιστήμη λέγεται έτεροχρονική παράνοια». «Και τί θά κάνουμε γιατρέ...; Υπάρχουν φάρμακα... ύπάρχει έλπίδα;»

«Ναί, παιδί μου... Μην άγχώνεσαι... Κάθε Νοέμβριο, από δώ και πέρα, δέν θά διαβάξεις εφημερίδες και δέν θά βλέπεις τηλεόραση. Μέ τόν καιρό θά σου περάσει...»

«Ναί...»

Γιά τούς **άνένταχτους**, τίς **κινήσεις** πού **σήμερα** **διαμορφώνονται**, τίς **σχέσεις** **τους** **μέ** **τά** **κόμματα** **και** **τίς** **σχέσεις** **ανάμε-**
σα **τους** **μάς** **μιλούν** **ο** **Στάθης**
Παναγιούλης, **βουλευτής** **πού**
διαγράφτηκε **ώς** **γνωστόν** **ἀπ'** **τό**
ΠΑΣΟΚ **και** **κινεί** **σήμερα** **τούς**
«Σοσιαλιστικούς Συνδέσμους»,
ο **Νίκος** **Καργόπουλος**, **πρώην**
μέλος **της** **Κ.Ε.** **του** **ΠΑΣΟΚ** **πού**
διαγράφτηκε **πρόσφατα** **και** **ι-**
δρυσε **τήν** **«Σοσιαλιστική Κίνη-**
ση», **ο** **Μάνος** **Τρανταλλίδης**
ἀπό **τά** **τέσσερα** **στελέχη** **του**
ΚΚΕ **πού** **διαγράφτηκαν** **τελε-**
ταία, **ο** **Δημήτρης** **Τζουβάνος**,
υπεύθυνος **του** **περιοδικού**
«Φυλλάδιο», **ο** **κοινωνιολόγος**
Γεράσιμος **Νοταράς**, **και** **ο** **Γιάν-**
νης **Μπαχάρης**.

«Διεργασίες και εξελίξεις», λοιπόν στο χώρο των εκτός κομμάτων, στελεχών της αριστεράς. Συναντήσεις, κινήσεις, πρωτοβουλίες, φυλλάδια, λέσχες, σύνδεσμοι. Μέ δυό λόγια «κινητικότητα» και «πολυφωνία».

Τό έργο πού προβάλλεται αυτό τον καιρό στις πολιτικές αίθουσες δεν είναι καινούργιο. Οι περισσότεροι, ιδιαίτερα εκείνοι με την μεγαλύτερη θητεία, τό 'χουμε ξαναδεί. Σέ καλύτερες ή χειρότερες «κόπιες». Είναι εξάλλου έργο πού έχουμε παίξει και μεις.

Άς τό πούμε χωρίς περιστροφές. Δεν πρόκειται γιά φαινόμενο - όσες εξαίρεσεις και άν βρούμε - πού όφείλεται σέ κάποια «ιδιαιτερότητα» όρισμένων στελεχών της αριστεράς. Πρόκειται γιά ένα χρόνιο σύμπτωμα της πολιτικής κρίσης της αριστεράς, και έννοούμε τό σύνολό της μέ θεωρητικές και ιδεολογικές αναφορές και καταλήξεις. Κρίση, μέ παρελθόν όχι πιά εύκαταφρόνητο και μέ διεθνή χαρακτηρισμό, πού γίνεται σήμερα, έδώ σέ μάς, έμφανεστερη μετά την άνάληψη κυβερνητικών ευθύνων από τό ΠΑΣΟΚ. Ένα ΠΑΣΟΚ πού, οικειοποιούμενο τόν πολιτικό λόγο της αριστεράς, από τη θέση πιά της κυβέρνησης, αναδεικνύει περίτρανα την **αφερεγγυότητα**, **τά** **αδιέξοδά** **του**. Έτσι ή αναπόφευκτη κρίση της «αριστερής πολιτικής» του ΠΑΣΟΚ δεν κερδίζεται από την αριστερά, αλλά γίνεται μεσοπρόθεσμα τό πεδίο πολιτικής ανασυγκρότησης της δεξιάς και όριστικής χρεωκοπίας της αριστεράς.

Οι αποδεσμεύσεις στελεχών, οι διαγραφές, οι κινήσεις διαφωνούντων και ακόμα όλοι εκείνοι πού γιά πολύ καιρό παραμένουν «άνένταχτοι», είναι τό αποτέλεσμα της «κατανόησης» αυτού πού όνομάζουμε «κρίση της αριστεράς» και περιγράφει μία κατάσταση, πού όλοι δεν την καταλαβαίνουν μέ τόν ίδιο τρόπο, δεν την προσεγγίζουν μέ τά ίδια εργαλεία, δεν της δίνουν τίς ίδιες διαστάσεις και δεν βλέπουν

τούς ίδιους δρόμους γιά τό ξεπέρασμά της. Μιά κρίση πού τελικά άφορά και μάς τούς ίδιους μία και δεν «είμαστε» απέξω.

Αυτή όμως ή χρόνια κατάσταση στο χώρο της αριστεράς δεν έχει τό χαρακτήρα μιάς άμεσης και καθολικής κατάρρευσης των κομματικών μηχανισμών της ούτε δημιουργεί αυτόματα κενό πολιτικής εκπροσώπησης. Κάθε άλλο μάλιστα. Μέσα από την κρίση της, και πολλές φορές χρησιμοποιώντας την, ανασυγκροτείται, κερδίζει δήμους, συνδικάτα, φτάνει ως και την κυβέρνηση... Πρόκειται περισσότερο γιά μία κρίση πού αναδεικνύεται μέ άργές, αποσπασματικές, αντίφατικές και πολλές φορές «υπόγειες» κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες, πού δεν έχουν και δεν μπορούν νά έχουν σήμερα τό χαρακτήρα συγκρότησης του πολιτικού υποκειμένου «της εναλλακτικής πολιτικής λύσης».

Η αποδέσμευση έτσι ενός μικρού ή μεγάλου στελεχικού δυναμικού από τούς κομματικούς μηχανισμούς, φαινόμενο επαναλαμβανόμενο και βέβαια όχι μόνο τωρινό, είναι ελάχιστα ρεαλιστικό νά θεωρείται σάν τό **θασικό σημείο αφετηρίας** «γιά νέες συνθέσεις», μία και τό «άνθρώπινο αυτό δυναμικό» έχει «άποκτησει γόνιμη έμπειρία» και «παραμένει πάντα ένα πολύτιμο κεφάλαιο».

Ιδιαίτερα όταν τό ξεπέρασμά της κρίσης της αριστεράς δεν μπορεί νά όριστεί σάν ένα «συνεπές ΠΑΣΟΚ», ένα «δημοκρατικό ΚΚΕ», ή ένα «αριστερό και άποτελεσματικό ΚΚΕεσ». Τά επίθετα άναφθούν τούς φορείς και ίχνογραφούν την κρίση.

Η πρόσφατη ιστορία της κατάληξης των διαφόρων κινήσεων «άνένταχτων στελεχών», μπορεί νά φωτίσει και μία άλλη πλευρά της «κρίσης». Τή δυνατότητα των κριματικών μηχανισμών της αριστεράς γιά τούς λόγους πού περιγράψαμε, νά επανεντάξουν τά άποχωρήσαντα ή διαγραφέντα στελέχη, ιδιαίτερα σέ προεκλογικές ή μετεκλογικές συγκυρίες, όπου αναδεικνύονται περισσότερο οι άδυναμίες γιά μία άλλη πολιτική λύση στην αριστερά.

Αν λοιπόν ή αναζήτηση πολιτικών διεξόδων δεν έχει την όπτική της βαθύτατης θεωρητικής και πολιτικής κρίσης της αριστεράς, μακριά από αισιολογίες και ένθουσιασμούς, και δεν πάρει υπόψη τούς άργούς ρυθμούς και τίς σύνθετες διαδικασίες πού επιβάλλει μία τέτοια θεώρηση, ή τύχη των «κινήσεων», και «πρωτοβουλιών» θά είναι «μοιραία» ίδια μέ τίς προηγούμενες: ή ιδιώτευση ή ή άναδιαπραγμάτευση της επανένταξης στους κομματικούς μηχανισμούς της αριστεράς.

Αυτός ήταν ό λόγος πού θελήσαμε μέ μικρές συνεντεύξεις, στελέχη κινήσεων και πρωτοβουλιών, νά μάς δώσουν τή δική τους όπτική.

Π. Παναγιώτου

Κινήσεις, ζυμώσεις και συσπειρώσεις

'Εκτός τών

Γεράσιμος Νοταράς

«Άνένταχτοι δεν είναι αυτοί πού έχουν φύγει από τά κόμματα»

Προσδιορίζοντας κάπως σχηματικά τούς λεγόμενους «άνένταχτους» μπορούμε νά πούμε πώς είναι όσοι δεν καλύπτονται από τίς έπιλογές των ύπαρχτων πολιτικών σχηματισμών.

Συχνά, βέβαια, λέγοντας «άνένταχτοι», έννοούμε αυτούς, πού έχοντας προκύψει από διασπάσεις των κοινοβουλευτικών ή έξωκοινοβουλευτικών πολιτικών σχηματισμών, συσπειρώνονται γύρω από έντυπα, λέσχες, όμίλους κλπ. Πιστεύω πώς ένας τέτοιος προσδιορισμός των άνένταχτων είναι και έννοιολογικά και πολιτικά λαθεμένος. Κι αυτό, γιατί άφενός οι συσπειρώσεις αυτές δεν είναι παρά σύνολα στελεχών, πού μάλιστα έχουν ως ένα σημείο όχι μόνο κοινή άποψη αλλά και κοινή πολιτικό μόρφωμα και στόχους και άρα άποτελούν πολιτικά μορφώματα και αφετέρου, γιατί ένας τέτοιο προσδιορισμός των άνένταχτων έπιμένει νά άγνοεί όσους αριστερούς δεν έχουν προηγούμενη κομματική ένταξη, ή δεν συμμετέχουν σέ κανένός είδους πολιτικό μόρφωμα παρόλο πού άποτελούν τό ουσιαστικό δυναμικό κατά τή γνώμη μου.

Θά 'θελα άρχικά τή γνώμη σου γιά αυτά τά πολιτικά μορφώματα, πού προέκυψαν από τίς διασπάσεις των πολιτικών κομμάτων.

Οι κινήσεις αυτές σίγουρα δεν είναι βλαβερές και υπό όρους θά μπορούσαν νά παίξουν κάποιο ρόλο στις εξελίξεις της αριστεράς, υπό την προϋπόθεση ότι δεν άποτελούν, βέβαια, χώρο ομαδικής ψυχοθεραπείας. Φοβάμαι, όμως, ότι στις συγκεκριμένες περιπτώσεις μάλλον γιά τέτοια σχήματα πρόκειται. Είναι, δηλ. ομάδες, πού δεν έχουν κόψει τόν όμφάλιο λώρο από τά σχήματα από τά όποια προέκυψαν, κι έτσι οι επιδιώξεις τους έξαντλούνται στο νά φτιάξουν τό «σωστό» ΠΑΣΟΚ ή τό «σωστό» ΚΚΕ κ.λ.π. Έτσι, εκτός από την άναποτελεσματικότητά τους, παρουσιάζουν έπίσης τό πρόβλημα ότι υπόκεινται στους όρους της πολιτικής «άγοράς» πού επιβάλλουν τά κόμματα.

Πέρα, λοιπόν, απ' αυτές τίς κινήσεις, τί γίνεται στο χώρο των «άνένταχτων»;

Υπάρχουν πολλές ένδειξεις ότι έξω κυρίως από την Άθήνα συσπειρώνονται αριστεροί μέ κοινό προβληματισμό στη βάση πραγματικών προβλημάτων και μέ αφετηρίες όχι ιδεολογιστικές, οι όποιοι καταφέρνουν νά λειτουργούν πολιτικά μέ αίχμες προβλήματα αυτοδιοίκησης, άναπτυξιακής πολιτικής, οικολογικά, πολιτιστικά κ.ά.

Υπάρχουν τέτοιες ομάδες στή Λάρισα, στο Σουφλί, στα Γιάννενα, στην Καλαμάτα, στην Άρτα, στο Ναύπλιο και άλλες φαντάζομαι, πού δεν έχω υπόψη μου. Όλες αυτές οι συσπειρώσεις κινούνται σέ χώρους όπου τό μέγεθός τους είναι άποτελεσματικό και γι' αυτό όπου υπάρχουν άποτελούν ουσιαστική πολιτική δύναμη. Τό κυριότερο πλεονέκτημά τους είναι ότι δεν λειτουργούν μέ όρους πολιτικής «άγοράς», όπως θέλουν νά επιβάλλουν τά κόμματα, επειδή άκριβώς λειτουργούν εκτός κεντρικής πολιτικής σκηνής και έτσι έχουν τή δυνατότητα νά συνεχίζουν τίς άναζητήσεις τους μέ καινούργια προβληματιστική και πρακτικές διαφορετικές από αυτές της παραδοσιακής αριστεράς.

Ακόμη, ανεξάρτητα από αυτές τις πρωτοβουλιακές συσπειρώσεις των άνένταχτων, υπάρχουν μεμονωμένα πρόσωπα, πού κάνουν συγκεκριμένες προσπάθειες άναζήτησης νέων μορφών πολιτικής παρέμβασης και μάλιστα ήδη μέ ένδιαφέροντα αποτελέσματα.

Βέβαια, όλες αυτές οι προσπάθειες τόσο των συσπειρώσεων όσο και των μεμονωμένων ατόμων έχουν τό μειονέκτημα της πεπερασμένης δυνατότητας παρέμβασης και της περιορισμένης άποτελεσματικότητας.

Παρόλα αυτά, ή δική μου άποψη είναι πώς θά πρέπει νά συνεχίσουν αυτές οι προσπάθειες και οι ατόνομοι προβληματισμοί, άποφεύγοντας σίγουρα κάθε μορφή έννοποίησης, πού θά άνατράχει στα όργανωτικά σχήματα της παραδοσιακής αριστεράς.

στην έκτός κομμάτων αριστερά

Τειχῶν

Μάνος Τρανταλλίδης

«Η κρίση της 'Αριστεράς απελευθερώνει σκέψη και πρωτοβουλία»

Οι διεργασίες που συντελούνται στο χώρο της «άνένταχτης» αριστεράς, δεν αποτελούν αποκλειστικό φαινόμενο της σημερινής πολιτικής φάσης. Σ' όλη τη μεταπολιτευτική περίοδο (ιδιαίτερα μέχρι το '80) είχαμε πολλές και ποικίλες αναζητήσεις, ζυμώσεις, αλλά και πολιτικές πρωτοβουλίες.

Τό φαινόμενο της «μὴ ἔνταξης» τροφοδοτήθηκε από ποικίλες και διαφορετικές αιτίες. Γι' άλλους αποτελεί συνειδητή επιλογή, ενώ για άλλους υποχρεωτική κατάσταση...

Σήμερα, που τό θέμα ξανάρεχεται στην επιφάνεια, υπάρχουν κάποιες νέες ένδειξεις, που δέν ἐπιδέχονται μάν εύκολη και μονοσήμαντη αξιολόγηση. Από τη μία μεριά, υπάρχουν τάσεις και διαθέσεις για μία αναδιπλώση ή ιδιωτέυση, απ' την άλλη υπάρχει ένας προσανατολισμός σέ δραστηριότητες μόνον ἐμμεσα πολιτικές, «πολιτιστικού» κυρίως τύπου. Υπάρχει μία «παρεοκρατούμενη» πολυδιασπορά, που αναπαράγει «πολλαπλασιαστικά» τεχνητούς διαχωρισμούς και ὁμαδοποιήσεις, δημιουργώντας ἴσως νέα στεγανά που ἐμποδίζουν τό διάλογο. Χωρίς νά υποβαθμίζει κανείς την ἀξία καί τή σπουδαιότητα που ἔχουν οἱ διάφορες πρωτοβουλίες, ἡ συσπειρώσεις, γύρω ἀπό περιοδικά, ὁμίλους, λέσχες, κλπ, δέν μπορεί νά παραβλέψουμε τήν ἀνάγκη, που προβάλλει ἡ σημερινή πολιτική συγκυρία για μία πιό ἄμεσα πολιτική ἐνεργοποίηση.

Ἐνα ἄλλο στοιχείο που θά μπορούσε κανείς νά ἐπισημάνει, εἶναι ἡ σοβαρή ποσοτική διεύρυνση του φαινομένου της «μὴ ἔνταξης», που μάλιστα ἀντλεί διαρκῶς δυνάμεις ἀπό δύο μεγάλες δεξαμενές του ΠΑΣΟΚ καί του ΚΚΕ. Ἀπό μὲν τό ΠΑΣΟΚ, γιατί ὑπάρχει μία διάψευση προσδοκιῶν τῶν ὁποιων ἀριστερῶν στοιχείων συσπειρώνει, ἀπό τή μεριά δέ του ΚΚΕ, γιατί πολλοί ἀγωνιστές συνειδητοποίησαν (μέσα ἀπ' τήν ἴδια τους τήν πείρα), τά ὁριά του καί τήν ἀδυναμία του νά διαγράψει μία ἄλλη θετική ἐναλλακτική πρόταση, ἕνα πόλο ἑξέλιξης για πολιτική στράτευση.

Τό φαινόμενο, λοιπόν, της σημερινής κινητικότητας, δέν εἶναι τυχαίο.

Ἐκφράζει τήν ἀνάγκη της πολιτικής ἐνεργοποίησης, ὧν αὐτῶν τῶν δυνάμεων...

Εἶναι συγκλίνουσα ἡ ἰδεολογική καί θεωρητική πολυφωνία τῶν «άνένταχτων»; Ἰδιαίτερα σέ περίοδο κρίσης της 'Αριστεράς;

Τά προβλήματα, που ἀντιμετωπίζει στίς μέρες μας τό ἀριστερό κίνημα (ὄχι μόνο στήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί ἄλλου) εἶναι προβλήματα στρατηγικής. Κανείς δέν μπορεί νά διακηρύξει ὅτι κατέχει τό ἀλάθητο. Ὅτι ξέρει ἀπό τά πρὶν τή σωστή γραμμή ἢ ὅτι ἔχει ἔτοιμες λύσεις, για τά νέα φαινόμενα της οικονομικής κρίσης ἢ τῶν νέων κοινωνικῶν ἀναγκῶν κλπ. Ἐπομένως, ἡ πολυφωνία σέ ἰδεολογικά ζητήματα, εἶναι φυσιολογικό νά ὑπάρχει.

Ἀπό κεί καί πέρα, εἶναι νομίζω διάχυτη ἡ πεποίθηση πῶς πρέπει νά διδαχτοῦμε ὅλοι ἀπό προηγούμενες ἀρνητικές ἐμπειρίες, ὥστε νά ἀποφύγουμε τόν ἐκφυλισμό αὐτῆς της πολυφωνίας, σέ παράλληλους μονόλογους, ὅπου καθέννας ὀχυρωμένος στά δικά του ἰδεολογήματα, ἀξίωσε ὁλοκληρωτική ἐπικράτηση. Ἄν αὐτό συνδυαστεῖ μέ τήν προσπάθεια ξεπεράσματος τῶν γνωστῶν ψυχῶσεων, προσωπικῶν διαφορῶν, τῶν φαινομένων σεχταριστικής ἀποκλειστικότητας καί μοναδικότητας, τότε εἶναι πιθανόν νά ὑπάρξει σύγκλιση. Στό παρελθόν, ἡ ἰδεολογική πολυφωνία λειτουργήσε σάν στοιχείο πολυδιάσπασης καί τεχνητῶν πωλώσεων. Σήμερα, που μπαίνουν σέ ἀμφισβήτηση ἡ καταρρέουν οἱ ἰδεολογικές μυθοποιήσεις, οἱ βεβαιότητες, οἱ ἀπόλυτες ἀλήθειες (που δέσμευαν τή σκέψη πολλῶν ἀγωνιστῶν στό παρελθόν), ἡ ἰδεολογική πολυφωνία μπορεί νά λειτουργήσει σάν στοιχείο δυνάμης, γονιμότητας καί ἐμπλουτισμοῦ, για νέες πολιτικές συνθέσεις.

Τό προνομακῶ πεδίο για συγκλίσεις, εἶναι τά καυτά προβλήματα της σημερινῆς πολιτικῆς συγκυρίας.

Ἡ κρίση της 'Αριστεράς, πέρα ἀπό ἀπαισιόδοξες καί μηδενιστικές ἀναγνώσεις, ἀπελευθερώνει ἕνα δυναμικό

σκέψης καί πρωτοβουλίας, που θέλει καί τείνει νά ἐκφραστεῖ πολιτικά.

Τό ἐρώτημα εἶναι: Θά κατορθώσουν -ὅλες αὐτές οἱ δυνάμεις- νά βροῦν μία κοινή γλώσσα, νά συντονίσουν τίς προσπάθειές τους, νά δοκιμάσουν κοινές πρωτοβουλίες καί σχήματα, που θά βρίσκουν ἐκφραση σέ κάποια συλλογική δράση;

Ὡστόσο, ἀπέναντι στόν κίνδυνο μᾶς ἀποτελεμάτωσης, που θά σημαίνει καί «ρεβάνς του ἰδιωτικού» (μαζική ιδιωτέυση) ἡ στήν καλύτερη περίπτωση μεμονωμένες προσπάθειες σέ ἐπιμέρους τομείς καί ζητήματα (συνδικαλισμός, πολιτιστικά κλπ.), ἴσως νά μὴν εἶναι ἄστοχο νά ἀποτολμήσουμε κάποιες νέες πολιτικές πρωτοβουλίες... Οἱ πρωτοβουλίες αὐτές μπορούν νά-

χουν κάποιες ἀνταντακλαστικές ἐπιπτώσεις στά κόμματα, που δύσκολα μπορούν νά προβλεφθοῦν... Ἡ κοινοματική ἐπάρση, ἡ αὐτάρκεια, ὁ ἡγεμονισμός, ἡ υπεροψία της ὁργανωμένης δυνάμης, μπορεί νά καμφθεῖ, νά παρουσιάσει ρωγμές, μόνο ἀπέναντι σέ μία συγκροτημένη δύναμη, σ' ἕνα ὑπολογισμό πολιτικά συνομιλητή.

Καί μία τελευταία παρατήρηση: οἱ ἀνένταχοι ἀριστεροί, δέ θά 'ταν σωστό, νά συσπειρωθοῦν σέ μία βάση καθέτης ἐναντίωσης μέ τά κόμματα της παραδοσιακῆς 'Αριστεράς.

Στά κόμματα αὐτά βρῖσκει κανείς, ἕνα πολύτιμο ἀγωνιστικό δυναμικό, μέ τό ὅποιο μέσα ἀπό διάλογο καί κριτική, μπορούν νά ἀναζητηθοῦν συγκλίσεις...

Στάθης Παναγούλης

«Δέν ὑπάρχει ἕνα σωστό σοσιαλιστικό κόμμα»

Οἱ «Σοσιαλιστικοί Σύνδεσμοι» εἶναι μία ἀτυπη κίνηση. Σάν σκοπό οἱ ὁμάδες τῶν «Σοσιαλιστικῶν Συνδέσμων» ἔχουν νά συσπειρώσουν σέ κάθε δῆμο ἡ ἐπαρχιακό νομό ὅλους αὐτούς που κατά καιρούς διαφώνησαν για ἰδεολογικούς καί πολιτικούς λόγους μέ τό ΠΑΣΟΚ, ἀλλά κι ὅλους τοὺς ἀνθρώπους που εἶναι ἀνένταχοι στόν εὐρύτερο δημοκρατικό χώρο.

Μέχρι στιγμῆς γίνονται ὁρισμένες συζητήσεις για τή δημιουργία ἐνός φορέα, χωρίς νά ἔχει ἀποφασιστεῖ κάτι συγκεκριμένο. Στήν Κίνηση αὐτή, που δέν εἶναι μία προσωπική μου κίνηση, συμμετέχουν πολλοί πρῶην βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, ὑποψήφιοι του ΠΑΣΟΚ, στελέχη Νομαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν καί ἄλλοι παράγοντες του εὐρύτερου κεντροαριστεροῦ χώρου.

Αὐτοί που φαίνονται πρὸς τά ἔξω εἶναι οἱ ἀποχωρήσαντες ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, ἔχουμε ὅμως καί ἐπαφές μέ ὁργανωμένους γιατί πιστεύουμε πῶς μέσα στό ΠΑΣΟΚ, ὑπάρχουν χιλιάδες μέλη που συμφωνοῦν μέ τήν κριτική που κάνουμε ἐμεῖς στήν ἡγεσία του ΠΑΣΟΚ. Αὐτά τά άτομα δέν βγαίνουν ἐπίσημα πρὸς τά ἔξω, ἔχουμε ὅμως ἕνα διάλογο μαζί τους ὄχι μόνο ἐμεῖς, ἀλλά καί ἄλλες αὐτόνομες ὁμάδες που κατά καιρούς ἔχουν ἀποχωρήσει ἀπό τό ΠΑΣΟΚ.

Εἶναι ἀρκετά ἐντονη ἡ φημολογία που σέ θέλει στενά συνεργαζόμενο μέ τό ΚΚΕ.

Αὐτό που ἔχω νά πῶ εἶναι ὅτι δέν εἶμαι ἀντικομμουνιστής καί ὅτι συνεργάζομαι μέ στελέχη του ΚΚΕ στό θέμα της ἀπλῆς καί ἀνόθευτης ἀναλογικῆς, ὅπως συνεργάζομαι μέ στελέχη του ΚΚΕ ἔσωτ., του ΚΟΔΗΣΟ, της ΕΔΗΚ ἢ αὐτόνομες προσωπικότητες. Τό ἄν θά συνεργασθῶ μέ τό ΚΚΕ ἢ μέ ὁποιαδήποτε δημοκρατική πολιτική ὁμάδα ἢ κίνηση δέν μπορῶ νά τό καθορίσω οὔτε μπορεῖ νά τό ξέρει κανένας.

Δέν πρόκειται νά κάνω καμιά διαπραγμάτευση μέ τό ΠΑΣΟΚ, γιατί δέν πιστεύω πῶς τό ΠΑΣΟΚ μπορεί νά ἐκφράζει πλέον ὅλα αὐτά που ἐκφράζε μέ τή διακήρυξη της 3ης Σεπτέμ-

βρη, ἢ ἄν θέλετε μέ τίς πολιτικές θέσεις που πήρε μέσα καί ἔξω ἀπό τή Βουλή ἀπό τό 1974 μέχρι τό 1981.

Ἀκόμα, γιατί πιστεύω πῶς δέν μπορούν νά λειτουργήσουν στό ΠΑΣΟΚ οἱ δημοκρατικές διαδικασίες. Θά μπορούσα νά συζητήσω μέ τό ΠΑΣΟΚ ἄν ὅλα ἐκεῖνα που ἔγιναν ἀφορμή νά παρατηθῶ εἶχαν πάρει τό σωστό δρόμο. Μέ τίς ἄλλες κινήσεις που ὑπάρχουν δέν ἔχουμε μέχρι στιγμῆς ἰδιαίτερες ἐπαφές, χωρίς νά ἀποκλείεται κάτι τέτοιο στό ἄμεσο μέλλον.

Πρωτοβουλία για ἀνοιγμα διαλόγου λέγεται πῶς ἔχουν πάρει μία σειρά στελεχῶν ἀνένταχτων που προέρχονται ἀπό τήν ἐποχή του 114.

Ἡ πρωτοβουλία που ἔχουν πάρει μερικοί ἀνένταχοι της γενιάς του 114 εἶναι θετική, γιατί πιστεύω ὅτι ἡ γενιά αὐτή ἔχει προσφέρει πολλά στόν τόπο. Μέ πολλοὺς ἀπ' αὐτούς τοὺς ἀγωνιστές βρισκόμαστε σέ διάλογο.

Ἐκτιμᾶς ὅτι ὑπάρχει σήμερα πολιτικό κενό στή διάταξη τῶν δυνάμεων της πολιτικῆς σκηνῆς, που τίθεται μάλιστα μέ τρόπο ἐπιτακτικό;

Υπάρχει μεγάλο κενό, ὄχι ἰδεολογικο-πολιτικό κενό, γιατί αὐτό μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ἐκφράζεται ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, τή ΝΔ, τό ΚΚΕ, τό ΚΚΕ ἐσ. τό ΚΟΔΗΣΟ καί τίς ἄλλες ὁμάδες που εἴτε ἐκπροσωποῦνται εἴτε δέν ἐκπροσωποῦνται στή Βουλή. Πιστεύω ὅτι τό κενό μπορούμε νά τό δοῦμε ὡς ἑξῆς: ἡ μεγάλη κεντρο-αριστερή παράταξη χρειάζεται ὅπως καί αὐτό που ἐκφράζει σήμερα τό ΠΑΣΟΚ. Δέν ὑπάρχει ὅμως ἕνα σωστό σοσιαλιστικό κόμμα, που νά ἔχει τό Συνέδριό του, νά λειτουργεῖ ἡ Κεντρική του Ἐπιτροπή, νά λειτουργεῖ τό Ἐ. Γραφεῖο του. Τό ΠΑΣΟΚ εἶναι αὐτή τή στιγμή πέρα για πέρα ἕνα ὀρχηγικό κόμμα, καί οἱ συνέπειες γι' αὐτό θά εἶναι διαλυτικές.

Τό κενό θά γίνε πιό ἐντονο μετά τίς βουλευτικές ἐκλογές ὅπου θά προκύψουν ἄλλοι πολιτικοὶ ὁργανισμοί.

Νίκος Καργόπουλος

«Αποκλείουμε το ένδεχόμενο επανόδου στο ΠΑΣΟΚ»

Η σοσιαλιστική Κίνηση γεννήθηκε σε μία σύσκεψη που έγινε στο Πολυτεχνείο στις 8 Οκτώβρη 1983, 150 στελεχών του ΠΑΣΟΚ απ' όλη την Ελλάδα. Ομόφωνη ήταν η διαπίστωσή μας ότι το ΠΑΣΟΚ δεν προχωρεί σε βαθιές αλλαγές, απλά διαχειρίζεται την κρίση του συστήματος. Η μεγάλη πλειοψηφία είδε τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού φορέα σαν τον μόνο δρόμο που μπορεί να δώσει μία άλλη κατεύθυνση στις πολιτικές εξελίξεις στον τόπο μας. Δεν πιστεύουμε ότι η ίδρυση ενός φορέα είναι εύκολη υπόθεση, αλλά ήδη τα σημάδια που υπάρχουν δείχνουν ότι θα βρει πλατιά λαϊκή υποστήριξη. Έμεις φιλοδοξούμε να παίζουμε το ρόλο μίας συνιστώσας στη δημιουργία του πολιτικού φορέα. Ήδη απευθυνθήκαμε προς κάθε κατεύθυνση που έπρεπε. Οι διεργασίες έχουν επιταχυνθεί και η απήχισή μας στις λαϊκές τάξεις είναι ήδη σημαντική. Η Σοσιαλιστική Κίνηση προχώρησε έτσι στην οργανωτική της ανάπτυξη. Ήδη εγκαταστάθηκαν με ανοιχτή πολιτική εκδήλωση τα γραφεία της Τ.Ο. Καρδίτσας και σύντομα θα γίνει το ίδιο σε πολλές πόλεις της επαρχίας και σε συνοικίες του Λεκανοπεδίου. Επίσης προχωρεί η δημιουργία Κ.Ο. που θα καλύπτουν συνδικαλιστικούς χώρους. Έχουμε ήδη βγάλει 2 φύλλα μιάς βδομαδιάτικης εφημερίδας με τιράζ 25.000 φύλλα.

Και φυσικά έχει ξεκινήσει με γρήγορο ρυθμό η επεξεργασία των ιδεολογικών και οργανωτικών μας αρχών. Πιστεύουμε ότι σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα θα έχουμε διαμορφώσει τελικά την πρότασή μας. Έδώ θέλουμε να κάνουμε κάποιες διευκρινίσεις.

1) Οι προτάσεις αυτές αποτελούν βάση για συζήτηση και τύποτα περισσότερο.

2) Ο φορέας δε θα είναι ένα μέτωπο διαφορετικών πολιτικών γραμμών αλλά θα έχει σαφείς θέσεις σ' όλα τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τόπος. Οι θέσεις αυτές θα προκύψουν από ένα ανοιχτό δημιουργικό διάλογο ανάμεσα στις συνιστώσες που θα δημιουργήσουν το φορέα.

3) Βασικές αρχές για τη συγκρότηση του νέου πολιτικού φορέα βλέπουμε τα εξής:

1) το όραμα μίας αυτόδιαχειριζόμενης σοσιαλιστικής κοινωνίας.

2) την άρνηση οποιασδήποτε ήγemonίας από άλλο πολιτικό φορέα μέσα ή έξω από την Ελλάδα.

3) μία πολιτική γραμμή που θα τολμάει τη σύγκρουση με το κατεστημένο, θα προτείνει βαθιές αλλαγές, αλλά ταυτόχρονα θα στηρίζει με υπευθυνότητα κάθε θετικό κυβερνητικό μέτρο που θα προστατεύει κάθε κατάκτηση από την επιβολή της δεξιάς.

4) οι κοινωνικές αλλαγές δεν μπορούν να γίνουν χωρίς το λαό και πολύ περισσότερο ενάντια του. Γι' αυτό θα δουλέψουμε μέσα στο μαζικό κίνημα για τη δημιουργία ενωτικών κοινωνικών συσχετισμών χωρίς διάθεση οργανωτικού ελέγχου.

5) η δημοκρατική λειτουργία του φορέα πρέπει να προϋποθέτει την ελεύθερη διακίνηση όλων των απόψεων σ' όλη την οργάνωση, την άποψη-δημιουργία χάσματος ανάμεσα σε ήγemonία και βάση, τη συλλογικότητα, τη συμμετοχή όλων των μελών στη λήψη των αποφάσεων και γενικά το κόμμα θα είναι πιστή μικρογραφία της κοινωνίας που οραματιζόμαστε.

Στό χώρο που αποδεσμεύτηκε από το ΠΑΣΟΚ, εμφανίζονται διαφοροποιήσεις και διαφορετικές θέσεις, π.χ. μεταξύ της «Κίνησης Καργόπουλου» και του «ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ» ή μεταξύ αυτών και των «Σοσιαλιστικών Συνδέσμων» του ΠΑΝΑΓΟΥΛΗ. Πόσο εύκολη είναι μία δυνατότητα σύγκλισης με δυνάμεις που προέρχονται από άλλους πολιτικούς χώρους όπως την κομμουνιστική αριστερά, όταν οι ίδιες αυτές κινήσεις μ' ένα κοινό ιστορικό παρελθόν και μία κοινή αναφορά εμφανίζονται τόσο διαφορετικές;

Το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν ένα κόμμα ομοιογενές. Υπάρχουν αντιλήψεις παλαιοκομματικές, σοσιαλδημοκρατικές, συντεχνιακές, τεχνοκρατικές, γραφειοκρατικές και αριστερές-σοσιαλιστικές που σήμερα συναντιούνται κύρια στη βάση. Λογικό είναι όσοι φεύγουν απ' το ΠΑΣΟΚ να κινούνται προς διαφορετικές κατευθύνσεις. Όπως επίσης λογικό είναι αγωνιστικές πολιτικές δυνάμεις που είναι ριζωμένες μέσα στο ελληνικό λαϊκό κίνημα να συγκλίνουν σε μία κατεύθυνση από διαφορετικές προελεύσεις.

Πώς αντιμετωπίζετε την περίπτωση το ΠΑΣΟΚ να καταλήξει στο Συνέδριό του σε διαφορετικές θέσεις; Υπάρχει ένδεχόμενο να διαπραγματευθείτε την επανένταξή σας;

Θα ήταν εύχης έργο το ΠΑΣΟΚ να είχε τραβήξει έναν άλλο δρόμο, όπως επίσης να διαπιστώσει επιτέλους, έστω και στο Συνέδριό του, ότι οδηγεί τη χώρα σε επικίνδυνα αδιέξοδα. Αλλά αυτό δεν είναι δυνατό να γίνει. Η ήγemonία του ΠΑΣΟΚ έχει κάνει οριστικές επιλογές και δε θα επιτρέψει στη βάση να επιβάλει οποιαδήποτε αλλαγή γραμμής. Έτσι λοιπόν αποκλείουμε κάθε ένδεχόμενο επανόδου μας στο ΠΑΣΟΚ. Όσο για τη λογική της «επαναδιαπραγματεύσεως» που θέτει το ερώτημά σας και που χαρακτηρίζει άλλους κατά καιρούς αποχωρήσαντες απ' το ΠΑΣΟΚ την αρνούμαστε και για λόγους αρχής. Την αποχώρησή μας απ' το ΠΑΣΟΚ δεν τη διαπραγματευτήκαμε, ούτε θα «διαπραγματευόμασταν» την παραμονή μας αν πολιτικά μ'ας κάλυπτε.

Εξετάζετε την περίπτωση συμμετοχής στις Ευρωεκλογές είτε με αυτόνομο ψηφοδέλτιο, είτε με ψηφοδέλτιο συνεργασίας, εί-

τε με καμπάνια «κριτικής υποστήριξης» κάποιου συνδυασμού;

Όποιοδήποτε ο νέος πολιτικός φορέας πρέπει να πάρει μέρος στις Ευρωεκλογές, γιατί αποτελούν μία σημαντική πολιτική μάχη. Πρέπει να κάνει τις προτάσεις του και συνολικά πάνω στο πολιτικό ζήτημα της πατρίδας μας και ειδικά πάνω στα ζητήματα της ΕΟΚ.

Γιάννης Μπαχάρας

«Κανένα κόμμα της 'Αριστεράς δεν έχει εναλλακτική πολιτική»

Μία σχετικά αύξημένη κινητικότητα που παρατηρείται αυτό τον καιρό στο χώρο της ανένταχτης αριστεράς, και που επισημάνθηκε από τον Τύπο, αφορά στις προσπάθειες που γίνονται για να υπάρξουν κάποια πρωτογενή μορφώματα με απροσδιόριστους ακόμη στόχους.

Μέχρι και τις εκλογές του '81, το μόνο πολιτικό μέτωπο που μπορούσε να συσπειρώσει και να κινητοποιήσει τις ευρύτερες δημοκρατικές δυνάμεις, παίρνοντας υπόψη τη συγκεκριμένη πολιτική τους συνείδηση, ήταν αυτό που ανοιγόταν εναντίον της δεξιάς και των στηριγμάτων της (ιμπεριαλισμός, ξένα και ντόπια μονοπώλια κλπ). Ωστόσο, η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση και η πολιτική που άσκει, μετέφερε προβληματισμούς και αντιπαραθέσεις από το αφηρημένο επίπεδο στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Έτσι, π.χ. το ερώτημα αν οι «κοινωνικοποιήσεις» -και τί θα πει κοινωνικοποίηση- και οι συγκεκριμένες θεσμικές αλλαγές εντάσσονται σε μία διαδικασία σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, όπως ισχυρίζεται το ΠΑΣΟΚ και η δεξιά, για διαφορετικούς ο καθένας λόγους, ή εάν διευκολύνουν το ξεπέρασμα της κρίσης του συστήματος, τον έκτακτο ρόλο του, και κατά συνέπεια τη συνέχειά του, δεν είναι πια υποθετικός διάλογος, αλλά συνδέεται με την

Η μάχη αυτή θα βοηθήσει στη συσπείρωση των δυνάμεων που θα συγκροτήσουν τον νέο φορέα. Μία έκλογική επιτυχία -πολύ πιθανή, κατά τις ενδείξεις μας- του νέου κόμματος στις Ευρωεκλογές θα στείλει ένα καθαρό μήνυμα προς κάθε κατεύθυνση, θα συμβάλει σε μία πίεση για μία άλλη πολιτική και θα δώσει στο λαϊκό κίνημα την αυτοπεποίθηση που βαθμιαία χάνει με τη διαχείριση της κρίσης που κάνει το ΠΑΣΟΚ.

άμεση και άπτη πραγματικότητα. Επιπλέον, αποκαλύπτεται καθημερινά μία αντιφατικότητα στην άσκηση της πασοκικής πολιτικής -θετικά στοιχεία που αναιρούνται όμως αμέσως από κάποια άλλα, αρνητικά- και μία σαφής διάσταση ανάμεσα στις διακηρύξεις και την πρακτική του. Ωστόσο, ακόμη και σήμερα που είναι ολοφάνερο ότι το χαρτί του ΠΑΣΟΚ δεν παίζεται αριστερά, ή τουλάχιστον με συνέπεια αριστερά, κανένα κόμμα της 'Αριστεράς δεν έχει να αντιπαραθέσει μία πειστική εναλλακτική πολιτική πρόταση που να συσπειρώνει σε μία προοπτική υπέρβασης της συγκεκριμένης αλλαγής που πραγματοποιεί το ΠΑΣΟΚ. Τα κόμματα της 'Αριστεράς περιορίζονται, ουσιαστικά, στην άσκηση πίεσης προς το ΠΑΣΟΚ να υλοποιήσει τις υποσχέσεις του, πράγμα που μπορεί να γίνει -πάντα κατά την άποψη αυτών των κομμάτων- μόνο αν το ΠΑΣΟΚ συνεργαστεί μαζί τους. Αυτή η αδυναμία των κομμάτων της 'Αριστεράς να διαμορφώσουν και να προωθήσουν μία ριζοσπαστική πρόταση, δημιουργεί δυσφορία, εντάσεις και απογοητεύσεις στα μέλη τους που όλο και περισσότερο συνειδητοποιούν τα αδιέξοδα. Οι προβληματισμοί αυτών των μελών διαπλέκονται με τους προβληματισμούς των ανένταχτων και σοβαρής μερίδας των μελών του ΠΑΣΟΚ και τους δίνουν νέα ώθηση.

Υπάρχουν προοπτικές για τους ανένταχτους;

Τό πρώτο πού μπορεί νά πεί κανείς είναι ότι οι προοπτικές δέν είναι ίδιες γιά όλους τούς ανένταχτους. Καί αὐτό γιατί τόσο οἱ πολιτικοί λόγοι πού τούς ἔκαναν ανένταχτους ὅσο καί οἱ σημερινοί πολιτικοί καί ιδεολογικοί προσανατολισμοί τους είναι τόσο διάφοροι, καί πολλές φορές ἀντιθετικοί μεταξύ τους, πού δέν ἀφήνουν κανένα περιθώριο ἐνιαίας παρουσίας στό πολιτικό προσκήνιο. Ἐξ ἄλλου οἱ κύριοι ιδεολογικοί χώροι ἔχουν τίς πολιτικές τους ἐκφράσεις. Τό ΚΚΕ, ΚΚΕσ, καί τό ΠΑΣΟΚ ἐκφράζουν ἀντίστοιχα τόν ὀρθόδοξο μαρξισμό-λενινισμό, τήν κομμουνιστική ἀνανέωση καί τόν εὐρωπαϊκό σοσιαλισμό μέ κάποιες Τριτοκοσμικές ἀποχρώσεις. Τό ἄν ὑπάρχει πλήρης ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στό ιδεολογικό ὑπόβαθρο καί στήν ἀσκούμενη πολιτική, ἢ ἄν ὑπάρχουν παρεκκλίσεις πού πρέπει νά διορθωθοῦν είναι ἐσωτερικό πρόβλημα τοῦ κάθε χώρου. Ὅσοι λοιπόν ἀπό τούς ανένταχτους θέτουν ἐρωτηματικά ἢ ἀμφισβητοῦν τίς «ἀναλλοιώτες» ἀληθείες τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερῆς σκέψης, ὅσοι ἔχουν καταλάβει ότι τά

ἀδιέξοδα τῶν ἀριστερῶν κομμάτων εἶναι συναρτημένα μέ τούς περιορισμούς πού ἐπιβάλλουν στήν ἀνάλυση τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας τά κλειστά ιδεολογικά συστήματα καί οἱ θεωρητικές ἀνεπάρκειες, δέν ἔχουν ἄλλη πολιτική ἐπιλογή ἀπό τήν προοπτική τῆς διαμόρφωσης ὁμάδων στή βάση μιᾶς σχετικῆς συγγένειας προβληματισμοῦ, τό ἀνοιγμα διαλόγου μέ ἄλλες ὁμάδες, ἀλλά καί κόμματα, καί μιά περιορισμένη πολιτική παρέμβαση εἴτε αὐτόνομα κάθε ὁμάδα, εἴτε σέ συνεργασία μεταξύ τους, εἴτε σέ συμφωνημένους στόχους. Ἡ διαδικασία αὐτή τῆς διαμόρφωσης ὁμάδων θά ἐπιτρέψει, ἐνδεχόμενα, μιά προσπάθεια ἀνάλυσης σέ βάθος τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητας πού σέ συνδυασμό μέ τίς πιό προχωρημένες θεωρητικές ἀναλύσεις πού γίνονται στό ἐξωτερικό, μπορεί νά οδηγήσει στή διαμόρφωση ἐνός νέου ιδεολογικοῦ πλαισίου καί κατά συνέπεια στή συγκρότηση ἐνός ριζικά νέου πολιτικοῦ σχηματισμοῦ. Ἡδὴ τά ὑπό συγκρότηση κέντρα πολιτικοῦ προβληματισμοῦ, πολιτικές λέσχες κλπ. καθῶς καί τά πολυάριθμα περιοδικά ἐντάσσονται σ' αὐτή τή διαδικασία.

Δημήτρης Τζουβάνος

«Εἴμαστε ἀντίθετοι στά «κόμματα» εὐκαιρίας»

Ἡ μερική καί ἀπό διαφορετικῆς θέσης ἀπόρριψη τοῦ παραδοσιακοῦ, πού χαρακτηρίζει τήν ανένταχτη ἀριστερά, δέν ἀποτελεῖ σημεῖο σύγκλισης. Εἶναι χαρακτηριστικό ότι ἡ ἐπιμερισμένη πείρα καί οἱ μοναχικές ἀναζητήσεις στήν ανένταχτη ἀριστερά ἄν καί τροφοδότησαν ἕνα φλύαρο πολύ-μόνολογο, δέν ἔχουν μπεῖ σέ οὐσιαστικό διάλογο. Ἐτσι, ἀδικαιῶτη ἀκόμα, ἡ πολυδιάσπαση δέν κυφορεῖ, μιά ἀμεση σύγκλιση, πολύ περισσότερο ἄν ληφθεῖ ὑπ' ὄψη ἡ κοινωνική σύνθεση τοῦ ανένταχτου χώρου. Εἶναι βέβαια πιθανό, ἢ αὐξανόμενη ἀμφισβήτηση

ἀπέναντι στά μεγάλα κόμματα, νά ἐπιτρέψει τήν εὐκαιριακή δημιουργία σχημάτων στήν ανένταχτη ἀριστερά, πού ὅμως δέ θά ἀποτελέσουν τήν τρίτη λύση. Πιστεύω ὥστόσο ότι ὑπάρχουν δυνάμεις σ' αὐτό τό χώρο πού μπορούν νά ἀξιοποιήσουν τούς εἰδικότερους ὅρους τους σέ μιά δύσκολη πορεία σύγκλισης. Θά χρειαστεῖ βέβαια νά συνειδητοποιηθεῖ ἡ μερικότητα αὐτῶν τῶν δυνάμεων ἀπό τίς ίδιες, ἀλλά καί τό γεγονός ότι ἡ σύγκλιση δέν μπορεί νά γίνει ἔξω ἀπ' τό ἔδαφος τῆς μαζικῆς ταξικῆς πάλης.

Ποιά είναι ἡ γνώμη σου γιά τίς κινήσεις τῶν «Σοσιαλιστικῶν Συνδέσμων» καί τοῦ Στάθης Παναγούλη; Πρόκειται γιά μιά προέγγιση μέ τό ΚΚΕ;

Δέν πιστεύω ότι διαθέτουν τούς ὅρους γιά τή δρομολόγησή τους στήν τροχιά τῆς ἀριστερᾶς καί ἡ μετωπική προσέγγιση τοῦ ΚΚΕ δέν μπορεί νά τούς ἐξασφαλίσει. Ὁ Σ. Παναγούλης θά πρέπει νά ἄρει τήν πολιτική του ἀνάλυση καί σύλληψη ὥς τό ὕψος τῆς αγωνιστικότητάς του ἄν ἤθελε νά ἀποφύγει τή μετωπική του ἀξιοποίηση, καί ὄχι μόνο ἀπ' τό ΚΚΕ.

Υπάρχει κάποια πιθανότητα σύμπλευσης μέ τήν κίνηση Καργόπουλου;

Ἡ κίνηση Καργόπουλου ἀποτελεῖ τυπικό παράδειγμα ὑποκειμενισμοῦ. Τό Σεπτέμβριο, στή βάση μιᾶς ἑλλιπούς καί λαθεμένης κριτικῆς, προτείνει μιά στάση οὐσιαστικά ἐνσωματωμένη, πού τό ἀδιέξοδό της ὑπογράμμισε ἡ ἴδια ἡ διαγραφή του. Τόν Ὀκτώβριο, ἀναλαμβάνει τή συγκρότηση νέου κόμματος σά νά 'ταν ἡ διαγραφή του ὁ μοναδικός καί ἐπαρκῆς ὅρος πού ἔλειπε γι' αὐτό. Ὅμως, ὅπως ὁ σοσιαλισμός πού λείπει δέν ἐρχεται στίς 18, ἔτσι καί ὁ φορέας πού λείπει ἀπαιτεῖ τούς δικούς του ὅρους. Ὅσο ὁ Καργόπουλος τούς ἀγνοεῖ καί ἐπιμένει στήν ἐκμετάλλευση τῆς ἀμφισβήτησης σ' εὐκαιριακές καί ἀδιέξοδες κατευθύνσεις, ἀπομακρύνεται ὁ ἴδιος καί ἀπ' τή μαζικοποιούμενη ἀμφισβήτηση, καί ἀπό ὅποιονδήποτε πολιτική στοιχειώδους σοβαρότητας.

Μέ τήν μὴ «πασοκογενή» ανένταχτη ἀριστερά, τί σχέσεις ἔχει τό «ΦΥΛΛΑΔΙΟ», ἢ τί προσπαθεῖ νά προωθήσει;

Παρά τά συμπλέγματα τῆς μὴ «πασοκογενοῦς» ανένταχτης ἀριστερᾶς, ἀπέναντι σ' ὅ,τι προέρχεται ἀπ' τό ΠΑΣΟΚ, τό Φ. θεωρεῖ ότι αὐτή κρυσταλλώνει σημαντικές καταχτήσεις γιά τό κίνημα. Τό Φ. προσπαθεῖ νά

ἀποτελέσει διόδο αὐτῶν τῶν καταχτήσεων στήν «πασοκογενή» ἀριστερά καί ἀντίστροφα. Ἡ παρέμβαση τοῦ Φ. στήν μὴ πασοκογενή ἀριστερά σημειώνεται στό πρώτο του κιάλας τεύχος μέ τήν κριτική τῶν «ἀριστερῶν τοῦ Υ.Ν.Γ. καί τοῦ κράτους». Ἡ κριτική παραπέρα στόν ὑποκειμενισμό καί τόν αὐτοκεντρισμό τῆς μὴ πασοκογενοῦς ἀριστερᾶς, πού ὁδηγεῖ στήν ἀναπαραγωγή τῆς κρίσης καί τελικά στήν οὐρά τῆς ἀστικής πολιτικῆς, ἐντάσσεται στήν προσπάθεια τοῦ Φ. νά συμβάλει στή διεξοδό γιά τήν ἀριστερά πού δέν μπορεί παρὰ νά 'ναι ἐνιαία.

Ἀκούγεται τελευταία ότι εἶναι πιθανή ἡ ἐπ' ἀνόδός σας στό ΠΑΣΟΚ σάν «νόμιμη τάση», ἐν ὅψει μάλιστα τοῦ συνέδριου. Ἐχουν κάποια βάση αὐτά;

Πάμπολλά κείμενα τοῦ Φ. ἀλλά καί δημοσιεύσεις μας σ' ἄλλα ἐντυπα τῆς ἀριστερᾶς, ἀντιμετωπίζουν τήν ἐνσωματωμένη λογική τῶν «νόμιμων τάσεων» καί τήν αὐταπάτη τοῦ «συνέδριου». Εἴμαστε αὐτοί πού ἐπὶ χρόνια ἀντιπαλέψαμε σταθερά στό χώρο τοῦ ΠΑΣΟΚ κάθε εἶδους λαθροβιωτική εἰσοδικτική ἢ λεγκαλιστική λογική, πολιτικά καί ιδεολογικά. Εἴμαστε αὐτοί πού πετυχαίμε νά συγκροτήσουμε μαζικά καί τήν ἀνταπλήρωση καί κάθε εἶδους ἐνσωμάτωση, τόσο στή γραφειοκρατική δομή τοῦ ΠΑΣΟΚ ὅσο καί στήν κυβερνητική τους πολιτική. Ἡ ἐναντίωσή μας στά «κόμματα» εὐκαιρίας δίνουν τήν ἀφορμή μιᾶς τέτοιας φιλολογίας σ' ὅσους φοβούνται ἀκριβῶς αὐτή τή σταθερή μας στάση. Ἡ πρόσφατη πανελλαδική σύσκεψή μας, ἐπιβεβαίωσε ότι ὁ μακροχρόνιος ἀγώνας μας γιά συνολική ρηξή μέ τήν ἐσωκομματική καί ἀργότερα τήν κυβερνητική πολιτική τῆς ἡγεσίας τοῦ ΠΑΣΟΚ ἔχει διαμορφώσει μαζικά ἀντιστοιχῶς συνειδήσεις καί πρακτικές. Ἐπιβεβαίωσε ἀκόμα ότι σ' αὐτή τή βάση συμβάλλουμε πρωτοποριακά στή συγκρότηση τῶν ὁρῶν γιά μιά πραγματική ἐναλλακτική προοπτική στό Λαϊκό Κίνημα.

Χωρίς σωσίβιο

Sola salus victis nullam sperare salutem: Μόνη σωτηρία γιά τούς νικημένους τό νά μὴν ἐλπίζουν σέ καμιά σωτηρία. Ἐτσι τέλειωνε ἕνα κείμενο τοῦ 1981 πού ἀπευθυνόταν στοὺς «ανένταχτους» ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἐν ὅψει βέβαια τῆς «πλημμυρίδας» τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῶν ἐκβιαστικῶν διλημμάτων πού ἀπειλοῦσαν τό χώρο τους μέ ἐξαφάνισή! Πόσα ἔχουν ἀλλάξει ἀπὸ τότε; Πόσο μοιάζουν οἱ σημερινές κινήσεις ἀνεντάχτων μέ τό κίνημα τῶν συσπειρώσεων τοῦ '79 ἢ μέ τίς ἀνεξάρτητες φοιτητικές παρατάξεις τοῦ '74;

Ἡ ἐπιλογή τῆς «μὴ ἐνταξης» μπορεί νά σημαίνει ἀπλά τή συνειδητή διαφωνία μέ ὅλα τά κόμματα. Μπορεῖ ὅμως καί νά σημαίνει τήν ἀνάλυση πρωτοβουλιῶν πού θά τά ὑποκαταστήσουν. Βρισκόμαστε ἄραγε σήμερα γιά μιά ἀκόμα φορά μπροστά σ' αὐτή τή δεύτερη ἐπιλογή;

Ἡ πείρα ἀπὸ τίς ἀλλεπάλληλες ἀπόπειρες σύγκλισης μεταξύ ὁργανώσεων τῆς ἀνανεωτικῆς ἀριστερᾶς, ἀνένταχτων καί ἀποδεδειγμένων ἀπὸ τά μεγάλα ἀριστερά κόμματα πού ἔγιναν ἀνάμεσα στό '78 καί στό '80, πείθει ὅλους νομίζω πού εἶχαν συμμετάσχει σ' αὐτές, πῶς ἡ ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν γιά τήν αὐτόνομη παρου-

σία ἐνός «ανένταχτου», «ἀνανεωτικοῦ» ἢ «ἀποδεδειγμένου» πόλου δέν ἀρκεῖ γιά νά ξεπεράσει κάποια ἐπαναλαμβανόμενα ἀδιέξοδα. Ἴσως ἐπειδὴ ὁ «λόγος» τοῦ κόμματος παραμένει ἐνεργός καί μετά τήν ἀποχώρηση, ἴσως ἐπειδὴ τό κενό πολιτικῆς γιά τό ὅποιο ἔχουν κατηγορηθεῖ κατὰ καιροὺς ὅλες οἱ κεντρικές ἐπιτροπές δέν μπορεί παρὰ νά ἀναπαράγεται καί ἐκτός κομμάτων. Ἴσως ἐπειδὴ κάθε ἐπὶ μέρους πόλος «μὴ ἐνταξης» συγκροτεῖται σέ ἀντίθεση μέ διαφορετικό κόμμα ἢ ὁμάδα, μέ ἀποτέλεσμα ὁ ἐπιδωκόμενος «κοινός λόγος» νά παραμένει ἀσύμβατος. Ἴσως καί γιά ὅλα αὐτά μαζί, ἴσως καί γιά κάτι ἄλλο, τό σίγουρο εἶναι ότι ὁ χώρος πού δέν κατόρθωσε νά συγκροτηθεῖ σέ καλύτερες ἐποχές δέν θά συγκροτηθεῖ οὔτε τό 83 οὔτε ἄλλη χρονιά ἄν δέν κατακτηθοῦν πρώτα κάποιες προϋποθέσεις.

Ἴσως ἡ αὐτοδιάλυση τοῦ ἔστω καί χαλαροῦ σχήματος τῆς Β' Πανελλαδικῆς, παρόλο πού συνέβη χωρίς νά ἐπιδωχθεῖ συνειδητὰ (ἢ μὴπως ἀκριβῶς γι' αὐτό;) συνιστᾷ μιά ἐπιλογή: Ἐνα χαλάρωμα τῆς γροθιάς, μιά προσωπική ἀποδέσμευση πού συνεπάγεται ἡ ἐγκατάλειψη κάθε σανίδας σωτηρίας. Ἴσως μόνο μετά ἀπὸ κάποιες διαδικασίες ἀνασύνταξης, σέ προσωπικό πιά ἐπίπεδο, εἶναι δυνατόν νά ξαναμιλήσουμε γιά σύγκλιση καί πόλους χωρίς νά ἀνατριχιάζουμε ὅπως σήμερα.

Μὴν ἀπολητεύεστε, σύντροφοι, ἡ ταξική πάλή ἔχει τόσα πεδία καθημερινῆς συγκρούσεως πού δέν θά πληξέτε ἐγκαταλείποντας τίς πολιτικές σας πρωτοβουλίες. Πρέπει ὅμως νά μάθουμε νά κολυμπᾶμε χωρίς σωσίβιο πρὶν συγκροτήσουμε ὁμάδα ναυαγισσῶν.

Κώστας Βουρνᾶς

1. Χρ. Λαζαρίδης, Κ.Β. Δημητρίου «ΠΑΣΟΚ καί ἔξοδος - καί ἡ Ἀριστερά»; Ἀντί τ. 170 30-1-81.

Scripta manent

Ενώ τό Παλαιστινιακό φαίνεται ότι οδεύει στην λύση του διά της απλής μεθόδου της δολοφονίας και του τελευταίου επιζώντος, κάποια αγωνιώδη ερωτήματα εμφανίζονται στον εγχώριο τύπο, τόν από παράδοση ή δηλωμένα ταγμένο στο πλάι του αγωνιζόμενου Παλαιστινιακού λαού. («Γιασέρ Άραφάτ: είναι τό τέλος;» του Κώστα Γαλανόπουλου «Νέα» 8.11.83). «Ας δούμε τή φύση αυτών των ερωτημάτων:

1) 'Ο αγώνας του Παλαιστινιακού λαού έφτασε στην «τελευταία παράγραφο», και τό απορρέον δράμα στο «τελευταίο σκηνικό» του. Τό πρόβλημα γιά τόν κ. Γαλανόπουλο είναι άν τό «Κύριο πρόσωπο του έργου» θά βγει ζωντανό από τόν «τελευταίο γύρο».

Άγνώ τήν έκταση της θεατρικής κουλουράς του κ. Γαλανόπουλου. Έπειδή όμως τό άρθρο του δέν αναφέρεται στά θεατρικά νέα της σαζόν, αλλά σέ πολιτικά πράγματα, οφείλε νά γνωρίζει, μόνο και μόνο γιατί ό Γιασέρ Άραφάτ τό απόδειξε έμπρακτα σ' όλη τή διάρκεια του πολιτικού του βίου, ότι ένας τέτοιος πολιτικός ήγέτης δέν παύει νά είναι ή μαχόμενη συνείδηση ενός λαού, ακόμη και άν «τά μαλλιά του άσπριζουν». Έδώ οι τρίχες, άσπρες ή μαύρες, δέν παίζουν κανένα ρόλο. Άν αυτός ό αγώνας έχει λήξει γιά τόν πολιτικό συντάκτη των «Νέων», άς κρατήσει τήν άγωνία γιά τήν τύχη των ήθσιων μετά τήν παράσταση γιά τόν εαυτό του.

2) «Αλλά και άν θγει ζωντανός, πάλι θά είναι δύσκολο νά αρχίσει ένα νέο άγώνα πάνω στά ίδια τά παλιά πρότυπα». Οι μαχητές κουράστηκαν αλλά δέν μπορούν ν' αφήσουν τά όπλα γιατί οι μεγάλοι πού όρίζουν τίς τύχες αυτού του κόσμου δέν αποφάσισαν τί θά τους κάνουν. Έδώ ή άγωνία του κ. Γαλανόπουλου κορυφώνεται. Αυτός ό αγώνας είναι αδιέξοδος γιατί είναι στηριγμένος σέ παλιά πρότυπα. 'Ο άρθρογράφος των «Νέων» δίνει τή διεξοδο σ' όλα τά αδιέξοδα. «'Ο διάλογος είναι τό μόνο πού έπείγει γιά νά διευκρινιστεί ότι τά πράγματα δέν είναι τόσο άπλά και χονδροειδή όσο τά βλέπουν οι φανατικοί».

Ποιά είναι λοιπόν ή φύση της άγωνίας σας κ. Γαλανόπουλε; 'Ο αγώνας στηριγμένος σέ παλιά πρότυπα, οι μαχητές φανατικοί, κουρασμένοι, μαριονέττες στά χέρια των μεγάλων, ή τακτική και ή στρατηγική άπλή και χονδροειδής, άμάν νά τελειώνουμε, καθήστε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, μέ τό πιστόλι στον κρόταφο, περικυκλωμένοι από παντού, εγκαταλειμμένοι από τους πάντες, νά παρακολουθήσουμε τήν κάθαρση.

3) «'Ο Άσαντ δέν είναι άσνει και καλά ό πράκτορας της Μόσχας, ούτε ό Άραφάτ είναι άπλώς τό πιόνι του Ρήγκαν». Δηλαδή είναι, αλλά δέν είναι άπλώς. Είναι σύνθετα. Στόν άγώνα αυτό δέν υπάρχει θύτης, δέν υπάρχει θύμα. 'Υπάρχει μόνο «ή κοινή ιδιότητα του θύματος». 'Όσο οι ρουκέτες στην Τρίπολη, ναι αυτή τήν «όμορφη Τρίπολη πού γνώρισε τους Φοίνικες και τους Σελευκίδες» πέφτουν 50 τό λεπτό, τινάζοντας στον άέρα σώματα μαχητών και άμάχων. Αυτοί πού σκοτώνονται, σίγουρα δέν νιώθουν ξεψυχώντας ότι «βράζουν στο ίδιο καζάνι» μ' αυτούς πού τους σκοτώνουν.

'Υπάρχουν άρθρα πού προκαλούν τό δημόσιο αίσθημα. Τό άρθρο των Νέων είναι ένα απ' αυτά.

Α. Λαζαρίδου

Από τά άρθρα πού γράφτηκαν άμέσως μετά τήν άνακήρυξη του «τουρκοκυπριακού κράτους» ξεχώρισε τό πρωτοσέλιδο άρθρο της σύνταξης στην έφημερίδα «Έλεύθερη Γνώμη», στις 16 Νοεμβρίου. 'Εξ άρχής έντυπωσιάζει ό τρόπος μέ τόν όποιο ό συντάκτης του άρθρου διαγράφει από τήν ελληνική γλώσσα τή λέξη «τουρκοκύπριοι» τήν όποια ύποκαθιστά μέ τά εξής κατ' αυτόν συνώνυμα: «συρφετός των τιποτένιων και των άνύπαρκτων», «ίστορικά μηδενικά της ανθρωπότητας πού δίχως ίχνος διαβαίνουν στη γή του Τεύκρου», «τρωγλοδείατοι πού αναπήδησαν από τά ύπόγεια» κ.λ.π. Δέν έπρόκειτο άπλά γιά φραστικές κορώνες, ή εκφράσεις αγανάκτησης. 'Ο ρατσισμός του συγγραφέα -και ή ιδιαίτερη έπιμονή του στην ιδιότητα των τουρκοκυπρίων νά είναι «άνύπαρκοι»- οδηγούσε αρκετά μακριά.

Άμέσως μετά τήν εισαγωγή, διαφαίνεται μία προσέγγιση του άρθρογράφου προς τίς θέσεις της Άριστεράς, καθώς ύποστηρίζει ότι τό τουρκοκυπριακό πραξικόπημα «είναι συνωμοσία διεθνής, μικρών και μεγάλων, και πάνω απ' όλα των «συμμάχων» μας». Άντί όμως νά οδηγηθεί σέ κάποια άμφισβήτηση των σχέσεων της χώρας μας μέ τίς ΗΠΑ, οδηγείται, μέσω συνειρμών πού άφετηρία έχουν τή λέξη «σύμμαχοι», σέ κάποιο σκεπτικισμό σχετικά μέ τό άν έπρεπε νά συμμετάσχει ή Ελλάδα στον...

Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (!): «Γίναμε όλοκαύτωμα στον Παγκόσμιο Πόλεμο, πιστοί των «συμμάχων». Και όρέψανε τίς δάφνες οι καιροσκόποι και οι άπιστοι. Πιστέψαμε στο άντιφασιστικό πνεύμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και στην αυτοδιάθεση των λαών. Και ενώ περιμέναμε τήν Ένωση μας επιβλήθηκε ή Άνεξαρτησία».

Κατά τά φαινόμενα, λοιπόν, ό άντιφασισμός μās βλάπτει. Στο σημείο αυτό ό συγγραφέας αποφασίζει νά αποκαλύψει ποιοι τέλος πάντων είμαστε «εμείς». «'Οχι μία Κυβέρνηση, αλλά ένας Λαός. 'Οχι ό Λαός της Ελλάδας, αλλά ή φυλή των Έλλήνων. Όπως στη Σαλαμίνα κι όπως στο Βόσπορο κι όπως στην Άλβανία. Μέ τήν ίδια ψυχή, τή μία ψυχή. Και τό ίδιο πνεύμα, τό πνεύμα όλων των ελληνικών αιώνων». Συνοπτικά λοιπόν: μία κυβέρνηση, ένας λαός, μία φυλή, μία ψυχή, ένα πνεύμα...

Και τό φινάλε του άρθρου: «Μόνοι, μέ περισσότερους όπως πάντα. Άλλά και άτρεμοι μπροστά στο πλήθος, όπως πάντα. Δέ θρήκαμε περιδώρα πού δέν εξαντλήσαμε, λύσεις πού δέν άναζητήσαμε, διαιτησίες, μεσολαβήσεις, εισηγήσεις πού άρνηθήκαμε. Και δέν είχαμε άλλη σκέψη στο νου, Κυβέρνηση και Λαός, από τήν Ειρήνη, στον γειτονικό μας χώρο και στον κόσμο της Γής. Άλλά τώρα γυρίζουν οι τροχοί του χρόνου, αλλάζουν οι καιροί, αλλάζει ή σελίδα ή ιστορία. Και τώρα ή

Έλλάδα, πού δέ δέχτηκε ποτέ τήν ταπείνωση, βρίσκεται και πάλι στην ώρα του χρέους. Όπως πάντα, χωρίς διλήμματα. Μέ τήν ίδια άπόφαση και τώρα. Δέ θά μείνουμε άπαθείς!...»

Η προσφυγή της Γνώμης στά ιδανικά του φασισμού, από τήν άνωτερότητα της «φυλής», μέχρι τήν πατριδοκαπηλεία, διακόπηκε -εύτυχώς- τήν έπασαριο του δημοσιεύματος, όταν ή πρώτη άναστάτωση πέρασε και ή κυβέρνηση προχώρησε στην άντιμετώπιση του τουρκοκυπριακού πραξικοπήματος χωρίς νά δημιουργήσει άνεξέλεγκτες καταστάσεις. Τό ζήτημα όμως παραμένει. Δέν ύποστηρίζουμε ότι τό ΠΑΣΟΚ εκτρέφει τό φασισμό στη χώρα μας. 'Ισως όμως, εδώ πού τά λέμε, μία κάποια «κάθαρση» νά είναι άναγκαία. Σκεφτείτε, γιά παράδειγμα, πού θά τό πήγαινε ή Γνώμη άν πράγματι συνέβαιναν οι «θεαματικές» εξέλιξεις πού ύπαινίσσεται τό φύλλο της 16ης Νοεμβρίου...

Διαβάζουμε στο γαλλικό περιοδικό *Nouvel Observateur* (7-13/10) τό ακόλουθο απόσπασμα από μία συνέντευξη της γνωστής ψυχναλύτριας Julia Kristeva:

«... Στή Δύση, ό δρασκευτικός άνθρωπος είναι καταρχήν ό άνθρωπος πού είναι έρωτευμένος μ' έναν Θεό τόν όποιο αυτός ό ίδιος έχει διαλέξει ν' αγαπά. Και είναι φυσικό: ό έρωτας, όπως ξέρουμε, προϋποθέτει μία σχέση συγχώνευσης μέ έναν άλλο, πού τόν ένσωματώνουμε στον εαυτό μας, κι αυτή ή σχέση δέν μπορεί νά δεμελιωθεί παντού σ' αυτό πού, μέσα στη γνώση, όρίζει τό άλλο ως καθαρή έξωτερικότητα. Η άγαπητική σχέση, λοιπόν, και ή δρασκεία έχουν τό κοινό στοιχείο ότι δέν έπιδρούν επάνω μας παρά οι δικοί μας πόθοι και τά δικά μας μίση».

Κι εμείς πού μέ όλη τή νεορθόδοξη φιλολογία κοντέψαμε νά πιστέψουμε ότι όλα αυτά ήταν προνόμια της Άνατολής; Πώς θά μπορούσαμε νά αναπτύξουμε τίς «άγαπητικές» μας σχέσεις όταν γνωρίζουμε ότι πηγάζουν όχι απ' τήν ορθοδοξία αλλά απ' τόν καθολικισμό; 'Υπάρχει βέβαια και ή αισιόδοξη έκδοχή: Όλα αυτά δέν άποδεικνύουν άραγε ότι τελικά ό Θεός είναι μόνο ένας;

Σ.

Ο Σπύλιος Παπασηπλιόπουλος (ειδικός συνεργάτης του Οίκ. Ταχυδρόμου) γράφει για το βιβλίο του Γιάννη Μαρίνου (διευθυντή και εκδότη) που πρόσφατα κυκλοφόρησε με τον τίτλο «Για μία αλλαγή στο καλύτερο»:

...«Ο Μαρίνος ανήκει στην κατηγορία των ανθρώπων, που περιλαμβάνει τους μεσαιωνικούς «τρελούς του βασιλιά», τους λαϊκούς θρησκευτικούς ηγέτες, τους επαναστατικούς ηγέτες και ριζοσπάστες διανοούμενους του αστικού διαφωτισμού, τους εκπροσώπους του συνδικαλισμού, πριν αυτός γίνει κρατική ιδεολογία περισσότερο ή λιγότερο ολοκληρωτικού τύπου, όρισμένους δημοσιολόγους των δημοκρατικών κοινωνιών, που όλοι τους άντεπναν χωρίς ιδεολογικούς περιορισμούς, σφυροκοπούσαν και κατάγγελλαν την υποκρισία των κοινωνιών και των ιδυνόντων, φώναζαν, όπως τό παιδί στο παραμύθι του Άντερσεν, ότι «ο βασιλιάς είναι γυμνός». Ο Γιάννης Μαρίνος είναι ένας αίρετικός (και γι' αυτό του αρέσουν οι άφρονες), είναι ηθικολόγος, δεν κατατάσσεται εύκολα ιδεολογικά ή κομματικά, είναι ουσιαστικά ανένταχτος...»

«Τέλος, αν είναι αλήθεια όπως λένε οι Γάλλοι, ότι «τό στυλ κάνει τον άνθρωπο», τότε θα πρέπει να παραδεχτούμε ακόμα κι αυτοί που ενοχλούνται από τον Μαρίνο ότι είναι ένας μεγάλος στυλίστας στο γραπτό λόγο του, ότι έχει τό δικό του προσωπικό στυλ...»

Τά ενδεικτικά αποσπάσματα είναι εύγλωττα. Οι προθέσεις προφανείς. Η μέθοδος κλασική: βιβλιοκριτική, ή κατ' έξοχην εύκαιρία δημόσιας έκφρασης φιλοφρονήσεων. Έντυπο τό 'Αντί (τεύχος της 28ης Οκτωβρίου 1983). Τό αποτέλεσμα μοναδικό: ο Μαρίνος ανήκει στην κατηγορία εκείνη των ανθρώπων που διάβασαν δημοσιευμένη τη νεκρολογία τους.

Τάκης Μαστραντώνης

Μέ πρόσφατο άρθρο του στον Οικονομικό Ταχυδρόμο (10 Νοεμβρίου 1983), ο καθηγητής Νίκος Πολύζος ασχολείται με ένα πρόβλημα που χρονίζει από την ίδρυση περίπου του ελληνικού κράτους: τό δημογραφικό.

Ζήτημα σοβαρό, πλην όμως σαφέστατα συνδυασμένο με τό εθνικιστικό παραλήρημα όρισμένων περιόδων εθνικής έξαρσης, τό δημογραφικό δείχνει άνικανο νά άποσυνδεθεί από τό περιεχόμενο που απέκτησε κατά τον φθίνοντα 19ο αιώνα, άνικανο νά άποτελέσει άντικείμενο κάποιων πιό άποφορτισμένων ιδεολογικά αναζητήσεων.

Τό άρθρο του καθηγητή Πολύζου έρχεται νά έπιβεβαιώσει αυτή τή θέση: Βρισκόμαστε

στά 1983, ώστόσο μιλάμε μέ όρους του 1897...

Τίτλος: «Στό δημογραφικό πεδίο είναι θέβαιη ή ήττα και πιθανός ο άφανισμός μας από τήν Τουρκία».

Και σέ πλαίσιο: «Έφιαλτική ή σύγκριση των στατιστικών στοιχείων μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Έάν δέ συνειδητοποιηθεί ή δημογραφική αλήθεια από τους άρμόδιους και τόν ελληνικό λαό, θά γίνει προβληματική όχι μόνο ή συλλογική, αλλά και ή άτομική επιβίωση».

Τό θέμα είναι εύρύτατο, γι' αυτό επιλέγω ένα μόνο σημείο: Γράφει ο Ν. Πολύζος: «Σχετικά μέ τους επιδιωκόμενους δημογραφικούς στόχους, ή ελληνική κυβέρνηση έκδηλώνει τήν πρόθεση νά περιορίσει τήν επιβράδυνση τής φυσικής αύξησης του πληθυσμού. Δέν έχει υιοθετήσει τήν χωρίς όρους νομιμοποίηση των «υπολογιζόμενων» 200.000 έκτρώσεων (...) Ο επιδιωκόμενος από τήν τουρκική κυβέρνηση δημογραφικός στόχος είναι σαφής: μέ τήν άπόλυτη άπαγόρευση των έκτρώσεων, σύμφωνα με τς άρχές του Ισλάμ, και μέ έτήσια αύξηση του πληθυσμού κατά 2% θά καταστήσει τήν Τουρκία του 2.000 τήν ισχυρότερη δημογραφικά χώρα τής Εύρώπης».

Παρατήρηση: Τό καθεστώς Έβρυν -μάς πληροφόρησαν πριν από λίγο καιρό τά είδησεογραφικά πρακτορεία- προχώρησε σέ μία πρώτη νομιμοποίηση των έκτρώσεων. Πώς έρμηνεύεται ή παράλογη σύμφωνα μέ τή λογική του άρθρου άπόφαση τής Τουρκικής χούντας; Μήπως έχει κάποια σχέση μέ τς άθλιες συνθήκες ζωής του τόσο... γόνιμου τουρκικού λαού;

Υπάρχει, όμως, κάτι πιό σημαντικό από τήν καλή ή όχι ενημέρωση του κ. Πολύζου: Οι άγώνες των γυναικών σέ πολλές χώρες είναι γνωστό ότι οδήγησαν στή νομιμοποίηση (μερική ή συνολική) των έκτρώσεων. Έξίσου γνωστή -και άποδεκτή (:)- είναι ή θέση των γυναικών ότι κάποια σχέση έχουν κι αυτές μέ τό σώμα τους και τήν άναπαραγωγική του ικανότητα. Η άποψη ότι ή άντισύλληψη και ή έκούσια διακοπή τής κύησης συνδέεται μόνο μέ τς άνάγκες των συνόρων είναι μάλλον ξεπερασμένη. Υπερβαίνει σέ ζήλο και τς πιό συντηρητικές άπόψεις που άκούστηκαν στή Βουλή των Ελλήνων τό 1980, όταν συζητιόταν σχετικό νομοσχέδιο. Έξάλλου ή θέση του κ. Πολύζου, δημοσιευμένη τρεις μόλις μέρες πριν από σχετικό ρεπορτάζ του ένήμερου ΒΗΜΑΤΟΣ, σύμφωνα μέ τό όποιο θεωρείται πλέον βέβαιη ή νομιμοποίηση των έκτρώσεων στή χώρα μας, άποκτά μία άκόμη διάσταση: Έρχεται στήν κατάλληλη στιγμή γιά νά πιέσει άρμοδίως, ώστε νά ματαιωθεί μία θετική κίνηση τής κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Τό άλλοθι υπάρχει: Οι Γάλλοι σοσιαλιστές διά στόματος του Πρ. Μιττεράν έχουν περιλάβει «στς τέσσερις προτεραιότητες γιά τό 1983 τήν οίκογένεια και τή γεννητικότητα». Μόνο που σύμφωνα μέ έντελώς πρόσφατα στατιστικά στοιχεία, μία στις τρεις Γαλλίδες χρησιμοποιεί σήμερα άντισυλληπτικά χάπια ή ένδομήτριο έλασμα. Άδιαφορεί, δηλαδή, γιά τς προεδρικές προτεραιότητες. Δυστυχώς.

Άγγέλικα Ψαρρά

Ομως δέν είναι μόνο ή εύρωστία τής τουρκικής ράτσας που συνιστά άπειλή γιά τό γένος μας. Ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» προσπαθεί έδώ και καιρό νά μάς πείσει ότι ή Τουρκία άποτελεί άκόμα και τόν μείζονα οικονομικό άνταγωνιστή τής Ελλάδας, κυρίως στό χώρο τής Μέσης Ανατολής και τής Βόρειας Αφρικής. Έτσι ο Α. Παπανδρόπουλος (Ο.Τ. 18, 5.5.83) παρουσιάζει τς ελληνικές και τς τουρκικές εξαγωγές (σάν συνολικό ποσό) στις άραβικές χώρες τό 1980 και τό 1981, χωρίς νά κάνει βέβαια τόν κόπο νά έκθέσει τή συνολικότερη εικόνα του οικονομικού άνταγωνισμού στήν περιοχή. Έπειδή λοιπόν -μετά τήν «κοινωνική γαλήνη» που επέβαλε τό πραξικόπημα- οι Τουρκικές εξαγωγές τό 1981 είναι σημαντικά αύξημένες, βγάζει τό «πολύ άνησυχητικό συμπέρασμα», ότι «ή Τουρκία έκτοπίζει τά ελληνικά προϊόντα και τς τεχνικές εταιρίες από τόν Άραβικό Κόσμο». Άλλά και ο Ν. Σίμος έπειδή άνησυχεί γιά τόν αριθμό των παροπλισμένων ελληνικών πλοίων και άγνωώντας και αυτός τήν ύπαρξη τής ιαπωνικής, άμερικανικής, άγγλικής κλπ. ναυτιλίας, διερωτάται έάν «ή τουρκική θά έκτοπίσει τήν ελληνική ναυτιλία» (Ο.Τ. 25.11.82), χωρίς όμως νά παραθέσει ούτε έναν αριθμό γιά τό μέγεθος τής τουρκικής ναυτιλίας.

Βέβαια ή αντίθεση Ελλάδας-Τουρκίας είναι και ύπαρκτη και έξαιρετικά όξυμένη. Δέν έχει όμως παρά δευτερευόντος οικονομικό περιεχόμενο. Η κύρια πλευρά του ζητήματος είναι γεωπολιτική, άφορά τά όρια τής κρατικής κυριαρχίας. Άλλωστε είναι μία άνευ προηγουμένου άπλούστευση (άσυνήθιστη άκόμα και γιά οικονομικούς συντάκτες) νά ύποστηριζει κανείς ότι ο οικονομικός άνταγωνισμός -ιδιαίτερα άνάμεσα σέ χώρες τής Δύσης πρέπει άναγκαστικά νά έκφράζεται και σέ πολιτικοστρατιωτικό επίπεδο.

Άξιζει λοιπόν νά δούμε τά συμπεράσματα που συνάγονται από μία πρόσφατη μελέτη του Κέντρου Έξαγωγικών Έρευνών και Μελετών που έχει ιδρύσει ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Έξαγωγέων, τά όποια δημοσιεύθηκαν άλλωστε στον ήμερησιο τύπο.

«Η Ιταλία είναι ο κύριος άνταγωνιστής τής Ελλάδας στις διεθνείς άγορές... καλύπτει τό 18,6% του συνολικού άνταγωνισμού, ποσοστό ύπερδιπλάσιο τής έπόμενης χώρας, τής Δυτ. Γερμανίας (8,3%).»

Οι ύπόλοιπες θέσεις στήν πρώτη δεκάδα άνήκουν στήν Ισπανία (7,9%), στή Γαλλία (7,4%), τς Η.Π.Α. (5%), τήν Ιαπωνία (4,9%), τήν Τουρκία (4,9%)... Οι χώρες τής ΕΟΚ άντιπροσωπεύουν τό 47% του συνολικού άνταγωνισμού στό βιομηχανικά προϊόντα...» (Έλευθεροτυπία 20 Ιουλίου 1983). Ο άνταγωνισμός μέ τήν Τουρκία άφορά κυρίως τά άγροτικά προϊόντα. (Η Τουρκία είναι 4η στον άνταγωνισμό των άγροτικών προϊόντων, ενώ σέ σχέση μέ τό συνολικό άνταγωνισμό κατατάσσεται 7η). Στά βιομηχανικά προϊόντα ο άνταγωνισμός άφορά κυρίως τά βαμβακερά νήματα.

Φαίνεται λοιπόν πώς όταν ή πολιτική οικονομία γίνεται άπλά πολιτική, άδιαφορεί άκόμα και γιά τς στατιστικές.

Γιάννης Μηλιός

Καταρρέει ή Δεξιά;

Πίσω από τό σκηνικό
τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ

Συγκρούσεις καί διαφωνίες στή Νέα Δημοκρατία. Δελφίνοι, ὑποδελφίνοι, ὁμαδοποιήσεις, παραπομπές στο πειθαρχικό, διαγραφές. Εἶναι τό σκηνικό πού προβάλλει ὁ συμπολιτευόμενος τύπος καί πολλές φορές μέ σκόπιμη ὑπερβολή, ιδιαίτερα ὅταν ἀντιμετωπίζει δυσκολίες τό ΠΑΣΟΚ. Μήπως λοιπόν ἡ δεξιά «καταρρέει», «διαλύεται» ὀριστικά κάτω ἀπό τά ἀνομήματά της; Ἀς τό πούμε καθαρά. Μιά τέτοια παραμορφωτική εἰκόνα, φιλαθλοῦ πανηγυρισμοῦ, σ' ἓνα πραγματικό γεγονός δηλ. τήν πολιτική κρίση τῆς παραδοσιακῆς δεξιᾶς πολιτικῆς ἐκπροσώπησης, ἀπλά συγκαλύπτει μένοντας στήν ἐπιφάνεια, τό βαθύτερο νόημα αὐτῶν τῶν κλυδωνισμῶν πού εἶναι ἡ προσπάθεια ὁλοκλήρωσης καί διατύπωσης μιᾶς καινούργιας πολιτικῆς καί στρατηγικῆς γιά τή δεξιά, φαινόμενο πολυσήμαντο γιά τήν ἀριστερά καί τούς ἀριστερούς της.

Οἱ ἀφετηρίες αὐτῆς τῆς ιστορίας βρίσκονται πολύ πίσω, ἐκεῖ γύρω στή δεκαετία τοῦ 60. Στή μεταπολίτευση ἐμφανίστηκε σάν «δεξιά σοσιαλμανία», ἀργότερα ἔγινε «ἡπιο πολιτικό κλίμα» μέ παραλλαγή τελευταίας ἀνάγκης τήν «ἐθνική ὁμοψυχία». Ἀρχιμάστορας ὁ Κωνσταντῖνος Καραμανλῆς. Πρόκειται γιά μιᾶ νέα πολιτική τῶν κυρίαρχων τάξεων πού περνάει μέ μεγαλύτερη εὐκολία στήν τότε ἀντιπολίτευση (ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ, ΚΚΕεσ.) ἐνῶ συναντᾷ περισσότερες ἀντιστάσεις στήν παραδοσιακή δεξιά πολιτική ἐκπροσώπηση πού συγκεντρώνεται

γύρω καί μέσα στήν Ν.Δ. Καί δέν πρόκειται γιά παραδοξολογία, ἀν λάβει κανένας ὑπόψη του τήν κρίση τῆς ἀριστερᾶς καί τήν «ἀρτηριοσκληρώση» τοῦ «πολιτικοῦ κόσμου» τῆς δεξιᾶς μέ «φόντο» τόν ιδιαίτερο χαρακτήρα καί τίς ἐξελίξεις στό ἑλληνικό μεταεμφυλιακό κράτος.

Σήμερα, μετά τήν ἀποχώρηση τοῦ Κ. Καραμανλῆ ἀπό τήν ἀρχηγία τῆς Ν.Δ. καί ιδιαίτερα μετά τήν ἀνάληψη κυβερνητικῶν εὐθυνῶν ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, τό πρόβλημα «ἐνός ξεκαθαρίσματος» τῶν στρατηγικῶν καί πολιτικῶν ἐπιλογῶν τῆς παραδοσιακῆς δεξιᾶς ἔχει ξανατεθεῖ μέ ὀξύτητα πού τροφοδοτεῖται καί ἀπό ἓνα προσωπικό τόνο «εὐθυνῶν» μέσα ἀπό τό ἐρώτημα «Πῶς ἀντιμετωπίζουμε τό ΠΑΣΟΚ;» Δυό ἐκδοχές, μέ πολλές βέβαια παραλλαγές, ὑπάρχουν στό βάθος τῶν ἐκτιμήσεων αὐτῶν.

● Ἡ πρώτη βλέπει τό ΠΑΣΟΚ σάν ἓνα «ἐπικίνδυνο μαρξιστικό κόμμα», τίς δέ «ἀμφιταλαντεύσεις του» σάν ἑξυπνη πολιτική τακτική γιά νά παραπλανήσει τούς ἀντιπάλους του καί νά ἐδραιώσει τήν ἐξουσία του. Τό πολιτικό συμπέρασμα: ἐνότητα τοῦ ἀστικοῦ πολιτικοῦ κόσμου στή βάση ἐνός «ἀντιμαρξιστικοῦ μετώπου», καί ἄμεση σύγκρουση, μέ κάθε τρόπο, γιά τήν ἀνατροπή τῆς κυβέρνησης τοῦ ΠΑΣΟΚ,

γιά νά γλυτώσει ἡ χώρα ἀπό τόν «ὀλοκληρωτισμό».

Δέν μπορῶ νά ἀντισταθῶ στόν πειρασμό νά ὑπενθυμίσω ὅτι μιᾶ παρόμοια ἐκτίμηση, ἀπό ἀντίθετη βέβαια πλευρά, γίνεται ἀπό ἀριστερούς καί κόμματα τῆς ἀριστερᾶς, πού στηρίζουν τό ΠΑΣΟΚ ὥστε οἱ «ἀμφιταλαντεύσεις του» νά μήν τό ἀπομακρύνουν ἀπό τόν «δρόμο» τῆς «πραγματικῆς ἀλλαγῆς».

● Ἡ δεύτερη βλέπει τό ΠΑΣΟΚ σάν ἓνα παραδοσιακό «σοσιαλδημοκρατικό κόμμα», μέ μιᾶ «ἀκραία ρητορεία» πού ὀφείλεται στίς ιδιαίτερες ἑλληνικές συνθήκες (μετεμφυλιακό κράτος, δικτατορία κλπ.) καί πού εἶναι καί χρήσιμη καί προσωρινή. Χρήσιμη μέν γιατί λ.χ. πῶς ἀλλιῶς θά ὑπογραφόταν ἡ συμφωνία γιά τήν παραμονή τῶν βάσεων ἡ τό ἄρθρο 4 χωρίς καμιά σχεδόν ἀντίδραση. Προσωρινή δέ μιᾶ καί ἡ ἀνάληψη κυβερνητικῶν εὐθυνῶν σέ συνδυασμό μέ τή διεθνή συγκυρία θά βοηθήσουν στήν «ωρίμανσή του» καί τή χρεωκοπία τῆς «ἀριστερᾶς» πολιτικῆς του καί μέσω αὐτῆς συνολικά τῆς Ἀριστερᾶς. Γιά τήν ὀπτική αὐτή τό ἄμεσο πρόβλημα γιά τήν ἐπάνοδο τῆς Ν.Δ. στήν κυβέρνηση εἶναι ἡ ἰδεολογική καί πολιτική ἀνανέωσή της πρῶτον μέσα ἀπό τήν ἀνάδειξη τοῦ «σοσιαλδημοκρατικοῦ ἀδιέξοδου» τοῦ ΠΑΣΟΚ καί δεύτερον μέσα ἀπό μιᾶ κριτική

ἀντιπολίτευση πού θά ἐντάσσει τό ΠΑΣΟΚ ὅλο καί περισσότερο στούς «κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ».

Μέσα ἀπό τίς δύο αὐτές ἐκδοχές πρέπει νά βλέπει καί νά ἀναλύει κανεῖς τίς «συγκρούσεις» μέσα στή Ν.Δ. Ἐκδοχές πού δέν ἐμφανίζονται πάντα στήν «καθαρή» μορφή τους. Γιατί συμπλέκονται μέ προσωπικές «φιλίες» καί ἀντιθέσεις, συγκυριακές σκοπιμότητες καί φιλοδοξίες. Ὅμως τό κύριο εἶναι ἡ συνεχῆ ἔστω καί ἀντιφατική πολλές φορές, σταθεροποίηση τῆς δεύτερης ἐκδοχῆς, μιᾶ καί αὕτη εἶναι ἡ μόνη πού προωθεῖ, ὀργανώνει καί σταθεροποιεῖ τό μεσοπρόθεσμα καί μακροπρόθεσμα συμφέροντα τοῦ μπλόκ τῶν κυρίαρχων τάξεων μέσα ἀπό τήν ἀναγκαῖα ἀναδιάρθρωση τῶν δυνάμεων του.

Υπάρχουν καί δυστυχῶς πολλοί ἀριστεροί, πρόσωπα καί κόμματα πού «ξεχνώντας» τίς ἀνακατατάξεις καί διεργασίες πού γίνονται στό χώρο τῆς παραδοσιακῆς δεξιᾶς, βασίζουν τό σύνολο τῶν ἀναλύσεων τους σέ μιᾶ ἐπερχόμενη κρίση ἀπό τήν «ἀδυσώπητη» σύγκρουση τῶν δύο «μονομάχων», Καραμανλῆ-Ἀντρέα, χάνοντας τό πεδίο πάνω στό ὁποῖο δίνονται οἱ «μάχες» πού εἶναι καί ἡ ἀσφαλιστική δικλείδα: Ἡ ἀνανέωση καί ἡ ἀνασυγκρότηση τοῦ ἑλληνικοῦ καπιταλισμοῦ.

Π. Παναγιώτου

«Όταν ξεκινήσαμε την έρευνα «Στήν Ύπηρεσία της Άλλαγής» (Σχολιαστής τεύχος 7) - με θέμα την ανάγερση σε υπεύθυνες θέσεις του κρατικού μηχανισμού στελεχών της παραδοσιακής και εξωκοινοβουλευτικής άριστεράς που διατηρούν την ξεχωριστή τους πολιτική ταυτότητα - συναντήσαμε μία επίμονη άρνηση. Τόσο η κυβέρνηση, όσο και τα επώνυμα στελέχη, παρά τις φορτικές προσπάθειες του Σχολιαστή, άρνήθηκαν τη δική τους συμβολή στην έρευνα, εξηγώντας ότι η στιγμή δεν είναι κατάλληλη.

Φαίνεται όμως ότι ένα μήνα μετά (άρχές Νοέμβρη) οι συνθήκες «ωρίμασαν». Σχεδόν ταυτόχρονα είδαν τό φως της δημοσιότητας έκτενης έρευνα του Βήματος σε δύο συνέχειες («Ποιοί είναι και πού κινούνται οι ανένταχτοι») και ολοσέλιδο άρθρο της Έξορμησης («ΠΑΣΟΚ και ανένταχτοι της άριστεράς - Τό νέο δίλημμα πού «καλλιεργείται»»). Τήν ίδια στιγμή, πολλά περιοδικά και έντυπα άρχισαν νά θίγουν από διάφορες πλευρές τό θέμα. Άκόμα κι εκείνοι πού πρώτο έσπευσαν νά μιλήσουν γιά σκανδαλοθηρία πολλαπλασίασαν τις - τουλάχιστον - υπαινικτικές σχετικές αναφορές τους.

Άπό τήν όλη συζήτηση προέκυψε ένα τουλάχιστον θετικό αποτέλεσμα: ή έστω και ήμιεπίσημη άποδοχή, ότι ή τοποθέτηση στελεχών της Άριστεράς σέ επιτελικές θέσεις του κρατικού μηχανισμού «άποτελεί κυβερνητική έπιλογή» (Έξορμηση).

Η μετάθεση

Πιστεύω ότι τό άρθρο του Κ. Σκανδαλίδη στήν Έξορμηση και ή έρευνα του Βήματος (του Μιχ. Δημητρίου ή πρώτη συνέχεια, ανυπόγραφο ή δεύτερη) μπορούν νά ξεταστούν μαζί, χωρίς νά άδικηθεί ή άποψη πού υποστηρίζουν. Τόσο ή προέλευση όσο και ό στόχος και των δύο φαίνεται νά συγκλίνουν.

Η προέλευση: μπορεί ό Κ. Σκανδαλίδης νά παραπονιέται ότι τό ΒΗΜΑ τροφοδοτεί ένα τεχνητό κλίμα γύρω από τό θέμα πού προκάλεσε ό Σχολιαστής, είναι όμως όλοφάνερο ότι όχι μόνο τά στοιχεία αλλά και οι άπόψεις πού προβάλλει τό ρεπορτάζ του Βήματος προέρχονται από τά ένδον της κυβερνητικής παράταξης και ιδιαίτερα από τό Ύφυπουργείο Νέας Γενιάς.

Ο στόχος: κοινή κατάληξη του ρεπορτάζ στό Βήμα και του άρθρου στήν Έξορμηση είναι ή μετάθεση του προβλήματος. Καί ό δρόμος γιά μία τέτοια κατάληξη περνάει μέσα από τήν σύγχυση: Στο άρθρο του Σχολιαστή Νο 7 είχαμε αναφερθεί στο γεγονός ότι όρισμένα στελέχη της Άριστεράς, διατηρώντας τήν ιδιότητά τους αυτή, επανδρώνουν άνωτερες θέσεις του κρατικού μηχανισμού. Τό Βήμα και ή Έξορμηση συγχέουν τά πράγματα δίνοντας πολιτική βαρύτητα στήν έν γένει παρουσία «ανένταχτων» στο κράτος, με τήν ιδιότητα του κατώτερου στε-

Σκάνδαλο ή ταμπού;

λέχους ή του άπλου τεχνοκράτη. Διαχέοντας έτσι τό ζήτημα, όχι μόνο άποφεύγουν νά τοποθετηθούν κατ' ευθείαν στο πραγματικό πρόβλημα πού άφορά τήν πολιτική λειτουργία στελεχών της Άριστεράς στο κράτος, αλλά και μεταθέτουν τό ζήτημα σέ κάποια ύπόθεση προσωπικής στάσης και άτομικής έπιλογής.

Τό μέν ΒΗΜΑ, με προσεκτικά έπιλεκτικό τρόπο θέλει νά υποβάλει τήν ιδέα ότι υπάρχουν άπειρες όσες κινήσεις, ομάδες, άτομα στο χώρο των ανένταχτων άριστερών. Όλοι αυτοί κρατάνε τή δική του ό καθένας στάση, επομένως οι (προσωπικές) στάσεις είναι άπειρες. Μία από αυτές είναι και ή προσχώρηση. Αυτή τήν εικόνα εξυπηρετεί ή παρουσία δεκάδων όνομάτων (με τήν προηγούμενη πολιτική ιδιότητά τους σέ παρένθεση) στο ίδιο ρεπορτάζ. Άποδεικνύεται έτσι κατά τόν άρθρο-γράφο ή πολυμορφία των στάσεων πού οδηγούν όμως στο υποχρεωτικό δίλημμα: έντός του κράτους ή στο περιθώριο; Λέει χαρακτηριστικά γιά όσους δεν μπαίνουν στο δίλημμα:

«Οί διεκδικητές ενός «μικροχώρου έπιρροής» στον ευρύτερο άριστο χώρο είναι φυσικό νά ανησυχούν γιά τήν περιθωριοποίησή τους και τήν άμφισβήτηση της έγκυρότητας τους ως «έκπροσώπων», από τις τολμηρές πρωτοβουλίες του Ύφ. Ν. Γενιάς. Οδηγούνται έτσι σέ μία κρίση ταυτότητας και έξω απ' τις διεργασίες της κοινωνικής προβληματικής».

Στό ίδιο μοτίβο ό Κ. Σκανδαλίδης θά προσθέσει: «Η (κυβερνητική) αυτή έπιλογή όξύνει και πολλαπλασιάζει τά άδιέξοδα αυτού του χώρου... πού άρέσκεται νά όνομάζει τόν έαυτό του «ή Άριστερά» δικήν αυτοεπιβεβαίωσης-δήλωσης, ενώ στήν ουσία πρόκειται γιά μία μικρή της μερίδα».

Νιώθουμε τόν πειρασμό νά παραπέμψουμε τόν άναγνώστη στο σχετικό άπόσπασμα από τό έπικριτικό σχόλιο του Ν.Σ. Μάργαρη πού δημοσιεύουμε σέ άλλη σελίδα: «Μία ομάδα από τήν πνευματική περιφέρεια έλυσε τό πρόβλημα θεωρώντας σάν κέντρο τόν... έαυτό της».

Μία άναπάντεχη σύμπτωση άπόψεων ενός δημοσιογράφου, ενός κομματικού στελέχους του ΠΑΣΟΚ κι ενός καθηγητή Πανεπιστημίου. Μήπως κάνουνε έμεις λάθος;

Οί «ανένταχτοι» και πώς νά τους εντάξουμε

Η λέξη «ανένταχος» έχει γίνει λέξη λάστιχο. Άν μάλιστα συνυπολογίσουμε ότι και όρισμένες άπόψεις «ανένταχτων» διατηρούν αξιόλογες έλαστικές ιδιότητες, μπορούμε νά κατανοήσουμε τό χάος και τή σύγχυση πού προβάλλει απ' τό ρεπορτάζ του Βήματος. Φαίνεται ότι «ανένταχτοι» θεωρούνται όσοι δεν είναι σήμερα στελέχη του ΠΑΣΟΚ, άρκει νά χρημάτισαν κάποτε μέλη όποιουδήποτε σχήματος, συμπεριλαμβανομένου φυσικά και του ΠΑΣΟΚ. Έτσι, πλάι σέ ποικίλης προελεύσεως (και προορισμού) «άστεγους», κατατάσσονται στους «ανένταχτους» και τό στελέχη του ΚΚΕ έσωτ., με τή διακριτική μεταχείριση νά μήν τοποθετείται σέ παρένθεση ή ταμπέλα τους.

Παρόμοια σύγχυση άναδύεται κι από τό κείμενο της Έξορμησης. Κι αυτό άποσιωπά τόν ιδιαίτερο ρόλο των στελεχών του ΚΚΕ έσωτ. και άναφέρεται σέ μία «αυτόνομη» ή «νέα» Άριστερά της όποιας περιγράφει τά χαρακτηριστικά και έπιχειρεί νά θεωρητικοποιήσει τους λόγους γιά τους όποιους «άθόρυβα και τελείως φυσικά πολλά αξιόλογα στελέχη αυτού του χώρου τοποθετήθηκαν και τοποθετούνται - μάλιστα όλοένα και περισσότερο - σέ επιτελικές θέσεις με βάση τά προσόντα τους και τή δυνατότητα προσφοράς τους». Νά επαναλάβουμε τήν έκφραση: «άθόρυβα και έντελώς φυσικά», σχεδόν, θά λέγαμε «άθωα»: τά στελέχη αυτά δεν «ένέχονται» κατά τόν Σκανδαλίδη σέ πολιτικού τύπου έπιλογές. Έξάλλου, όπως θά γράψει στή συνέχεια, έξισου «άθόρυβα, αλλά ούσιαστικά, από τό χώρο πού κλήθηκαν προσφέρουν στήν ύπόθεση της Άλλαγής». Έδώ ή άποφυγή θορύβου σημαίνει ως ένα σημείο και τόν πολιτικό παροπλισμό σέ σύγκριση με τόν «όκληρό» (κριτικό) χαρακτήρα της προίστορίας τους.

Άλλά ό Κ. Σκανδαλίδης δεν άρκεείται σέ κάποια άφ' ύψηλου έκθεση πεπραγμένων. Προχωρά άποφασιστικά σέ μία έξαντλητική κριτική της κριτικής πού άπειθύνουμε γιά τό φαινόμενο. Μόνο πού τό κάνει αυτό άπαντώντας στις άπόψεις... του ΠΟΛΙΤΗ, πού ως γνωστόν πρώτος έσπευσε νά διαχωρίσει τή θέση του από τήν προσέγγιση του άρθρου μας (βλ. Α. Μπαλτά, Έυχαριστήριο,

Πολίτης τ. 63). Έδώ δεν δημιουργείται άπλως κάποια σύγχυση και θά ήμασταν μάλλον έπιεικείς άν έπιμέναμε στον όρο μετάθεση: πρόκειται γιά καθαρή ύπεκφυγή.

Και πάλι γιά τόν «άρχηγισμό», «λαϊκισμό», κλπ. του ΠΑΣΟΚ

Μας άποδίδει λοιπόν ό Κ. Σκανδαλίδης τήν άποψη ότι τό πρόβλημα με τό ΠΑΣΟΚ είναι ό «έμφυτος λαϊκισμός» του, ό «άρχηγικός του χαρακτήρας», ό «πρακτικισμός», ό «έμπειρισμός» κλπ. Άπό μία άποψη, ή έπιχειρηματολογία του Κ. Σκανδαλίδη, πού άνασκειάζει τις κατηγορίες αυτές, είναι χρήσιμη γιά έναν έσωτερικό διάλογο μεταξύ στελεχών ύπουργείων πού, προεκλογικά, ήταν οι κύριοι φορείς τέτοιων άπόψεων. Έμάς πάντως δεν μας άφορά.

Γιατί, όπως εξηγήσαμε στο τεύχος 7, αυτού άκριβώς του τύπου ή κριτική πού κυριάρχησε πριν τις έκλογές στήν Άριστερά, και ιδιαίτερα σέ κάποιους άριστερούς διανοούμενους, είναι τό κλειδί γιά νά κατανοήσουμε πώς απ' τή μία στιγμή στήν άλλη (με τις έκλογές του '81) όλα τά «έλαττώματα» του ΠΑΣΟΚ - κόμμα άντιπολίτευσης έγιναν, στα μάτια μιας σειράς στελεχών της πέραν του ΠΑΣΟΚ Άριστεράς, «πιοτερήματα» του ΠΑΣΟΚ-κυβέρνηση. Καί είναι φυσικό. Άν τό πρόβλημα της Άλλαγής είναι ότι τό ΠΑΣΟΚ έχει «άντιδημοκρατικό», χαρακτήρα, είναι άπλό νά βοηθήσει κανείς αυτή τήν ύπόθεση παραμένοντας «ανένταχος»: πρόκειται γιά τήν de facto κατάκτηση του «πλουραλισμού». Άν ένοχλεί ό «έμπειρισμός» του και ή έλλειψη προγράμματος, μόλις δοθεί ή εύκαιρία, τό στέλεχος πού είναι «άπό τους πιο γνωστούς θεωρητικούς της άριστερης άνανέωσης» (Βήμα) μπορεί νά ύποδείξει τις σωστές κατευθύνσεις. Άν όλα τά στραβά του πασοκικού σοσιαλισμού όφειλονται στον «άρχηγικό του χαρακτήρα», είναι λογικό νά ένισχυθούν οι «θύλακες αντίστασης» σέ ύπουργεία και όργανισμούς, ούτως ώστε οι υπεύθυνοι, ένισχυμένοι, νά άποποιηθούν τήν παντοκρατορία του άρχηγού.

Σ' αυτό τό πλαίσιο πολιτικής έρμηνείας πού είχαμε προτείνει, άπάντηση δεν ύπήρξε. Έξακολουθώ όμως νά πιστεύω ότι μόνο με τρόπο

Μία ομάδα πολιτικών στελεχών θεωρεί τό κράτος προνομιακό πεδίο συγκρότησης της Άριστεράς.

πολιτικό μπορεί να αντιμετωπισθεί το θέμα. Γιατί βέβαια κανέναν δεν ενδιαφέρει η προσωπική περίπτωση του άλφα ή του βήτα που από ακραίος κατήγορος του ΠΑΣΟΚ βρέθηκε ένθερμος υπερασπιστής της κυβερνητικής γραμμής. Αυτό που ενδιαφέρει είναι η σχέση του συνόλου της Αριστεράς προς το Κράτος.

Η Αριστερά συγκροτείται στον κρατικό μηχανισμό;

Αν συγκρίνει κανείς το σημερινό φαινόμενο που εξετάζουμε με προγενέστερες προσχωρήσεις στελεχών της αριστεράς σε ανώτερες θέσεις

του κρατικού μηχανισμού θα παρατηρήσει, πέρα απ' τις ομοιότητες, και όρισμένες σαφείς διαφορές. Για πρώτη φορά η κίνηση αυτή παίρνει τόσο έντονο πολιτικό χαρακτήρα, τόσο απ' την πλευρά της κυβέρνησης, όσο κι απ' την πλευρά των στελεχών αυτών. Για την κυβέρνηση, βέβαια, τα ευεργετικά αποτελέσματα είναι προφανή. Αλλά και τα ίδια τα επίτελικά στελέχη υποστηρίζουν ότι η επίλογή τους είναι το αντίδοτο στην κρίση της ελληνικής αριστεράς. Διότι, όπως εξηγούν, μένοντας έξω από τις υπηρεσίες αυτές, όπως είναι σήμερα τα πράγματα υποχρεώνονται σε πολιτική άπραξια. Το ίδιο επιχείρημα φαίνεται να υιο-

πετανάτα» μπορεί να μην ενοχλείται.

Αλλά στο ζήτημα της πράξης θα επανέλθουμε διεξοδικά. Προς το παρόν παραπέμπουμε στα σχετικά κείμενα της Α. Λαζαρίδου στο Σχολιαστή, και περιοριζόμαστε σ' ένα μόνο παράδειγμα: Είναι γνωστό ότι ο φετινός εορτασμός του Πολυτεχνείου ανήκε στην αρμοδιότητα του Υφ. Νέας Γενιάς, και μάλιστα ήταν απ' τις πιο έντονα προπαγανδισμένες και συνεπώς - κατά τεκμήριο - μελετημένες δραστηριότητές του. Ποιά άραγε ήταν η ιδιαίτερη χροιά που έδωσαν οι αριστεροί ειδικοί σύμβουλοι; Μήπως η δεξίωση της «Μεγάλης Βρετανίας»; Ποιά θέματα

ταν κάπως κακόχο, αποφεύγει να μιλήσει ρητά για σκανδαλοθηρία, τό κάνουν άλλοι, διαρρηγνύοντας ακόμα πιο αποφασιστικά τα ιμάτια τους.

Ο Αριστείδης Μπαλτάς, π.χ., στον Πολίτη κατηγορεί τον Σχολιαστή ότι «αρκείται στη θήρευση και το σερβίρισμα ενός δεύτερου, μετά την Ορθοδοξία, αριστερού σκανδάλου».

Ακόμα πιο κατηγορηματικός ο Δημήτρης Ψυχογιός στις Αντιθέσεις εξηγεί: «Ο Σχολιαστής βρήκε το μυστικό της δημοσιογραφικής επιτυχίας: γράφε για πρόσωπα... Παμπάλαια δημοσιογραφική πρακτική που όμως ως τώρα τα περιοδικά κι οι εφημερίδες της αριστεράς την απέφευγαν».

Υπάρχει μία άλλη πάγια δημοσιογραφική πρακτική που φαίνεται ότι εξακολουθούν να υιοθετούν κάποια έντυπα της αριστεράς: Γράφει ότι θέλεις φτάνει να μη διχτούν όρισμένα πρόσωπα. Μίλησε για τα πάντα, αρκεί ο λόγος σου να είναι άφαιρτικός, υπαινικτικός, κωδικοποιημένος. «Εμείς» θα το καταλάβουμε.

Ένα παράξενο πλέγμα συνειδητής διαπερνά το σώμα των ελλήνων διανοούμενων ξεπερνώντας τα όρια της οποιας αριστεράς. Με διακηρυγμένο κοινό υπόβαθρο την Έπιστήμη (μέ Ε κεφαλαίο) όλες οι διαφορές εντάσσονται σ' έναν κοινά παραδεκτό καμβά, προξενώντας ένα άπιθανο ανάκατα ιδεών-θέσεων και ατόμων. Σύμφωνα μ' αυτή την πρακτική, στο όνομα της σοβαρής ανάλυσης και της υπευθυνότητας πρέπει να μιλάμε με γρίφους και υπονοούμενα και -πρός Θεού- να μη θίγουμε ό ένας τόν άλλο. Προσοχή! Αυτό δε σημαίνει ότι αντιθέσεις δεν υπάρχουν. Όχι μόνο υπάρχουν, αλλά μερικές φορές δξύνονται στο έσχατο σημείο. Αλλά η αντιπαράθεση πρέπει να γίνεται με τό γάντι. Νά τό καταλαβαίνει μόνο ο «θιγόμενος» και δυό-τρεις άλλοι. Γιατί πού ξέρεις; Όλοι μία παρέα είμαστε.

Μπορεί ο Πολίτης να αφιερώσει έναν τόμο στην κατάρριψη των επιχειρημάτων της νεοορθοδόξιας από εγκυρους ορθολογιστές, αλλά ο Κ. Ζουράρις θα παραμείνει - έστω και παραγκωνισμένο - μέλος της συντακτικής του ομάδας ως η «ορθόδοξη μειοψηφία».

Μπορεί οι Αντιθέσεις να κάνουν πολλαπλά αφιερώματα στην κυβερνητική πολιτική με κριτική έως επικριτική διάθεση, αλλά (εφόσον δεν πρέπει ως αριστεροί, να γράψουμε για πρόσωπα) δεν πρόκειται να θεωρήσουν υποχρέωσή τους να εξηγήσουν στους αναγνώστες τους την παρουσία ιδρυτικών στελεχών τους σε ανώτερες κρατικές θέσεις.

Φαίνεται ότι τα «αριστερά ταμπού» δεν περιορίζονται στο χώρο του ΚΚΕ. Πάντως, εμείς, ανάμεσα στην αποσιώπηση και τό σκάνδαλο θα προτιμήσουμε ασυζητητί τό δεύτερο.

Δημήτρης Ψαράς

Γιά την ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ

Από τόν κ. Αιμίλιο Ζαχαρέα, διευθυντή της ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ και μέλος της Κ.Ε. του ΚΚΕ έστω, πήραμε τήν ακόλουθη επιστολή:

Κύριοι,

Στό τεύχος του μηνός Οκτωβρίου 1983, ο κ. Χ. Δημάκης δημοσίευσε άρθρο, γύρω από τή δραστηριότητα της ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ.

Νά μου επιτραπεί νά έπισημάνω, χωρίς νά αναφερθώ σέ λεπτομέρειες, ότι τά συμπεράσματα του άρθρογράφου, στηρίζονται σέ ανύπαρκτα στοιχεία και ψευδείς πληροφορίες, συνεπώς δέν θεμελιώνουν τήν άποψη ότι είναι αξιόπιστα. Καί ανύπαρκτα ή έσφαλμένα είναι τά στοιχεία που άφορούν τίς τιμές των προσφερομένων κατοικιών, τά περί πολιτικών προσφύγων που έπαναπατρίζονται, τά περί μειονοτήτων της περιοχής κλπ. Ιδιαίτερα, άσον άφορά τά τελευταία, ο κ. Δημάκης δά πρέπει νά ήταν και άκρω έπιφυλακτικός, γιατί έλπίζω χωρίς νά τό θέλει, έμφανίζεται νά άνησχει και συνεπώς, χρησιμοποιώντας έστω και ένα έμμεσο λεξιλόγιο, φαίνεται νά άνισχυεί τήν πολιτική της γειτονικής μας χώρας. Έάν τό περιοδικό ενδιαφέρεται νά έρευνήσει τό θέμα, ή εταιρία μας είναι στη διάθεσή σας γιά κάθε είδους πληροφορία.

ΕΘΝΟΚΤΗΜΑΤΙΚΗ Α.Ε.

Γενικός Διευθυντής

Η υπόνοια μήπως τελικά «έξυπηρετούμε τήν πολιτική της γειτονικής μας χώρας» μάς έβαλε σέ πολλές σκέψεις. Γι' αυτό τό λόγο έτοιμάζουμε γιά προσεχές τεύχος άναλυτική έρευνα γιά τήν ΕΚΤΕΝΕΠΟΛ, αλλά και όρισμένα γενικότερα προβλήματα της Θράκης. Στά πλαίσια αυτής της έρευνας και ο κ. Ζαχαρέας δά έχει τήν εύκαρία νά μάς εξηγήσει - μέ στοιχεία πιά- τίς επιφύλαξές του.

θετούν τό ΒΗΜΑ (στό απόσπασμα που παραθέσαμε πιο πάνω) κι ή Έξόρμηση. Η «συμμετοχή» υποστηρίζεται όχι σάν «αναγκαίο κακό», όπως παλιότερα, αλλά σάν επιβεβλημένο βήμα διεξόδου. Προβάλλεται μάλιστα «τό κριτήριο της πράξης» γιά νά έκτιμηθεί τό όρθό ή όχι της έπιλογής αυτής πάντα σέ σύγκριση μέ όποιους τήν άρνούνται.

Όλοι βέβαια σπεύδουν νά εξηγήσουν ότι τό «κριτήριο της πράξης» δέν ισχύει γιά όλο τόν κρατικό μηχανισμό, αλλά γιά τούς ιδιαίτερους τομείς, όπου μετέχουν τά στελέχη αυτά της Αριστεράς:

«... (υπάρχει) ο αυτονόητος όρος της υλοποίησης της κυβερνητικής πολιτικής στό συγκεκριμένο χώρο που στη διαμόρφωσή της ένεργά κι οι ίδιοι συμμετέχουν» (Έξόρμηση).

«(Υποστηρίζεται ότι) δέν μπορεί λ.χ. νά είναι υπεύθυνος (ο άνένταχτος) γιά τό άρθρο 4 όπως δέν μπορεί νά είναι υπεύθυνο κάποιο κομματικό στέλεχος γιά κάποια άπόφαση της ήγεσίας του κόμματός του» (ΒΗΜΑ).

Φυσικά. Αλλά άκριβώς όπως τό στέλεχος υλοποιεί και στηρίζει τή γραμμή του κόμματος έτσι και τό άνώτερο στέλεχος του υπουργείου κάνει τήν «επιτελική» του δουλειά μέ βάση και τό άρθρο 4. Τώρα, βέβαια, άν κάποιος πιστεύει ότι τό κράτος δέν λειτουργεί ένιαία, ότι τά υπουργεία είναι «τσιφλίκια» ή «κα-

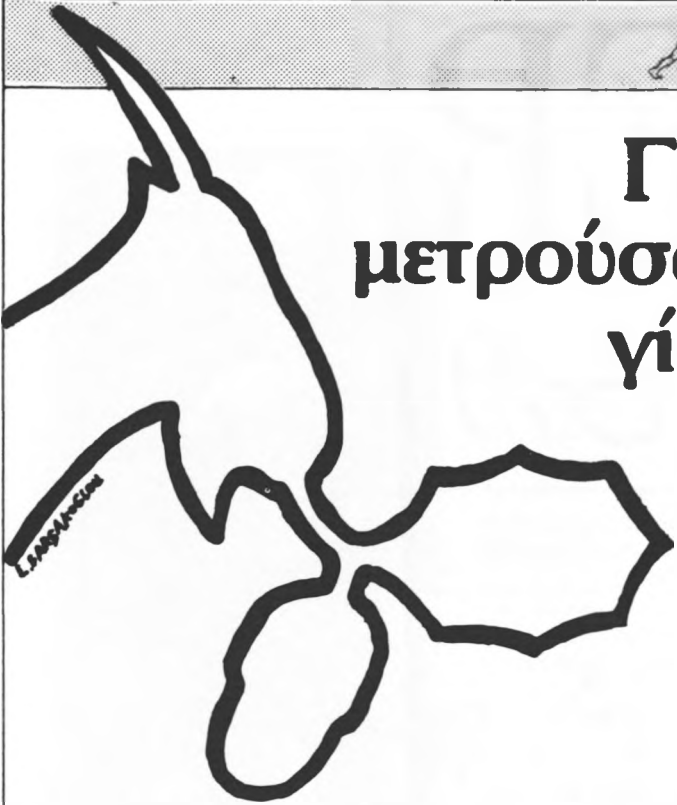
συζήτησαν οι περιφημες «ομάδες δουλειάς» που συγκροτούνται μέ τέτοιες άφορές; Γιατί ή τηλεοπτική εμφάνισή τους είχε άρχισει ήδη πριν προσκληθούν, επομένως δέν μπορεί νά έκκληφθεί ως επαναστατική καινοτομία που οι ίδιοι προκάλεσαν.

Βραδυφλεγείς αντιδράσεις

Ένα τελευταίο - αλλά όχι λιγότερο σημαντικό - ζήτημα που γεννήθηκε πλάι στίς συζητήσεις γιά τό θέμα αυτό είναι και ο τρόπος που όφειλουμε νά τό προσεγγίζουμε. Γιά κάποιον που τό θεωρεί σάν μία άπλως προσωπική έπιλογή είναι φυσικό νά θεωρεί όποιαδήποτε σχετική άναφορά άπαράδεκτη παραβίαση της άτομικότητας των «θιγόμενων». Ορισμένοι μάλιστα έσπευσαν νά συνδυάσουν τό γεγονός ότι ο Σχολιαστής πρόβαλε αυτό τό θέμα, μέ κάποια γενικότερη τάση που διαβλέπουν στό περιοδικό.

Γράφει ο Κ. Σκανδαλίδης στην Έξόρμηση: «Προτού καλά-καλά καταλαγιάσει και σβήσει - όπως άλλωστε άναμενόταν - ο θόρυβος που δημιουργήθηκε γύρω από τή «νεο-ορθόδοξη» έπιστροφή, ξεκινώντας από τόν ίδιο χώρο, τό χώρο της «αυτόνομης» Αριστεράς άρχισε νά καλλιεργείται, μέ όλα τα γνώριμα πιά χαρακτηριστικά προβολής και δημοσιοποίησης, τό νέο πολιτικό ζήτημα».

Καί άν ο ίδιος, ίσως έπειδή θα

Γιατί μετρούσαμε γίδια

Υπάρχουν στη σημερινή Ελλάδα δύο ειδών περιφέρειες. Η γεωγραφική, που υποφέρει στην εγκατάλειψή της και η πνευματική που θεωρεί σωστό μόνο ό,τι εκπορεύεται και συμφέρει στην ίδια. Και οι δύο περιφέρειες έχουν κάτι κοινό. Δεν τις παίζει τό (οποιοδήποτε) κέντρο. Μιά ομάδα από την πνευματική περιφέρεια έλυσε το πρόβλημα θεωρώντας σαν κέντρο τόν... εαυτό της. Έτσι, κριτικάρει όλους τους άλλους, που θεωρεί ότι πρέπει να είναι δορυφόροι της. Νομίζω ότι τό σημείωμα της κ. Λαζαρίδου για τη «Χάλκη, τη Χαλκιδική και τὰ άλλα θέρετρα», που είχε σαν στόχο τὰ καλοκαιρινὰ οἰκολογικά προγράμματα τοῦ Ὑφυπουργείου Νέας Γενιάς, ἐμπίπτει στὴ δευτέρη κατηγορία. Εἶναι χαρακτηριστικό δείγμα τοῦ πὼς ἡ πνευματικὴ περιφέρεια:

-Δὲν διαμαρτύρεται ὅταν γίνεται γήπεδο τένις στὴν Ἐκάλη ἀξίας 17.000.000 δρχ. (...ὅσο τό κόστος τῆς καλοκαιρινῆς ἐξόρμησης τῶν φοιτητῶν).

-Θεωρεῖ φυσικό νὰ δουλεύουν τό καλοκαίρι οἱ φοιτητές γκαρσόνια (...ἐνῶ ὅταν μελετοῦν τὴν κατάσταση στὴν Πρέσπα, συζητώντας μὲ τοὺς κατοίκους, κοροϊδεύει).

-Χασκογελά ὅταν τὰ παιδιά τῆς λένε, μυρίζοντας διόσμο, «μαμά, αὐτό μυρίζει σάν τσιχλα».

-Γράφει κορῶνες τοῦ εἶδους «ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρωπογενοῦς περιβάλλοντος συνελπάζεται ἀγνοία τοῦ ἀνθρώπινου» (...ὅταν στὴν περιφέρεια ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ γεωργούς καὶ κτηνοτρόφους!)

-Ἐχει «ἀλλεργία στὶς προσκοπικές ἐξορμήσεις νέων πού ξεχύνονται στὴν ἐπαρχία» (...ἐνῶ ὅταν τοὺς κάνει βαθυσπούδαστες μεταμεσονύχτιες ἀναλύσεις στὰ μπάρ τό θεωρεῖ κοινωνικὴ καταξίωση).

-Βλέπει πίσω ἀπὸ ὀτιδήποτε «ἀκατάσχετη προσπάθεια ἐντυπωσιασμοῦ τῆς ἐκλογικῆς πελατείας» (...τῖνος κόμματος;)

-Θεωρεῖ ἀπαράδεκτο καὶ γελοίο τό μέτρημα γιδιῶν ἀπὸ φοιτητές

(...τρώγοντας, τὴν ἴδια στιγμή, φρικασέ!)

-Ὅριζει τὸν ὄρο βιογεωργία σάν νεολογισμό (...τρέχοντας ν' ἀγοράσει μαῦρο ψωμί καὶ τροφές χωρὶς ἐντομοκτόνα στὰ εἰδικὰ καταστήματα).

-Δείχνει ἐμπάθεια (... στοὺς πρώην φίλους) χρησιμοποιώντας Σαββόπουλο «θύρα ἐπτά καὶ θύρα κάτω ἀπὸ τὶς ἐρπύστριες...» (...ξεχνώντας τό «...μὴ μιλάς ἄλλο γι' ἀγάπη, ἢ ἀγάπη εἶναι παντοῦ»)

Στὰ ἄτομα αὐτὰ ἔχω νὰ πληροφωρήσω ὅτι ἡ Γαῦδος (... πού πιθανὰ τὴν γνωρίζουν μόνο σάν καταφύγιο γυμνιστῶν) εἶναι ἓνα νησί Νότια τῆς Κρήτης, σὸ Διημοτικό τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχαν 20 μαθητές πρὶν 10 χρόνια καὶ μόνο 2 σήμερα. Οἱ μαθητές περπατοῦσαν πάνω ἀπὸ 2 ὥρες τὴν ἡμέρα γιὰ νὰ πᾶνε σ' αὐτό. Πού ἔμεινε 40 ὁλόκληρες μέρες ἀποκλεισμένο τό φετεινὸ χειμῶνα. Ἐκεῖ, καὶ σ' ἄλλες παρόμοιες περιοχές (Πρέσπα, Ἰκαρία, Καστελόριζο...) δούλεψαν οἱ φοιτητές τό καλοκαίρι. Εἶχαν γιὰ ἀμοιβὴ τὰ ἐξοδα μετακίνησης καὶ διανυκτέρευσης καθὼς καὶ 800 δρχ. τὴν ἡμέρα γιὰ φαγητό.

Ἐχοντας περάσει μεγάλα χρονικά διαστήματα τῆς ζωῆς μου μετρώοντας γίδια (...χωρὶς νὰ ἔχω ἀπνίξεις ἢ νὰ εἶμαι μέλος κοπαδιοῦ) θὰ συνιστοῦσα στὴν κ. Λαζαρίδου νὰ ρίξει μιὰ ματιά στὶς μελέτες πού ἔγιναν καὶ νὰ τὶς συγκρίνει μὲ τὶς προϋπάρχουσες (...τόσο στὴν ποιότητα ὅσο καὶ σὸ κόστος). Νὰ συζητήσει μὲ τὰ παιδιά τῶν ομάδων καὶ νὰ μάθει τὶς ἀπόψεις τους. Νὰ πληροφωρηθεῖ γιὰ τό ὅτι ὑπάρχουν παιδιά πού ξαναπήγαν -μὲ δικὰ τους ἐξοδα- μὲ στόχο τὴ συμπλήρωση καὶ ὑλοποίηση τῶν προτάσεών τους.

Δὲν θεωρῶ -μὲ κανένα τρόπο- αὐτό πού ἔγινε σάν ἐπανάσταση. Ὅμως, θὰ περίμενα οὐσιαστικὴ κριτικὴ καὶ πού νὰ μὴν στηρίζεται (...ἐπιεικῶς) στὴν ἀγνοία. Στὸ κάτω-κάτω εἶναι προτιμότερο νὰ μετρᾷ κάποιοι γίδια ἀπὸ τό νὰ πουλᾷ φύκια!

Ν.Σ. Μάργαρης

Ἡ ἀποκατάσταση τῶν γιδιῶν

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Ν.Σ. Μάργαρη «Γιατί μετρούσαμε γίδια», σὸ σχόλιό μου «Γιὰ τὴ Χαλκιδική, τὴ Χάλκη, καὶ ἄλλα θέρετρα», μὲ χρεώνει μὲ μιὰ σειρά διευκρινίσεων καὶ μὲ μιὰ πρόταση γιὰ τὰ γίδια.

Τό μαστίγωμα τῶν σκιάχτρων

Ὁ Ν.Σ. Μάργαρης, ὀρίζοντας τὰ χαρακτηριστικά τοῦ «δείγματος», τῆς πνευματικῆς περιφέρειας, δημιούργησε ἓνα σκιάχτρο, μού τό ἀντιστοίχισε, καὶ τό μαστιγώνει ἀνελέητα. Ἀφοῦ γνωρίζει τοὺς πρώην φίλους μου θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει σαφείς πληροφορίες ἀπὸ τοὺς γνώστες τῆς καθημερινῆς μου ζωῆς, τῆς συμπεριφορᾶς στὰ παιδιά μου, τῶν νυχτερινῶν ἐξορμήσεών μου, καὶ τοῦ ψυχισμοῦ μου γενικότερα. Μπορῶ ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ τὸν διαβεβαιώσω ὅτι:

- Ἀγαπῶ τὶς Πρέσπες καὶ τοὺς ἐρωδιούς πού διαγράφονται στὸν ὀρίζοντά τους.

- Ἀγαπῶ τὴ μυρουδιά ὄχι μόνο τοῦ διόσμου, ἀλλὰ καὶ τῆς λυγαριᾶς καὶ τοῦ θυμαριοῦ, καὶ τῆς μέντας.

- Ἀγαπῶ τὰ κατοικίδια μὲ τὰ ἐξυπνα μάτια καὶ τὶς σβέλτες κινήσεις.

- Ἀγαπῶ καὶ τὰ μπάρ. Ἀν μάλιστα μπορούσα νὰ κάνω καὶ βαθυσπούδαστες μεταμεσονύχτιες ἀναλύσεις καὶ νὰ καταξιώνομαι κιόλας κοινωνικά, θὰ ἦμουν κυριολεκτικὰ σὸ στοιχεῖο μου. Δυστυχῶς, ὅμως, οἱ δύσκολες συνθῆκες τῆς ζωῆς, δὲν μού ἐπιτρέπουν νὰ πηγαίνω ὅσο τακτικὰ θέλω.

Κέντρο καὶ περιφέρεια

Ὁ Ν.Σ. Μάργαρης μὲ ἐντάσσει στὴν πνευματικὴ περιφέρεια πού ἔχει τὴν ἰδιομορφία νὰ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό της κέντρο καὶ τοὺς ἄλλους δορυφόρους της. Ἐπειδὴ ἐδῶ ὑπάρχει ἓνα ζήτημα ὁρισμοῦ, τὸν ὁποῖο θὰ ἔπρεπε νὰ προτάξει γιὰ νὰ μὲ τοποθετήσῃ ἐπακριβῶς, ἐγὼ τὸν μόνο πού γνωρίζω εἶναι ὁ ἐξής:

Κέντρο: Σημεῖο ἀπέχον ἐξ ἴσου ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς περιφέρειας, σημεῖο γεωμετρικῆς καὶ γενικότερης ἀοριστίας (ἐφόσον πρέπει πρῶτα νὰ ὁριστοῦν τρία τουλάχιστον σημεῖα τῆς περιφέρειας), πού προσφέρεται ὅμως γιὰ κοινωνικὴ καὶ ἀλλῇ καταξίωση.

Ἀν ἡ διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος λόγου μὲ ἐντάσσει ἐξ ὁρισμοῦ στὴν περιφέρεια, εἶμαι πρόθυμη νὰ βιδωθῶ ἐκεῖ.

Νομίζω ὅτι τὰ οἰκολογικά προ-

γράμματα ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκολογία πού μὲ ἀγάπη καὶ χιοῦμορ ἔχει ὑπερασπίσει ὁ Ν.Σ. Μάργαρης στὰ ἀρθρα του σὸ «Ἀντί» ἔχουν μιὰ οὐσία πού ἀξίζει νὰ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ ἀγαπήσω κι γι' αὐτό δὲν χρειαζόταν τό μάθημα ἠθικοπλαστικῆς πατριδογνωσίας γιὰ τὴ Γαῦδο.

Ὁ Ν.Σ. Μάργαρης δὲν θεωρεῖ τὰ οἰκολογικά προγράμματα ἐπανάσταση. Οὔτε καὶ γώ. Τό Ὑφυπουργεῖο ὅμως τὰ θεωρεῖ. Ἐγὼ δὲν ἔκανα τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τό νὰ ξαναδιαβάσω τὶς ἀνακοινώσεις του. Φυσικά, ἂν τό Ὑφυπουργεῖο ἔλεγε, ὅπως κάνει ὁ κ. Μάργαρης, ὅτι οἱ φοιτητές ἀντὶ νὰ δουλεύουν γκαρσόνια, εἶναι προτιμότερο νὰ κουβεντιάσουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους στὶς Πρέσπες, δὲν θὰ εἶχα καμία ἀντιωρρηση. Τό Ὑφυπουργεῖο ὅμως μίλησε γιὰ νέους πού ξεχυθῆκαν μὲ ἐνθουσιασμό καὶ κατέγραψαν τὰ προβλήματα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικράτειας. Καὶ στὴ φράση αὕτη ὑπάρχει προσκοπισμός. Καὶ ὑπάρχει καὶ μιὰ ἀλλή οὐσία, πέρα ἀπ' τὶς συζητήσεις μὲ τοὺς γεωργούς καὶ τὰ κείμενα τῶν μελετῶν.

Εἶναι τό φαντασμαγορικὸ πλαίσιο, ἡ πολιτικὴ μυθολογία (οἰκοτουρισμός, βιογεωργία, ἀποκεντρωμένες ἐναλλακτικὲς καλλιέργειες κ.ο.κ.), ἡ μαγευτικὴ ἀτμόσφαιρα τῶν «ἀναστάσιμων βεγγαλικῶν» τῆς Χάλκης. Τό πολιτικὸ σκηνικό πού καὶ πολιτικό εἶναι, καὶ σκηνικό εἶναι καὶ ψήφους φέρνει καὶ κόμμα ὑπάρχει νὰ τὶς μαζεῖ καὶ πού πολλὰ χρόνια γίνεται ἀπὸ πολλὰ κομμάτια.

Αὕτη τὴν οὐσία θέλησα νὰ κριτικάρω κι ἂν ἀπ' τό πάθος μου ξέχασα ἐκείνη τὴν οὐσία πού πονᾶ καὶ ἀγαπᾷ, χρεωνομαί τὴν παραλείψω.

Πρόταση γιὰ τὰ γίδια

Πιστεύω ὅτι δὲν πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε τὰ γίδια γιὰ φαντασμαγορικὰ σκηνικά.

Ὁ Ξεναγὴς, σὸ Πολύτοπο τῶν Μυκηνῶν, «τρέλανε» τὰ γίδια τοῦ νομοῦ Ἀργολίδας φορῶντας τοὺς φωτεινὰ κουδούνια καὶ κινηγώντας τα στὶς πλαγιές νυχτιάτικα. Ἀν καὶ πραγματικὰ ἐφτιαξε ἓνα καταπληκτικὸ θέαμα, ἀκούστηκε μετὰ ὅτι οἱ κατοικίες «ἐκοψαν» τό γάλα. Ἐγὼ προτείνω: Ἐμεῖς νὰ τὰ μετράμε μόνο γιὰ νὰ κοιμόμαστε, καὶ ν' ἀφήσουμε τὸ ἀνθρωπογενὲς περιβάλλον - μὲ συγχωρεῖτε τοὺς κτηνοτρόφους - νὰ τ' ἀρμέγουν καὶ νὰ τὰ μετρᾶνε ὅταν πέσει λύκος σὸ κοπάδι.

Α. Λαζαρίδου

REISER

CANCER GAY

Πέθανε πριν λίγες μέρες σέ ηλικία 42 χρονών ο γνωστός Γάλλος γελοιογράφος Ράιζερ από καρκίνο των οστών.
Όχι μέρους πριν το θάνατό του έλεγε σ' ένα φίλο του:
«Έτσι τουλάχιστον, δέ θα καταντήσω σκατόγερος!»

REISER

ΣΥΜΦΩΝΟΙ,
ΚΙ ΕΣΕΙΣ ΉΧΕΤΕ
ΚΑΡΚΙΝΟ...

Αλλά
μέ σάς είναι
φυσιολογικό!

ΕΙΒΑΓΤΕ γέροι!

ΕΙΒΑΓΤΕ
ΚΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ!

ΟΜΩΣ ΕΓΩ... ΕΓΩ... ΕΪΜΑΙ
ΝΕΟΣ, ΕΪΜΑΙ ΩΡΑΙΟΣ ΚΑΙ
ΔΕΝ ΕΧΩ ΚΑΝΕΙ ΚΑΝΕΝΑ
ΚΑΚΟ...

ΤΟ ΜΟΝΟ
ΜΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑ
ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ
ΠΗΔΗΧΤΗΚΑ...

Κι εσείς;

Είναι χειρότερο!

Έχουμε
καρκίνους
και ούτε
μού πηδήχτηκε
ΠΟΤΕ!

Όχι;

Αλήθεια;

Τότε,
γιά την αλήθεια,
σας ζητάω...

ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
«LE NOUVEL OBSERVATEUR» N° 977
29/7/1983

Liberation

ΓΑΛΛΙΑ: ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ: ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΩΞΕΙΣ

Από την άνοδο των σοσιαλιστών στην εξουσία ο γαλλικός στρατός δεν επέβαλλε παρά πειθαρχικές ποινές σ' όσους διαμαρτύρονταν. Πρόσφατα όμως, το δικαστήριο του Λαντάου (Δυτική Γερμανία) φυλάκισε δυό κατηγορούμενους στρατιώτες της γαλλικής δύναμης που σταθμεύει στη Γερμανία. Ποιά όμως είναι ή αίτια των διώξεων; Καταρχήν μία προκήρυξη που περιείχε διάφορες διαμαρτυρίες για τις ύλικές και ήθικες δυσκολίες των Γάλλων κληρωτών στη Γερμανία. Τό κείμενο αναφερόταν στην κατάσταση τους με τόν όρο «της έξορίας». Ξεκίνησε επίσης μία κίνηση για να «άποσυρθούν όλες οι ξένες δυνάμεις από την Ο.Δ.Γ.».

Σέ παρόμοιες περιπτώσεις, ο στρατός αντιδρούσε συνήθως μοιράζοντας μέρες κράτησης. Καί τώρα άλλωστε αυτή ήταν ή πρώτη αντίδραση. Έπενέβη όμως ο αρχιστράτηγος των στρατιωτικών δυνάμεων στην είσαγγελία ζητώντας τή διώξη. Πράγμα που έγινε άμέσως.

Μένει νά μάθουμε γιατί σήμερα οι στρατιωτικές και δικαστικές αρχές συμφώνησαν νά υιοθετήσουν μία παρόμοια στάση. Ορισμένοι διακρίνουν εδώ τήν έκφραση τής σκληρύνσης τής κυβερνητικής πολιτικής απέναντι στους ειρηνιστές. Είναι πιθανό. Γιατί οι δυό φυλακισμένοι σκαπανείς, μέλη τής «Επαναστατικής Κομμουνιστικής Ένωσης» ανήκουν πράγματι στο αντιπολεμικό κίνημα.

(άπό τή Liberation 19.10.83).

LES NOUVELLES

ΙΣΠΑΝΙΑ: Ο ΠΑΠΑΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩ- ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΑΝΕΝΗΨΕ

Ο έφευρέτης του ευρωκομμουνισμού επιστρέφει στις παλιές σοβιετικές του αγαπες. Ο Σαντιάγκο Καρίγιο, ο παλιός γενικός γραμματέας του ισπανικού κομμουνιστικού κόμματος, αυτός που τό 1977 υποστήριξε τήν ανάγκη νά αναθεωρηθεί τό μαρξιστικό λενινιστικό δόγμα, εκείνος που εγκατέλειψε τή δικτατορία του προλεταριάτου και κατήγγειλε τό «σοβιετικό μοντέλο» νάτος που διακηρύσσει: «Δέν υπήρξα ποτέ, ούτε θά γίνω ποτέ αντισοβιετικός. Ζήτω ή Έπανάσταση του Όκτώβρη, Ζήτω ο Λένιν!»

Συγγνώμη. Καταλάβαμε λάθος. Καί για νά άρει κάθε άμφιβολία, ο Καρίγιο όχι μόνο δέν κάνει πιά καμιά άναφορά στην επέμβαση στο Άφγανιστάν αλλά δέ διατάζει νά δικαιώσει τήν κατάρριψη του νοτιοκορεατικού τζάμπο άπ' τήν ΕΣΣΔ.

Άπό τή στιγμή που τό γαλλικό Κ.Κ. προσέγγισε πάλι τήν ΕΣΣΔ και τό ιταλικό άποτραβήχτηκε άπό τις διεθνείς κομμουνιστικές διαμάχες ξέρουμε ότι ο ευρωκομμουνισμός είναι άρρωστος. Ο Καρίγιο τόν έννασταλάζει. Πού όμως όφείλεται αυτή ή μεταστροφή; Ο άδιόρθωτος

όπορτουνισμός του Καρίγιο άρκει νά τήν εξηγήσει! άποφαίνεται ένας παλιός ήγέτης, «άφησε τήν καθοδήγηση του κόμματος στον Άγγέλιαν, πέρσι, μετά τήν έκλογική πώση του Κ.Κ. αλλά έννοούσε νά παραμένει ο πραγματικός ήγέτης του κόμματος. Μόνο που ο Άγγέλιαν δέν ύπακούει πιά στον Καρίγιο».

Σήμερα όλα μοιάζουν νά τους χωρίζουν. Ο Καρίγιο που είχε υπογράψει τό Σύμφωνο τής Μονκλόα μ' όλη τήν ισπανική δεξιά ξεσπαθώνει σήμερα κατά τής σοσιαλιστικής κυβέρνησης του Φελίπε Γκονζάλες. Τόν κατηγορεί όχι μόνο για σοσιαλδημοκράτη αλλά και έπειδή «άσκει μία δεξιά πολιτική». Αντίθετα, ή σημερινή ήγεσία του Ι.Κ.Κ. του παρέρχει μία κριτική ύποστήριξη. Ο παλιός ήγέτης των «Έργατικών Έπιτροπών» Καμάτσο ύποστηρίζει τόν Άγγέλιαν και κατηγορεί τόν Καρίγιο ότι θέλει νά τορπυλίσει τό Κόμμα. Άκόμα κι ή Ντολόρες Ιμπραούρι ή «πασιονάρια» καταδικάζει τή στάση του παλιού γενικού γραμματέα.

Αντίθετα, ένας άλλος ιστορικός ήγέτης, ο Άγκνάτιο Γκαλιέγκο, σταθερά φιλοσοβιετικός, παραιτήθηκε άπ' όλα τά καθήκοντά του κατόικάζοντας τή «γραμμή Άγγέλιαν». Είναι ένας παλιός φίλος του Καρίγιο και άφήνει νά έννοηθεί ότι θά μπορούσε σύντομα νά ιδρύσει ένα νέο κομμουνιστικό κόμμα.

Τό συνέδριο του Ι.Κ.Κ. θά συγκληθεί στά μέσα του Δεκέμβρη. Η μάχη θά ναι σκληρή κι αν ο Καρίγιο ήττηθεί είναι πιθανή μία νέα διάσπαση του Ισπανικού κομμουνισμού. Τό κόμμα που ένσάρκωνε τήν πιο ένεργη αντίσταση κατά του φραγκισμού βρίσκεται σήμερα σέ μία κατάσταση που παίρνει τή μορφή γκρουπούσκουλου. Στις περσινές γενικές έκλογές δέ συγκέντρωσε παρά 3% των ψήφων. Η προοπτική για τό 1986 διαγράφεται ακόμη χειρότερη.

Β.Ρ.

(Άπό τό γαλλικό περιοδικό **LES NOUVELLES**, 1 Νοεμβρίου 1983).

ΜΠΙΣΟΠ

Διαβάσαμε στο 4ο τεύχος του περιοδικού «Λατινική Άμερική»: «Ήταν 39 χρονών. Δέν υπήρχε άλλος σάν κι αυτόν στη Γκρενάδα ούτε και σέ πολλά μίλια άπόσταση τριγύρω. Έτσι που τό όράμα του νησιού χωρίς αυτόν μόλις ν' αρχίζει...» Είναι ο έπιλόγος του κειμένου που έγραψε ο Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες για τόν Μωρίς Μπίσοπ. Λίγο μετά τή δολοφονία του Μπίσοπ, λίγο πριν τήν άμερικανική είσβολή: τό όράμα του νησιού μόλις ν' αρχίζει...

Σ

MARTIN ΛΟΥΘΕΡ ΚΙΝΓΚ: ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ;

Επέτειοι εδώ, αλλά και αλλού: Η Άμερικανική Γερουσία άποφάσισε μέ ψήφους 78 υπέρ έναντι 22 κατά νά καθιερώσει νέα έπίσημη άργία, τήν τρίτη Δευτέρα του Ιανουαρίου, προς τιμήν του Μάρτιν Λούθερ Κίνγκ.

Τό 1968, ή δολοφονία του άγωνιστή ιερωμένου προκάλεσε μία τέτοια έκρηξη όργης του μαύρου πληθυσμού που για μερόνυχτα τά κέντρα όλων των μεγάλων πόλεων του Βορρά είχαν καταληφθεί χωρίς ή Αστυνομία και ή Έθνοφρουρά νά τολμήσουν νά επέμβουν πριν κοπάσει τό κύμα τής όργης. Ήταν τότε τά χρόνια τής διαμαρτυρίας, τής εξέγερσης των μαύρων, του κινήματος κατά του πολέμου του Βιετνάμ...

Τό 1986, τή χρονιά που ή νέα άργία θά μπει σέ έφαρμογή, οι νεαροί Άμερικανοί θά άναρωτιούνται ίσως, έτοιμάζοντας τά σκί τους για τό έξτρα, «μακρύ σαββατοκύριακο»: Ποιός Κίνγκ;

Κ.Β.

ΚΝΕΡΡΕΛΙΝ

Ο γραμματέας της ΚΝΕ, Σπύρος Χαλβατζής, μιλώντας στις 14 Νοεμβρίου στο Παλιό ντέ Σπόρ της Θεσσαλονίκης με την ευκαιρία της επετείου του Πολυτεχνείου, κατήγγειλε τα εξής:

«Υπάρχουν και σήμερα όμως, μερικοί που ξεχνάνε το δίδαγμα του Πολυτεχνείου. Ψάχνουν το καινούργιο στην «έπιστροφή στη φύση», ή «στην επανάσταση του έρωτα», στα τραπέζια έξω και στα μπαράκια. Στα πολύχρωμα χολλουντιανά αερόστατα και λέξη, στην πολύχρωμη βιτρίνα του καπιταλισμού». (Ελευθεροτυπία 15/11).

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1783, πραγματοποιήθηκε η πρώτη πτήση αερόστατου. Οι κατασκευαστές του (άδελφοί Μονγκολφιέροι) δεν θα πρέπει να είχαν συνείδηση της ιστορικής σημασίας του έγχειρματος. Μπορούμε το ίδιο να ισχυριστούμε με βεβαιότητα και για τους επιβάτες αυτής της πρώτης πτήσης (ένα πρόβατο, μία πάπια και ένα κόκορα). Και όμως. Εκείνη την αποφράδα ημέρα ο καπιταλισμός συμπλήρωσε κατά το ήμισυ την πολύχρωμη βιτρίνα του. Τα λέξη ηλθαν πολύ αργότερα. Σήμερα η κατάσταση διαγράφεται σοβαρή.

Υπάρχει έλπις; Τι να κάνουμε; Ο Χαλβατζής χωρίς δισταγμό δίνει την απάντηση: «να σηκώσουμε πιο ψηλά τα πανώ του αγώνα μας και να ποούμε: ήρθε η ώρα να φύγουν οι θάσεις, να φύγουν οι Τσάτσου». Δημοκράτες-αντιταστίστες σήμανε η ώρα.

T.M.

Η ΔΙΩΞΗ ΜΙΑΣ «ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ»

Τή στιγμή που γράφονται οι γραμμές αυτές, απέχουμε λίγες ώρες από την 28 Νοέμβρη, τη μέρα της δίκης της ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ της Χαλκίδας. Η ιστορία της διώξης είναι σχεδόν γνωστή: μία σειρά μηνύσεις από την Ασφάλεια της Χαλκίδας και απεπαγγελία διώξη του Εισαγγελέα κατά των εκδοτών της ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ με άφορη μία φανταστική περιγραφή μιας νύχτας στο κρατητήριο. Είναι προφανές ότι

καιείς δημοκράτης και άριστερός δεν μπορεί να μείνει σιωπηλός μπροστά στη δίωξη του περιοδικού και στην προσπάθεια καταστολής μιας ζωντανής έκφρασης για τη νεολαία της Χαλκίδας.

«Αν δεν υψώσεις την φωνή σου, σήμερα που κάποιοι νέοι δικάζονται, έπειδή είχαν την τόλμη και την ευαισθησία να δημοσιεύσουν ένα διήγημα, που εκφράζει το συναισθηματικό κόσμο μιας κοπέλας που «στά καλά καθούμενα» βρίσκεται σ' ένα υπόγειο κρατητήριο, τότε αύριο θα είναι η σειρά σου».

Η ασφάλεια της Χαλκίδας δεν σέρνει στη δική μόνο τα παιδιά της ΑΠΟΠΕΙΡΑΣ. Σέρνει και ολόκληρη τη ζωντανή δημοκρατική έκφραση της νεολαίας του '83, που στο σχολείο, στο Πανεπιστήμιο, στην πρωτεύουσα, στην επαρχία αναζητά μία νέα δημιουργική διαδικασία. Η δίωξη αυτή αφορά όλους μας.

X.B.

Z.Z.

ΣΧΟΛΙΟ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ

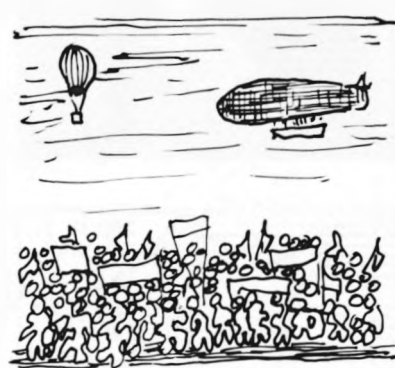
Τό Έτος Υγείας πνέει τα λοίσθια, ενώ με τους ίδιους ρυθμούς έχει άτονήσει και η σχετική μ' αυτό ειδησεογραφία. Έτσι βλέπουμε τα αποτελέσματα των εκλογών στους Φαρμακευτικούς Σύνλόγους Αθηνών και Θεσσαλονίκης να μετατοπίζονται στις έσωτερικές σελίδες των εφημερίδων και η σπουδαιότητα τους να σηματοδοτείται απ' τα «ψιλά» γράμματα. Φαίνεται πως οι υπεύθυνοι για την ενημέρωσή μας θεωρούν σημαντική και τετελεσμένη τη θεσμική αλλαγή στο χώρο αυτό, αδιαφορώντας για τις όποιες σδήποτε διεργασίες στους ίδιους τους φαρμακοποιούς. Βέβαια είναι κάπως ζορικά και τα ίδια τα αποτελέσματα, αφού ανατρέπεται ριζικά ο περσινός συσχετισμός. Η Δεξιά ενισχύεται σημαντικά, ενώ οι δημοκρατικές δυνάμεις που στηρίζουν την «αλλαγή στο φάρμακο» (ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ - ΚΚΕ εσ - ανεξάρτητοι) θα πρέπει να εγκαταλείψουν την πολυτέλεια των έσωτερικών τους αντιθέσεων, για να την αντιμετωπίσουν.

Φυσικά τό σημαντικό δεν είναι η ευρύτερη δημοσιοποίηση της «αλήθειας» (ούτε όμως και η αποσιώπηση των συμβάντων), ώστε ο καθένας να βγάξει τα συμπεράσματα του για τη στάση του τύπου. Ούτε να επισημάνουμε τον κίνδυνο που διατρέχει η Αλλαγή στο συγκεκριμένο τομέα ψάχνοντας για μεταστροφές και συναισθηματικού τύπου απογοητεύσεις των πάλαι ποτέ πρωταγωνιστών που εκφράστηκαν και εκλογικά.

Αντίθετα, έστω και τώρα, να αναρωτηθούμε σε ποιές κοινωνικές δυνάμεις μπορεί να στηριχθεί ένα θεσμικό μέτρο, ώστε να εξασφαλιστεί τις προϋποθέσεις για την επιτυχία του. Η «πραγματικότητα» στο χώρο των φαρμακοποιών (και μάλιστα των ιδιοκτητών φαρμακείων)

δεν είναι σημερινή και γι' αυτό δεν πρέπει να ξαφνιάσει. Τα νέα μέτρα (Ε.Ο.Φ. - κρατική φαρμακοβιομηχανία και φαρμακαποθήκη) έχουν να αντιμετωπίσουν τόν παράγοντα φαρμακείο, που είναι πανταχού παρών στις διεκδικήσεις. Οι όποιες σδήποτε κοινωνικές διεκδικήσεις «δεν θα πρέπει» να τό άγνοούν. Συνεπώς τό θεσμικό πλαίσιο δεν υπερβαίνει για την αλλαγή τών συσχετισμών σ' οποιοδήποτε κοινωνικό χώρο. Έτσι η στασιμότητα που υπάρχει μπορεί να επιφέρει «διευρύνσεις» του πλαισίου, ώστε να γίνει δεκτικότερο σε περισσότερα αίτηματα και τελικά κοινά αποδεκτό.

Γι' αυτό λοιπόν είναι καιρός η συζήτηση να ξαναρχίσει, αλλά αυτή τη φορά με πολιτική και όχι συναισθηματική χροιά απ' τις δυνάμεις που στηρίζουν την αλλαγή στο φάρμακο.

ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Νά λοιπόν που άπετράτη την ύστατη στιγμή ή... αναγέννηση του κινήματος φοιτητών και ΕΔΠ που ετοιμάζε ή ήγεςία του Υπουργείου Παιδείας με όπλο τις περίφημες τροπολογίες Παπαθεμελή. Νά που ό κ. Ανδρέας Παπανδρέου φάνηκε σινετότερος από τόν καθ' ύλην αρμόδιο ύπουργό του, τόν... περί πολλά τυρβάζοντα ύφυπουργό και τόν βιαστικό και εύθικτο Γενικό Γραμματέα. Ήταν αρκετή μία συνάντηση με τήν ΕΦΕΕ και μία με τούς πρυτάνεις για να διαπιστώσει ότι δεν είναι ακόμη καιρός για τήν de facto κατάργηση του Νόμου Πλαίσιο, του πρώτου «θεσμικού» νόμου της Αλλαγής. Δεν είναι καιρός όχι άπλως γιατί «χρειάζεται μεγαλύτερη έμπειρία... για να διαπιστωθεί ποιές διορθώσεις πρέπει να γίνουν». Αλλά γιατί ή σημερινή ήρεμία στα Πανεπιστήμια κρύβει πολλές αντιθέσεις και περισσότερη συγκρατημένη όργη. Σε ευθετότερο χρόνο, όταν ή «συμμετοχή» με τη σημερινή φθορά της δέ θα συγκινεί ούτε τούς συμμετέχοντες, όταν φουρνιές οι μαθητές του 20 θα χουν μετατραπεί σε φοιτητές του 10, όταν ή έντατικοποίηση θα ναι αυτονόητη χάριν της έπιστήμης, τότε ναι, θα μπορούν να ψηφιστούν οι τροπολογίες. Τό έρωτημα είναι: Θά χρειάζονται τότε πιά;

K.Π.

ΟΧΙ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΟΥ ΣΕ·Ι·Χ·ΣΟΥ

Η αντίθεση των οικολόγων της Θεσσαλονίκης στην κατασκευή περιφερειακού δρόμου μέσω του δάσους του Σείχ Σού, ή πορεία τους και η καταστροφή του καλουνώματος ενός άγωγού είναι ίσως η πιο ενδιαφέρουσα μέχρι στιγμής οικολογική πρωτοβουλία στην Ελλάδα. Μεταφέρουμε εδώ μερικά αποσπάσματα από τη συνέντευξη τύπου που έδωσε η Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης στις 15/11:

«Ο σκοπός της κατασκευής του περιφερειακού δρόμου, τουλάχιστον αυτός που προβάλλεται, είναι η λύση του κυκλοφοριακού προβλήματος. Δεν έχει γίνει όμως κυκλοφοριακή μελέτη που να δικαιολογεί την άποψη αυτή, ενώ αντίθετα υπάρχουν αντεπιχειρήματα που αμφισβητούν τα κυκλοφοριακά όφελή του δρόμου. Αναφέρονται επίσης μία σειρά επιπτώσεις στο δάσος, και κατ'επέκταση στην πόλη, όπως το κόστος 60.000 δένδρων, οι διαταραχές στις οικολογικές λειτουργίες του δάσους (και εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι δεν έχει γίνει μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων), οι αισθητικές αλλοιώσεις, οι ένδοχόμενες καταπατήσεις και «αξιοποιήσεις», ή πιθανή δημιουργία Ανατολικής βιομηχανικής ζώνης, ή οικιστική ανάπτυξη της πόλης σε βάρος του δάσους. Θα μπορούσαν να προταθούν πολλές εναλλακτικές λύσεις στο πνεύμα της διευκόλυνσης του ΙΧ. Πιστεύοντας όμως ότι κυκλοφορία δε σημαίνει μετακίνηση αυτοκινήτων αλλά ανθρώπων θεωρούμε σαν βασική εναλλακτική λύση το να γίνει άχρηστο το ΙΧ μέσα στην πόλη. Στα πλαίσια αυτά και σε συνδυασμό με την αποκέντρωση των λειτουργιών της πόλης, προτείνουμε τη διευκόλυνση των πεζών (πεζόδρομοι, απαγόρευση της στάθμευσης στα πεζοδρόμια κλπ), των δικυκλιστών (ειδικές λωρίδες, μειωμένη φορολογία, ελεύθερη είσοδο ποδηλάτων κλπ), των επιβατών των συλλογικών μέσων μεταφοράς (πυκνότερες συγκοινωνίες, ειδικές λωρίδες, νέες γραμμές, δωρεάν μεταφορά κλπ)»...

«Τελευταία ενέργεια με την οποία εκφράσαμε την αντίθεσή μας, όχι μόνο στην κατασκευή του δρόμου, που αποτελεί έργο καταστροφικό και ακυρώνει κάθε μελλοντική μετάπλαση αυτού του τόπου σε μία οικολογική κατεύθυνση, αλλά και στο πρότυπο ανάπτυξης που και η σημερινή κυβέρνηση ακολουθεί, αποτέλεσε η πορεία προς το δάσος και το χώρο που εκτελούνται τα έργα. Διαμαρτυρόμασταν επίσης, για την έλλειψη ενημέρωσης και διαλόγου που επέβαλλε η προηγούμενη και η σημερινή κυβέρνηση για ένα τόσο σοβαρό θέμα. Υπερασπι-

ζόμεσταν το δάσος που κινδυνεύει να χαθεί χωρίς να έχει καν αποδειχτεί ότι θα προκύψει κάποιο όφελος. Προσπαθήσαμε να ξυπνήσουμε τη συνείδηση των κατοίκων για να αρχίσουν να αντιδρούν όχι μόνο όταν θίγονται τα στενά συμφέροντά τους. Η κάλυψη των εκσκαπτικών μηχανημάτων με κλαδιά κομμένων δέντρων και η αφαίρεση μερικών σανίδων του ξυλοτύπου του άγωγού, ήταν παραδειγματικές ενέργειες, ενάντια σε καταστροφές που το κόστος τους δε μετριέται με χρήματα και οι επιπτώσεις τους θα γίνονται αισθητές για πάντα. Οι καθαρά υλικές ζημιές και μόνο που γίνονται στο δάσος κάθε μέρα, αν δεν μπορούν να εκτιμηθούν σε χρήματα, είναι πολύ περισσότερες από το φανταστικό ποσό των 200.000 δρχ. που δήλωσε η αστυνομία για τις ζημιές στον άγωγο.

Προξένησε θλιβερή εντύπωση,

μά και είναι χαρακτηριστικό μιάς ορισμένης κρατικής νοοτροπίας, ή αντίδραση του Γ.Γ. του Υ.Β.Ε. που ανέφερε ανάμεσα στα άλλα, ότι η Οικολογική Κίνηση εξυπηρετεί «αλλότριους σκοπούς». Η έκφραση αυτή χωρίς καμιά επεξήγηση αποτελεί λασπολογία, και η τακτική αυτή είναι η ίδια που ακολουθήθηκε και στο παρελθόν για όλα σχεδόν τα νεοεμφανιζόμενα κινήματα. Πιθανότατα, λέχτηκε και για το κόμμα που διόρισε τον Γ.Γ. στη θέση που κατέχει, ώστε να μπορεί απ'ύψηλου να συκοφαντεί εκ του ασφαλούς»...

«Η κρατική μεθοδολογία της συσκότισης των γεγονότων, της κατάπνιξης κάθε μορφής διάλογου και απλής εμφάνισης του θέματος, όπως δείχνει η ματαιώση της σχετικής συζήτησης στο ραδιόφωνο, δείχνει ένα φόβο. Ο φόβος αυτός επαληθεύεται και από τις πολυάριθμες επαιτήσεις που είχαμε με τον κόσμο σε κάθε ευκαιρία. Σε περίπτωση τήρησης των δημοκρατικών διαδικασιών, αυτών και μόνο που απλόχερα υποσχέθηκε η κυβέρνηση και εξακολουθεί να επικαλείται, το αποτέλεσμα θα ήταν το άμεσο σταμάτημα κάθε σκέψης για το έργο...»

Σ.

ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΙΑ ΤΗΣ 5ης ΔΕΣΜΗΣ

Να λοιπόν που η κακή διαφήμιση οδηγεί ένα «πρωτοποριακό» εκπαιδευτικό μέτρο του ΠΑΣΟΚ σε αποτυχία. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας μόνο το 3,5% των μαθητών της Γ' λυκείου διάλεξε την 5η Δέσμη. Σύμφωνα πάλι με την εκτίμηση των αρμόδιων Υπουργών η αποτυχία οφείλεται στην κακή ενημέρωση γονέων και μαθητών, σχετικά με τη χρησιμότητα της Δέσμης αυτής. Η ευκολία με την οποία το Υπουργείο βγάζει τα συμπεράσματά του είναι χαρακτηριστική. Γι' αυτό εξάλλου πέφτει και τόσο έξω στις εκτιμήσεις του.

Όλοι μέσα στο σχολείο ξέρουν αυτά που το Υπουργείο φαίνεται να αγνοεί.

Τό κλίμα που καλλιεργείται σήμερα στο Λύκειο και ειδικά στη Γ' τάξη είναι αναμφισβήτητο έντονα προπαρασκευαστικό για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έτσι ο μαθητής που έφτασε έστω και με δυσκολίες ως το τέλος, δε βλέπει γιατί να μην προσπαθήσει να συνεχίσει τις σπουδές

του. Η 4η δέσμη που προτιμήθηκε σε ποσοστό 48% έχει παρόμοια μαθήματα με τη 5η χωρίς μάλιστα σημαντικότερο βαθμό δυσκολίας, ενώ παράλληλα οδηγεί στην τρίτη βαθμίδα.

Εξάλλου μαθήματα όπως η οργάνωση γραφείου, ή υγιεινή, ή πολιτική οικονομία και οι επισκέψεις σε χώρους εργασίας, έτσι όπως παρουσιάζονται και πραγματοποιούνται μέσα στην τάξη, κάθε άλλο παρά μπορούν να συγκινήσουν το σημερινό μαθητή, που δεν θέλει να προχωρήσει τις σπουδές του. Ο μαθητής ξέρει καλύτερα απ' τους αρμόδιους, ότι τα μαθήματα αυτά δεν αποτελούν κανένα ουσιαστικό εφόδιο για την αγορά εργασίας.

Έτσι το δήθεν πρωτοποριακό και λαϊκίστικο αυτό μέτρο του ΠΑΣΟΚ πέφτοντας στο κενό φανερώνει για μία ακόμα φορά την πολιτική σύγχυση και προχειρότητα που βασιλεύει στο Υπουργείο Παιδείας.

Α. Καστάνας

«ΜΕΛΑΝΑ ΣΗΜΕΙΑ»...

Μία απαράδεκτη τακτική, ταυτισμένη σχεδόν με τις πιο μαύρες παραδόσεις της ΚΝΕ, αναβίωσε στην πορεία του Πολυτεχνείου, όταν οι ομάδες περιφρούρησης του ΚΚΕ εσωτ. εμπόδισαν βίαια το μπλόκ των επιτροπών φαντάρων να πάρει θέση μπροστά τους.

Και δεν ήταν ούτε αναρχικοί με μολότωφ, ούτε τραμπούκοι με λαστάρια, ούτε καν «αριστεριστές», παρά απλώς φαντάροι («ένοσλους πολίτες» τους λέει το ΚΚΕ εσωτ.) που διεκδικούσαν μία θέση στην πορεία για να προβάλλουν τα συνθήματά τους για 12μηννη θητεία και συνδικαλιστικές ελευθερίες στο στρατό (τά δέχεται έν πολλοίς και το ΚΚΕ εσωτ.) Γιατί λοιπόν τόση βία; Ντροπή, σύντροφοι!

Κ.Β.

Επιτροπές Στρατιωτών

Τριήμερο έκδηλώσεων

«Επιτακτικό μας καθήκον, είναι η συνεχής ανάπτυξη του κινήματός μας μέσα από τη διεύρυνση των συμμαχιών, μέσα από τη νομιμοποίηση και αναγνώρισή του σέ όσο τό δυνατό πλατύτερες κοινωνικές δυνάμεις και στρώματα». Μ' αυτά τ' λόγια ο σμηνίτης εκπρόσωπος των επιτροπών Στρατιωτών Ναυτών και Σμηνιτών έδωσε τέλος στο τριήμερο των εκδηλώσεων που οργάνωσαν οι πιό πάνω επιτροπές στην Αθήνα μέσα στα πλαίσια της γενικότερης παρέμβασής τους που έγινε και σέ άλλες πόλεις όπως Θεσσαλονίκη, Χανιά, Πάτρα.

«Τό κίνημά μας συσπειρώνει όλους τους αγωνιστές φαντάρους που δέχονται την αναγκαιότητα της οργανωμένης πάλης μέσα στα στρατόπεδα, ανεξάρτητα από τις ιδιαίτερες ιδεολογικές τους πεποιθήσεις και έτσι σάν ένα ένιαίο συνδικαλιστικό μέτωπο έχει ανάγκη την ολόπλευρη συμπαράσταση των περισσότερων πολιτικοκοινωνικών συνιστωσών, πράγμα που σημαίνει ότι δέν πρέπει νά περιχαρωθεί πολιτικά και νά ταυτιστεί μέ ένα μπλόκ συγκεκριμένων πολιτικών δυνάμεων και ιδεολογικών τάσεων».

Αναφερόμαστε λοιπόν στην πρώτη μέρα των εκδηλώσεων, στίς 2 Νοέμβρη, δύο σχεδόν χρόνια από την εμφάνιση των πρώτων επιτροπών μέσα στα στρατόπεδα. Η ημέρα αυτή άνοιξε μέ την όμιλία έξι φαντάρων και συγκεκριμένα μέ τό ιστορικό του κινήματός τους. Αναφέρθηκαν στή γένεσή του και στή μετέπειτα πορεία του. (Εμφάνιση πρώτων επιτροπών, πορείες Πολυτεχνείου 81,82, Πρωτομαγιάς 82, πανελλαδικές συσκέψεις των επιτροπών 82,83, κτλ.). Αναφέρθηκαν στήν πολιτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ γιά τό στρατό και στόν από πλευράς της τρόπο αντιμετώπισης του κινήματός του. Τόνισαν ότι η προβοκατορολογία της κυβέρνησης δέν τούς έχει πτοήσει και ότι τό δίκιο του αγώνα τους, ή πλατύτητα του κινήματός τους και ή διεθνής αναγνώρισή τους αποδεικνύουν τά αντίθετα. Τήν πρώτη μέρα συζητήθηκε τό θέμα αυτόκτονίες στό στρατό, τή δεύτερη τό θέμα θητεία και τήν τρίτη τό θέμα πειδαρχικές φυλακές. Σέ κάθε συζήτηση υπήρχε ένας φαντάρος όμιλητής και ένα μέλος της επιτροπής γιά τό στρατό, και της επιτροπής γιά τά δικαιώματα του φαντάρου, μιās και αυτές οι δύο επιτροπές συνδιοργάνωναν τό τριήμερο. Επίσης όμιλητές ήταν γιά τις «αυτόκτονίες» οι ψυχίατροι Δ. Λιάρος και Γ. Οικονομόπουλος. Γιά τή θητεία ό δημοσιογράφος Γ. Καράμπελας καθώς και εκπρόσωπος της ΟΙΕΛΕ. Γιά τις πειδαρχικές ποινές ό δικηγόρος Ν. Κωνσταντόπουλος. Τίς πρώτες δύο μέρες περυσρέθηκε επίσης εκπρόσωπος της Πανευρωπαϊκής ένωσης συνδικάτων φαντάρων (ECCO) ό 'Ολλανδός Roberto Rob.

Η προσέλευση και ή συμμετοχή του κόσμου στίς συζητήσεις, ήταν σημαντική. Οι φαντάροι έκαναν έκκληση γιά συμπαράσταση στό κίνημά τους σέ όλους τους φορείς, χώρους και πολιτικές δυνάμεις και δήλωναν τήν πρόθεσή τους γιά τή συνέχιση της μαζικής πάλης μέσα στα στρατόπεδα γιά τή συνέχιση του αγώνα τους γιά συνδικαλιστικές έλευθερίες και δωδεκάμηνη θητεία. Τόνισαν τήν αναγκαιότητα της αυτόνομης δράσης του κινήματος των επιτροπών και τήν αναγκαιότητα της ολόπλευρης συμπαράστασης σ' αυτούς μέ όρους που δά ανταποκρίνονται στίς συνθήκες ανάπτυξης του κινήματός τους και στόν πολιτικό λόγο που έχουν διαμορφώσει.

Γ.Κ.

Στρατιωτικός κανονισμός

Αυτοί που έχουν ζήσει στό πετσί τους τήν τραυματική έμπειρία της στρατιωτικής θητείας, και είναι σχεδόν όλοι, γνωρίζουν πολύ καλά ότι αποτελεί μύθο ό ισχυρισμός, που διαχέεται άπλοικά και διαποτίζει τήν κοινή γνώμη, σύμφωνα μέ τόν όποιο ό «στρατός είναι σχολείο ζωής». Η ωμή πραγματικότητα κραυγάζει γιά τό αντίθετο: Γιά τήν έξουθενωτική δοκιμασία της ύπαρξης, σέ όλες τις λειτουργίες της που συντελείται στα χρόνια του στρατιωτικού: Γιά τήν ισοπεδωτική επίπτωση, πάνω σέ όλες τις περιοχές της προσωπικότητας, του μηχανισμού της διαταγής και της πειθαρχίας, που διατρέχει τή στρατιωτική οργάνωση και συνέχει τήν αντίστοιχη νοοτροπία. Ακριβώς, λοιπόν, γιατί στή διάρκεια της στρατιωτικής θητείας τό πρόσωπο απογυμνώνεται από όλες τις ανθρώπινες ιδιότητές του και ό πολίτης στερείται όλων των κοινωνικών δικαιωμάτων του, ό αγώνας γιά τήν προστασία του φαντάρου από τή σύνθλιψη της οντότητάς του, μέσα στα στεγανά του κανονισμού, είναι απόλυτα αναγκαίος: Δέν αποτελεί γραφική εκζήτηση ούτε προκλητική διεκδίκηση, αλλά αντίθετα στοιχειώδη απαίτηση σεβασμού της ανθρώπινης ύπόστασης, σάν κοινωνικού α-

γαθού, και κατοχύρωσης των ατομικών δικαιωμάτων, όχι σάν διακοσμητικής έξαρτησης, αλλά σάν λειτουργίας, παρουσίας και παρέμβασης, του φορέα τους, στήν όποια πραγματικότητα του ανήκει.

Νά ξεκαθαρίσουμε, λοιπόν, από τήν αρχή, μερικά άπλά πράγματα. Ότι, δηλαδή, τά πραγματικά προβλήματα, τά έκφράζουν, όχι οι έφησυχαστικές διακηρύξεις των φορέων της έξουσίας, αλλά οι αγωνιστικές κινητοποιήσεις των κοινωνικών ομάδων, που τά βιώνουν. Και ότι, περιεχόμενο της «έννομης τάξης» είναι και τό δικαίωμα της κοινωνικής πάλης γιά τήν αλλαγή της, τή διεύρυνση των ορίων της και τόν έμπλουτισμό του περιεχομένου της. Ακριβώς, άλλωστε, γι' αυτό τό λόγο και τά ατομικά δικαιώματα δέν μπορεί νά έχουν τή μουσειακή έννοια των τυπικών έλευθεριών διακηρυκτικού χαρακτήρα του ιστορικού φιλελευθερισμού, αλλά γίνονται επάλξεις αξιώσεων πολιτικής και κοινωνικής δράσης γιά ποιοτικούς μετασχηματισμούς στίς σχέσεις πολίτη και κράτους, κράτους και κοινωνίας κοινωνίας και πολιτικής. Πολύ περισσότερο σήμερα, που οι κοινωνικές, οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις διαμορφώνουν ένα ιδιότυπο κράτος έξουσίας, που δέν είναι σέ θέση νά τό έλεγξει κανένα αντιπροσωπευτικό σύστημα διακυβέρνη-

σης, αλλά γίνεται ολοένα και περισσότερο αναγκαία κάποια άλλη μορφή κοινωνικής οργάνωσης και συμμετοχής.

Ο στρατιώτης, λοιπόν, αξιώνει τα προσωπικά και κοινωνικά δικαιώματα, ούτε παρανομεί. Λειτουργεί σε απόλυτη συνέπεια με τις ανάγκες της ύπαρξής του και εκφράζει, στον ιδιαίτερο χώρο, που βρίσκεται εγκλωβισμένος, την απαίτηση για την υλοποίηση των πολιτικών έγγραφων του συνταγματικού πλαισίου. Η φθαρμένη από τη χρήση που της έκαναν όλα τα καθεστώτα σε όλες τις περιόδους, άποψη, σύμφωνα με την οποία η ιδιαιτερότητα της στρατιωτικής ζωής είναι ασυμβίβαστη με τις κατοχυρωμένες συνταγματικές λειτουργίες κοινωνικής και πολιτικής έκφρασης, είναι ακριβώς εκείνη η αντίληψη που σχετικοποιεί τη Δημοκρατία, που στεγανοποιεί τους χώρους της δημόσιας ζωής, προωθώντας, έτσι, στην πράξη, την τακτική της πολιτικής απομόνωσης της κοινωνίας στις σχέσεις της με τους φορείς της εξουσίας. Ανατριχιαστικά αποκαλυπτικό στοιχείο της ώμης αυτής μεθόδευσης είναι το ότι από τον στρατιωτικό κανονισμό αναγορεύεται σε «ήθικό ελάττωμα», η πολιτική ιδεολογία και δράση, ενώ από το ίδιο αυτό κείμενο ο στρατός ανακηρύσσεται σε θεσμικό κέντρο δύναμης, προορισμένης να προστατεύσει και την πολιτική συνταγματική τάξη. Η αντίφαση αυτή του άπολιτικού στρατιώτη, που θα γίνει και φρουρός της πολιτικής νομιμότητας, υπομνηματίζει όλο το σύστημα των κατασκευών του στρατιωτικού κανονισμού, που στην ουσία είναι επανάληψη εκείνων των απόψεων, που ιστορικά υπονόμισαν την πολιτική ζωή του τόπου και παρεμπόδιαν την κοινωνική

ολοκλήρωσή του.

Οι ιδεολογικές φόρμες της αντίδρασης για τις αρετές του Έλληνα, οι πολιτικές διακηρύξεις της για την αποστολή των ενόπλων δυνάμεων, οι οργανωτικοί μηχανισμοί για την στεγανοποίηση τους από τον δημοκρατικό πολιτικό έλεγχο, η καταδίωξη και ο διασυρμός της ιδεολογικής ευαισθησίας και των πολιτικών ανησυχιών των στρατιωτών, η ιεράρχηση της προσταγής και η γενίκευση της πειθαρχίας, τα ιδανικά του ήγησης, πολεμιστή και του υπάκουου στρατιώτη, η μυθοποίηση κάποιας εθνικής ιδέας και η λατρεία της αποτελεσματικής εκτέλεσης των εκλογών, θα αποτελούσαν γραφικότητες ή αηδιαστικούς μυθηκασμούς, αν δε διαμόρφωναν έναν τύπο ανθρώπου, μιά μορφή κοινωνικής συμπεριφοράς και ένα πρότυπο πολιτικής οργάνωσης.

Ακριβώς, μέσα σε αυτό τον κανονισμό εξακολουθεί η πολιτεία να επιδίδεται σε ασκήσεις υποκρισίας, όταν με την φθαρμένη επιχειρηματολογία των ειδικών σκοπιμοτήτων ανατρέπει κάθε έννοια νομιμότητας, σχετικά με το σεβασμό της ανθρώπινης ύπαρξης και την κατοχύρωση της ελευθερίας της και όλων των εκδηλώσεών της. Η φυλάκιση εξακολουθεί να επιβάλλεται με διαταγές των ανωτέρων, στις δίκες περιορίζονται τα δικαιώματα και ο τρόπος υπεράσπισης, το δικαίωμα της αναφοράς εξακολουθεί να είναι προφορικό και έκθετο στις όποιες αντιδράσεις της αυθαιρεσίας του προϊσταμένου αξιωματικού. Έτσι, παρά το Σύνταγμα, θεσπίζονται αντικειμενικοί και υποκειμενικοί περιορισμοί της προσωπικής ελευθερίας και δράσης των στρατιωτών και δε αναγνωρίζονται οι διαδικασίες εκείνες

που θα μπορούσαν να ελέγξουν αυτούς τους περιορισμούς και να τους ανατρέψουν.

Ο στρατιώτης, λοιπόν, που έντοπιζει και συνειδητοποιεί αυτή τη συνταγματική έκτροπή, που καταγγέλλει τη θεσμοποιημένη αυθαιρεσία και αγωνίζεται να αποσπάσει την ελευθερία του από τις περισφίξεις των κανονισμών, δεν εκλιπαρεί κάποια συμπάθεια, φιλανθρωπικού τύπου, για την υποκειμενική δοκιμασία του, αλλά προτείνει ένα πολιτικό στόχο συμπαράταξης για την απελευθέρωση της ανθρώπινης ουσίας και του κοινωνικού σώματος από τις εξουσιαστικές εγκυρότητες των διαφόρων στεγανών συστημάτων.

Και, τέλος, εκείνος που επισημαίνει τις παρασυνταγματικές διαστρεβλώσεις αντιδημοκρατικού τύπου στο σύνολο των κειμένων της στρατιωτικής οργάνωσης, δεν μπορεί να αρκείται σε βερμπαλιστικούς εξορκισμούς και σε εξισορροπήσεις σκοπιμοτήτων, αλλά πρέπει να αξιώνει την κατάργηση των διαδικασιών του στρατιωτικού κανονισμού και της στρατιωτικής δικαιοσύνης, που αναιρούν τη συνταγματική νομιμότητα στη λειτουργική της δυναμική και αντιμετώπιζουν το στρατιώτη σαν αντικείμενο απόλυτου εξουσιασμού και τις προσωπικές του ιδιότητες σαν επικίνδυνες ή έχθρικές εκδηλώσεις απειθαρχίας και υπονόμησης του επιδιωκόμενου προτύπου της τυφλής υποταγής, της μηχανικής πειθαρχίας, της άβουλης προθυμίας και της απονευρωμένης από κάθε ικμάδα ανθρώπινης και κοινωνικής ευαισθησίας προσωπικότητας.

Νίκος Α. Κωνσταντόπουλος

Οί αυτοκτονίες στό στρατό

Στή Ναζιστική Γερμανία πολλοί Έβραίοι βάλθηκαν να μετράνε τις διαστάσεις και τις αναλογίες των κρανίων τους για ν' αποδείξουν στους εκπροσώπους της Άριας Επιστήμης ότι ήταν κι αυτοί δολιχοκέφαλοι, με μακρουλό δηλαδή κρανίο, όπως υποτίθεται ότι ήταν οι καθαρόαιμοι «Άριοι». Νιώθω ότι κινδυνεύουμε να μπούμε κι εμείς σ' ένα τέτοιο παραλήρημα έστω και με τό να συζητήσουμε και μόνο τό αν οι 31 αυτοκτονίες στό στρατό οφείλονται στην ευαίσθητη ψυχρότητα των (διαπροσωπικών) σχέσεων πού χαρακτηρίζει τό στρατό. Είναι σάν να αναρωτιόμαστε αν τό έμβασμόν ενός παραλληλόγραμμου οφείλεται περισσότερο στό μήκος ή στό πλάτος του. Παγιδευμένοι, τότε, σέ μία λογική «κολοκυθιάς», δέ θα καταλήγαμε πουθενά. Ο στόχος μας πρέπει να 'ναι ν' αναδειξουμε κάποιες σαφείς συσχετίσεις όπως π.χ. ότι ή αυτοκτονία, σ' αντίθεση με ένα σαμποτάζ πού θα 'ταν πολύ εύκολο να γίνει, είναι μία σαφής μορφή κοινωνικής διαμαρτυρίας. Κάθε άλλη πράξη θα δυσφημιζόταν άμέσως σάν αντικοινωνική «πρακτορική», «άνισόρροπη», «έγκληματική», κ.λ.π. Καί μόνο ότι ή όργισμένη απόγνωση των 31 νέων δέ σφράφηκε, σάν μπουμέρανγκ, ενάντια στους άρχικούς της υποκινητές, δείχνει πόσο πολιτισμένοι ήσαν οι 31 έφηβοι. Διότι ό πολιτισμός σχεδόν ταυτίζεται με την ανάπτυξη της αυτοκριτικής στή θέση των σκέτων και άγωνων έτερομορφών του (φιλοτομαριστή) απολίτιστου.

Όπως έδειξε ό Ντυρκέμ (1897) στήν κλασική πιά μελέτη του για την Αυτοκτονία, ό αριθμός των Αυτοκτονιών αποτελεί δείκτη μίας κοινωνικής πραγματικότητας: της άποσύνθεσης μίας κοινωνίας -ή των τάσεων άποσύνθεσής της. Η Αυτοκτονία αποτελεί, κατά τόν Ντυρκέμ, ένα κοινωνικό παραπροϊόν και υποπροϊόν, όμοιο με τις χρεωκοπίες έπιχειρήσεων, την πορνεία, τόν άλκοολισμό, την έγκληματικότητα και τή διάχυτη δυσρέσκεια των μελών μίας κοινωνίας, πού έχουν «υπέρμετρες» βλέψεις και προσδοκίες άπ' αυτήν.

Όλ' αυτά αποτελούν έκδηλώσεις της «Ανομίας» της δηλαδή της «διάσπασης» της εις τά έξων συνετέθη. Με πιά άπλά λόγια: της «φαγωμάρας» και διχόνοιας των μελών της, πού έκφράζεται με πάμπολλους τρόπους, πολλούς πασίγνωστους, άπό τό χαιρέκακο «θάψιμο» στό κουτσομπολιό, μέχρι τή συνειδητή λασπολογία, συκοφαντία και έξαπάτηση. Από τή δυσπιστία και τό «κούμπωμα» πρós τούς άλλους, έως τή μισαν-

θρωπία, και τήν έγκληματικότητα: και τήν παράνομη και τή νόμιμη.

Σέ παρόμοιο πνεύμα, ή κλασική πιά έρευνα του Φάρις και Ντάνχαμ (1939), πάνω στήν Οίκολογία της Σχιζοφρένειας και των άλλων ψυχώσεων στις μεγαλουπόλεις, έδειξε ότι ή τρέλα -πού σχεδόν σιμπίπτει με τήν έννοια της ψύχωσης- αποτελεί έναν δείκτη μίας κοινωνικής άποδιοργάνωσης έξισου ευαίσθητο όσο και ή νεανική «έγκληματικότητα», ή γενική έγκληματικότητα, ή πορνεία και ή διάδοση των ναρκωτικών.

Τό 1958 ό Ράντλιν και ό Χόλινγκεσχεντ βρήκαν ένα συγκλονιστικό στατιστικό εύρημα στό Νιού Χάβεν: ή σχιζοφρένεια είναι έννιά (9) φορές συχνότερη στις κατώτατες κοινωνικοοικονομικές τάξεις. Και ενώ αυτός υποστήριζε ότι οι άνθρωποι παθαίνουν σχιζοφρένεια έπειδή είναι φτωχοί, κάποιος άγγλος έρευνητής υποστήριξαν ότι, αντίθετα, γίνονται φτωχοί έπειδή ήταν σχιζοφρενείς!

Η φαιδρή αυτή ψευδοεπιστημονική άποψη (Γκόλντμπεργκ και Μόρισσον, 1963) θυμίζει τις άπόψεις των συντηρητικών οικονομολόγων του 18ου αιώνα ότι ό λαός δέν ήταν αναλφάβητος έπειδή ήταν πάμφτωχος αλλά ότι... ήταν πάμφτωχος έπειδή ήταν αναλφάβητος (!!) Καί, τελείως στό ίδιο έμετικό καλούπι, ότι δέν «έκφυλιζόντουσαν» άπό τό πιοτό, τή σύφιλη, και τή φτώχεια οι εργάτες αλλά ότι ήσαν φτωχοί, μεθύστακες και με άφροδισία έπειδή ήσαν πρωταρχικά «βιολογικά έκφυλισμένοι» (!).

Είναι φανερό ότι κάθε άποψη πού «βιολογίζει» τήν κοινωνία είναι άπειρα πιά παραδεκτή άπό τήν κυρίαρχη ιδεολογία της άπ' όσο αν «κοινωνικίζει» τή βιολογία της. Πράγμα πού έξηγεί τή μαζική υποστήριξη χυδαίων αντίληψεων ενός άγοραίου ύλισμού, ενός ύλισμού μεταφυσικού πιά, σ' όλο τόν κόσμο. (Χαρακτηριστικότερα, κάθε άποψη για τήν κοινωνιογενή φύση της τρέλας και των αυτοκτονιών άπορριπτεται άσυζητητί, για εύνόητους λόγους, στις κοινωνίες του ύπαρκτου σοσιαλισμού). Έτσι βλέπουμε τις ψυχοεπιστήμες να προσπαθούν παντού να έπιβώσουν παρά τήν άσφυκτική πίεση πού άσκει πάνω τους ή ιδεολογική τρομοκρατία πού 'ναι ύλιστικά άγοραία στή Δύση και άγοραία ύλιστική στήν Ανατολή.

Τελείως άνάλογο μπορούμε να θεωρήσουμε τόν ισχυρισμό ότι αυτοκτονήσαν οι 31 φαντάροι «έπειδή έπασχαν ψυχιατρικά» κι όχι έπειδή τούς έπεσε δύσκολη ή στρατιωτική ζωή. (Μία τέτοια άποψη ύπονοει ότι βαριά άρρωστα άτομα δέν «έντοπιστήκαν» άπό τούς στρατιωτικούς ψυχιάτρους. Μά, τότε, αν αύριο άντί να αυτοκτονήσει ό 32ος πυροδοτήσει κανέναν πύραυλο; Τι κάνουμε τότε;) Έδώ γίνεται ένα λαθρεμπόριο έννοιών πού θυμίζει τό «άκίνητο βέλος» του Ζήνωνα. Ο καθένας μας μπορεί να πάθει κατάθλιψη ή παραλήρημα, άπό μέρα σέ μέρα. Δέν ύπάρχει καμία σαφής διαχωριστική γραμμή άνάμεσα στόν

ψυχικά υγιή και τον ψυχικά άρρωστο άνθρωπο. Λίγο άρρωστοι είναι και οι πιά υγιείς ψυχικά άνθρωποι. Καί λίγο υγιείς είναι και οι πιά βαριά άρρωστοι ψυχικά. Τό καιρίο έρώτημα είναι ως πρós ποιο κοινωνικό περιβάλλον; Καί ως πρós ποιές αντίληψεις;

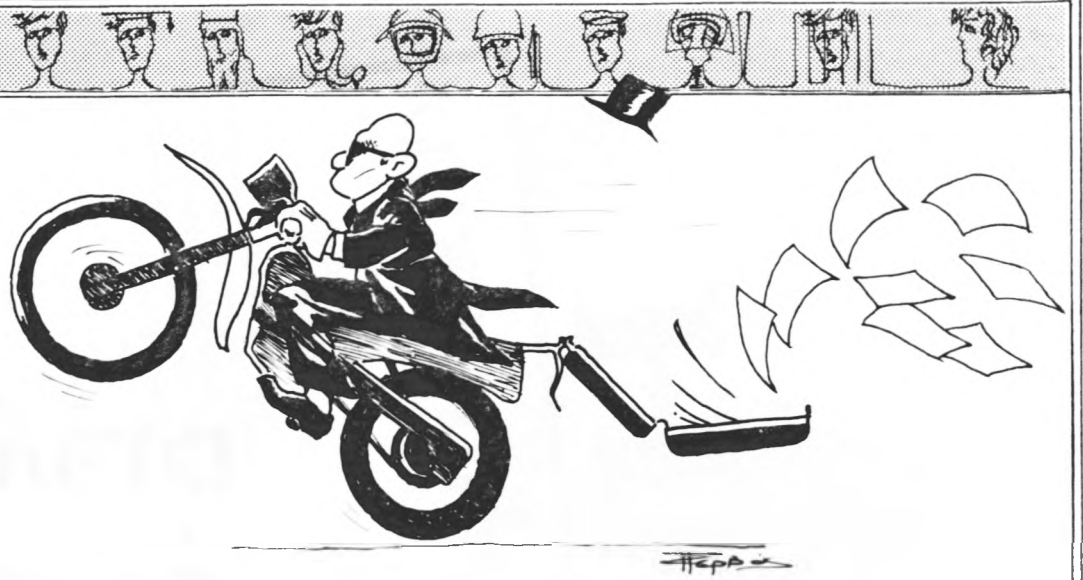
Ός πρós ποιές προσδοκίες; Βέβαια παλιά δέ γίνονταν τόσο πολλές αυτοκτονίες. Όπως δέ γίνονταν και στά ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης. Σέ καιρό πολέμου όλη ή όργη διοχετεύεται πρós τόν «έχθρό»: Σέ καιρό «ειρήνης» όμως αποκαλύπτεται ποιός είναι ό πραγματικός έχθρός. Η άποκτηνωτική ιεραρχία. Πού όχι μόνο είναι υπεύθυνη για τις αυτοκτονίες αλλά και για μία ναρκωθένση της πρós τά έξω λειτουργικότητας, της έθνικής, του στρατού. (Ένώ, βέβαια, ταυτόχρονα εξασφαλίζει τήν άνομολόγητη έσωτερική λειτουργικότητά του σάν μεροληπτικού διαιτητή των κοινωνικών συγκρούσεων άφου λέει ό ίδιος ό στρατός ότι έχει σάν άποστολή τήν... προστασία του Συντάγματος).

Ο Ούιστον, ό ήρωας του έφιαλτικού «μυθ» ιστορήματος 1984 του Όργουελ, συνειδητοποιεί ξαφνικά ότι κάθε πληθυσμός κρατιέται σκόπιμα σέ μία κατάσταση «έλεγχόμενης τρέλας» άπό τήν όλιγαρχία του, διότι μόνο έτσι μπορεί να διατηρηθεί ή ιεραρχική δομή μίας κοινωνίας. Η μή τρέλα και ή μή παραφροσύνη θα 'φερναν γρήγορα τήν ισότητα. Καί ή ισότητα θα 'φερνε τή μή τρέλα, τήν υγεία.

Προτιμώντας «ένα τρομακτικό τέλος άπό έναν τρομό δίχως τέλος», κάθε έτοιμοθάνατη κοινωνική τάξη πραγμάτων δείχνει, κατά τόν Μαρξ, «τήν άστυνομική της νοοτροπία». Ο παρανοειδής έχει τήν ίδια όπτική. Όμως ό τρόμος του, όσο έξωπραγματικός κι αν φαίνεται στήν κρίση του, μπήκε μέσα του άπό τό περιβάλλον του, παλιότερα. Μπορεί ό φαντάρος να διογκώνει ύπερβολικά τήν άπειλή του άπό τό Α2 (θά του «τή στήσει», «μέχρι δολοφονίας»). Όμως τό κτηνώδες ξύλο πού του 'ρχινε ό παρανοϊκός τον πατέρα, «υπόδειγμα δασκάλου», έμπνεόταν άπό τις ίδιες άρχές «περί πειθαρχίας» και «τάξης» όπως και ό στρατός.

Μία τάξη πού μόνο τάξη δέν είναι, καθώς στηρίζεται στήν ένδοψυχική άταξία, στό διαπροσωπικό χάος και στήν κοινωνική άσυναρτησία. Μία «τάξη» πού είναι χτισμένη πάνω σέ τεράστιους όγκους άταξίας, όπως οι «καθεδρικοί μας ναοί είναι χτισμένοι πάνω άπό ύπονόμους» (Freud).

Διονύσης Λιάρος

Μετά τα ειδικά περιοδικά μοτοσυκλέτας, τις λέσχες, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση και τον ελληνικό κινηματογράφο, ήρθε η σειρά του ύφυπουργείου νέας γενιάς να ασχοληθεί με το δίκυκλο.

Πληροφορηθήκαμε από τις έφημερίδες (ΒΗΜΑ 11/9/83 και ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 15/9/83) για μία εισήγηση που ετοιμάζεται και απευθύνεται σε άλλα αρμόδια υπουργεία για αλλαγή νοοτροπίας απέναντι στο δίκυκλο. Βασικό στοιχείο της επιτυχίας του σχεδίου είναι η επιστροφή των μηχανόβιων στους δρόμους της νομιμότητας. Και πρώτα-πρώτα, πρέπει να μπει τέρμα στους αυτοσχέδιους αγώνες που τρέφουν και ήρωποιούν τους καμικάζι. Η συνταγή είναι απλή και δοκιμασμένη: Δημιουργία πίστας και οργάνωση αγώνων από υπεύθυνους φορείς. Έτσι, θα δημιουργηθούν καινούργια ινδάλματα, ικανά να αποσπάσουν τον θαυμασμό του κοινού των μοτοσυκλετιστών και να σβήσουν κάθε αϊγλή που περιβάλλει ακόμη τους καμικάζι. Αυτούς άλλωστε, ένα βρωμόξυλο τη μέρα (από άλλο ύφυπουργείο βέβαια) θα τους φέρει τελικά στον ίδιο δρόμο, ή, έστω θα τους βγάλει από τον κακό. Αφού η μοτοσυκλέτα έγινε άθλημα στις αγκάλες του ύφυπουργείου μένει να ασχοληθούμε λίγο και με τις διεκδικήσεις των υπόλοιπων μηχανόβιων. Υποσχέσεις λοιπόν, για οικονομικές ελαφρύνσεις, σωστότερη αστυνόμευση για να μειωθούν οι κλοπές και έλεγχο στους εισαγωγείς ανταλλακτικών. Υποσχέσεις για προτάσεις στα άλλα υπουργεία. Έτσι, ακόμη και αν οι άλλοι αρνηθούν να τις εκπληρώσουν, οι μηχανόβιοι θα ξέρουν ότι έχουν τον προστάτη τους, το ύφυπουργείο τους που μεσολαβεί γι' αυτούς στην κυβέρνηση.

Κάθε κρατική πολιτική, ιδίως όταν στοχεύει στην ηγεμονία κάποιας κοινωνικής ομάδας, χρειάζεται τα ιδεολογικά της στηρίγματα (ιδεολογικούς μηχανισμούς του κράτους) τά έλεγε ο Άλτουσερ, για να ταϊτάρουμε και κανέναν σοβαρό. Γι' αυτό και το ύφυπουργείο κάλεσε τα περιοδικά και τις λέσχες μοτοσυκλέτας. Κι αυτοί έσπευσαν

για το κοινό καλό. Γιατί όπως και να το κάνουμε η κυρίαρχη ιδεολογία της μοτοσυκλέτας απ' αυτούς παράγεται ή έστω προάγεται εδώ και πολύ καιρό. Είναι, εξάλλου, μία ιδεολογία συνεκτική παρά τις φαινομενικές αντιφάσεις της (Βλέπε και άρθρα στους Σχολιαστές 1 και 2). Έστω και αν στη συζήτηση γύρω από τη μοτοσυκλέτα εμφανίζεται ένας τεράστιος πλουραλισμός πρακτικών («στηριτάδες», «χωματεροί», «γρήγοροι», «τουριστάδες», ή δέν ξέρω τί άλλο) ή σχέση που τους ενώνει είναι πάντα η «ιδέα της μοτοσυκλέτας». Απογυμνωμένοι από τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά της ιδεολογίας τους (από πολιτικές πεποιθήσεις μέχρι προσωπικό γούστο), εμφανίζονται όλοι ενωμένοι κάτω από τις επιταγές της μοτοσυκλέτας. Το τεχνολογικό θαύμα επισκιάζει τα πάντα και η συζήτηση γύρω από επιδόσεις, κρατήματα κλπ. καλύπτει κάθε έλλειψη επικοινωνίας, ανάμεσα σε ανθρώπους με τόσο διαφορετικές εμπειρίες. Η συμμετοχή σου στη μεγάλη οικογένεια των μοτοσυκλετιστών δεν απαιτεί παρά ελάχιστες στιγμές κοινής ζωής, λίγο ή και καθόλου προβληματισμό για ζητήματα που δέν αφορούν τη μοτοσυκλέτα. Αρκεί η πεποίθησή σου ότι ανήκεις σε ένα σύνολο. Η πραγματικότητα δέν είναι όμως ποτέ τόσο απλή. Η συναναστροφή κάποιων ανθρώπων μεταξύ τους γεννά πάντα ανάγκες για επικοινωνία που δέν μπορεί να περιοριστεί σε προκαθορισμένα όρια και τότε οι ειδικοί νιώθουν να χάνουν τον έλεγχο, και αντιδρούν. Μας λέει ο συντάκτης, του ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΟΤΟΡΡΑΔ Άντ. Πανούτσος: «Τό Σάββατο τό βράδυ έγινε συζήτηση γύρω από τα προβλήματα του μοτοσυκλετισμού στην Ελλάδα. Παραβρέθηκαν εκπρόσωποι από τις γυναίκες μοτοσυκλετίστριες την ΕΛΜΟΠ, τον ΜΟΘ, τη ΛΕΜΟΤ, την ΑΛΜΟΚ τη λέσχη της Μεσσηνίας και τον ΣΑΤ. Από τους δημοσιογράφους, ή Τσιππρά από τό Βήμα, ό Χοϊδάς της Μοτοτεχνικής, ό Αντώνης Κόλιας, ό Τάσος Βενε-

τσανόπουλος κι εγώ από τό ΜΟΤΟΡΡΑΔ. Ψυχοπλάκωμα. Μου έρχότανε νά πουλήσω τη μηχανή και νά πάρω άμάξι. Μετά από κάνα τρίωρο δέν καταλάβαινα, όχι τί λέει ό καθένας, αλλά ούτε καν γιατί κουβεντιάζουμε. Τόν μόνο ποι θυμάμαι ήτανε κάποιον Έλληνα από τη Γαλλία, που κάτι έλεγε ότι ή μοτοσυκλέτα πρέπει νά είναι χαρά. Για μένα, όπως και για πολλούς άλλους υποθέτω, είχε πάψει εκείνη τη στιγμή νά είναι. Έφυγα». (Οι υπογραμμισσεις είναι δικές μου). Θα ήθελα εδώ νά σημειώσω ότι αυτή ήταν ολόκληρη ή ανταπόκριση του συντάκτη για τη συζήτηση που έγινε για τό μέλλον του μοτοσυκλετισμού στην Ελλάδα στα πλαίσια της Β' πανελληνίας συγκέντρωσης μοτοσυκλετιστών που οργάνωσε ή ΛΕΜΟΤ στις 16,17,18 Σεπτέμβρη στα Καμένα Βούρλα. Νομίζω παραπέρα σχολιασμός περιττεύει.

Οι λέσχες μοτοσυκλέτας είναι και οι μόνοι οργανωμένοι φορείς μοτοσυκλετιστών και οι μόνοι ικανοί νά ασκήσουν κάποια πολιτική ή έστω νά πάρουν κάποιες πολιτικές πρωτοβουλίες. Μία τέτοια ήταν τό κάλεσμα σε πορεία την 11/12/82, τη μοναδική πορεία μοτοσυκλετιστών στην Ελλάδα που, παρά τη μαζικότητά της, δέν επαναλήφθηκε ποτέ. Ο λόγος που πρόβαλαν οι λέσχες, όταν ρωτήθηκαν στην Β' πανελλήνια συγκέντρωση μοτοσυκλετιστών, ήταν τό ανόητο επιχείρημα ότι εκπροσωπούν μόνο τα μέλη τους και όχι τους μοτοσυκλετιστές. Αίτια όμως είναι ή απροθυμία για τέτοιες πρακτικές, ιδίως όταν ό δρόμος της συνδιαλλαγής με τό ύφυπουργείο νέας γενιάς άνοίγει διάπλατα. Η απροθυμία για πολιτικούς αγώνες χαρακτηρίζει, εξάλλου, τό σύνολο σχεδόν των μοτοσυκλετιστών και φαίνεται επίσης από τό μικρό βαθμό οργάνωσής τους σε λέσχες, ομάδες, συμμορίες ή οτιδήποτε άλλο, αντίθετα με κάποια κινήματα που άνθισαν παλιότερα στο έξωτερικό (ROCKERS, MODERNS, HELL'S ANGELS). Μπορούμε νά διακρίνουμε τις αιτίες στο γεγονός ότι όλα

τά κινήματα αυτά εισηγούνται ένα νέο τρόπο ζωής με τη μοτοσυκλέτα σαν άπαραίτητο συστατικό στοιχείο. Η διεκδίκηση αυτού του τρόπου ζωής είναι αυτό, άκριβώς, που τους ξεσηκώνει. Είναι ή άμφισβήτηση που γεννά πολιτικούς στόχους (άσχετα από τό ποιοι είναι αυτοί οι στόχοι). Αντίθετα, σήμερα ή μοτοσυκλέτα είναι μία πρακτική ένταξη στον κυρίαρχο τρόπο ζωής. Οι «καμικάζι» διατήρησαν ίσως κάποια σπέρματα άμφισβήτησης, δέν πολιτικοποιήθηκαν όμως ποτέ και δέ συνδέθηκαν με κανένα κίνημα διαμαρτυρίας. Παρέμειναν στο πεθώριο, όπως και ή μοτοσυκλέτα σαν πρακτική, για νά άρχισουν νά εξαφανίζονται με την αποπεριοριοποίησή της και τη στροφή της νεολαίας προς αυτήν.

Σήμερα, όλη ή φιλολογία για νέους επαναστατημένους, ασυμβίβαστους, σπορτίφ, έρωτικούς, που με τη μηχανή τους παίρνουν τα βουνά, προσπαθεί νά άνάγει την άμφισβήτηση σε στάση προσωπική. Γιατί, όσο κι αν ή κρίση των ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους γεννά την άμφισβήτηση, άλλο τόσο ή κρίση της άριστερής άδυνατεί νά της δώσει πολιτική διέξοδο. Έξαναγκασμένοι, λοιπόν, σε προσωπικές λύσεις και στάσεις ζωής αφήνουμε τα σύμβολα νά υποκαταστήσουν τις πολιτικές επιλογές.

Ας κάνουμε όμως και μία θετική πρόταση στο ύφυπουργείο της άμφισβήτησης. Κάτι πήρε τ' αϊτί μας για μπλόκα καθώς επίσης και ότι ό δαίμων του έθνικού μας τυπογραφείου αλλοίωσε έναν προοδευτικό νόμο της αλλαγής με κάποιες περιέργες διατάξεις που αφορούν τη μοτοσυκλέτα. Ο νόμος είναι πρόσφατος, κρίμα νά βρισκείται σε τόσο πλήρη συμφωνία με την «παλιά αντίληψη για τό δίκυκλο». Στείλτε τον άξιο υπάλληλό σας νά τά εξακριβώσει, γιατί είναι κρίμα νά χαλάσει ή δουλειά από τέτοιες άπερισκεψίες. Εκτός αν προτιμάτε νά κουβαλάτε μαζί με την πειθώ και τη βία.

Τζώννυ Αρμινάου

Τό κράτος σπεύδει νά «αγκαλιάσει» τό σπόρ της άμφισβήτησης.

«Διαφωνώ με ό,τι λες, αλλά θα υπερασπιστώ
μέχρι θανάτου το δικαίωμά σου να το λες»

Η ΧΘΕΣΙΝΗ

Εισάγουμε ακόμη και... «τσολιαδάκια»

ΤΡΟΙΑ, ΕΑΜ...
ΠΟ-ΛΥ-ΤΕ-ΧΝΕΙΟ!

(ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ επί του πιεστηρίου)

«Πολυτεχνειάδα»

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΒΑΛΕΤΑ ΕΞΟΡΜΗΣΗ 19/11

Τό λαϊκό αυτό προσκλητήριο πήρε μέσα στα δέκα αυτά χρόνια απρόβλεπτες διαστάσεις και αποκάλυψε ένα γεγονός με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που αξίζει να μελετηθεί.

Οι άνθρωποι αυτοί, που θα πρέπει να μετριοφύγουν σε εκατοντάδες χιλιάδες, ένωσαν επιτακτικό τό χρέος, αθύρματα και από το βάθος του είναι τους την έπιταγή να ρίξουν στο χαρτί καρφισωμένες στα γαρύφαλα τις σκέψεις τους.

Τα σημειώματα αυτά, που τις πιότερες φορές παίρνουν παιχτική μορφή, συγκροτούν την «Πολυτεχνειάδα», δηλαδή ένα τεράστιο πίνακα - ανθολόγιο λαϊκής συμμετοχής, εμπνευσμένης από το Πολυτεχνείο.

Η «Πολυτεχνειάδα» αυτή αποτελεί ένα νέο φαινόμενο λαϊκής δημιουργίας, που μπορεί να συγκριθεί με το δημοτικό τραγούδι. Τα κείμενα αυτά θα πρέπει να συγκεντρωθούν, να καταταχθούν και να εκδοθούν.

Η «Πολυτεχνειάδα» αποτελείται κυρίως από κείμενα με ποιητική μορφή, δεν λείπουν όμως τα πεζά, προσωπικά αποφθέγματα, γνωμικά, συνθήματα ή πολιτικοί αφηρημαίοι.

Η ύπεροχη των ποιημάτων δημιουργεί πολλά ερωτήματα και μάς οδηγεί στη σκέψη ότι η ποιητική έκφραση ανταποκρίνεται περισσότερο στην ιδιουσία και ψυχούσθησε του ελληνικού λαού.

Η «Πολυτεχνειάδα» έχει κάτι από το μανιτικό μοιρολόι, την κρητική μαντινάδα, τον άκριτικό κύκλο, τα τραγούδια της «Αντίστασης και βέβαια κάτι από το δημοτικό τραγούδι.

Αποτελεί την έπιβληση, τη συνέχεια, την επανάληψη, αλλά κυρίως την ανανέωση μιας αγωνιστικής παράδοσης και μιας ηγαιίας λαϊκής καλλιτεχνικής έκφρασης, που παλιότερα έδωσε το θάυμα των δημοτικών τραγουδιών και δέκα ολόκληρα χρόνια τώρα δημιουργεί την «Πολυτεχνειάδα».

Οι στιγμές είναι κρίσιμες πάλι. Καί δεν μένει ο θεός ο... επίγειος ή ο έπουράνιος ή καί οι δυό μαζί να βάλουν τό χέρι τους!...

ΒΡΑΔΥΝΗ 16/11

«Λύγισαν τα γόνατά μου στο βάθρο»

Εμείς

ΒΡΑΔΥΝΗ 16/11

ΤΟΥΡΝΟΥΑ ΤΥΠΟΥ

Συναρπαστικό πεισματώδες, και όμορφο ήταν το χτεσινό παιχνίδι των ποδοσφαιρικών ομάδων του «Ριζοσπάστη» και της «Ελευθερίας Γνώμης», που έληξε με νίκη του πρώτου με 2-1. Προηγήθηκε στο σκόρ η «Γνώμη» αλλά με έκθεση διαρκείας ή «Ριζοσπάστης» ισοφάρισε στο 30' του πρώτου ημίχρονου και πέτυχε το νικητήριο γκολ 10' λεπτά πριν τη λήξη. Λίγο πριν τον αγώνα οι παίκτες του «Ριζοσπάστη» μοίρασαν στους συναδέλφους τους της «Γνώμης» κόκκινα γαρύφαλα και άναμνηστικά.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 13/11

Καί τώρα «Μίς... Χασαποταβέρνα»!

ΜΕΣΗΜΕΡΙΝΗ 3/11

Σε κέντρο της Βάρης θα γίνουν μέσα στο έμβριο - για πρώτη φορά στην Αθήνα και την Ελλάδα - καλλιστεία για την ανάδειξη της «Μίς - Χασαποταβέρνας». Ο διαγωνισμός δε θα είναι μόνο όμορφιάς αλλά και... ψηφιακής δεινότητας των διαγωνιζομένων κοριτσιών που θα κόψουν και θα ψήσουν με σβεστάδα και στην έντελεια σουβλάκια και μετά θα τα σερβιρουν οι ίδιες με φινέτσα! Η «Μίς - Χασαποταβέρνα» θα κερδίσει ένα άρνη και μία δωρεάν είσοδο και φαγοπότι στο κέντρο γι' αυτή και τούς φίλους της επί 10 φορές μέσα σ' ένα χρόνο. Όσες πιστές των κοινιδιών προσέλθετε!

ΜΕΣΗΜΕΡΙΝΗ 3/11

ΕΞΑΡΘΡΩΘΗΚΕ ΣΥΜΜΟΡΙΑ ΣΕ ΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ Λαθρεμπόριο από Ρώσους «Κνίτες»

ΒΡΑΔΥΝΗ 14/11

Κλίμα Μάνδρας και στη Μαγούλα

«ΑΝΤΙΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ στοιχεία ίσως με κέντρα άποφάσεων εκτός περιοχής μας, μεθοδεύουν στη Μαγούλα κλίμα έντασης, φοβίας και διχασμού, ανάλογο με κείνο της γειτονικής Μάνδρας».

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 15/11

Μπατσάκι σέ σπρέι!

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ είναι ένα κοινό κλεφτοφάνερο, με διάμετρο 4 εκ., μήκος 8-10 εκ. και πάχος 2 εκ. Μόνο που τό αντικείμενο αυτό δεν είναι για να ψάχνουμε τον κλέφτη, αλλά για να αντιμετωπίσουμε τον έχθρο, ή όποιοιδήποτε ταλμάρει να μάς ενοχλήσει ή να μάς έπιτεθεί. ΑΝ ΒΕΛΕΤΕ το πιστεύετε, ό έλγλγμ «φωκός» έκταξεί... χαστούκια σέ σπρέι και μάλιστα σέ άκτινα δράσης 3,5 μέτρων! Αν πέσει σέ γυμνό μέρος του σώματος προκαλεί πόνους για μισή ώρα, όσο τό πουλάκι, κι

ΕΛ. ΤΥΠΟΣ 13/11

Θέλαμε μία φωτογραφία του Σαργκάνη μ' αυτά τά χέρια που μία μέρα -σύντομα- ίσως αποδειχθούν εύλογημένα.

ΕΛ. ΤΥΠΟΣ 14/11

ΤΟ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ

Ποιός, λοιπόν, και πώς θα μάς σώσει από αυτήν την αντιθρονοκρατική λαίλαπα; Ποιός θα βάλει φρένο στις άορατες, αλλά γνωστές δυνάμεις, που με τόση επιτυχία κατευθύνουν αυτή την πολιτική. Για όλα αυτά είπαμε στην αρχή, πως με ένα είδος «κρυφού σχολείου» θα μπορούσε να υπάρξει και ή σωστή ενημέρωση. Και για να πούμε ολόκληρη την αλήθεια, τό κακό δεν έγινε τό δύο τελευταία χρόνια. Τώρα, απλώς, παράγινε. Είχε ξεκινήσει από πριν, μαζί με τη μεταπολίτευση.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 17/11

ΠΡΟΒΛΗΘΕΙΤΕ ΣΕ ΠΛΑΙΣΙΟ 300 δρχ. ο πόντος

Με αίσιοδοξία και περηφάνεια στέκονται οι στρατευμένοι στη διάρκεια της θητείας τους. Ανταποκρίνονται στη λαϊκή έπιταγή και με τις προσπάθειές τους συμβάλλουν στον αγώνα για τό ανέβασμα του αξιομαχου, τον εκδημοκρατισμό του στρατεύματος, την πρόοδο και την ανεξαρτησία της χώρας μας. Αυτήν την κατεύθυνση για τους στρατευμένους και αυτούς που θα στρατευτούν υπογράμμισε ο πρόεδρος της ΚΕΕΔ Σ. Σερμακέλης ταξίαρχος ε.α. στη χτεσινή συνέντευξη Τύπου της Κίνησης. Παρουσιάστηκε ή νέα έκδοση της Κίνησης με θέμα «Τώρα που θα πιάς φαντάρ, για σένα που υπηρετείς». Παράλληλα ο πρίεδρος της ΚΕΕΔ τόνισε ότι συνεχίζεται με έπιτυχία ή δίμηνη καμπάνια της ΚΕΕΔ με θέμα «Ο λαός κοντά στα στρατευμένα παιδιά του», που θα κλείσει με μεγάλη συγκέντρωση στο γήπεδο του Σπύριτικ, στις 28 Νοέμβρη.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 10/11

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 12/11

Μία κάλτσα ηλικίας 1.000 ετών πρόκειται να έκτεθεί στο μουσείο «Ο Γιώργος της Αγγλίας», άφου πρώτα «πλυθεί προσεκτικά» διαδικασία που θα στοιχίσει περίπου 800 λίρες, όπως δήλωσαν αξιωματούχοι του Μουσείου.

Η κάλτσα, χρώματος χακί, άνηκει προφανώς σέ έναν από τους Βικινγκς, που εισέβαλαν στη Βόρειο Αγγλία από τον 9ο έως τον 11ο αιώνα και ανακαλύφθηκε στις άρχες του χρόνου στις άχρες του ποταμού Όουζ, ανάμεσα στα υπολείμματα μιας κατασκήνωσας των Βικινγκς. Οι αρχαιολόγοι και οι έπιστημονες πιστεύουν ότι ή κάλτσα διατηρήθηκε άκρβώς έπειδή ήταν θαμμένη στην άμμο.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 12/11

ΠΑΧΑΚΙΑ, στομαχάκια, κοιλάκια. Διώξτε τα τώρα που τό κολοκάρι άδυνατεί κανείς πιά εύκολα. Με τό έλβετικό φυτό ΜΕΝΤΙΜΠΟΝ. Έλάτε. Έλβετική Θεραπευτική.

ΕΛ. ΤΥΠΟΣ 18/11

ΕΛ. ΤΥΠΟΣ 14/11

ΠΕΚΙΝΟ:Οι κινεζικές άρχες άποφάσισαν να χαλαρώσουν τό μέτρο που προβλεπει άυστηρά, ένα μόνο παιδί για κάθε ζευγάρι. Έτσι, οι Κινέζοι θα μπορούν να άποκτήσουν και δύο παιδιά, αλλά μόνο... μετά τό 2000.

Αυτό άνακοίνωσε ο ύπουργός Οικογενειακού Προγραμματισμού Κιάν Χάιν-ζόνγκ. Η χαλάρωση του μέτρου εξορτάται από τό άν θα έπιτευχθούν οι στόχοι του. Άν δηλαδή, ό πληθυσμός μπόρεσει να «κρατηθεί» στο 1,2 δισεκατομμύριο στα τέλη του αιώνα, δηλαδή ο Κινέζος ύπουργός. Ο πληθυσμός της Κίνας είναι σήμερα 1,03 δισ.

«Όταν τά σημερινά παιδιά φθάσουν σέ ηλικία γάμου, ίσως τους έπιτραπεί να άποκτήσουν περισσότερα από ένα παιδί», πρόσθεσε ο ύπουργός.

ΕΛ. ΓΝΩΜΗ 10/11

ΕΘΝΟΣ 16/11

ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΗ θεση πήρε, με άνακοίνωση του, ο Συνδεσμος Όπαδών ΑΕΚ Νέας Φιλαδέλφειας, σχετικά με τό θέμα που ά δημιουργήθηκε από τις δηλώσεις του Τρέβορ Ρος στην αγγλική τηλεόραση.

ΤΟ ΠΑΡΕΣ κείμενο της άνακοίνωσης, είναι: «Όταν ο Ίκτινος και ο Καλκράτης έχτιζαν τον Παρθενώνα, οι πρόγονοι του Ρος δεν ήξεραν να μιλούν! Και όταν οι Έλληνες δημιουργούσαν τον αθλητισμό και διοργάνωναν Ολυμπιακούς άγώνες, οι πρόγονοι του Ρος περπατούσαν άκόμη με τα τέσσερα».

«ΥΠΝΑΕΙ τό βράδια στον ύπνο του τό παιδί μου» λέει ο Ρος στη συνέντευξη του και άφηνει να εννοηθεί ότι ζει σέ χώρα «άνθρωποφάγων»! Ισως τό παιδί του να έχει άπνεια από τυφεις, για τη μεταγραφή του πατέρα του στην ΑΕΚ... Απακαλεί την Ελλάδα καλσπ, ό μισελήνας Ρος. Ο άσχετος ποδοσφαιριστής, που έχασε τον έσορον στην ΑΕΚ, για σκετικούς λόγους με τους όποιους ήδη ασχολείται ή ελληνική δικαιοσύνη ΤΟΝ Παραδεισο άς ψάξει να τον βρεί ο Ρος στην Τουρκοκρατούμενη περιοχή της Κύπρου, στην οριο Φοκλάντ, στη Νότιο Αφρική και στην πατρίδα του. Ο Συνδεσμος Όπαδών ΑΕΚ Νέας Φιλαδέλφειας ζητεί από τις αθλητικές άρχες και σκεκρίμενα από τον ύπουργό Νέας Γενιάς και Αθλητισμού Κ. Λαλιώτη και τον Γ.Γ.Α. Κ. Κουλουρη, την άπέλαση του άνέλληνα Ρος από τη χώρα μας τό συντομότερο δυνατό».

ΕΘΝΟΣ 16/11

‘Η άγωνία του σταθμάρχη

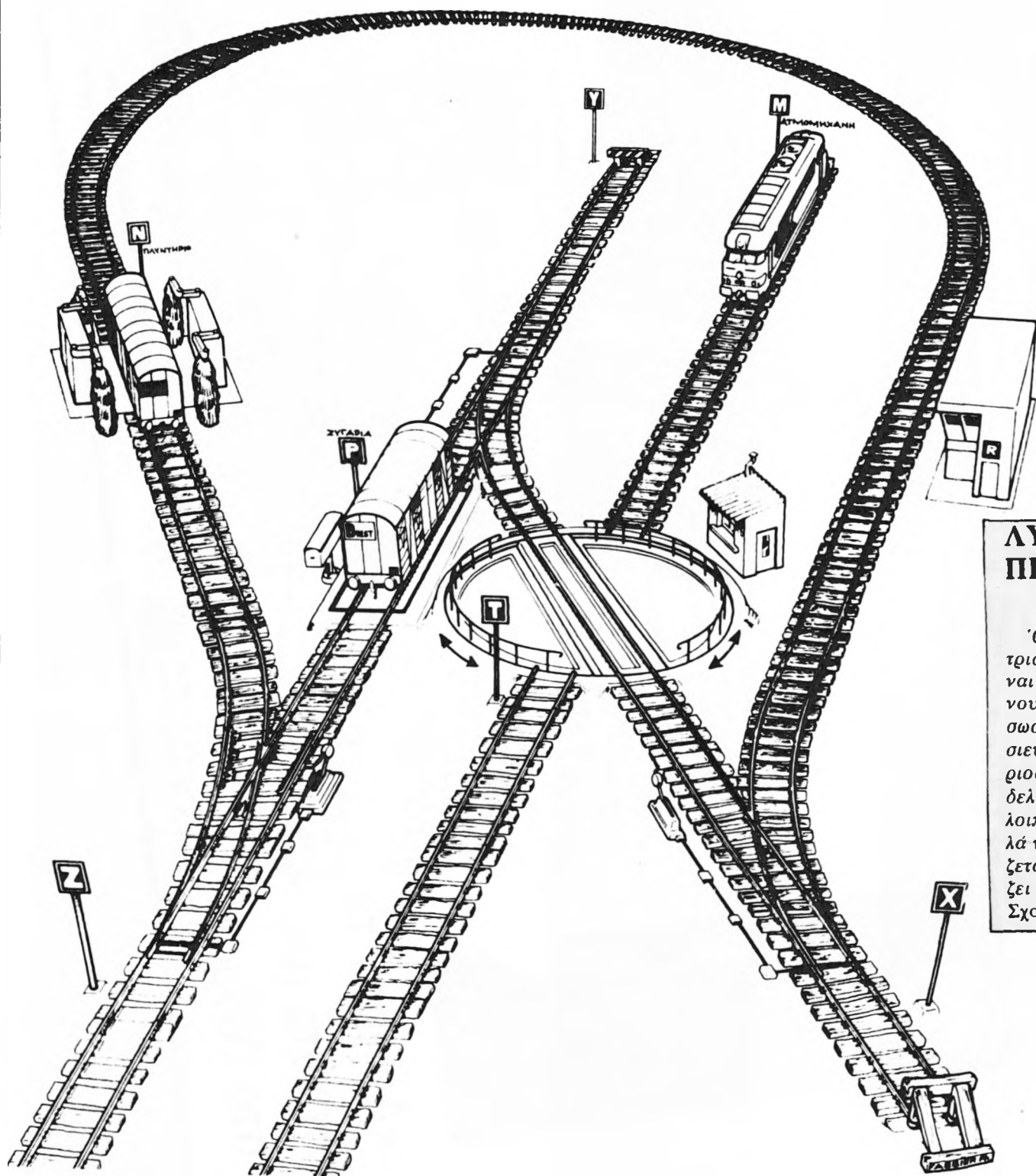
Στό σταθμό Λαρίσης, τό βαγόνι για τή Χαλκίδα βρίσκεται στη ζυγαριά και τό βαγόνι για τή Λάρισα στο πλυντήριο. ‘Ο σταθμάρχης θέλει νά ζυγίσει τό βαγόνι τής Λάρισσας και νά πλύνει τό βαγόνι τής Χαλκίδας, έχοντας στη διάθεσή του μόνο μία άτμομηχανή (Μ) για τή μετακίνησή τους.

Μπορείτε νά τόν βοηθήσετε, γνωρίζοντας ότι:

α) ‘Η άτμομηχανή έχει μήκος έννέα μέτρα και κάθε βαγόνι άπό πέντε μέτρα.

β) Οι τρεις γραμμές στάθμευσης είναι: ή Χ (πέντε) ή Υ (δεκαπέντε) και ή Ζ (τριάντα μέτρα).

γ) ‘Η περιστροφική εξέδρα άλλαγής γραμμών έχει διάμετρο μόνο έννέα μέτρα. ‘Υπάρχουν πολλές λύσεις, αλλά ό πωλαγμένος σταθμάρχης ζητάει τή συντομότερη.

ΛΥΣΗ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

‘Ο Κώστας Τονμπαλίδης, Πατριάρχου ‘Ιωακείμ 9, Δράμα, είναι ό νικητής του προηγούμενου «παιχνιδιού». ‘Απάντησε σωστά ότι τό κείμενο πού δημοσιεύουμε προέρχεται άπό τό περιοδικό Ζωή, τής «όμωνύμου άδελφότητας θεολόγων». ‘Αφού λοιπόν παρακολουδεί τόσο καλά τή Ζωή δέ φαίνεται νά χρειάζεται συνδρομή σ’ αυτήν. Κερδίζει μία έτήσια συνδρομή στον Σχολιαστή.

"It now reoccurs often as a result of treatment and can be eliminated by appropriate prophylactic measures. As this is a long period of time and the patient is not always in the hospital, it is necessary to have a long-term prophylactic treatment and to have a long-term prophylactic treatment."

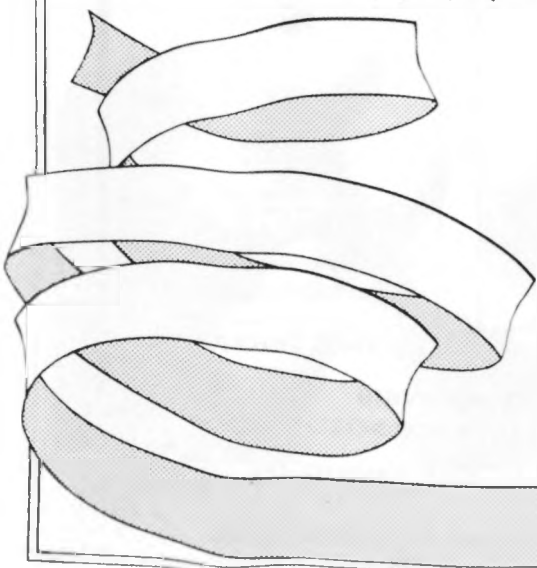
ANAKOINULT:

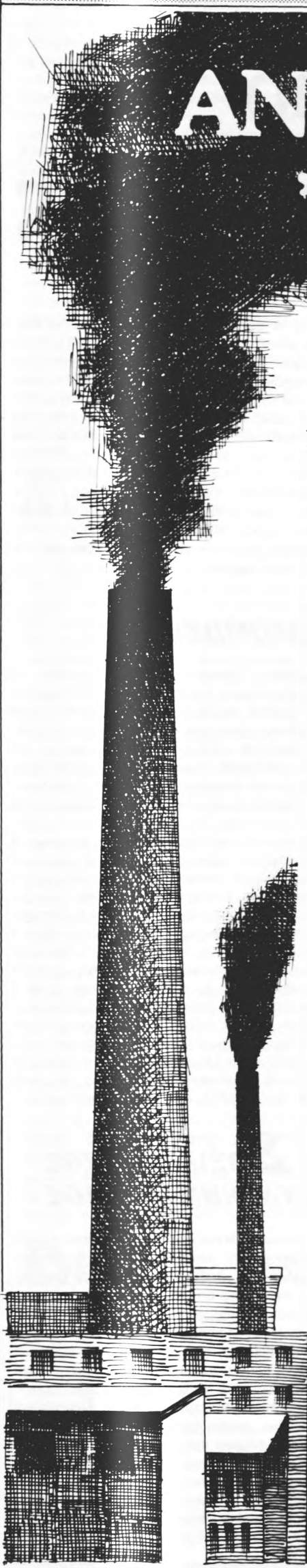

Iglokkaröig.

*xoʻlmaxxoʻl
qoʻl
Sizoxloxox
?O*

«Աշխույժ և քաղ սօցիալօրիօնալ իշխաթ ծաղօժ Օ.»

ΑΝΕΡΓΙΑ Ή ΝΕΦΟΣ

Μήπως ή Ελλάδα βιάστηκε πολύ νά φέρει τόν κόσμο μπροστά στο δίλημμα ανεργία ή νέφος;

Στις αρχές του Νοέμβρη, η κοινή γνώμη πληροφορήθηκε από τόν ημερήσιο Τύπο ότι η βιομηχανία στην Αθήνα και την ευρύτερή της περιοχή θα έχει πλέον τη δυνατότητα νά αυξάνει προσλαμβάνοντας νέο προσωπικό και καθιερώνοντας περισσότερες βάρδιες εργασίας κάθε μέρα. Η αναγγελία αυτή της κυβέρνησης έρχεται σάν αποτέλεσμα της εκτίμησης που έκανε ότι η πολιτική περιορισμών στην ανάπτυξη της βιομηχανίας που είχε εισαγάγει η προηγούμενη κυβέρνηση με τό Π.Δ. 791/81 δέν απέδωσε τό αναμενόμενο αποτέλεσμα στη μείωση της ρύπανσης και στη βελτίωση του περιβάλλοντος της πρωτεύουσας, ενώ αντίθετα αύξησε την ανεργία και τις σχετικές πιέσεις που αυτή συνεπάγεται.

Οι συμπολιτευόμενες εφημερίδες, με πρωτοσέλιδα δημοσιεύματα (π.χ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 11/11/1983) παρουσίασαν τό γεγονός σάν δόγμα ανάμεσα στην ανεργία και τό νέφος και φέρουν τόν αναπληρωτή Υπουργό Εθνικής Οικονομίας νά αναγνωρίζει ότι η εφαρμογή του προηγούμενου καθεστώτος οφείλεται κύρια στην κινητοποίηση των κατοίκων του λεκανοπεδίου εναντίον της ρύπανσης.

Επειδή όμως η αύξηση της βιομηχανικής δραστηριότητας, παρά τά όποια αντιρρησιακά μέτρα υποσχεται ότι θα εξασφαλίσει τό Υπ. Εθν. Οικονομίας, δέν μπορεί παρά νά συμβάλλει και στην αύξηση της ρύπανσης, φαίνεται ότι τό πρόβλημα τέθηκε ως εξής: αφού οι περιορισμοί στη βιομηχανία δέν οδήγησαν στη μείωση της ρύπανσης που θά υπάρχει έτσι ή αλλιώς, τότε άς άρθουν. «Μοναδικό» κόστος θά είναι στη χειρότερη περίπτωση ή επιδείνωση των περιβαλλοντικών συνθηκών στην Αθήνα. Εξάλλου, φαίνεται νά εκτιμήθηκε ότι κινητο-

ποιήσεις για τό περιβάλλον θά γίνουν πολύ λιγότερες ή γιατί όχι και καθόλου, ενώ για την ανεργία θά γίνουν πολλές και πειστικές.

Μ' άλλα λόγια, τό ολισθημα της αντιπαράθεσης ανεργίας και νέφους, όπως αποτυπώθηκε και στον Τύπο, έγινε κιόλας.

Πρόκειται άραγε για μία έπισημη παραδοχή ότι τίποτα δέν σώζει την Αθήνα από την περιβαλλοντική υποβάθμιση ή μήπως οι «παραγωγικοί» πόλοι του κράτους δέν περιμένουν νά πετύχει ή οποιαδήποτε πολιτική έλέγχου της βιομηχανικής ρύπανσης που, θεωρητικά τουλάχιστον, θά έπρεπε νά είχε εισαχθεί ταυτόχρονα με τους περιορισμούς στην αύξηση της βιομηχανικής δραστηριότητας.

Αν όμως μία πολιτική που άφορούσε στη βελτίωση του περιβάλλοντος και οφείλεται μάλιστα σέ ένα βαθμό στην κινητοποίηση των κατοίκων, πέτυχε ή όχι, είναι συνάρτηση του τρόπου που εφαρμόστηκε και του πλέγματος μέτρων που τη στήριξε και τη διέκρινε.

Απ' την άλλη πλευρά, δέν μπορεί νά άμφισβητηθεί ότι κάθε περιβαλλοντική πολιτική έχει οικονομικές επιπτώσεις που δέν άφορούν μόνο στην ανεργία, αλλά και στό ρυθμό του πληθωρισμού, στην παραγωγικότητα, στό διεθνές έμπόριο κλπ.

Στην περίπτωση του Π.Δ. 791/81 μπορούμε νά παρατηρήσουμε ότι οι θετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του ήταν ελάχιστες, αφού δέν συνοδεύτηκε από ένα πλέγμα συγκεκριμένων μέτρων για τόν έλεγχο της βιομηχανικής ρύπανσης, ήταν όμως περισσότερες απ' ό,τι άν στην ίδια περίοδο αύξαναν οι βάρδιες και ή βιομηχανική παραγωγή και οι ρυπαντικές έκπομπές κατά συνέπεια. Αντίστοιχα μαθαίνουμε μόνο ότι βρέθηκε (πώς;) μία συμβολή στην αύξηση της ανεργίας, χωρίς νά

μαθαίνουμε τίποτα περισσότερο για τους άλλους οικονομικούς δείκτες. Και τούτο, όταν βρισκεται ότι ή εφαρμογή πολιτικών για την προστασία του περιβάλλοντος στις χώρες του ΟΟΣΑ μπορεί νά έχει γενικά μία ελάχιστη μόνο άρνητική επίδραση στον πληθωρισμό (0,1 - 0,4% έτήσια στις ευρωπαϊκές χώρες) και θετικές επιδράσεις στους άλλους τομείς.

Τό έρώτημα λοιπόν είναι μήπως ή Ελλάδα βιάστηκε πολύ νά φέρει τόν κόσμο μπροστά στο δίλημμα ανεργία ή νέφος, που αρχίζει νά μίν θεωρείται αναγκαίο για άλλες χώρες. Πόσο εξαντλήθηκε ή δυνατότητα εφαρμογής μίας έκτεταμένης πολιτικής προστασίας περιβάλλοντος που δέν αυξάνει την ανεργία αλλά προνοηθεί άλλες συγκεκριμένες στρατηγικές κατευθύνσεις, όποτε οι έπιλογές θά μετατοπίζονταν σέ προβλήματα πληθωρισμού ή άποδοτικότητας της οικονομίας ως προς την ενέργεια ή τους φυσικούς πόρους ή την εργασία που χρησιμοποιείται.

Ίσως ή έπιλογή ανάμεσα στην ανεργία και την περιβαλλοντική προστασία νά φαίνεται εύκολη βραχυπρόθεσμα. Ίσως άκόμα ή υποδομή και οι προϋποθέσεις για νά τεθούν τα προβλήματα και οι έπιλογές με άλλο τρόπο νά μίν υπάρχουν ή νά είναι πολύ πιο δύσκολο. Ξέρουμε όμως ότι στην πρώτη περίπτωση οι έπιλογές δέν γίνονται υπέρ της περιβαλλοντικής προστασίας καθώς έπίσης ότι στα πλαίσια μίας «ρεαλιστικής» συζήτησης δέν μπορούν νά τεθούν τά θεμελιακά προβλήματα των σχέσεων του ανθρώπου με τή φύση παρά μόνο αϊτά του περιβάλλοντος σέ σχέση με τή λειτουργία του οικονομικού συστήματος.

Σπύρος Παπαγερογορίου

Ενα καλό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο οι πολιτικοί μας χρησιμοποιούν τη γλώσσα (και δεν έννοω βέβαια το αυτονόητο γεγονός ότι οι περισσότεροι μιλάνε άσκημα: τα ελληνικά είναι ή αδυναμία τους (ή η άπροθυμία τους) να γίνουν σαφείς. Ποτέ δεν θα μάθουμε αν οι σοσιαλιστές πρόκειται ή όχι να πραγματοποιήσουν το υποτιθέμενο πρόγραμμα των κοινωνικοποιήσεων, αν οι Βάσεις πρόκειται ή όχι να φύγουν, αν η Ελλάδα σκοπεύει ή όχι να δημιουργήσει αρμονικές σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Όλα αυτά, και άλλα πολλά, παρουσιάζονται σαν τα παραλείπομενα καποιας μυστικής διεργασίας, και το μόνο που ακούμε είναι υπεκφυγές, αντιφάσεις, αερολογίες και δηλώσεις που περιέχουν άφελως τη διαφενή τους. Σ' αυτή την αναγκασία, κατά τα φαινόμενα, σύγχυση, ως προσθέσουμε τη μόδα ορισμένων νεολογισμών στην οποία οι κυβερνώντες (και όχι βέβαια για λόγους αρχής) επέτρεψαν να κάνει την εμφάνισή της.

Το νέο αυτό πολιτικό λεξιλόγιο φαίνεται πως έχει μια διπλή αποστολή, μια διπλή σημασία: να καθιστά χάσει και να μπερδέψει, να απαιτήσει μια πίστωση χρόνου και να συσκοτίσει τα πράγματα. Ποτέ άλλοτε δεν εμφανίστηκαν λέξεις με περισσότερη αϊγλή και λιγότερο περιεχόμενο, λέξεις τόσο έντυπιασικές και ταυτόχρονα τόσο απελπιστικά ασαφείς, (μόνον προσωρινα, βέβαια, γιατί γρήγορα καταλαβαίνει κανείς ότι σημαίνουν κάτι το πολύ απλό και γνωστό). Ένας θεωρητικός της νέας πολιτικής της Δεξιάς, ο Άνδρέας Ανδριανόπουλος συγκέντρωσε χαρακτηριστικά, σ' ένα άρθρο του¹, μία σύλλογή από τέτοιες λέξεις και φράσεις, όπως η «κοινωνικοποίηση», η «δημοσιοποίηση», η «αυτονομή κοινότητας», η «στρατηγική πορεία», η «πολιτική βούληση», η «δυναμική δέσμη», η «πολιτική συνειδητοποίηση του κοινωνικού γινεσθαι», και άλλες πολλές ανάμεσα στις οποίες συγκαταλέγονται και μερικές έξοχες παραδοξολογίες όπως ο «τεματισμός της κρατικής ανάμειξης στα θέματα των εργατικών σωμάτων», στο όνομα του οποίου η κυβέρνηση κατήγγειλε τη διοίκηση της ΓΣΕΕ για να διορίσει μία άλλη προσαρμοσμένη στις δικές της αντιλήψεις για τον συνδικαλισμό, ή η περιφημη «αποκέντρωση», που εγκαινιάστηκε με την αύξηση του αριθμού των υπουργείων. Αυτή η ορολογία, έλαφρώς κωμική, κατά την άποψη πολλών ανθρώπων, αντικατοπτρίζει τη βαθύτερη ουσία της ανικανότητας των πολιτικών του ΠΑΣΟΚ να εκφράσουν μία οποιαδήποτε άποψη που να μπορεί να υποστηριχτεί με επιχειρήματα. Έτσι, και εφόσον δεν μπορεί πια να κερδίσει έδαφος, η ιδεολογία που απειλείται να καταφύγει, έπιχειρεί να κερδίσει χρόνο. Πώς; Με τό να εκφράζεται σε μία νέα γλώσσα που το πνεύμα της δεν είναι πλέον η Πειθώ, αλλά η Συνσκότιση. Εκεί που οι προκάτοχοί τους προσπαθούσαν να δώσουν μια λύση στο Πώς - να δικαιολογήσουμε - ότι - κάνουμε - αυτό - που - θέλουμε, οι πολιτικοί του ΠΑΣΟΚ καταναλώνουν φαιά ουσία σε ερωτήματα του είδους. Πώς - να - δικαιολογήσουμε - ότι - δεν - κάνουμε - αυτό - που - υποσχεθήκαμε. Εκεί που οι άνθρωποι της Νέας Δημοκρατίας επέτρεπαν στον εαυτό τους να καταφύγει σε συναισθηματισμούς και αίσιοδοξία, οι ρήτορες του ΠΑΣΟΚ δεν διαθέτουν παρά το προσωρινό δικαίωμα να είναι άκατανόητοι: πραγματικά, η εφεύρεση του όρου «έτεροχρονισμός» (για παράδειγμα) συμφωνεί απόλυτα με την προσπάθεια για την εφαρμογή του στην πράξη: και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για ένα τέχνασμα (έδώ της γλώσσας, εκεί της οικονομικής πολιτικής) με σκοπό να καθυστερήσει ή αποκαλύψει ενός φιάσκου. Σα να τον έμποδιζε κάποιο μυστηριώδες επιστημονικό κύρος, κάποιο άορατο λόγοι αρχής να προσφέρει τη φράση «οι αυξήσεις θα αναβληθούν» (εμείς όμως ξέροιμε ότι αυτό που τον έμποδιζε είναι οι πολιτικές συνέπειες ενός υπερβολικού προεκλογικού οίστρου), ο κ. Παπανδρέου

Τό λεξιλόγιο της λήθης

προτιμάει να μάς ανακοινώσει ότι απλώς «έτεροχρονίζονται». Η άκατανόητη λέξη, κατά βάθος έντελώς άθωα και άπλοικη, μοιάζει, εφόσον την ακούμε για πρώτη φορά, αρκετά δυναμική και διανοουμενιστική για να δημιουργήσει αμφιβολίες και να εξασφαλίσει μία καποια έπιείκεια προς εκείνον που την διατυπώνει, μοιάζει, έδώ που τ'ά λέμε, με προϊόν πολυετούς μελέτης ανθρώπων εξοικειωμένων με τα μυστήρια της οικονομίας πολύ περισσότερο απ' τον καθένα μας. Τελικά, βλέπουν όλοι αυτό το καπέλο του ταχυδακτυλουργού, αλλά για τον λαό υπάρχουν αμφιβολίες.

Θά μπορούσαμε ν' ανθολογήσουμε μερικές απ' αυτές τις νεογέννητες (ή απλώς βαφτισμένες στά υδάτα μιάς νέας σημασίας) πολιτικές λέξεις και να δούμε συνοπτικά τους μύθους απ' τους οποίους άντλούν την αϊγλή τους και στους οποίους οφείλουν τη χρησιμότητά τους. Οι πιο χαρακτηριστικές είναι, αναπόφευκτα, και οι πιο αμφιλεγόμενες:

ΔΟΜΗ

Δομή. Λέξη δανεισμένη απ' τον στρουκτουραλισμό. Η σχέση της με την κυβερνητική, τη θεωρία των πληροφοριών κλπ., την κάνει ιδιαίτερα αγαπητή στους τεχνοκράτες, οι οποίοι, κατά μίαν έννοια, αποτελούν έναν απ' τους πυρήνες του ΠΑΣΟΚ: την κάνει επίσης αξία να αντιμετωπίζει την καχυποψία ορισμένων μαρξιστών. Ο τρόπος που χρησιμοποιείται τούτη η λέξη (που σημαίνει την «κατασκευή», τη «διάρθρωση», ή τη «φύση» ενός πράγματος) είναι η **κατάχρηση**. Με μία γελοία έπιμονή, χρησιμοποιείται διαρκώς ρηματοποιημένη: «θα δομήσουμε μία κατάσταση», «για να δομηθεί σωστά η Άλλαγή», «δομούνται οι κατάλληλες συνθήκες», «δομημένη πάνω σε νέες προϋποθέσεις» κλπ. Σ' αυτές τις περιπτώσεις δεν σημαίνει τίποτα περισσότερο από «φτιάχνω» ή «δημιουργώ». Η υπερβολική έμφαση που δίνεται στη χρήση και την εκλαίκευση της λέξης «δομή» (που διατηρεί μία πολύ ιδιαίτερη σημασία στην έπιστήμη, δυστυχώς όμως όχι και στην πολιτική ρητορία) είναι χαρακτηριστικός της υποκριτικής μέριμνας του ΠΑΣΟΚ να μεταμορφώσει τον καθένα σε διανοούμενο, να ενημερώσει τους πάντες (μέσω τέτοιων μαγικών λέξεων), για τα πολύπλοκα οικονομικά, φιλοσοφικά και ιστορικά μυστήρια των όποιων η ταξική πάλη αποτελεί τό άθροισμα. Η «δομή» είναι μία λέξη - κλειδί. Έχει τό δικαίωμα να εκφράζει ένα σωρό έννοιες που η αληθινή σημασία τους πρέπει να συγκυλιφθεί. Ο μύθος της προέρχεται απ' τη συγγενεία της με τις ιδέες του «χτισίματος» και της «οικοδόμησης»: όταν χρησιμοποιείται στη δημαγωγία, μεταφέρει παραπλανητικά την έννοια της στερεότητας, της σταθερότητας ενός πράγματος που δεν είναι φτιαγμένο τυχαία αλλά πάνω σε γερά θεμέλια και με τρόπο που απαίτησε μόχθο και σύνεση. Έμπνέει βεβαιότητα, εκφράζει την ψυχολογία μιάς οίγουριάς. Απ' την άλλη, κάνει τό έντελως αντίθετο: διατυπώνει την **ανάλυση** ενός πολύπλοκου και εύθραυστου πράγματος, προσφέρει σε κοινή θέα την εικόνα ενός έσωτερικού μηχανισμού που υποτίθεται πως ήταν, ως τώρα άόρατος. Η άσπνήθιστη εύρωστια αυτής της λέξης οφείλεται

προφανώς σε μία τέτοια διπλή ικανότητα: να ένοποιεί ένα σύνολο από σκόρπια, αυθαίρετα ή έπινοημένα στοιχεία (τά μέτρα που έλαβε ή κυβέρνηση για τον πληθωρισμό) σε κάτι τό συμπαγές και οργανικό, ώστε να τους προσφέρει ένα κύρος, και ταυτόχρονα να φωτίζει, μέσα σε κάτι τό μονολιθικό (ή πολιτική κατά των έπενδύσεων) τό «έπιπέδα» και τις «σχέσεις» που υποτίθεται πως τό συνθέτουν, ώστε να τό κάνει πιο αληθοφανές, να το έξασφαλίσει μία δικαιολογία. Όρος πολύτιμος, όρος έντελως ακίνδυνος: δίχως φόβο, άφοι εκφράζει τό πάντα και τίποτα, μπορεί να τόν έμπιστευθεί ο καθένας. Οι νέες λέξεις μπαίνουν στην πολιτική ζωή απ' την πύλη της δημοκρατίας.

ΑΝΑΔΟΜΗΣΗ

Αναδόμηση. Πρόκειται, όπως είναι φανερό, για έναν φτωχό συγγενή του όρου «δομή». Οι θεωρητικοί του ΠΑΣΟΚ δείχνουν άνεξηγήτη προθυμία να περιφρονούν αυτή την άπαρχαιωμένη κι έπιφανεϊακή έννοια, τό «σχήμα» (άνα-σηματισμός), για χάρη μιάς μοντέρνας, έπιστημονικής, διεισδυτικής, σχεδόν τεχνικής έννοιας, της «δομής» (άνα-δόμηση). Η ρητορική έπιμένει, όπως βλέπουμε, να έπισημάνει σ' αυτές τις δυό λέξεις (άνασηματισμός, άναδόμηση) κάποια άνύπαρκτη διαφορά: η πρώτη εμφανίζεται σά να άφορά μία έξωτερική, μιά έπιδερμική άλλαγή, η δεύτερη έχει να κάνει με μία άλλαγή βαθύτερη, έσωτερική, ουσιαστική (και άρα άναπόφευκτη). Δυστυχώς, οι δυό αυτοί όροι παραμένουν λυπηρά ταυτώσιμοι, πράγμα που τό έξερει ο καθένας. Φυσικά, κάτι τέτοιο δεν έμποδίζει την κυβέρνηση να «άναδομηθεί», ύπονοώντας με τούτο τό δυναμωτικό ρήμα ότι η αντικατάσταση τριών ή τεσσάρων ύπουργών αποτελεί ένα είδος κοσμογονίας. Βέβαια, αν και αυτό άκριβώς προσπαθεί να κάνει με τό να μίν είναι ούτε κοινότητα ούτε άκριβής, η άλλόκοτη λέξη δεν κατορθώνει πάντα να έξαφανίσει τό ένοχλητικό σημάδι της πολιτικής άποτυχίας που επέβαλε αυτή την «άναδόμηση».

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Σοσιαλιστικός Μετασχηματισμός. Θά πρέπει ν' άναζητήσουμε την καταγωγή αυτής της έννοιας στον παραδοσιακό μαρξισμό. Έδώ έχουμε ξανά τό σχήμα της αντίθεσης: απ' τη μία οι ιδέες της εημερίας, της ειρήνης, της γής - της - έπαγγελίας, που έμπνέει η λέξη «σοσιαλιστικό», απ' την άλλη, η ιστορική άλληλουχία των γεγονότων, η πάλη, οι κατακτήσεις, όλα τό πολύπλοκα και τρομερά έργα που ύπονοούνται με τη λέξη «μετασχηματισμός». Δυό διαφορετικά ρομαντικά ιδεώδη, ή Εύτυχία και ή Προσπάθεια, συν-πάρχουν νηφάλια σ' αυτό τό βαρύγδουπο ρητορικό σχήμα που, ώστόσο, ακούγεται τόσο εύχαραστα. Ο «μετασχηματισμός» θά είναι άναπόφευκτος, θά δημιουργήσει συγκρούσεις, θά καταστρέψει έναν ολόκληρο κόσμο: θά είναι όμως ειρηνικός, άνώδυνος, «σοσιαλιστικός». Ξεχνάμε φυσικά πως αν οι άρχές του σοσιαλισμού κυβερνούσαν

1. «Οι νέες λέξεις εύδοκούν, τά μέτρα όμως άποτυγχάνουν», άρθρο στην *Μεσημβρινή* της 17ης Ιουλίου 1982.

ήδη αυτό τό βασίλειο του παράλογου, ώστε να γίνει κατορθωτή μια τέτοια μεταμόρφωση, τότε ο «μετασχηματισμός» θά ήταν περιττός. Ένας ανάλογος αντίφατικός όρος, που άνθισε σέ πιά ευτυχισμένες εποχές, ο «ιστορικός συμβιβασμός» ωχριά (και υποκλίνεται σάν παλιότερος και άποτυχημένος) μπροστά σέ τούτη τήν επινόηση. Γιατί έδώ τό επίθετο (σοσιαλιστικός) έχει επίσης τή σημασία μιας ειδικεύσης, υπαινίσσεται σιωπηρά τήν άνάληψη μιας έντολης, διακηρύσσει τά πρωτεία άνάμεσα στά προγράμματα τών ευρωκομμουνιστών και τών άλλων πολιτικών δυνάμεων πού επιδιώκουν νά «μετασχηματίσουν» τήν κοινωνία. Πρόκειται δηλαδή, γιά έναν μετασχηματισμό *σοσιαλιστικό* άντί όποιουδήποτε άλλου, λές και τό ΠΑΣΟΚ έχει επιλεγεί γι' αυτό τό έργο από μία μοίρα άπόλυτα και όριστικά πεπεισμένη γιά τίς ικανότητες τών ανθρώπων του. Τί κρίμα όμως πού αυτές οι έννοιες φθειρόνται τόσο πιά γρήγορα όσο πιά συχνά χρησιμοποιούνται οι λέξεις πού τίς φιλοξενούν. Σέ τελευταία άνάλυση, ό επίμαχος όρος δέν απέχει και πολύ άπ' τό νά θεωρείται σάν ή επίσημη έκδοχή μιας άλλης μελοδραματικής επινόησης, τής λέξης «Άλλαγή».

ΚΙΝΗΜΑ

Κίνημα. Τό ΠΑΣΟΚ δέν είναι κόμμα, αλλά *Κίνημα*. Πάλι, έδώ, τό παλιό τέχνασμα (τό τόσο αγαπητό στόν κ. Παπανδρέου) του νά διατυπώνεται μία ιδέα μέ άλλο όνομα ώστε νά γίνεται περισσότερο προτιμή σέ συναισθηματικές χρήσεις. Παράλληλα, όπως και στίς προηγούμενες περιπτώσεις, τό Πολιτικό μεταμορφώνεται άπατηλά σέ «Επιστημονικό». Η επιστήμη πού διδάσκει σ' αυτή τήν περίπτωση είναι ή Ιστορία. Επιτρέπεται τώρα στόν ψηφοφόρο νά ξεχάσει τήν πολιτική (μιά και δέν πρόκειται γιά κόμμα) και νά δεχτεί υπερήφανα νά έμπλακει σέ κοσμοιστορικές «διαδικασίες» (μιά και πρόκειται γιά κίνημα) γιά τίς όποιες δέν ευθύνονται πιά οι τετριμένες φιλοδοξίες του μέσου ανθρώπου, αλλά ή διαλεκτική, ή πάλη τών τάξεων, ή πολιτική οικονομία... Η λέξη «κίνημα» είναι εξάλλου μία λέξη κατ' έξοχήν *ούμανιστική*. Όπως οι καταπιεσμένες έθνικές μειονότητες, οι λαοί χωρίς πατρίδα, οι φεμινίστριες, οι ειρηνιστές και οι όπαδοί τής οικολογίας, τό ΠΑΣΟΚ θέλει κι αυτό ν' άποτελεί ένα άθροισμα άγωνιστών πού ζούν έμπνεόμενοι άποκλειστικά από τό λυκόφως τών ανθρώπινων δικαιωμάτων, σ' έναν κόσμο όπου ή λέξη συμφέρον είναι άγνωστη (γι' αυτό προσποιείται άλλωστε ότι θέλει νά φιλοξενεί και νά έπωάζει αυτές τίς έπί μέρους τάσεις κάτω άπ' τά στοργικά του φτερά). Πίσω άπ' τήν έξωραϊσμένη εικόνα του «κινήματος», τό ΠΑΣΟΚ δέν θέλει πιά νά ταπεινώνεται στό βρώμικο παιγνίδι τής πολιτικής, αλλά νά κινείται πρός τήν άφηρημένη κατεύθυνση τής πραγμάτωσης κάποιου στόχου, πρός ένα ιδανικό πρός μία χίμαιρα. Κι όμως, τί παράδοξο! αυτή ή χίμαιρα γεννιέται σ' άλληθρεια, άλλ' αυτή τή φορά μέσα στην πολιτική άνεπάρκεια του ΠΑΣΟΚ, μέσα στίς αντίφάσεις του, μέσα σ' αυτό πού ένας Γάλλος επαναστάτης ονόμαζε «άνάγκη τής σοσιαλδημοκρατίας ν' άγωνίζεται ένδοξα γιά τά συμφέροντα του παλιού κόσμου».

ΕΤΕΡΟΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

Έτεροχρονισμός. Έννοια τής οικονομικής πολιτικής, όχι όμως, δυστυχώς, και τής πολιτικής οικονομίας. Αυτό τό άκατανόητο ούσιαστικό πού σημαίνει άπλώς «άναβολή», είναι άπ' τά πιά χαρακτηριστικά παραδείγματα του πώς ή άνικανότητα μπορεί νά βρεί άσφαλές καταφύγιο σ' ένα λεξικό. Ένας περίπλοκος, ψευτοεπιστημονικός, καθαρευουσιάνικος όρος έχει επινόηθεί μόνο και μόνο γιά νά συγκαλυφθεί τό όφθαλμοφανές γεγονός ότι οι αλήθειες θά καταβληθούν «σέ άλλο χρόνο» και όχι άμέσως, όπως είχε «έξαγγελθεί» άπ' τόν κ. Παπανδρέου. Οι εργαζόμενοι θά πρέπει νά μεταμορφωθούν λιγάκι, έδώ, σέ φοιτητές τής οικονομίας, γιά

νά καταλάβουν, πολύ γρήγορα, ότι αυτό πού τους στερούν μέ τό περίφημο «ετεροχρονισμό» δέν είναι μόνο ή σαφήνεια μιας πασίγνωστης λέξης, αλλά και οι άμοιβές πού τούς υποσχέθηκαν. Άς μήν άνησχούμε όμως, οι αλήθειες θά καταβληθούν *σίγουρα*: ό αύστηρός, έπισημος, άκαμπτος τόνος τής νέας λέξης μάς διαβεβαιώνει γι' αυτό: μία «άναβολή» θά σήμαινε άπλώς ότι μάς έξαπατούν.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ

Προβληματικές (έπιχειρήσεις). Ο όρος υπήρχε φυσικά και πρίν από τήν άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην έξουσία, αλλά ή υπερβολική χρησιμοποίησή του τά δύο τελευταία χρόνια, μάς έπιτρέπει νά τήν δούμε άπ' τήν σκοπιά του μυθικού περιεχομένου πού τής έχουν προσδώσει. Όπως ξέρουμε, ή επανάληψη είναι υπεύθυνη γιά τίς φοβίες ενός ορισμένου είδους άκροατηρίου. Οι «προβληματικές» έμφανίζονται έδώ σάν τό ίδιο τό μέτρο του Κακού, αυτό πού πρέπει νά κατονομάζουμε διαρκώς γιά νά τό ξερκίσουμε. «Προβληματικές» όχι πιά γιά τήν οικονομία, αλλά γιά τήν κοινωνία, γιά όλους έμάς, αυτές οι έπιχειρήσεις άπειλούν τήν ύπαρξη μας, είναι οι άσθενείς πού μπορούν νά μολύνουν τούς υγιείς πού βρίσκονται δίπλα τους, και πού πρέπει είτε νά γιαιτρευτούν είτε νά πεθάνουν. Στη δημαγωγία του ΠΑΣΟΚ άναπτύσσεται, μέσω αυτής τής επανάληψης, ό μύθος ότι οι «προβληματικές» είναι έτσι *άπό τή φύση τους*. Ότι φταίει γι' αυτή τή θλιβερή κατάσταση ή τάξη τών έπιχειρηματιών κι όχι ή έσφαλμένη οικονομική πολιτική, ότι ευθύνεται ή κακή διαχείριση, ή άσυνδοσία, ή φοροδιαφυγή, τά ξένα κεφάλαια κι όχι ή έχθρική στάση τής κυβέρνησης, ή κάμψη τών επενδύσεων ή μία κρίση πού θά τοποθετούνταν έξω από τόν υποκειμενικό παράγοντα. Σύμφωνα μέ τήν κλασική μαρξιστική ήθική του κακού βιομήχανου και του καλού εργάτη, οι «προβληματικές», όπως και τά προβληματικά παιδιά, θά πρέπει νά στηρίξουν άποκλειστικά τίς έλπίδες τους στην κρατική κηδεμονία. Χάρis στην ιδιαίτερη ψυχολογική χρήση πού τής γίνεται, ή λέξη «προβληματικές» σημαίνει άκρίβως: οι έπιχειρήσεις πού δέν μπορούν πιά, και σέ καμία περίπτωση, νά όρθωποδήσουν από μόνες τους.

ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ

Ένεργοποίηση. Η έννοια αυτής τής λέξης δέν είναι και τόσο φοβερή όσο δείχνει: σημαίνει τόν έμπλουτισμό τής κοινωνικής πολιτικής του ΠΑΣΟΚ μέ ιδέες και προοπτικές πού, κατά τά άλλα, άποδείχτηκαν έξαιρετικά δυσεύρετες. Από γλωσσική άποψη, ή «ένεργοποίηση» έκφράζει τόν μύθο μιας έμφύχωσης, μιας μαγικής κίνησης πού θά δώσει ζωή σέ κάτι τό νεκρό, προφικτεύει αισιόδοξα και κατηγορηματικά τήν άφύπνιση ενός πράγματος πού βρίσκεται σέ άδράνεια. Πρόκειται γιά ένα κλασικό παράδειγμα λέξης πού μπορεί μέ τήν παρουσία της νά προσδώσει σέ μία φράση ένα έξαιρετικά έπίσημο τόνο, και (σέ άντάλλαγμα αυτής τής κλεμμένης δύναμης) νά τήν κάνει έντελώς άκατανόητη.

ΑΝΑΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Άναπροσανατολισμός. Όπως και ό όρος «κίνημα», ό «άναπροσανατολισμός» προέρχεται άπ' τόν παλιό μύθο τής αδιάκοπης έπιφυλακής, τής πορείας πρός ένα ειδυλλιακό προορισμό, τής καθοδήγησης ενός λαού τυφλών. Ο κ. Παπανδρέου και οι «στόχοι» του «άναπροσανατολίζονται» σάν τόν Μωυσή γιά νά μήν χάσουν τό νήμα κάποιας ιστορικής διαδρομής, γιά νά μήν παρασυρθούν από πειρασμούς και όφθαλμαπάτες τής έρήμου. Ευγενικά ύπονοείται έδώ και ή ικανότητα νά κάνει κάποιος άπολογισμό, έκτίμηση τών σφαλμάτων, αυτοκριτική, και ύστερα νά ξεκινάει ξανά μέ τήν «άναπροσα-

νατολισμένη» και *θάσιμη* έλπίδα (γιατί όταν δέν υπάρχει διάλογος ή γλώσσα είναι μία βεβαιότητα, μία διακήρυξη) ότι αυτή τή φορά όλα θά γίνουν σωστά. Όπως και στά προηγούμενα παραδείγματα πού αναφέραμε, τό κίνητρο μιας πίστωσης χρόνου είναι και σ' αυτή τήν περίπτωση φανερό.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

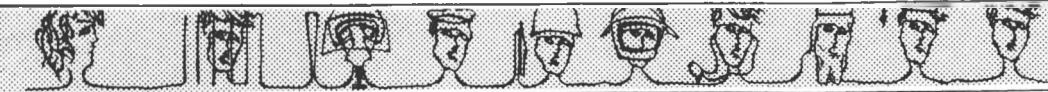
Άποστολή. Έδώ άναβιώνει ό ανθρωπιστικός μύθος τής αναγκαιότητας του ΠΑΣΟΚ, στόν οποίο όφείλουμε έν μέρος και τήν ξαφνική δημοτικότητα του όρου «κίνημα». Τό ΠΑΣΟΚ δέν κάνει πολιτική, έχει άπλώς έπωμιστεί μία *κοινωνική άποστολή*. Δέν ήρθε γιά νά βελτιώσει μία κατάσταση, αλλά γιά νά μάς σώσει. Η θεϊκή προέλευση τής έντολης είναι άναμφισβήτητη: άπόδειξη ότι διατυπώνεται μέ παραδοξολογήματα και χρησμούς, δηλαδή στη μόνη γλώσσα στην οποία οι προικισμένοι ήγέτες, οι έπιλεγμένοι άπ' τό πεπρωμένο, έκφράζουν ένα προσωπικό και ολότελα καινούργιο είδος όραμάτων πού υπερυψώνονται πάνω άπ' τίς άφέλειες του μέσου ανθρώπου.

ΑΛΛΑΓΗ

Άλλαγή. Η λέξη τών λέξεων, ή κορωνίδα όλων τών φιλοσοφικών ζυμώσεων στίς όποιες οι διανοούμενοι του ΠΑΣΟΚ έχουν τήν τιμή νά πρωταγωνιστούν. Λέξη εύκολοπρόφερη, ήχηρή, σχεδόν τραγουδιστή, μέ τήν έμφαση τής τελευταίας τονισμένης συλλαβής της, μέ τή σαφήνεια και τήν όριστικότητα πού τής έξασφαλίζει τό ιαμβικό της μέτρο, και τήν εύχάριστη, σχεδόν άνακουφιστική σημασία της. Κάτω άπ' τόν μανδύα της φιλοξενούνται κυριολεκτικά τά πάντα: ή «κοινωνική πολιτική», ή κυβέρνηση, ό προγραμματισμός, οι έκλογές, οι πρασινοφρουροί, ή έξωτερική πολιτική, ή παιδεία, οι ίδιοι οι βουλευτές, τό συνοφρυωμένο βλέμμα του Ήγέτη, όπτιδήποτε... Χρησιμοποιείται άπ' τη ρητορική του ΠΑΣΟΚ όπως περίπου ή λέξη «επανάσταση» άπ' τούς μαρξιστές. Ο καθένας είναι βέβαια σέ θέση νά γνωρίζει τήν αληθινή σημασία της.

Βλέπουμε πολύ καθαρά ότι οι καινούργιες αυτές λέξεις ζούν μία δική τους ζωή έξω άπ' τήν πραγματικότητα και τήν Ιστορία. Η ανάπτυξή τους έχει περισσότερη σχέση μέ έννοιες όπως ή ψυχολογία, ή ήθική, ή κατήχηση τών μαζών. Η επανάληψή τους δημιουργεί σέ όλο και περισσότερους ανθρώπους τή μελαγχολική διαπίστωση ότι εκείνοι πού τις προφέρουν επιδιώκουν νά διαστρεβλώσουν όχι πιά μία ύποψη, όπως οι προκατοχοί τους, αλλά κάτι τό πασιγνωστό. Είναι τό λεξιλόγιο πού έκφράζει (προσπαθώντας νά κρύψει ταιτόχρονα), τήν όριστική πτώση τής παλιάς φρουράς τών έπιχειρημάτων που άγωνίστηκαν γενναία, γιά χρόνια, στίς έπαλξεις τών συμφερόντων τής έξουσίας. Παράδοξως (μια και μιλάμε γιά μία γλώσσα) αυτή ή διαλεκτος δέν προέρχεται άπ' τήν Πειθώ, αλλά από μία ένοχη σωπή, μία έλλειψη άπαντήσεων. Δέν τήν άποτελούν έπιχειρήματα (έστω και άφελη) αλλά μυστηρώδη συνθήματα και γλωσσοδέτες. Καθώς έχει γεννηθεί γιά νά μάς κάνει νά ξεχνάμε αυτό πού δέν πρέπει νά είπωθει, αυτό πού δέν ύπάρχει γιά νά είπωθει, τό λεξιλόγιο τής λήθης προορίζεται μοιραία νά ξεχαστεί και τό ίδιο, έξισου σύντομα. Άλλά όσοι τό μεταχειρίζονται ακόμα, δέν τό μεταχειρίζονται άσφαλώς χωρίς λόγο. Ο κ. Κουτσόγιωργας δέν άγνοεί μάλλον ότι ή λέξη «μορατόριουμ» σημαίνει ότι ακριβώς και ή λέξη έκεχειρία. Άρα, θά ήταν άδικο, κάθε πού τήν χρησιμοποιεί, νά τόν ύποψιάζομαστε γιά φανατισμό. Άπλως γνωρίζει καλά ότι γιά τήν σοσιαλδημοκρατική πολιτική (τήν οποία άλλωστε ύπηρετεί έσφαλμένα) οι νεολογισμοί αυτού του είδους είναι ότι και γιά τήν δεξιά πολιτική τά «παχιά λόγια»: ή άπατηλή και πρόσκαιρη άπόδειξη μιας ύπεροχής πού δέν ύφίσταται.

Ευγένιος Άρανίτης

Στό τεύχος του Οκτωβρη, ο «Σχολιαστής» δημοσίευσε ένα κείμενο που παρουσιάζει, αναλύει και κριτικάρει τις θέσεις των δύο κομμουνιστικών κομμάτων πάνω στο γυναικείο κίνημα. Και σέ ό,τι αφορά τό ΚΚΕ ή κριτική αυτή στηρίχτηκε σέ ειδικό κείμενο τής γυναικείας επιτροπής τής Κ.Ε. του ΚΚΕ που ετομάσθηκε μάλιστα μετά από διήμερη προσυνεδριακή και συλλογική μετασυνεδριακή επεξεργασία, δηλαδή σ' ένα ντοκουμέντο του συγκεκριμένου κόμματος. Στην περίπτωση του ΚΚΕσ, ή κριτική στηρίχτηκε σέ μία συζήτηση που άργάνωσε τό ΚΜΑΣ άνάμεσα σέ φεμινίστριες ένταγμένες στό ΚΚΕσ ή άνένταχτες και πιο συγκεκριμένα σέ άποσπάσμα-

τά τα ζητήματα αυτά. Ίσως γιατί είναι «όλα επί τάπητος, άπελπιστικά, βασανιστικά, αναπάντητα. (Άπό τό κείμενο τής Αγγέλικας Ψαρρά «Scripta manent» τεύχος 7 του «Σχολιαστή»), ίσως γιατί δέν έχει τίποτα πιά νά πει, ίσως γιατί έπαψε νά ενδιαφέρεται, ίσως... ίσως...

Νά λοιπόν ένα θέμα κριτικής γιά τόν «Σχολιαστή» μιάς και ήθελε νά έντάξει και τό ΚΚΕσ στήν κριτική του. Τίτλος: «ΓΙΑΤΙ ΣΙΩΠΙΑ ΤΟ ΚΚΕ-ΕΣ». Μά θα μου πείτε μπορεί ή άρθρογράφος νά προτιμάει τή σιωπή του ΚΚΕσ γιά τό ζήτημα αυτό. Μεγάλο θέμα αυτό και δέν μπορούμε νά τ' άνοιξουμε σήμερα.

Θά μπορούσε τότε νά παρουσιάσει

ντύληψης πώς τό γυναικείο κίνημα, ξεκινώντας άπό τις δικές του αντιθέσεις, καθορίζει άπό μόνο του τήν πορεία του, άρνούμενο τις προτεραιότητες που βάζει τό εργατικό κίνημα και τά κόμματα τής εργατικής τάξης, άρνούμενο δηλαδή τήν πρωτοπορία τής εργατικής τάξης.

Η άποψη που περιέχεται στό άρθρο είναι επίσης μία άπαράδεκτη και άδίκη έρμηνεία προθέσεων μιάς και λίγο πολύ ύποστηρίζεται πώς ό λόγος αυτός «χρησιμοποιείται σάν σωσίβιο σέ καιρούς ισχνών άγελάδων». Ποιά είναι επιτέλους τά στοιχεία μιάς τέτοιας πρακτικής των γυναικών του ΚΚΕσ;

Φοβάμαι πώς συνειδητά ή άσυνεί-

Η συζήτηση στό ΚΜΑΣ ξεκίνησε μέ τή σκέψη νά γίνει ένας διάλογος πάνω σέ μερικά ζητήματα που άπασχολούν κάποιες άπό μäs και που άναφέρονταν στόν γενικό και μεγαλεπήβολο τίτλο «Δημοκρατικός σοσιαλισμός, κίνημα άπελευθέρωσης των γυναικών και κόμματα». Ήταν απλά μία προσπάθεια νά έκφραστούν άπόψεις γιά διάφορα ζητήματα που βάζει τό γυναικείο κίνημα, στή σχέση του μέ τά κόμματα τής άριστεράς, στή σχέση των γυναικών μέ τήν πολιτική και τήν επανάσταση. Τά άδιέξοδα μιάς ολόκληρης πορείας ήταν φανερά σέ όλες μäs και έτσι ή συζήτηση δέν είχε σέ καμιά περίπτωση τόν χαρακτηρισμό μιάς συνάντησης που θά μπο-

Βολικές ταυτίσεις καί κρίσιμες άποσιωπήσεις

τα του άποσπάσματος μιάς όμιλίας που δημοσιεύτηκε στήν Αύγή στίς 10 Ιουλίου 1983 στά πλαίσια μιάς εύρύτερης παρουσίασης τής συζήτησης αυτής.

Και άναρωτήθηκα γιατί άραγε μία τέτοια άνιση αντιμετώπιση στήν κριτική παρουσίαση των θέσεων των 2 ΚΚ, άπό τή μία ένα επίσημο ντοκουμέντο άπό τήν άλλη ένα άπόσπασμα μιάς όμιλίας; Γιατί αυτό τό άπόσπασμα και όχι κάποιον άλλο μιάς άλλης όμιλήτριας μέ ριζικά αντίθετη άποψη; Πώς έγινε ή έπιλογή του κειμένου που θά παρουσιαζόταν σάν θέση του ΚΚΕσ;

Γιά τήν ταυτόχρονη παρουσίαση των θέσεων των 2 ΚΚ, δέν άναρωτήθηκα διόλου παρ' όλο που στό κείμενο τονίζεται πώς «διαμετρικά αντίθετες είναι βέβαια οι άπόψεις γύρω άπό τό θέμα που άκούγονται τά τελευταία χρόνια μέσα στό ΚΚΕσ». Σκέφτηκα πώς 2 ΚΑΠΑ έχει τό ένα, 2 ΚΑΠΑ έχει και τό άλλο, είναι λοιπόν θεμιτή ή ταυτόχρονη παρουσίαση των θέσεων τους.

Γιατί όμως, επανέρχομαι, αυτή ή άνισότητα στήν παρουσίαση των θέσεων τους; Δέν υπάρχουν άραγε θέσεις του ΚΚΕσ γιά τό γυναικείο ζήτημα δημοσιευμένες, άποφάσεις ή άνακοινώσεις του γραφείου γυναικών του ΚΚΕσ που νά μπορούσαν ν' άποτελέσουν τό αντικείμενο τής κριτικής του άγαπητού «Σχολιαστή»;

Όφείλω νά όμολογήσω όχι πρόσφατες. Τελευταία τό ΚΚΕσ σιωπά

και νά άσκήσει κριτική πάνω στίς θέσεις του ΚΚεντού, μιάς και ό όρος 2 ΚΑΠΑ καλύπτεται και σ' αυτήν τήν περίπτωση.

Κάνοντας αυτές τις σκέψεις, κατέληξα πώς τό ζήτημα ήταν άλλο. Και γιά ν' αφήσω τ' άστεία μιάς και οι άγαπητοί άναγνώστες του «Σχολιαστή» μπορεί νά μή σηκώνουν άπό τά δικά μου, κατάλαβα πώς τό άρθρο, στό δεύτερό του τουλάχιστον μέρος, είχε γραφτεί γιά δύο λόγους:

1) Γιά νά έκφράσει κάποια πικρία και δυσαπιστία γιά τόν λόγο των γυναικών του ΚΚΕσ.

2) Γιά νά δηλώσει αντίθεση στή συγκεκριμένη άποψη που άκούστηκε στό ΚΜΑΣ άπό μία όμιλήτρια, τής όποιας άναφέρει και τό άπόσπασμα.

Θά μπορούσα ν' άναφέρω πολλά γιά νά πείσω γιά τήν άδικαιόλητη δυσαπιστία άπέναντι στίς φεμινίστριες που ταυτόχρονα άνήκουν και στό ΚΚΕσ. Δέ θά τό κάνω γιατί άρνούμεναι ν' άπολογηθώ γιά τή διπλή μου ένταξη άπό τις στήλες του «Σχολιαστή». Θ' άρκεστον μόνο νά δηλώσω πώς ή άποψη που ύποστηρίζεται στό άρθρο είναι βαθιά ύποτιμητική γιά τις γυναίκες του ΚΚΕσ που άγωνίστηκαν τόσα χρόνια μέσα στό κόμμα τους νά επιβάλουν ένα τέτοιο λόγο, νά κατοχυρώσουν τήν παρουσία τους, σάν γυναίκες μέσα στό ΚΚΕσ, άρνούμενες τό μοντέλο τής άγωνίστριας, νά επιβάλουν τόν σεβασμό τής άυτόνομίας του γυναικείου κινήματος, όχι μόνο στά πλαίσια τής άυτόνομίας των κινήματων αλλά τήν άποδοχή τής ά-

δητη ή άποψη αυτή καλλιέργησε και καλλιεργεί μία αντίληψη διαχωρισμού άνάμεσα στίς γυναίκες που συμμετέχουν στίς όποιες μορφές κινήματος ύπάρχουν σήμερα, τήν αντίληψη των «καλών και κακών φεμινιστριών», κρατάει γιά λογαριασμό τής και μονοπωλεί τό γνήσιο ένδιαφέρον γιά τις εξελίξεις του γυναικείου κινήματος.

Όσο γιά τήν πικρία που διαφαίνεται γιά τις διαδικασίες ΚΚΕσ - Β Πανελλαδικής, έντάσσεται άδικαιολόγητα στή συζήτηση αυτή, φαίνεται πώς χρησιμοποιείται, μιάς και οι άπόψεις γιά τό γυναικείο κρατήθηκαν μακριά άπ' αυτές τις διαδικασίες, δέν άναμειχθηκαν σέ άντιπαραθέσεις, όρθοδοξίας ή άίρεσης.

Και έρχομαι και στή συγκεκριμένη άποψη που άκούστηκε στά πλαίσια τής συζήτησης στό ΚΜΑΣ και που έπιλέχτηκε -τυχαία;- γιά νά έξυπηρετήσει τούς σκοπούς του άρθρου. Ξεκθαριζώ πώς είναι προσωπική άποψη που δέν έχει βγει μέσα άπό όποιασδήποτε κομματικές ή άλλες διαδικασίες και δέν έχει άποτελέσει τό αντικείμενο όποιασδήποτε κομματικής κουβέντας πριν ή μετά τή δημοσίευσή της.

Θά ήθελα επίσης νά πω πώς θά προτιμούσα ένα τέτοιο διάλογο σ' ένα χώρο πιο οικείο, άς πούμε σ' ένα περιοδικό γυναικών και λυπάμαι που σήμερα τέτοιο δέν ύπάρχει. Αισθάνομαι περιεργά στίς σελίδες του «Σχολιαστή» που γνωρίζουν τις διαφορές μäs πριν μάθουν τά κοινά μäs σημεία που σίγουρα ύπάρχουν.

ρούσε νά δώσει λύσεις ή νά κηρύξει τήν άρχή μιάς νέας φάσης γιά τις γυναίκες. Ήταν περισσότερο προσωπικές άνάγκες τής κάθε μιάς και επιθυμία νά βρεθούμε και ν' ανταλλάξουμε τις άπόψεις μäs.

Και σέ ό,τι μέ αφορά, προσπάθησα νά έρμηνεύσω τις κινήσεις των γυναικών στήν Εύρώπη, αυτές που άφορούσαν μία παρέμβαση σέ ζητήματα που άποτελούσαν μέχρι σήμερα πρακτική των κομμάτων τής Άριστεράς, των «παράδοσιακών», γυναικείων όργανώσεων και πολύ πρόσφατα και κάποιων νέων κινήματων. Η προσπάθεια αυτή ήταν άποτέλεσμα καταρχήν προσωπικής άνάγκης που ένισχύθηκε άπό τήν κούραση των συζητήσεων που επαναλαμβάνονται και περιφέρονται τά τελευταία χρόνια και άπό τή διάθεση νά ύπάρξει ίσως και κάποια τρίτη άπάντηση. Και στήν άποψη που θεωρεί τις έκδηλώσεις αυτές του γ. Κ. μία επανανοητέτησή του στίς προτεραιότητες που έβαζαν τά κόμματα τής άριστεράς -και που άρνήθηκαν οι γυναίκες- άρα στοιχείο θετικό, κατά τήν άποψη τους. Και στήν άποψη που θεωρεί αυτού του είδους τήν παρέμβαση του γ. Κ. παραδοσιακά «πολιτικοποιημένη» και άρα άρνητική.

Παρακολουθώντας τις έκδηλώσεις των γυναικών γιά τήν ειρήνη στή Γερμανία, τις άντικυβερνητικές διαδηλώσεις στήν Άγγλία, ένιωσα ότι δέν πρόκειται, ούτε γιά μία σύμπλευση μέ τήν Άριστερά, ούτε γιά μία συνέχιση τής «πάγιας γυναικείας πολιτικής

πρακτικής από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο».

Οι εκδηλώσεις αυτές είχαν έντονα τα στοιχεία της συνέχειας του γυναικείου κινήματος στην Ευρώπη, έδειχναν να θέλουν, παρ' όλες τις δυσκολίες και τα αδιέξοδα, να δώσουν τη γυναικεία διάσταση στα λεγόμενα «πολιτικά» ζητήματα, να συμπεριλάβουν στη γυναικεία παρέμβαση τα θέματα που αποτελούσαν μονοπώλιο των κομμάτων και των οργανώσεων που ήταν κάτω από τον έλεγχό τους.

Εδώ κατά τη γνώμη μου βρίσκεται και το σημείο τομής με την παρέμβαση των γυναικών πριν την εμφάνιση του φεμινιστικού κινήματος ή παράλληλα μ' αυτό. Οι γυναίκες σήμερα, το γυναικείο κίνημα στην Ευρώπη, που διαδηλώνει ενάντια στην πολιτική της λιτότητας της Θάσερ, ή διαμαρτυρείται μ' όποιους τρόπους μπορεί για την εγκατάσταση πυραύλων στην Ευρώπη συνδέει τις εκδηλώσεις αυτές με την καθημερινότητα των ανθρώπων, αναδεικνύει, ή τουλάχιστον προσπαθεί, τη γυναικεία σκοπιά, αρνείται να εντάξει τις ενέργειες αυτές στην πολιτική κάποιων κομμάτων, κάποιων συνσπασμών. Έτσι διαφοροποιείται ριζικά από την πάγια πολιτική πρακτική των γυναικών μετά τον πόλεμο, κρατάει για τον εαυτό του άλλο χαρτί, δηλώνει την παρουσία του μέσα από δικούς του δρόμους.

Έφτασαν π.χ. στη Γαλλία, να δημιουργήσουν ξεχωριστά συνδικάτα εργαζομένων γυναικών, ν' ασχοληθούν δηλαδή με την εργαζόμενη γυναίκα μέσα από δικές τους οργανώσεις. Η πράξη αυτή, ανεξάρτητα από συμφωνίες ή διαφωνίες, δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να θεωρηθεί συνέχεια «της παραδοσιακής» πολιτικής πρακτικής των γυναικών που μιλάγε για τα δικαιώματα των γυναικών στην εργασία, στα πλαίσια της λογικής των κομμάτων της Αριστεράς: να χτυπήσουμε τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής με κάθε τρόπο. Αποτελεί, καλώς ή κακώς, τον αντίποδα αυτής της λογικής, είναι σε διαφορετική κατεύθυνση, αρνείται τη λογική των ανδροκρατούμενων συνδικάτων.

Πρόκειται λοιπόν για κάτι καινούριο που δεν είναι βέβαια σε καμιά περίπτωση μοντέλο, ούτε πλασάρεται σαν τέτοιο. Δεν είναι επίσης ή διεξόδος στα αδιέξοδα. Αλλά θεωρώ την πολιτική που σήμερα αναζητάει το γ.Κ. για στοιχείο εξέλιξης που πρόκινε μέσα από τις δικές του διεργασίες» και σαν τέτοιο τό αξιολογώ θετικά.

Συμφωνώ πώς τίποτα δεν έχει ληξει, πώς όλα τα θέματα σηκώνουν πολλή συζήτηση - αυτό άλλωστε προσπαθήσαμε να κάνουμε στο ΚΜΑΣ - πώς η λύση των αδιεξόδων δεν προωθείται με κομματικές αποφάσεις, διακηρύξεις και ευχολόγια. Εκεί που είμαι κατηγορηματικά αντίθετη είναι στη μεθοδολογία εκείνη που ταυτίζει μια άποψη μ' ένα κόμμα, ακόμα κι όταν δεν ταυτίζεται, για να αποδώσει πρόθεση, που δεν αναγνωρίζει ισότητα τό δικαίωμα σ' όλες τις απόψεις να εκφράζονται, που ανάγει σε φεμινιστικό «δόγμα» κάποιες απόψεις ξεοικίζοντας κάποιες άλλες και σε δημοσιογραφική δεοντολογία τό «ό Σκοπός αγιάζει τα Μέσα».

Μαρία Ρεπούση

...και η απάντηση

Κατ' αρχήν ως προς τα «μεθοδολογικού» τύπου ζητήματα:

1. Τό κείμενο της Μαρίας Ρεπούση δεν επιλέχθηκε τυχαία. Και νομίζω ότι τό γεγονός αυτό δεν είναι δυνατό να την ξενίζει.

2. Τό «ποιόν» των δύο κειμένων είναι πράγματι διαφορετικό. Η παράλληλη, ωστόσο, εξέτασή τους είναι κατά τη γνώμη μου απολύτως θεμιτή. Ο ρόλος ενός «κειμένου γραμμής» για τό ΚΚΕ είναι από πολλές απόψεις αντίστοιχος με τό ρόλο μιας δημόσιας συζήτησης για τό ΚΚΕ έσ. Σ' αυτό οφείλεται και ή «σιωπή» του ΚΚΕ έσ. για θέματα σ' όλοια τά στελέχη του είναι τόσο πολυλόγα και που άδικο προβληματίζει τη Μαρία Ρεπούση.

3. Η διπλή, μονή ή... μηδενική ένταξη είναι δικαίωμα κάθε γυναίκας. Και καμιά γυναίκα δεν έχει λόγους να απολογηθεί για την επιλογή της. Υπάρχει, όμως, και ένα άλλο δικαίωμα: Νά ελέγχει κανείς τις απόψεις που εκφράζονται δημόσια.

4. Οι θέσεις για τό γυναικείο είχαν παρεισφύσει (περιέργως, αλλά ποιός ευθυνόταν γι' αυτό;) στη διαμάχη που τόσο αποστεωμένα ονομάζεται σήμερα «αντιπαράθεση όρθοδοξίας-αίρεσης». Η άμνησία της Μαρίας Ρεπούση κυριολεκτικά με έντυπωσιάζει.

5. Τά περί «δίκης προθέσεων» αποτελούν αντιστροφή της πραγματικότητας, πειστική μέσα στην άφοπλιστική τους αθωότητα. Αλλά και ή αντιστροφή, όπως και ή άμνησία, είναι μέθοδοι δοκιμασμένες από παλιά...

Και μένουν τά ζητήματα «ουσίας», αυτά που στοιχειοθετούν μάν άποψη. Χωρίς να άμφισβητώ τό δικαίωμα της Μαρίας Ρεπούση ή της οποιασδήποτε γυναίκας νά άντλεί συμπεράσματα από τις μορφές που παίρνει ή γυναικεία κίνηση σε όρισμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, παραμένω σταθερή στη θέση που έπιχειρήσα νά διατυπώσω συνοπτικά σ' ό χόλιό μου.

Μετά από μία πρώτη φάση εύφορίας, τό γυναικείο κίνημα στη Δυτική Ευρώπη οδηγήθηκε σε μία σταδιακή, έπώδυνη, και όχι πάντοτε ευθύγραμμη αποδυναμώση. Μία συζήτηση για τις πιθανές αιτίες δεν είναι της στιγμής. Εκείνο που ενδιαφέρει είναι πώς παρουσιάζεται ή εικόνα του κινήματος σήμερα: Έλάχιστες ομάδες «παλιού τύπου»

επιζούν, ενώ πολλές γυναίκες επέλεξαν τη σιωπή ή την «άκαδημαϊκή» ένασρόληση με τό ζήτημα. Την κρίσιμη στιγμή της αναδίπλωσης, όρισμένες άλλες προτίμησαν νά παρέμβουν ως φεμινίστριες σ' όποιελα πολιτικά θέματα της εποχής. Είναι αυτές για τις όποιες μιλά ή Μαρία Ρεπούση.

Τά αδιέξοδα, ωστόσο, έχουν κι αυτά τις έθνικές τους ιδιομορφίες. Και έδώ πιστεύω ότι κρύβεται ή διαφωνία μας ή μάλλον ή διαφορετική μας προσέγγιση. Έδώ βρίσκεται και ή αδυναμία μου νά δώ τί θά μπορούσε νά σημάνει για μας συγκεκριμένα - κι όχι γενικά κι άόριστα και κουβέντα νά γίνεται - ή σημερινή πολιτική παρέμβαση των γυναικών σ' ός χώρες της Δυτ. Ευρώπης. Στην Ελλάδα άντιμετωπίζουμε, πιστεύω, αδιέξοδα, παρόμοια, αλλά και διαφορετικά. Πόσο άυτόνοήτο είναι νά μιλάμε για «γυναικεία διάσταση σ' ό πολιτικά ζητήματα», για «σύνδεση της πολιτικής πρακτικής με την καθημερινότητα», για «γυναικεία σκοπιά», για «γυναικεία συνδικάτα»; Άς είμαστε πιο μετριοπαθείς. Άς δώσουμε και λίγη σημασία σ' ό ιδιαιτερότητές μας. Ακόμη κι αυτή ή έννοια της άυτόνομίας δεν έχει πάψει νά βρίσκεται ανάμεσα σ' ό εκκρεμότητες. Κι όταν μιλούσα για «μεγαλοϊδεατισμό», αυτό άκριβώς έννοούσα. Ποιό θά ήταν άραγε τό περιεχόμενο μιας παρέμβασης σ' ό ζήτησή ή για τό «δημοκρατικό σοσιαλισμό, τό κίνημα άπελευθέρωσης των γυναικών και τά κόμματα», άν ή παρέμβαση αυτή ήθελε νά σταθεί στην ουσία; Για ποιό δημοκρατικό σοσιαλισμό, για ποιό κίνημα άπελευθέρωσης των γυναικών και για ποιά κόμματα θά μιλούσε; Μήπως θά ήταν πιο σκόπιμο νά ξεκινήσει κανείς από την πραγματική σχέση των γυναικών με την πολιτική στην Ελλάδα και από τό ιστορικό της διαμόρφωσής της;

Άς πάρουμε ένα - διόλου τυχαίο - παράδειγμα: Τη δυναμική συμμετοχή των γυναικών της Ευρώπης, σ' ό φιλειργενικό κίνημα. Σ' ός δεδομένες έλληνικές συνθήκες, ποιά θά ήταν ή αντίστοιχη γυναικεία πρακτική; Οι γυναίκες του Γκρήναμ Κόμμον είναι υπαρκτές, τις βλέπουμε στην τηλεόραση, τί ξέρουμε όμως πραγματικά γι' αυτό; Όμολογώ ότι τις νιώθω πολύ μακρινές. Οι λέξεις «φιλειργενικό κίνημα σήμερα

στην Ελλάδα» μου φέρνουν σ' ό μυαλό τις τρεις φιλειργενικές οργανώσεις περί τά τρία κόμματα, τις «πρέσβειρες της ειρήνης» από τη Βουλγαρία, την άφθρογραφία της «Σύγχρονης Γυναίκας» που συμπάθει ένοχα τους SS20 και άποκηρύσσει μετά βδελυγμίας τους Κρούς. Τίποτα γύρω μου, αλλά και καμιά από τις έμπειριές μου δεν μου έγνίται ότι άν καλοΰμαι νά άγωνιστώ για τον άφοπλισμό, δεν καλοΰμαι ως γυναίκα που από τη φύση της έχει κάθε λόγο νά παλέψει με τις άλλες γυναίκες - μάνες, αδελφές - για έναν κόσμο όπου οι άνθρωποι δεν θά γίνονται βορά των κανονίων (ή των πυραύλων, για νά τό έκσυγχρονίσουμε). Και γιατί νά μη σκεφτώ ότι μία φεμινιστική έμπειρία σε κάποια άλλη χώρα δεν θά χρησιμοποιηθεί έδώ σαν άλλοθι για την πιο πατροπαράδοτη πολιτική πρακτική;

Επαναλαμβάνω ότι και στην «προηγούμενη», τη «νεοφεμινιστική» φάση, τό τελικό ζητούμενο των γυναικών ήταν ή σχέση τους με την πολιτική. Αλλά τί ξέρουμε για τις πραγματικές προηγούμενες φάσεις του κινήματος στη χώρα μας; Κι άν δεν είναι τυχαίο ότι δεν ξέρουμε άπολύτως τίποτα, ποιόν εξυπηρετεί ή φιλάρεσκη αυτή άμνησία;

«Η γυναίκα δεν είναι από τη φύση της πασιφίστρια», έλεγε τό 1925 ή Μαρία Σβόλου άπειθυνόμενη σ' ός αντιπροσώπους της Μικρής Αντάντ των Γυναικών. «Δέν είναι από τη φύση της πασιφίστρια, γιατί άπλούστατα ό πασιφισμός δεν είναι καθόλου ένοστικό, αλλά καρπός μιας θραδύτατης εξέλιξης του ανθρώπινου πνεύματος». Είναι, ίσως, περιεργο, αλλά ή φωνή αυτή μου φαίνεται πιο οικεία από την κραυγή των Αγγλίδων του Γκρήναμ Κόμμον...

Άγγέλικα Ψαρρά

Υ.Γ. Τό ίδιο σχόλιο προκάλεσε και την ιερή όργη του Ριζοσπάστη (1η Νοεμβρίου). Παραθέτω ένα έπιλεκτό άπόσπασμα: «Άς μην αναζητάει ό Σχολιαστής μάγισσες σ' όν ύγίη χώρο του άγώνα για ίσοτιμία, ειρήνη και άλλαγή. Οι μάγισσες του άποπροσανατολισμού κρύβονται σ' ός σελίδες του». Άν και δεν κατόλαβα τί άκριβώς έννοει ό άνώνυμος συντάκτης του Ριζοσπάστη όφειλώ νά όμολογήσω ότι αυτές οι δυό φράσεις μου άρεσαν πολύ.

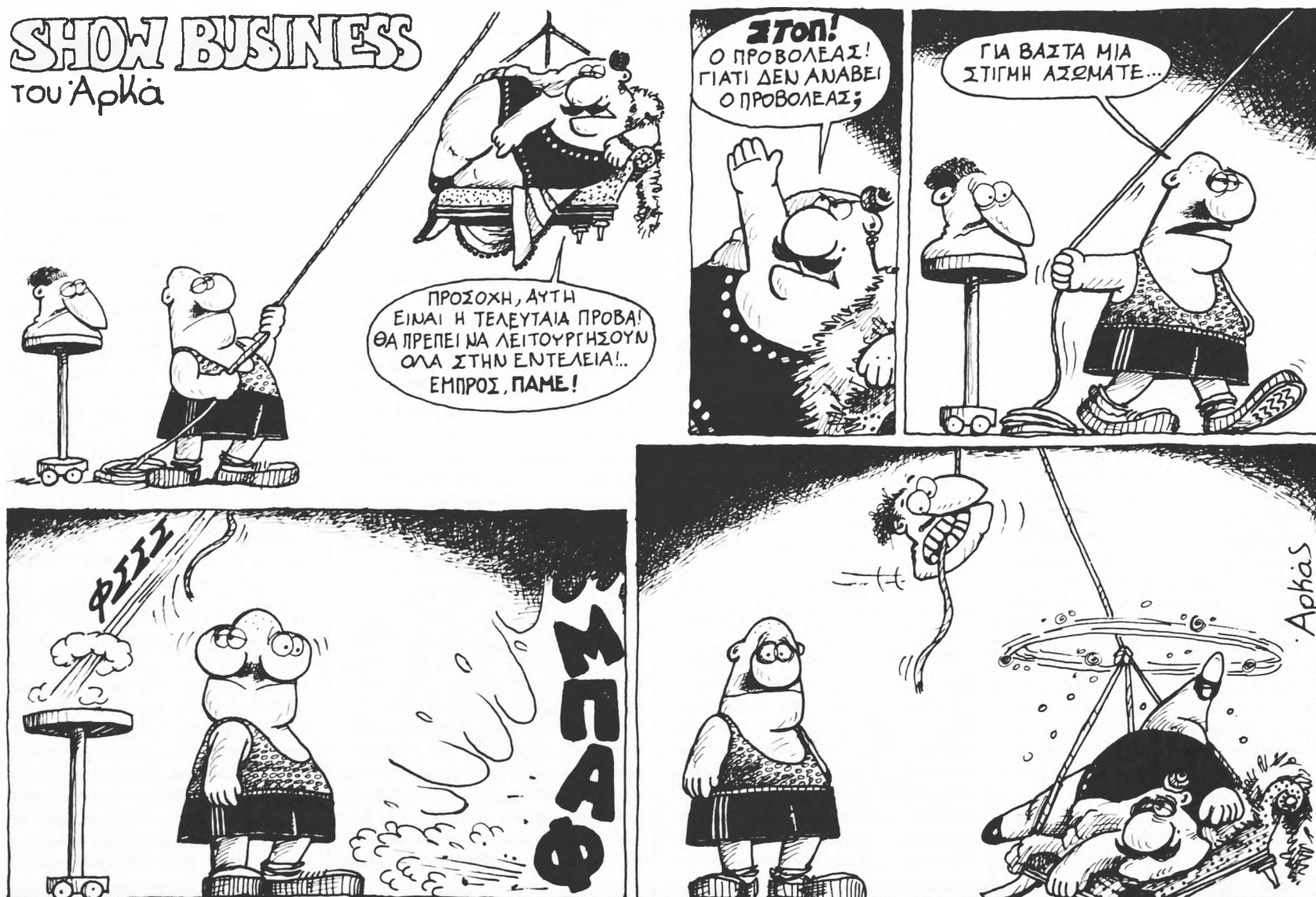
SHOW BUSINESS

του Άρκι

SHOW BUSINESS

του Άρκι

SHOW BUSINESS

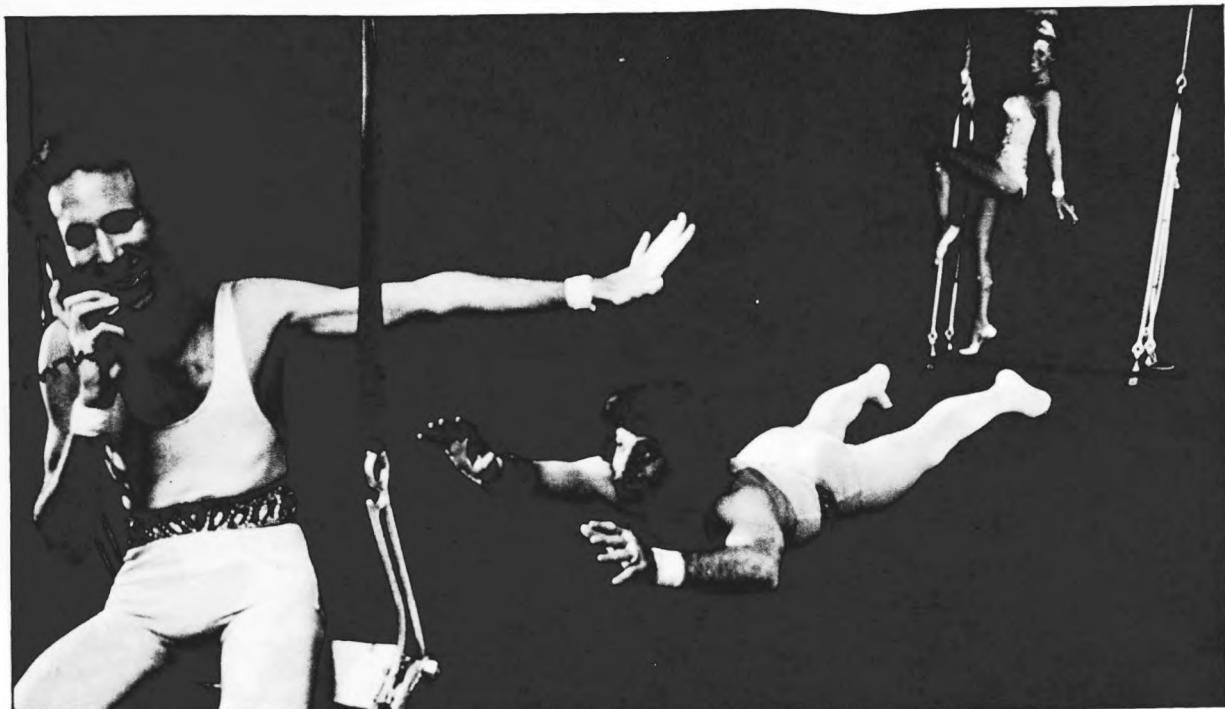
του Άρη

SHOW BUSINESS

του Άρη

ΚΙΘΑΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ

Ενθουσιασμένοι από την «έπιτυχία» του Ν.Σ. για τη μουσική παιδεία, οι ιθύνοντες -αλλά κάθε άλλο παρά ειδήμονες- του Υπ. Πολιτισμού.

Στόχος αυτή τη φορά η κιθάρα. Απαγορεύουν, με εγκύκλιο της 21-10-83, την έκδοση πτυχίων και διπλωμάτων από τα όδεια, για τους κιθαριστές, μέχρις ότου ψηφιστεί το νέο Ν.Σ. (για μία πενταετία δηλαδή!).

Ο λόγος είναι ότι ανακάλυψαν ξαφνικά ότι σύμφωνα με το Β.Δ. 16/1966 δεν προβλέπεται έκδοση τίτλων για την κιθάρα επειδή δεν είναι... αναγνωρισμένο όργανο!

Τό τι θά κάνουν οι έξι χιλιάδες κιθαριστές που δεν μπορούν πιά να αποκτήσουν τυπικά προσόντα είτε για να διδάξουν, είτε για να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο εξωτερικό, κι ακόμη τί γίνεται με όλα τα διπλώματα που έχουν εκδοθεί μέχρι τώρα, δεν απασχολεί το Υπουργείο!

Κι όχι μόνο αδιαφορεί αλλά και απειλεί... «ή παράβαση των ανωτέρω στοιχειοθετεί ποινικό αδίκημα!»

Υπογραφή: Κ. Αλαβάνος με έντολη Υπουργού!

Πολλοί πάντως πιστεύουν ότι ο στόχος του ντουέτου Μελίνας-Αλαβάνου, είναι απλά η ένισχυση του πολιτιστικού επιπέδου των φυλακών!

Κλείνοντας μερικούς κιθαριστές μέσα, τα πράγματα σαφώς είναι

καλύτερα!

(Ο τίτλος του σχολίου είναι προφητικός)

Δ.Ο.

...ΜΑΚΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΝΤΑΤΣΟΥΝ

Σημαντική συμβολή στη φυλετική καθαρότητα της μουσικής μας, ο δίσκος του Θ. Μικρούτσικου «Α-ραπιά για λίγο πάψε...» με σλόγκαν «άπάντηση στην επίθεση της... Γυφτιάς»!

Ανακάλυψε ότι πίσω από κάθε μουσική που δέ μοιάζει με τη δική του κρύβεται κάποιος αποτρόπαιος «γύφτος». Ανακάλυψε ότι οι «α-ραπάδες» εν γένει είναι «γύφτοι».

Ανακάλυψε ακόμη ότι η μουσική του είναι τόσο καλή που αποτελεί μοναδική και ικανή απάντηση στην επερχόμενη λαίλαπα.

Μπράβο Θάνο! Πρόσεχε μόνο, γιατί οι γύφτοι είναι πολύ εκδικητικοί. Πρόσεχε τον Μανώλη Αγγελόπουλο, μακριά από τα τσαντήρια, και να μην τρώς φρούτα από πλανόδιους μανάβηδες (γενικώς από-φειγε τις λαϊκές αγορές).

Ελπίζουμε ότι ο επόμενος δίσκος θά ασχοληθεί και με άλλες ενοχλητικές φυλές: Αρμένιους, Πομάκους, Τούρκους, και εν γένει ανθέλληνες!

Δ.Ο.

...ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΕΙΔΗΜΟΝΩΝ

Η δεύτερη σημαντική δήλωση του μήνα έγινε από τον Χ. Καμπουρίδη στο «ΑΝΤΙ» 245 σελ. 48.

«Για μένα ο αυτοσχεδιασμός (στις τέχνες και τη μουσική) είναι η μόνη ιδεολογικά αποδεκτή μορφή καλλιτεχνικής δημιουργίας σήμερα!»

Σαν καλός φίλαθλος ο Χάρης υποστηρίζει την... ομάδα του με φανατισμό αποκλείοντας όλους τους άλλους.

Τό κακό είναι ότι η δήλωση γίνεται τόσο ξαφνικά, σαν κεραυνός εν αιθρία, αφήνοντας ιδεολογικά έκθετους χιλιάδες ταπεινούς υπηρέτες της τέχνης.

Ας μās τό ξεφερνε σιγά-σιγά τουλάχιστον.

Εκτός αν απλώς αυτοσχεδιάζει!

Δ.Ο.

ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ;

Δέν είναι στιγμιότυπο από προεκλογική συγκέντρωση του Γαρουφαλιά: Είναι «Ο Τόνος του Πνεύματος», η στήλη των «Νέων», που κρατούν εναλλάξ οι κ.κ. Γεωργουσόπουλος και Σταματίου. Με τίτλο Υστορο-Μινωικά (20.10.83), ο κ. Γεωργουσόπουλος εξέθεσε τις απόψεις του για τον κ. Βολανάκη, απόψεις που εν πάση περιπτώσει δέν θά μās απασχολήσουν εδώ. Τό σημείωμα καταλήγει ως εξής: «Ο κ. Μ. Βολανάκης είναι ικανός σκηνοθέτης» επιμένει όμως να κυθερνά σενερά που τά έχει κάνει θάλασσα. Επιμένει, αλλά ποθ στηρίζεται;»

Τέτοιου είδους μαθητικά εύφρολογήματα ο κ. Γεωργουσόπουλος, ως δάσκαλος, τά ξερεί από πρώτο χέρι. Και εν πάση περιπτώσει τά ελληνικά του, που τόσο συχνά τά διαφημίζει, θά άρκοϋσαν να τον προφυλάξουν από τον κακόηχο συνδυασμό. Φαίνεται λοιπόν πώς μετά τον κ. Διαλεγμένο και τις γραφικότητές του, αποφάσισε και αυτός να μās χτυπήσει στην άχίλλειο πτέρνα μās, παίρνοντας με αυτό τον τρόπο θέση στον καυγά για τό πάπλωμα του Έθνικού Θεάτρου. Καί ακούσαμε, τυχαία, ότι

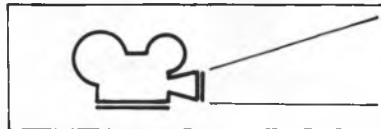
την επαύριο του έν λόγω δημοσιεύματος κάποιοι εκεί μέσα πανηγύριζαν δημόσια. Καλά όλα αυτά. Εμείς τί φτάιμε κάθε τόσο να μās παίρνει ή μπόχα;

Κ.Σ.

ΝΑΙ, ΛΑΘΟΣ!

Στήν κατακλείδα της κριτικής που δημοσίευσε ο κ. Γεωργουσόπουλος (νέα, 19.10.83) για τό έργο του Χ. Φέρεστιν «Ερωτική Τριλογία» που ανέβασε τό Θέατρο Έρευνας διαβάσαμε: Γιατί αν ή ομοφυλοφιλία δέν είναι παρέκκλιση, τότε τό γεγονός της γέννησής μās είναι ΛΑΘΟΣ. Απροκάλυπτος ρατσισμός ή άσκησις αϊτογνωσίας;

Κ.Σ.

Μ' ΕΝΑ ΔΟΛΑΡΙΟ ΣΙΝΕΜΑ

Τελικά, τά σινεμά δέν έκλεισαν και οι καμικάζι τρέχουν πάντα με τίς μπομπίνες φορτωμένες στις μηχανές τους.

Γιά τό ύπουργείο Έμπορίου, τό είσιτήριο του κινηματογράφου υπόκειται σ' αγορανομικές διατάξεις. «χρεώνεται» τό φόρο δημοσίων θεαμάτων (πράγμα, όμως που δέν γίνεται με τό θέατρο ή τό ποδόσφαιρο) και διαμορφώνει τόν τιμαριθμό.

Μαζί, δηλαδή, μ' άλλα είδη, όλα «οϋσιώδη έν ανεπαρκεία». Αλλά, ενώ για τούς αίθουσάρχες τά προϊόντα που έμπορεύονται δέν είναι παρά «έπουσιώδη έν άφθονία», τό ύπουργείο Πολιτισμού σπεινδει να υποδείξει τη... λαϊκή απογευματινή, με μειωμένη τιμή.

Όμως ή ανάπτυξη του σοσιαλισμού δέν προχώρησε στο στάδιο εκείνο που βλέπει κανείς ταινία όπως τρώει ή πίνει -αν μάλιστα πίνει χυμό στο μπουφέ, τόν πληρώνει στο μισό του είσιτηρίου για την ίδια την ταινία.

Είναι μετά και τό δολάριο, οι μύθοι για τίς αδηφάγες πολυεθνικές (που είναι μία και φέρνει όποια ταινία θέλει δίχως να πληρώνει «δικαιώματα» στην παραγωγή εταιρία) του δικτύου διανομής κι άς όψεται τό πορνό της Όμόνοιας ή τό καράτε της Πανεπιστημίου.

Τό γραφείο που επέστρεψε πανικόβλητο τό «Έπώνυμο: Κάμεν» του Γκοντάρ μετά την οικονομική άποτυχία του «Πάθους», κάτι ξερεί για τό θέαμα που ταιριάζει στον Έλληνα θεατή, αν μάλιστα συνοδεύεται κι από κανένα σουβλάκι.

Μόνο κάποιοι άρμόδιοι καμώνονται πώς άγνοούν την πραγματικότητα. Κι ή Αθήνα -μ' ένα δολάριο τό σινεμά, μ' ένα και τό κιλό ψωμί- παραμένει φτηνή πόλη.

Α.Τ.

ΧΩΡΙΣ ΦΟΒΟ

Φαίνεται πώς τό μόνο πού εξακολουθεί νά παράγει φόβο είναι ὅ,τι δέν πρόλαβε ν' ἀποκτήσει ὄνομα. Ἔτσι, ὁ Ἰβάν, ὅσο κι ἂν θέλει νά εἶναι τρομερός, δέν τρομάζει κανέναν, οἱ τελευταῖοι πού τρώμαξαν ἦταν μερικοὶ γραφειοκράτες (τότε) κι οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Ριζοσπάστη» (σαράντα χρόνια ἀργότερα).

Ὁ ἴδιος ὁ Ἀϊζενστάιν κοιμάται ἤσυχος, ἀλλά τό «ὀλίσιθμα» τοῦ ἀντισοβιετισμοῦ παραμονεύει.

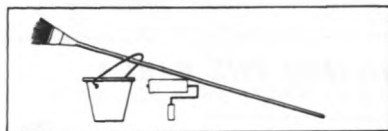
Μ' ἀφορμή μιὰ συζήτηση πού τερματίστηκε πρὶν ἀκόμα ἀρθρώσει τὰ πρῶτα της λόγια, μπόρεσα τουλάχιστον νά μάθω δυό πράγματα:

Νά μὴν ἀναφέρω λέξη γιά τό πολύ Βυζάντιο καί τήν ἐλάχιστη μεταφυσική -κι ὄχι μόνο γιά νά μή ρίχνω νερό στό μύλο τῆς Νεορθοδοξίας.

Καί, νά μὴ φοβάμαι τήν κάθε εἶδους τρομοκρατία τίς καθυστερήσεις τῶν τεχνικῶν, τήν ἀπουσία σκηνικοῦ, τὰ τρίωρα κενά καί τή συνακόλουθη προχειρότητα, τὰ δημοσιεύματα τῶν κομματικῶν ὁργάνων.

Γιατί, ὅλες οἱ ἀπόψεις ἦταν σωστές, ἐκεῖ πού βασιλεψε ἡ ἀνυπαρξία τῆς σκηνοθετικῆς, τῆς μόνης, ἄλλωστε, ἀπαραίτητης.

A.T.

...ΤΡΕΜΕ ΙΑΚΧΕ!

Κι ἐμεῖς νομίζαμε ὅτι τό πιό ἀκραῖο παράδειγμα δημοσιογραφικῆς ἀντιδραστικῆς ἀποψῆς περὶ κοινωνικῆς στήλης ἦσουν ἐσύ. Κάναμε λάθος!

Ἐνα μεγάλο ταλέντο γιγαντώνεται κάθε βδομάδα στή σελίδα «Σφήνες» τοῦ «Ταχυδρόμου». Ὁ Ἄρης!

Ὁ Ἄρης πού ἔχει βαλθεῖ νά τακτοποιήσει τοὺς πάντες, ἡθοποιούς, μουσικούς, τραγουδιστές, ζωγράφους καί ἐν γένει κάθε τρομοκρατημένο καλλιτέχνη πού ἀναγκάζεται νά τόν προσκαλεῖ στίς δεξιώσεις καί στίς πρεμιέρες του. Ἐντελῶς ἀνενόηλος ἀνακατεύει καί ρεζιλεύει ὅλα τὰ εἶδη τῆς τέχνης μαζί μέ τοὺς δημιουργούς. ἔχει ἀποψη ὁ Ἄρης γιά ὅλα! Ἴσως γι' αὐτό τρομοκρατήθηκε καί ὁ Πορφύριος καί σταμάτησε τή στήλη του πού φιλοδοξοῦσε ἡ δύστυχη νά ἔχει κι αὐτή ἀποψη γιά ὅλα. Ἡ ἀλματώδης ἐξέλιξη αὐτοῦ τοῦ πολυτάλαντου νέου ἔχει ἐξαντλήσει κάθε ὄριο ἀνοχῆς καί ὑπομονῆς. Καί εἶναι σίγουρο πώς ὅλο καί κάποιοι χριστιανός θά βρεθεῖ στό καμαρίνι

του ἀπέναντι στό δημοσιογράφο Ἄρη κρατώντας στό χέρι ἕνα κεσέ γιασούρι ἐν εἶδει happening στή συνέντευξη.

A.Θ.

ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ

Ἐξαιρετικῆς ἀριότητος κινηματογραφικό ἐπίτευγμα μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ ἡ καινούργια σειρά ντοκυμανταίρ «ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΥΣΗΣ» πού παρήγε καί μεταδίδει ἡ ΕΡΤ τοῦ κ. Ρωμαίου κάθε Κυριακή στίς 7.30.

Ἀψογή λήψη, εὐαίσθητη ἠχογράφηση τῆς μουσικῆς τῶν θυρῶν τῆς φύσης, λιτό καί πυκνό σχόλιο πού ὄχι μόνο ἐπισημαίνει τήν πληροφορία, ἀλλά καί προχωρεῖ στή διαμόρφωση ἐκλαϊκευμένης ἀποψῆς - ἰδεολογίας ὥστε πραγματικά νά ἐπιτελεῖται πλατύτερη μορφωτική διαδικασία πού οἱ δέκτες της θά ἐφαρμόσουν καί στήν ΕΞΩ-τηλεοπτική τους ζωή. Ὁ θεατῆς καλεῖται νά υἱοθετήσῃ μιὰ στάση ἕνα τρόπο ζωῆς: αὐτόν τοῦ σεβασμοῦ τῆς φύσης σέ ὅλες της τίς ἐκφράσεις καί τῆς προστασίας τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος πού τόσο ἀπερίσκεπτα καθημερινά καταστρέφουμε. Θά ἄλεγε κανεῖς πώς γιά πρώτη φορά ἔχουμε νά κάνουμε μέ δουλειά... «ξένου ἐπιτέδου».

Ἴσως σ' αὐτή τήν «ἐντύπωση» νά παίξει κάποιο ρόλο καί τό γεγονός πώς ὑπάρχει ἡ ἐνδειξη «ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΒΑΣ. ΠΟΛΙΤΗ» πού σημαίνει πώς τό πρωτότυπο αὐτῆς τῆς «ἐλληνικῆς παραγωγῆς» γυρίστηκε σέ ξένη γλῶσσα. Ἴσως πάλι νά μᾶς παρασύρουν σέ μιὰ τέτοια «ἐντύπωση» τὰ δύο μόνο ὀνόματα συντελεστῶν τῆς ταινίας πού ἀναφέρονται στοὺς τίτλους: τοῦ σκηνοθέτη THOMAS SCHULTZE VESTRUM καί τοῦ μοντέρ RON POPE. Σχεδόν αὐτόματα ξεπηδᾷ τό συμπέρασμα - διαπίστωση: - Ἐμ βέβαια... ἐπειδή τό «καναν ξένοι... Ποιός ἀπ' τοὺς δικούς μας «κινηματογραφιτζήδες» θά βγαζε τέτοια δουλειά;

Καί ἐπειδή ἡ ΕΡΤ στάθηκε μᾶλλον φειδωλή σέ πληροφορίες (ὅταν σέ ἀσήμαντα ρεπορτάζ φιγουράρει μέχρι καί τό ὄνομα τοῦ χειριστῆ τῆς... «γεννήτριας χαρακτήρων») ἀλλά καί γιά νά ἐνημερώνονται οἱ «ντόπιοι», θά ἀξίζε νά δώσουμε λίγες παραπάνω πληροφορίες γιά τή σειρά αὐτή. Ἡ ἀγγελία τῆς ἐγκρίσεως της δόθηκε στίς ἐφημερίδες μέ τήν πρώτη ομάδα ἐξαγγελιῶν ἐπιμορφωτικῶν σειρῶν κάπου τόν Φλεβάρη τοῦ '82. Ὑπῆρξε ἡ πρώτη ἐπιμορφωτική σειρά (ἀργότερα ἀκολούθησαν κι ἄλλες ὅπως «οἱ Ποιητές», «Πορτραῖτα Γυναικῶν τῆς Ἱστορίας» κ.λ.π.) πού ἐγκρίθηκε χωρίς ποτέ νά φτάσῃ ὡς τό «Τμήμα Ἐπιμορφωτικῶν Ἐκπομπῶν». Ἴσως μάλιστα νά εἶναι καί ἡ πρώτη πρόταση πού ἐγκρίθηκε χωρίς καμμιὰ αἴτηση! (τουλάχιστον αἴτηση πού ἀντίγραφό της νά ἔχει

ποτέ δοθεῖ στό παραπάνω τμήμα). Ἐτυχε τῆς ἐξαιρετικῆς τιμῆς νά διεκπεραιωθεῖ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπό τὰ ἴδια τὰ Διευθυντικά Στελέχη τοῦ ὁργανισμοῦ! Ἔτσι, ὁ κ. Βέστρουμ δέν χρειάστηκε νά ἀναλωθεῖ σέ ἐνοχλητικά πηγαινέλα καί δεκάδες τηλεφωνήματα προκειμένου νά παρακολουθεῖ τήν πορεία τῆς αἴτησής του ὅπως οἱ ὑπόλοιποι «ντόπιοι» κινηματογραφιστές.

Ἀκόμη, γιά τόν κ. Βέστρουμ δέν ἴσχυσε ἡ πίεση τοῦ καθημερινοῦ προγράμματος πού (τότε) ἄφηνε τίς ἀναθέσεις νά χρονίζουν ἴσχυσαν οἱ λεγόμενες «συνοπτικές διαδικασίες»!

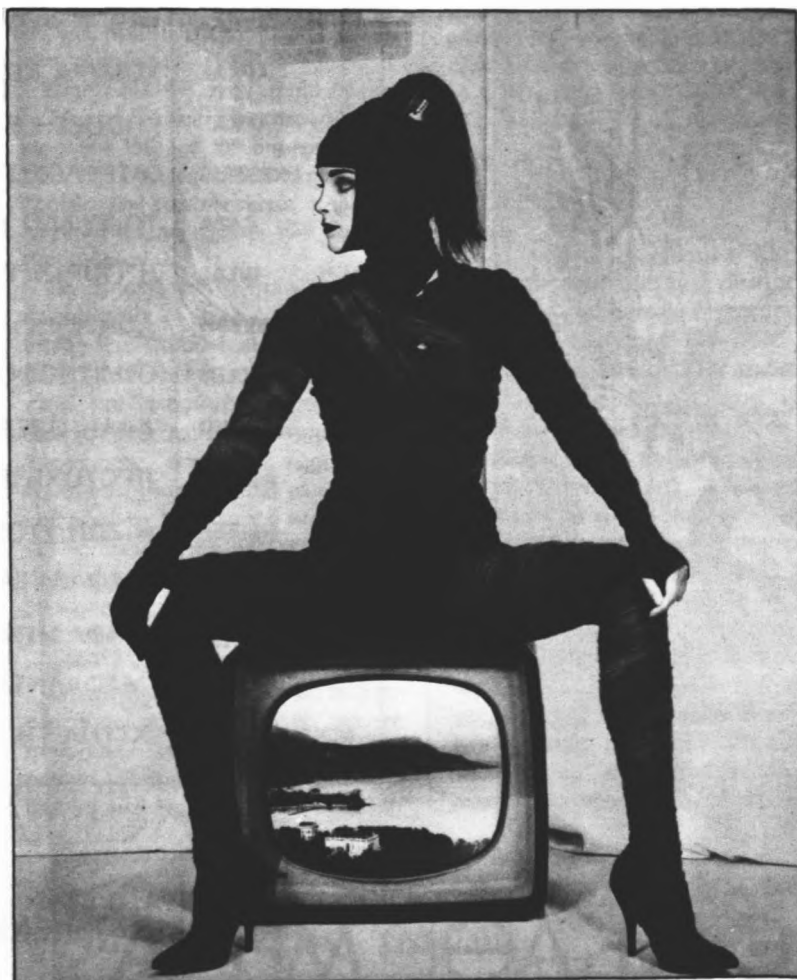
Ἀλλά καί οἰκονομικά ὁ κ. Βέστρουμ δέν πρέπει νά ἦταν παραπονεμένος. Ὅταν ἡ ἀκριβότερη (τότε) ἐπιμορφωτική σειρά, ὁ Κοχλίας, μέ τίς γνωστές ἀνάγκες παραγωγῆς (δραματοποιήσεις ἐποχῆς, ἡθοποιοί κ.λ.π.) ὑποχρεώθηκε νά συμφωνήσῃ μέ 650.000 δρχ. ἀνά ἐπεισόδιο καί γιά 8 μόνον ἐπεισόδια ἀρχικά, ὁ κ. Βέστρουμ πήρε ἄνετα ἐγκρίση γιά προϋπολογισμό περίπου 750.000 δρχ. καί γιά 14 ἐπεισόδια! Ἴσως μάλιστα χωρίς νά χρειαστεῖ καί ὁ σχετικός ἔλεγχος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπό τό τμήμα ἐξαγωγῶν παραγωγῶν!

Τέλος, οἱ συνθήκες παραγωγῆς τοῦ κ. Βέστρουμ παραμένουν ἕνα μυστήριο. Σέ καιρό πού ἡ ΕΡΤ δέν πληρώνει παραγωγές παρά μόνον ἐφόσον ικανοποιοῦν ὅλες τίς συνδικαλιστικές-ἐργασιακές προϋποθέσεις (ὅλοι οἱ τεχνικοί νά εἶναι μέλη τῆς Ε.Τ.Ε.Κ.Τ., νά ἀπασχολοῦνται τουλάχιστον ὅσοι τεχνικοί ὀρίζῃ ὁ νόμος ἄλλῶς τό γύρισμα διακόπτεται κ.λ.π.) ἀναρωτιόμαστε πόσοι καί ποιοί τεχνικοί συνεργήσαν στήν παραγωγή αὐτή...

Θά ἄλεγε κανεῖς ὅτι ἡ σειρά αὐτή ἀποτελεῖ σκάνδαλο... Ὅμως ὄχι ὁ δημιουργός τῆς σειράς ἀπόλαυσε μιὰ άνετη μεταχείριση ἀπ' τήν ΕΡΤ τοῦ κ. Ρωμαίου καί τό ἀποτέλεσμα φάνηκε στό γυμνάσιο. Σκάνδαλο ἀποτελεῖ ἡ γραφειοκρατία καί ἡ μεταχείριση ὅλων τῶν ὑπόλοιπων «ἰθαγενῶν» δημιουργῶν. Πού εἶναι ὑποχρεωμένοι νά ὑποστοῦν ὅλη τή φθορά καί τή καταπίεση τοῦ «δυστυχῶς ἀκόμη δέν αὐξητήθηκε τό θέμα σας» τῶν δημιουργῶν ὁργανισμῶν καί πού ὁ κ. Γενικός δέν μπήκε στόν κόπο νά καταγγίλῃ παρά μόνον γιά τοὺς «ξένους».

Εἶναι πολύ εὐκόλο νά ἐπαληθεύεται τό ὑψηλό ἐπίπεδο τῶν «ξένων» ὅταν τοὺς δίνεται ἡ εὐκαιρία νά ἐργαστοῦν μέ συνθήκες «ξένων τηλεοράσεων» στήν Ἑλλάδα. Ἀς τολμήσῃ ὅμως ἡ ΕΡΤ νά χορηγήσῃ τέτοιες συνθήκες καί στοὺς Ἕλληνες συναδέλφους τους (τοὺς πραγματικά ξένους ὄχι τοὺς ἐγκάθετους) καί θά ξαφνιαστεῖ ἀπό τό ἀποτέλεσμα. Θά ἐπαληθευτεῖ ἡ κουβέντα πώς «ἡ ΕΡΤ θά ἔχει ἐλληνικές παραγωγές ξένου ἐπιτέδου, ὅταν ἀποκτήσῃ καί νοοτροπία ξένου ἐπιτέδου»...

M.Θ.

ΤΟ Έλληνικό κράτος δεν ήταν ποτέ φιλόμουσο.

Πολλοί μάλιστα αναρωτιούνται αν γνώριζε ποτέ ότι υπάρχει κάτι που λέγεται... μουσική.

Πώς άλλωστε νά εξηγήσουμε, ότι κανένας κρατικός φορέας μέχρι τώρα δεν έδειξε τό παραμικρό ενδιαφέρον για τή δημιουργία στοιχειώδους ύποδομης, για τή μουσική παιδεία.

Μέ αποτέλεσμα νά λυμαίνονται ανεξέλεγκτα τόν χώρο δεκάδες ιδιώτες, σχετικοί, αλλά και τελείως άσχετοι, μέ βασικό κριτήριο τό οικονομικό κέρδος.

Χωρίς νά υπάρχουν ένιαία προγράμματα διδασκαλίας ώστε ό πτυχιούχος ενός ώδειου νά είναι στό

Όρισμένοι μάλιστα πιό τολμηροί σκέφτηκαν ότι, σάν «Ευρωπαίοι», όφειλουμε νά ρίξουμε και μία ματιά στις όρχήστρες και τά ώδεία, νά ξέρουμε τουλάχιστον... τί γίνεται.

Έτσι οι Φ. Άνωγιανάκης, Γ. και Ν. Παπαϊωάννου, και Γ. Σισιλιάνος ανέλαβαν νά συντάξουν και παρέδωσαν τό νέο, φιλόδοξο, - τουλάχιστον από πλευράς σελίδων -, σχέδιο Νόμου για τή μουσική παιδεία.

Τό παιχνίδι μέ τά όνόματα

Ένα βαρύγδουπο κείμενο 60 σελίδων λοιπόν.

Ίδρύονται Άνώτερες Ίδιωτικές σχολές μουσικής εκπαίδευσης. (Α.Ι.Σ.Μ.Ε.).

Α.Ι.Σ.Μ.Ε.!»

Όλα δηλαδή παραμένουν ως έχουν. Προγράμματα, συνθήκες, σχέσεις, παρατηρήματα. Οι ίδιες επιχειρήσεις λέγονται όμως πιά «Α.Ι.Σ.Μ.Ε.» κι όχι «ώδεία».

Πρόδος κι εδώ.

Η μουσική παιδεία παραμένει ιδιωτική, και διευθύνεται από τά ίδια πρόσωπα και τίς ίδιες μεθόδους. Μόλις στό άρθρο 36 αναφέρεται ότι... «μπορούν νά ιδρύονται Δημόσιες Σχολές!»

Μπορεί όμως και νά... μήν ιδρύονται! Καί κανένας βέβαια δεν λέει ότι θά ιδρυθούν!

Κι όσο η παιδεία παραμένει ιδιωτική, ακόμα και για καθαρά οικονομικούς λόγους δεν είναι δυνατόν νά

γραμμά και τά προσόντα τών καθηγητών! πού δεν καθορίζονται.

Μέσα σ' αυτό τό χάος, προβλέπεται βέβαια ή συνέχιση τής άνθησης του ιδιαίτερου μαθήματος.

Περισσότερο βέβαια ν' αναφερθούμε στην έλλειψη οιασδήποτε αναφοράς σέ «άνώτατη βαθμίδα!» Αυτά είναι μάλλον πολυτέλειες, και έξάλλου ύπάρχει πάντα ή... Εύρώπη.

...Και όλίγη φεουδαρχία

Άξίζει τόν κόπο ν' αναφερθούμε και στόν ιδιαίτερο αυταρχισμό πού διέπει τό κείμενο. Ό ιδιοκτήτης προσλαμβάνει και άπολύει κατά βούλησιν - «μπορεί νά καταγγείλει τή σύμβαση όποτεδήποτε» σ. 21. Ούτε λόγος βέβαια για συμμετοχή έστω και... συμβουλευτική τών σπουδαστών, αλλά και τών καθηγητών στα προβλήματα τής σχολής. Αυτά άνήκουν άποκλειστικά στόν ιδιοκτήτη και στόν διευθυντή, ό όποιος μάλιστα σέ περιπτώσεις διακοπής τής φοίτησης ενός σπουδαστή... «ύποχρεούται νά τό γνωστοποιήσει άμέσως σέ κάθε Δημόσια άρχή πού του παρέχει διευκολύνσεις!», και για όσους δεν κατάλαβαν στη... στρατολογία!

...Για μία χούφτα δολάρια

Τό έρώτημα βέβαια πού παραμένει είναι γιατί, παρ' όλα τά σχέδια, και τή σαφέστατη άνάγκη, δεν γίνεται τό παραμικρό βήμα για τή βελτίωση μιάς κραυγαλέας, άναχρονιστικής κατάστασης.

Ό λόγος δεν είναι βέβαια ότι οι συντάκτες του Σ.Ν. δεν γνωρίζουν τά προβλήματα και τίς άπαιτήσεις.

Αλλά και μόνο, ότι για νά γίνουν κτίρια, εγκαταστάσεις, νά δοθούν μισθοί στους κατάλληλους και ικανούς ανθρώπους χρειάζονται κονδύλια.

Κονδύλια πού ή κυβέρνηση θεωρεί ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος νά διαθέσει. Είναι έξάλλου αντι-οικονομική επένδυση. Είναι ποτέ δυνατόν νά γεμίσει ή Κρατική Όρχήστρα τό Όλυμπιακό Στάδιο;

Μακάρι νά κάνουμε λάθος, και νά χουμε παρεξηγήσει τίς κυβερνητικές προθέσεις.

Σ' αυτή τήν περίπτωση έχουμε πολλές ιδέες για τό πού θά βρούμε λεφτά. Άς μή δοθούν, άς πούμε, τά 800 εκ. πού λέγεται ότι δόθηκαν για τό φεστιβάλ του καλοκαιριού, για μία χρονιά. Η άς μή ζητήσουμε τή διεξαγωγή κάποιων πανευρωπαϊκών αγώνων στην Ελλάδα. Η άς μή κάνει για μία χρονιά συγκέντρωση τό ΠΑΣΟΚ στό Σύνταγμα. Άπό ιδέες... καλά πάμε.

Βάσω Ντάκουρη
Δημήτρης Οικονομάκης
Νότης Μαυρουδής

‘Η’ Αλλαγή στή μουσική παιδεία

έπίπεδο τής μέσης σχολής ενός άλλου.

Μέ άθλιες αίθουσες, όπου ό κιθαριστής σταματάει νά παίζει, μέχρι νά τελειώσει τήν κορώνα του ό... τενόρος πού τραγουδά στό διπλανό δωμάτιο, ενώ ό θόρυβος τής ιταλικας από τόν δρόμο σκεπάζει και τούς δυό.

Μέ άπαράδεκτα έως καθόλου όργανα, χωρίς αίθουσες συναυλιών, άκροάσεως, δισκοθήκες, βιβλιοθήκες κ.λ.π.

Μέ πληθώρα «καθηγητών», χωρίς καν τά τυπικά προσόντα και χωρίς κανένα έλεγχο.

Μέ τό πρωτοφανές φαινόμενο, εργοδότης του καθηγητή νά είναι ό ίδιος ό μαθητής, έφόσον ό πρώτος πληρώνεται περίπου μέ 1000 δραχ... τό κεφάλι!

Κι άς μή μιλήσουμε για άνώτατη εκπαίδευση, πού είναι άποκλειστικό προνόμιο του έξωτερικού.

“Όλα αρχίζουν μέ μία ζειμπεκιά...

Μία μικρή επανάσταση στις σχέσεις κράτους και μουσικής έγινε στις μέρες τής «άλλαγής».

Ξαφνικά ό πρωθυπουργός, ή οικογένειά του και πολλοί ύπουργοί άρχισαν νά έμφανίζονται τακτικά στις κοσμικές στήλες, τραγουδώντας και χορεύοντας... ζειμπέκικο! Αυτό είναι όπωσδήποτε... πρόοδος.

Η εισαγωγή σ' αυτές γίνεται μετά τά 18 χρόνια, μέ έξετάσεις.

Καινοτομία λοιπόν στην όνομασία, τό χωρισμό σέ άνώτερη βαθμίδα, και τόν πανελλαδικό χαρακτήρα τών έξετάσεων.

Καμία άλλαγή στην ουσία όμως.

Τό περιεχόμενο τών σπουδών ούσιαστικά ίδιο μέ τό σημερινό (άρ. 18). Τό επίπεδο τών εισαγωγικών έξετάσεων τοποθετείται περίπου στην «άνωτέρα σχολή» τών σημερινών ώδειών.

Οι σχέσεις καθηγητών-μαθητών παραμένουν οι ίδιες έφόσον ό μαθητής έξακολουθεί νά είναι ό εργοδότης του καθηγητή. Διότι διδάκτρα και πληρωμές καθορίζονται από τόν έσωτερικό κανονισμό κάθε επιχείρησης, όπως και τώρα. Πώς λοιπόν θά γίνει 45λεπτο τό άτομικό μάθημα (άρ. 16), όταν ό καθηγητής για νά βγάλει π.χ. 50.000 τό μήνα πρέπει νά δουλεύει τουλάχιστον... 50 ώρες τήν εβδομάδα! Έκτός βέβαια κι αν διπλασιαστούν ή τριπλασιαστούν τά διδάκτρα.

«Άπαγορεύεται ή ίδρυση παραρτημάτων» γράφει τό Σ.Ν. για νά συνεχιστεί... «επιτρέπεται όμως ή χορήγηση άδειας στόν ίδιο ιδρυτή για ίδρυση και λειτουργία και ...άλλων

ύπάρχει ή παραμικρή βελτίωση στην ύποδοχή και τό περιεχόμενο τών σπουδών.

Έκτός αν αυτό σημάνει τή δημιουργία επιχειρήσεων μέ υπερδιπλάσια διδάκτρα σ' αντίλλαγμα για τό ύψηλότερο επίπεδό τους.

Και πριν τίς «Α.Ι.Σ.Μ.Ε.», τό χάος

Και μέχρι τά 18 χρόνια τί γίνεται; Στό σημαντικότερο ίσως αυτό κομμάτι τής εκπαίδευσης αναφέρονται 3 από τά 43 άρθρα (38-39).

Ίδρύονται λοιπόν Προπαιδευτικές Μουσικές Σχολές, πού «δεν κατατάσσονται σέ εκπαιδευτική βαθμίδα», άρ. 38 πού μπορούν νά... συστεγάζονται μέ τίς Άνώτερες.

Δηλαδή τά ώδεία παραμένουν ως έχουν, χωρισμένα μέχρι τή σημερινή «μέση» σάν Προπαιδευτικές και κατόπιν σάν Άνώτερες.

Κι ενώ διοικητικά και οργανωτικά οι Προπαιδευτικές διέπονται από τά ίδια άρθρα μέ τίς Άνώτερες, λές και δεν ύπάρχει καμία ιδιαιτερότητα, αφήνονται στό έλεος του ύπουργείου, όσον άφορά τά ούσιαστικότερα ζητήματα: τό πρό-

**Τό μόνο πού φαίνεται ότι αλλάζει στη μουσική εκπαίδευση είναι
τό όνομα τών Όδειών.**

Ἡ «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» (1945-1967) καθιερωμένο πνευματικό βήμα τῆς μετεμφυλιακῆς καί προδικτατορικῆς ἀριστερᾶς δέν ἀφιέρωσε τεύχη τῆς μόνο στόν Κ.Π. Καβάφη. Κατά τή διάρκεια τῆς ζωῆς τῆς ἐξέδωσε 24 στό σύνολο ἀφιερώματα. Ἡ ἐν προκειμένῳ ἐπιλογή τοῦ συγκεκριμένου τεύχους ἔγινε μέ βασικό κριτήριο τήν ποιητική ιδιοσυστασία τοῦ Καβάφη πού ἔθεσε ιδιαίτερα προβλήματα στήν ἑλληνική ἀριστερή διάνοηση δείχνοντας ταυτόχρονα καί τίς θεωρητικές ἐκείνες διεργασίες πού ἀφοροῦν τήν κατανόηση τοῦ αἰσθητικοῦ φαινομένου ὅπως τίς προώθησε ὁ κριτικός λόγος τῆς ἀριστερᾶς.

Τό σῶμα τοῦ τεύχους

Τό Δεκέμβρη τοῦ 1963 κυκλοφορεῖ τό ὑπ' ἀρ. 108 τεύχος τῆς «Ἐπιθεώρησης Τέχνης» ἀφιερωμένο στόν ἀλεξανδρινό ποιητή Κωνσταντῖνο Π. Καβάφη. Προλογίζει ὁ

«Ἐπιθεώρηση Τέχνης» καί ἀφιερώματα

Τό ἀφιέρωμα αὐτό εἶναι ἀπό τά ἐκτενέστερα πού ἔκανε τό περιοδικό «καθ' ὅλον τόν βίον» του (ἀνάλογα παραδείγματα βρίσκει μόνο κανεῖς στά ἀφιερώματα τοῦ Δ. Γληνοῦ καί τῆς σοβιετικῆς λογοτεχνίας). Ἐπιπρόσθετο στοιχεῖο ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι δέν εἶναι στίς συνήθειες τῆς «Ἐπιθεώρησης Τέχνης» νά ἀφιερώνει τεύχη σέ πρόσωπα ἢ πράγματα μέ τά ὅποια ἔχει ἤδη ἀρκετά ἀσχοληθεῖ ὁ εἰδικός ἐντυπος λόγος. Καί στήν περίπτωση Καβάφη ἔχουν προηγηθεῖ 16 ἀφιερώματα σέ ἄλλα περιοδικά. Ἐνῶ δέν εἶναι παρά ἕνας μήνας πού ἔχει κυκλοφορήσει τό ἀφιέρωμα τῆς «Νέας Ἑστίας» στόν ἴδιο ποιητή. Παρ' ὅλα αὐτά ἡ «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» ὄχι μόνο τυπώνει ἀρκετές σελίδες γιά τόν ἀλεξανδρινό ἀλλά καί ἐντάσσει **δυό χρόνια** ἀργότερα

Ἡ Ἀριστερά μπροστά

Κώστας Βάρναλης θεωρώντας τόν τιμώμενο «ἀνεπανάληπτο». Ὁ ἴδιος ὥστόσο, σέ παλαιότερα κείμενά του χαρακτηρίζει τόν Καβάφη «ἡδονιστή, ὠραιόπαθο, πολύ ἐγκεφαλικό, ἀπαισιόδοξο καί ἀτομικιστή», καί συμπλήρωνε ὅτι ἀποτεῖνόταν «στούς νικημένους τῆς ζωῆς»². Ἀπό τότε πάντως τοῦ ἀναγνώρισε καθολικότητα. Ἄς προστεθεῖ ὅτι τό 1925 παύουν τόν Βάρναλη γιά ἕνα ἐξάμηνο ἀπό τό Διδασκαλεῖο Ἀθηνῶν ἐπειδή **δυό-τρία χρόνια** **ωρίτερα** εἶχε δημοσιεύσει στή συλλογή του «Τό φῶς πού καίει» **καβαφικούς** **στίχους**³.

Τό ἀφιέρωμα ἀνοίγει μέ ἄρθρο τοῦ Στρατή Τσίρκα γιά τόν Καβάφη καί τήν Αἴγυπτο. Ἀκολουθοῦν πίνακες τῶν ποιημάτων μέ βάση τίς χρονολογίες (Γ.Π. Σαββίδης), δημοσιεύσεις καί θεωρητικές σημειώσεις τοῦ ἴδιου τοῦ Καβάφη, ἡ πασίγνωστη διάλεξη τοῦ Α. Σεγκόπουλου (εἰσαγωγή Π. Μοδινού), **δυσεύρετα** **κείμενα** **σάν τῶν Γ. Σαρεγιάννη, Γ. Βρυσμιτζάκη, Ρ. Κάμπου, Α. Πολίτη, ἀπόψεις τῶν Ε.Μ. FORSTER καί W.H. AUDEN** γιά τό **καβαφικό** **ἔργο** **καί τέλος** **κείμενα τῶν Μ. Γεωργίου, Μ. Ἀναγνωστάκη, Κ. Πορφύρη, καί Ν. Βρεττάκου.** Κλείνει τό ἀφιέρωμα **μία ἀνθολόγηση** **ποιημάτων** **τοῦ Καβάφη.** Εἶναι φανερό ὅτι τό συντριπτικά μεγαλύτερο βάρος τῆς ὕλης τοῦ τεύχους ἔπεσε στόν Σ. Τσίρκα πού ἀσχολήθηκε ἀπό τά βιογραφικά καί τοὺς πίνακες μέχρι τίς μεταφράσεις καί τίς εἰσαγωγές **στά** **παρουσιαζόμενα** **κείμενα.**

τήν ὕλη αὐτή σέ εἰδική συγκεντρωτική ἐκδοση (μαζί μέ τά ἀφιερώματα στόν Μπρέχτ, τόν Πικάσο, τόν Γληνό, τή σοβιετική λογοτεχνία, τή μικρασιατική καταστροφή, τή Θεσσαλονίκη καί τήν ἐθνική ἀντίσταση)⁴.

Γιατί τό ἀφιέρωμα;

Τό εἰδικό βάρος τοῦ καβαφικοῦ ἀφιερώματος δέν μπορεῖ νά ἐρμηνευτεῖ μέ μόνο τό γεγονός ὅτι τήν εὐθύνη του εἶχε ἕνας **διακεκριμένος** **καβαφολόγος,** ὁ Σ. Τσίρκας⁵, οὔτε πάλι μπορεῖ νά θεωρηθεῖ τυχαῖο ἀφοῦ ὅπως **προκύπτει** **ἀπό** **τήν ὕλη** **τοῦ** **καί** **τῆ μεταχείρισή** **τῆς** **ἡ ἀριστερά** **ἔχει πλέον** **συγκεκριμένη** **θέση** **ἐναντι** **τοῦ Καβάφη:** **Καταφάσκει** **καί** **ἀποτιμᾷ.**

Τί συμβαίνει λοιπόν μέ τήν ἀριστερά γενικότερα καί τήν «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» πῶς εἰδικά; Δέν ἀποτελεῖ **μία τέτοια** **θέση** **ἀπέναντι** **σ' ἕναν «παρακμία»** **παραβίαση** **μέ** **ἔμμεσο** **ἔστω** **τρόπο** **τῶν ἀρχῶν** **τῆς «κομματικότητας** **σὲ τήν τέχνη»;** **Τοποθετήσεις** **σάν αὐτές** **δέν ὀδηγοῦν** **σέ** **μερική** **τό λιγότερο** **ἀναθεώρηση** **τῶν ὁρῶν** **προσέγγισης** **τοῦ ἔργου** **τέχνης** **ὅπως** **εἶχε** **συνηθίσει** **νά** **τούς ἀντὶλαμβάνεται** **ἡ παραδοσιακή** **ἀριστερή** **κριτική;**⁶ **Κι** **ἐπομένως** **ἡ ἴδια** **ἡ «Ἐπιθεώρηση Τέχνης»** **ὡς** **θεωρητική** **δράση** **δέν προκαλεῖ** **ὀρισμένα** **ἐρωτήματα** **σχετικά** **μέ** **τόν** **χαρακτήρα** **τῆς** **ἀλλά** **καί** **τὴν** **ἱστορία** **τῆς** **αἰσθητικῆς** **ὅπως** **διαμορφώθηκε** **στοὺς** **κόλπους** **τῆς ἀριστερᾶς;**

Καλλιτεχνική πρωτοπορία: "Αρνηση και αποδοχή"

Η ποίηση του Καβάφη περιβρέχεται από τό κοινωνικό αλλά και ταυτόχρονα βυθίζεται μέσα του. Αποφλοιώνει την πραγματικότητα από την ιδεολογική σκευή της ενώ ειρωνικά απορρίπτει υποτιθέμενες ατταξίες. Η επαφή της με την ιστορία δεν είναι μουσειακή αλλά δυναμική: Κριτική του παρόντος. Ο Καβάφης ανεπαισθητα διαρρηγνύει τό επικρατούν. Ωστόσο δεν ανάγει σε μανιχεικές ταξικές συγκρούσεις ούτε οραματίζεται αφηρημένες σωτήριες μεταβολές (τά προσφιλή θέματα της άριστερης παράδοσης): Ίπταται χαμηλά και αποφεύγει τό δεοντολογικό όρυμαγδό. Αποτελεί δηλαδή καλλιτεχνική πρωτοπορία.

Η «Επιθεώρηση Τέχνης» χωρίς νά τό όμολογεί ρητά αποδέχεται τή συγκεκριμένη αυτή πρωτοπορία κι

χνική και κοινωνική)¹⁰ παραγνωρίζεται από άστούς και άριστερούς στην ίδια περίπου έκταση.

Εύκαιρίες άνεμετάλλευτες⁷ γιά τήν ελληνική άριστερά παραμένουν ό ρωσικός φουτουρισμός (Μαγιακόφσκι)¹¹ και ό ευρωπαϊκός υπερρεαλισμός πού μεταφυτεύεται στην έγγωρια ποίηση μόνο κατά τό άτομικό του σκέλος.

Μετά τόν πόλεμο

Ο Β Παγκόσμιος, ή έθνική αντίσταση και ό έμφύλιος αναστέλλουν τή σε βάρος τής άριστεράς διαλεκτική διαδικασία πού είδαμε, ενώ, χωρίς νά υπάρχει μιά άρδην μεταβολή, διαφοροποιούνται οι περιοχές και τά είδη όπου δρα ό άριστερός ποιητικός και κριτικός λόγος.

Χωρίς νά ύπολογιστεί ή λογοτεχνική παραγωγή τών «ποιητικών ψυχών» τής αντίστασης πού αποτελεί μιά ξεχωρη περίπτωση¹² ή ποιητική «ήχώ τών κατέργων»¹³ ξεφεύ-

τέτοιους όρους γεννιέται ή «Επιθεώρηση Τέχνης». Κυκλοφορεί τά Χριστούγεννα του 1954 σε μιάν έκποχή πού λίγα χρόνια τή χωρίζουν από τόν έμφύλιο ενώ ή άριστερά βρίσκεται σε πολιτική απομόνωση.

Η άποψη γιά τόν χαρακτήρα της ως ευρύτερα άριστερού περιοδικού¹⁹ διαθέτει «ύπερ έαυτής» αξιόλογα έπιχειρήματα. Ο έσωτερικός κανονισμός πού άπαγορεύει τή λογοδοσία στά κομματικά όργανα τής ΕΔΑ, ή έλεύθερη προσέλευση νέων μελών μέ μοναδική κοσμοθεωρητική προϋπόθεση τήν αποδοχή του μαρξισμού, τά ξένα θεωρητικά κείμενα πού μέ νύξεις έπικρίνουν τόν «ύπαρκτό σοσιαλισμό», ή άπροθυμία τής ήγεσίας νά χρεώσει στους

Επιθεώρηση Τέχνης

Σημειώσεις

1. Βλ. και «Επιθεώρηση Τέχνης» τ. 108 Δεκέμβριος 1963. Τό τεύχος ανατυπώθηκε και κυκλοφόρησε από τό «Ελληνικό και Λογοτεχνικό Άρχείο» (1983).
2. Βλ. Κώστας Βάρναλης «Άνθρωποι» (1959) «Αίσθητικά-Κριτικά» (1958) Κέδρος.
3. Βλ. τίς διαμαρτυρίες πού δημοσιεύτηκαν στά φύλλα τών έφημερίδων «Δημοκρατία» (21.4.1925) και «Ελεύθερον Βήμα» (11.4.1924).
4. Βλ. Μάρθα Καρπόζηλου «Τεύχη-άφιέρωματα στην «Επιθεώρηση Τέχνης» Διαβάζω τ. 67.
5. Όπως δείχνει νά ύποστηρίζει ή Μ. Καρπόζηλου ό.π.
6. Από τήν άποψη αυτή κάποιοι ίσως ρόλο παίζει τό γεγονός ότι ό Μ. Αγγέλης, κατ' έξοχήν εκπρόσωπος τής άριστερης παράδοσης, δημοσιεύει τήν ένταφιαστική κριτική του γιά τίς «Ακυβέρνητες Πολιτείες» του Σ. Τσίρκα έκτός «Ε.Τ.»
7. Έκτεταμένη άναφορά στην καλλιτεχνική και κοινωνική πρωτοπορία καθώς και τά λογοτεχνικά περιοδικά τής άριστεράς στό: ΜΑΡΙΟ VITTI «Οί δύο πρωτοπορίες στην ελληνική ποίηση 1930 μέ 40» Πολίτης 1. σ. 72-79.
8. Βλ. τή συνέντευξη του Γ. Θεοδοκά στό περιοδικό «Νέα Πορεία» τό καλοκαίρι του 1958 αλλά και Μιχ. Πιερρή: «Κ. Π. Καβάφης: Έφοδος στό σκοτάδι (ή έξελικτική πορεία)» Τό μικρό Δέντρο τ. 6.
9. Βλ. και Γ. Άνδρεάδης «Ένα λογοκριμένο όνειρο» Άντιθέσεις 14 σ. 49-56.
10. Σ' αυτήν τήν περίοδο τέτοια είναι ή περίπτωση του Ν. Κάλα (Ράινου-Σπιέρου-Καλαμάρη).
11. Βλ. και Π. Ρηγοπούλου «Τό σκάνδαλο μιάς συνωνυμίας» Άντιθέσεις 14 σ. 57-66.
12. Πάνω σ' αυτό βλ. Γ. Κεχαγιόγλου Πολίτης 3-4 σ. 81-86 και Γ. Βελουδής «Η ελληνική λογοτεχνία στην αντίσταση» Διαβάζω 58 σ. 29-39.
13. Τόν όρο χρησιμοποίησε ό ρώσος Γ. Μόριτς γιά τούς πρώτους Έλληνες μεταπολεμικούς.
14. Τόν όρο εισήγαγε ό Β. Λεοντάρης.
15. Βλ. Γ. Κεχαγιόγλου Πολίτης 10 σ. 77-83.
16. Πρωιμότερα μοναχικός ό Μ. Κατσαρός κι ένωριτερα ύπαρξιακός ό Δ. Δούκαρης.
17. «Άγωνα Γραμμή» (1947-1952) Βλ. και Κ. Λιδάνης έφημ. ΤΑ ΝΕΑ (Κύπρος) 29.5.83.
18. Βλ. Δ.Ν. Μαρωνίτης «Ποιητική και Πολιτική Ήθική. Πρώτη μεταπολεμική γενιά. Άλεξάνδρου - Άναγνωστάκης - Πατρίκιος» Κέδρος 1976.
19. Βλ. Τάσος Βουρνάς «Ε.Τ. Γέννηση, ώριμότητα, θάνατος» και Κώστας Κουλουφάκος «Ο Κανονισμός έσωτερικής λειτουργίας τής Ε.Τ.» Διαβάζω 67 σ. 14-19.
20. Δ. Ραντόπουλος «Η Ε.Τ. και ό σοσιαλ. ρελισμός» Διαβάζω 67 σ. 20-26.

στόν Καβάφη

Έτσι ως ένα μέτρο τήν καλλιτεχνική πρωτοπορία ευρύτερα έρχόμενη ώστόσο σε σύγκρουση μέ τούς στιβαρούς προκατόχους της: «Πρωτοπόροι», «Νέοι Πρωτοπόροι», «Ελεύθερα Γράμματα».

Άν παρακάμψει κανείς τίς μεσοπολεμικές θέσεις τής κριτικής γιά τόν Καβάφη (Μαλάνος, Άγρας, Θρύλος, Μαλακάσης, Λαπαθιώτης, Παπατσώνης, Πολίτης, Παλαμάς, Ψυχάρης κ.ά.) πού άλλωστε γρήγορα κατέληξαν στην αποδοχή του μένουν οι εκπρόσωποι τής γενιάς του 30 νά συνδιαλλαγούν μέ τό έργο του. Οι παρά πόδας του άστισμοι σύντομα θά ύπερκεράσουν τίς επιφυλάξεις τους (ό Γ. Θεοδοκάς στην άρχή άπέρριπτε τόν καθαφικό γεροντισμό) κάνοντας λόγο γιά τό έπίτευγμά του νά αποβάλει τόν «άκρατο συναισθηματισμό»⁸ από τήν ελληνική λογοτεχνία. Ευρύτερα οι ίδιες τάσεις άφού ύπερβούν τήν καρωτακική φθορά (ό Σεφέρης μάλιστα νιώθει τήν ανάγκη νά τό δηλώσει) ανανεώνουν τήν ποιητική γλώσσα και θέτουν τήν καλλιτεχνική πρωτοπορία ύπό τήν ήγεμονία τους σύροντας τούς δημιουργούς τής άριστεράς σε προσχώρηση τουλάχιστον φορμαλιστική⁷. Έκείνο πού ή τελευταία έπίσημη αντιπαραβάλλει είναι ή ταξική πρωτοπορία του Βάρναλη ενώ μέ έπιμονή προσυπογράφει τή σήμερα και ιστορικά άμφίβολη⁹ έξίσωση: καθολική επανάσταση = καλλιτεχνική επανάσταση. Στά ένδιάμεσα δέ σημεία ή διττή πρωτοπορία (καλλιτε-

γει από τήν άπλοϊκή άντιπαλοτητα καπιταλισμού - σοσιαλισμού μηνύοντας πικρά τήν ήττα στά ένδον. Η ποίηση τής ήττας¹⁴ λοιπόν, ή νυχτερινή φρίκη του στρατοπέδου, ή έκβαση του έμφύλιου και ό διάχυτος σκεπτικισμός: αλλά κι ή άνοδος τής άριστεράς (1958), ή σε ευρύτερα πεδία έξάπλωση της, οι άγώνες του «Θεμέλιου» και τής «Επιθεώρησης Τέχνης»¹⁵. Σκηνικό βάθος οι πολιτικές ανακατατάξεις του διεθνούς και ελληνικού κομμουνισμού. Στό σύνολό τους τά γεγονότα αυτά συνιστούν μιάν όλως ιδιότυπη και άντιφατική συγκυρία. Δέ λείπουν τά δείγματα ολοκληρωτικής και στό τέλος μοναχικής διαφυγής σάν του Άρη Άλεξάνδρου¹⁶. Άμφισβήτηση του ίδιου του κορμού θεωρίας και πράξης τής άριστεράς: «Σύντροφε κοιμάσαι; / ήθελα νά μου πεις ξέρεις καμιά σελίδα μαρξισμού...⁴ Άπό Διαλεκτική / τό μάθαμε καλά / όλα είναι περιβάλλον / Γι' αυτό κι εγώ / τριγυρισμένος θάλασσα / είμαι ρευστός σάν ριζιμό λιθάρι»¹⁷.

Μιά ίσως διστακτική αλλά πάντως όπωσδήποτε πραγματική τροποποίηση στην πολιτική συμπεριφορά όπως αντανακλάται στό ποιητικό έργο: διαφαίνεται ή άναρχική άλληγορία και ή έμβρυαδης άναζήτηση μέσα από τήν κρίση τής ίδιας τής πολιτικής πράξης¹⁸. Μέσα σε

κομματικούς οργανισμούς τά λάθη τών παρεκβάσεων τής συντακτικής έπιτροπής, ή ύποχώρηση από τίς αισθητικές άρχές του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Ωστόσο ζητήματα σάν τή θέση ύπεύθυνου έναντι τής ΕΔΑ (Δ. Δεσποτιδής), τή μη κατασταλαγμένη συνείδηση τών μελών τής συντακτικής έπιτροπής²⁰, τήν άποστέρηση τής πληροφόρησης, τίς κομματικές έπεμβάσεις ή και τίς ύπνωτικές περιόδους στις όποιες κατά καιρούς περιέπιπτε τό περιοδικό δείχνουν ότι ή πλεύση άπλώς έτεινε νά καθοριστεί. Μέσα σ' αυτά τά όρια θά πρέπει νά ένταχθεί και τό καθαφικό άφιέρωμα άσφαλώς στόν άνοιχτό τους πόλο.

Η «Επιθεώρηση Τέχνης» μακριά από τό νά άποκαθάρει τό έδαφος από τίς μείζονες θεωρητικές δυσπασίες - άφού μόλις μαζί της άρχισαν νά σχηματίζονται οι γνωσιολογικές και πολιτικές προϋποθέσεις μιάς ριζικής άρνησης - άναδειχθηκε κυρίως σε πεδίο συγκρούσεων και κυοφορούμενων ρευμάτων ενώ διεήγγε έναν διπλό άγώνα: Πολιτικό (έξωτερικά και ως ένα σημείο και έσωτερικά) και καλλιτεχνικό, κυνηγώντας τόν χαμένο χρόνο και χώρο πού γιά ένα μακρότατο διάστημα διέτρεφε σχεδόν άνευ άντιπάλου ή άστικής διανόησης.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Πρίν είκοσι χρόνια τό άφιέρωμα τής «Επιθεώρησης Τέχνης» σηματοδοτούσε μιά νέα στάση τής έπίσημης Άριστεράς

Μετά από την πρόσφατη εκδήλωση-αφιέρωμα στην Τέχνη του Βίντεο στην Ολλανδία, είναι χρησιμη μία πρώτη θεωρητική και ιστορική προσέγγιση σ' αυτό το νέο σχετικά «μέσο» που την τελευταία δεκαετία έχει δώσει διέξοδο στις εκφραστικές αναζητήσεις πολλών καλλιτεχνών στην Ευρώπη, την Αμερική και στην Ιαπωνία. Τά πρώτα δείγματα δουλειάς σ' αυτή την κατεύθυνση τοποθετούνται στα τέλη της δεκαετίας του '60 με τις αρχές αυτής του '70. Λίγο πριν είχαν εμφανιστεί στην αγορά τά πρώτα μηχανήματα βίντεο που επέτρεπαν τη χρήση του έξω από τά στενά και απρόσιτα όρια των στούντιο (Home-video) και ως εκ τούτου την εύκολη προσέγγισή του από όλους που θά 'θελαν νά δουλέψουν μ' αυτό.

Αυτή η επανάσταση στην τεχνολογία, σέ συνεργασία με τή φύση (ταυτότητα) του «μέσου», έδωσε τη δυνατότητα σέ καλλιτέχνες, σέ ανθρώπους που ήθελαν νά εκφραστούν με τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο, νά περάσουν τις ανησυχίες τους στο βίντεο. Έκμεταλλεζόμενοι τά τεχνικά χαρακτηριστικά του, τό χαμηλό κόστος παραγωγής αλλά και ώθούμενοι από τήν εύκολη διάδοσή του μέσα και έξω από τά γεωγραφικά όρια των χωρών τους (άλλη μία επανάσταση στόν τομέα τής πληροφορησης και διάδοσης ιδεών) που τούς επέτρεψε τήν επαφή με τή δουλειά των υπόλοιπων σ' αυτό τόν τομέα, άρχισαν τόν πειραματισμό και τήν έρευνα. Παλιοί παραδοσιακοί (άν μπορούμε νά χρησιμοποιήσουμε τό χαρακτηρισμό) καλλιτέχνες όσον άφορά τή φύση τής δουλειάς τους (ζωγραφική, γλυπτική κλπ.), όπως οι Marcel Duchamp, Keigo Yamamoto, Michel Cardena, γιά ν' αναφέρουμε μερικούς, στράφηκαν άνεπιφύλακτα στην έρευνα πάνω στο «μέσο» του βίντεο. Έτσι, σέ μία εποχή που ή ύφεση στην καλλιτεχνική παραγωγή είναι πιά γεγονός, τό βίντεο τάραξε τά λιμνάζοντα ύδατα άντιπαράθετοντας συγχρόνως νέες δυνατότητες και προοπτικές.

Η τηλεόραση, ξεπερνώντας τή γνωστή μέχρι τώρα λειτουργία της, άντιμετωπίστηκε σαν έργο τέχνης, σαν στοιχείο (σημείο) στο χώρο που μαζί με τήν δουλειά του καλλιτέχνη στην οθόνη της συγκρότησε τό έργο. Με άλλα λόγια τό «κουτί» και τό περιεχόμενό του ήσαν ένα άναπόσπαστο όλο και σ' αυτή τήν άρχή βασίστηκε ή επεξεργασία του έργου. Η κινούμενη εικόνα, ό ήχος, ό χρόνος καθώς και ή ιδιαίτερη τεχνική είναι τά ειδικά γενικά χαρακτηριστικά του βίντεο. Χαρακτηριστικά που με μία πρώτη ματιά είναι κοινά με αυτά του κινηματογράφου, σαν σύλληψη όμως άπέχουν πολύ άπ' αυτόν μιάς και οι συνθήκες προβολής είναι έντελώς διαφορετικές (ή οθόνη πολύ μικρότερη και τρισδιάστατη, άνήκει σ' ένα περιβάλλον, κάτι που στόν κινηματογράφο δέν υπάρχει μιάς και ή αί-

θουσα σκοτεινή και άπρόσωπη στή διάρκεια τής προβολής, παραπέμπει τό θεατή στο διδιάστατο πανί) όπως άλλωστε και ή τεχνική που πέρα από τήν διαφορετική επεξεργασία που απαιτεί από τόν δημιουργό έχει και έντελώς διαφορετικό όπτικό αποτέλεσμα. Τό συγκεκριμένο «κουτί» στή διάρκεια τής λειτουργίας του εκτός από τήν εικόνα που εκπέμπει επιτρέπει και όπτικές φυγές στόν περιβάλλοντα χώρο. Τό σημείο αυτό άπασχόλησε πολλούς καλλιτέχνες που επενέβησαν στο περιβάλλον συνθέτοντάς το, δημιουργώντας έτσι ένα σύνολο έργου και περιβάλλοντος όπου τό ένα συμπληρώνει τό άλλο. (Video Installation).

Η ιδιαιτερότητα τής τεχνικής, ή άμεση επαφή με τό αποτέλεσμα τής προσπάθειας, και ό άπλός χειρισμός λειτουργήσαν κατασταλτικά στην εξάπλωση του «μέσου». Ο καθένας με μία μικρή ιδέα και ά-

νατότητα γιά εξαίρετα εκφραστικά αποτελέσματα.

Η τέχνη του βίντεο, με μία ιστορία 15 χρόνων, έχει σ' αυτό τό διάστημα λειτουργήσει σ' ένα παράλληλο κύκλωμα όσον άφορά τήν προώθησή της και σέ σύγκριση πάντα με τις άλλες τέχνες. Σάν μή - τουλάχιστον πρός τό παρόν - έμπορεύσιμο προϊόν δέν κατόρθωσε νά περάσει στις παραδοσιακές γκαλερί, εκτός φυσικά από κάποιες εξαφρέσεις. Τα περισσότερα μουσεία Μοντέρνας Τέχνης κατά καιρούς οργανώνουν παρουσιάσεις μέσα από τις όποιες τό κοινό μπορεί νά έρθει σ' επαφή. Τό ρόλο όμως αυτό τόν παίζουν κατά τό πλείστον κέντρα και κοπερατίβες, καθώς και φεστιβάλ, στα όποια συγκεντρώνονται έργα και υπάρχουν τακτικές προβολές. Στοιχείο άρκετά θετικό μιάς και άποδε-

τικά με τήν εξέλιξη του κόσμου, ή προσπάθεια τής Moniek Toebosch, γιά τή μετάδοση τής αίσθησης που προκαλεί ένα ζωγραφικό έργο, τό ταξίδι του Δάντη στην κόλαση μεταφρασμένο σέ εικόνες και ήχο από τούς Linaris-Coridou ('Ελληνίδα καλλιτέχνης που ζει και δουλεύει στην Ολλανδία) και Nottrot και μία σειρά άλλες δουλειές συνέστησαν μία πλήρη εικόνα σχετικά με τις μεθόδους χρήσης του βίντεο.

Η δουλειά τής Nan Hoover, στην όποια έγινε και ένα αφιέρωμα, είναι καθαρά εικαστική. Οι φόρμες και τό χρώμα στή συσχέτισή τους με τό χρόνο και τήν κίνηση συνθέτουν ένα ζωγραφικό πίνακα πλασμένο γιά τήν οθόνη του μόνιτορ. Τό χρώμα, τό σώμα και ό χώρος δουλεμένα

παλλαγμένος από τήν άγωνία του ταλέντου και τής ικανότητας, άπαραίτητα στοιχεία γιά τή δημιουργία ενός έργου ζωγραφικής, ή γλυπτικής, μπορεί νά εκφράσει συναισθήματα και ιδέες. Ο μύθος του ταλαντούχου καλλιτέχνη, έτσι όπως θεωρήθηκε έως τώρα, καταργείται, και ή δυνατότητα γιά έκφραση δίνεται σ' ένα μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων. Προφανώς έδώ ούτε οι δυνατότητες και τό ταλέντο μεγάλων καλλιτεχνών άμφισβητείται ούτε παραθέτεται ή άποψη ότι οι πάντες ξαφνικά απέκτησαν τή δυ-

σμευμένη από έμπορικά κριτήρια συνεχίζει άνενόχλητη μία έρευνα που τά όριά της και ή κατάληξή της είναι δύσκολο ακόμα νά προβλεφτούν.

Στήν εκδήλωση τής πινακοθήκης είχαμε τή δυνατότητα νά αποκτήσουμε μία σχετικά ολοκληρωμένη εικόνα τής παραγωγής, των τάσεων και των άπόψεων σ' αυτό τό τομέα. Η Ολλανδία έχει αποκτήσει πιά μία παράδοση και αυτή ή παρουσίαση, παρ' ότι περιορισμένη στα γεωγραφικά όρια μιάς μόνο χώρας, δέν είχε πολλά νά ζηλέψει από μία άνάλογη διεθνή. Οι μίνιμουμ εικαστικές εικόνες τής Nan Hoover, ή γενική άποψη τής Saskia Lupini σχε-

μέ μία εύαισθησία διαφορετική αλλά και πλήρως οργανωμένη και έλεγμένη αποκτά μία άλλη μεταφυσική διάσταση. Τό φώς καταλυτικό στοιχείο και κατευθυντήριος άξονας συνθέτει τήν εικόνα με τήν έλευθερία τής φυσικότητάς του μεταπλάθοντας τις φόρμες με τις πραγματικές του εναλλαγές. Η δουλειά τής Minimal στή σύλληψη και στην πραγματοποίηση έχει εκδηλές τις άναφορές στή ζωγραφική - ή ίδια ένα διάστημα ζωγράφιζε - και σέ συγκεκριμένους ζωγράφους όπως οι Rothko, Vermeer κ.λπ. Σπουδαία δουλειά που με τόν χρόνο τήν έχει καταξιώσει άνάμεσα στους γνωστότερους καλλιτέχνες στο είδος της.

Θρασύβουλος Γιάτσιος

Τό βίντεο τάραξε τά λιμνάζοντα ύδατα τής τέχνης και δημιούργησε νέες δυνατότητες και προοπτικές.

Ο χορός του ήχου

καί των υλικών

Τό θέατρο των υλικών καί ό μουσικός χώρος στή δουλειά του γλύπτη Τάκη

Μιά από τίς πιό σημαντικές μορφές τής σύγχρονης τέχνης, ό γλύπτης Τάκης έχει ένα βασικό χαρακτηριστικό: τήν πρόκληση. Μπαίνοντας στό χώρο πού δημιουργεί (έγκαταλειμμένος έσύ θεατή), στήν ένταση των ήχων πού σέ πολιορκούν δέν έχεις άλλη επιλογή: ή θά μείνεις καί θ' άρχισεις τίς όνειρικές συνομιλίες μέ τήν Ποίηση των Κοσμικών στοιχείων κι ένα λατρευτικό διάλογο (έσωτερικό - όδυνηρά σιωπηλό) μέ τίς άνησιχίες καί τίς άγωνίες του καλλιτέχνη, ή θά φύγεις πανικόβλητος, βιασμένος καί δέν θά ξαναεπιχειρήσεις νά ψηλαφήσεις τό χώρο του καλλιτέχνη. Ένας άθέατος θίασος πλησιάζει καί κυκλώνει τόν επισκέπτη στό χώρο του Τάκη: οι μορφές των υλικών καί ό ήχος. Κι αυτή είναι ή μεγάλη του ικανότητα: ή θεατρικοποίηση των υλικών.

Όσοι είδαν τό θέαμά του πέρυσι στό μέγαρο Πομπιντού («Trois totem: espace musicale») θά ένιωσαν τή φράση του Πλάτωνα (μιλώντας ή Διοτίμα στόν Σωκράτη): ό καλλιτέχνης είναι αυτός πού φανερώνει τό άγνωστο.

Γιατί ό Τάκης άκολουθώντας πιστά τήν άποψη του Τζών Κέιτζ γιά τή λειτουργία κι όργάνωση των πραγμάτων στό χώρο, είναι ένας άθεάτος ένορχηστρωτής. Βαθύς γνώστης τής σύστασης καί τής έσωτερικής ύπαρξης των υλικών δέν τά βιάζει: απλά τά τοποθετεί άποκαλύπτοντας άλλες τους λειτουργίες, διαστάσεις κι ικανότητες.

Όδηγούμενος από εκείνη τή σπάνια δύναμη (ένστικτο, μαγεία, ή άγνωστο: προτιμείστε τ' όνομα πού σάς πηγαίνει) άκούει τίς μυστικές φωνές των πραγμάτων. Τά τοποθετεί στόν χώρο άπελευθερώνοντας τίς δυνάμεις τους. Ένα σπάνιο θέαμα δημιουργείται: ήχος κι υλικά χορεύουν. Ένα θέατρο δίχως ήθοποιούς γεννιέται. Ό άνθρωπος είναι παρών μέ τήν άπουσία του: σάν παρατηρητής δυνάμεων πού τόν ξεπερνούν. Ό θεατής δέχεται τή μέθη του κοσμικού στοιχείου. Η τεχνολογία δείχνει τό άλλο της πρόσωπο: όμορφιά τής ποιητικής παρουσίας, πολυπλευρικότητα τής συνείδησης. Ό μουσικός χώρος ξεπερνά τήν παραδοσιακή μουσική: αντί γιά όργανα έδώ ύπάρχουν μαγνήτες ξύλα, υλικά τής καθημερινής ζωής πού πιθανά κάποιος τά βρίσκει στό παλιατζίδικο. Ό Ποιητής φέρει τή μεταφυσική στήν καθημερινότητα: δένοντας τόσο γερά τ' όνειρο καί τήν πραγματικότητα ώστε πιά δέν ξεχωρίζονται όσο καί νά προσπαθήσεις νά τά διαλύσεις. Μία νέα κατάσταση δημιουργείται: κυριαρχία ενός κόσμου πού χαρακτηρίζεται από τήν άπουσία λέξεων, αλλά τήν παρουσία του ήχου καί των εικόνων (μέ τήν έννοια του δράματος).

Συναντιόμαστε μέ τή φράση του 'Ηράκλειτου: «Όπόσων όψις άκοή μάθης, ταύτα έγώ προτιμέω» (μτφ. προτιμώ τά πού μαθαίνω μέ

τό μάτι καί τ' αύτί).

Σέ μία έποχή όπου ό μύθος, ή συγκίνηση, τό ύποκειμενικό έπιστρέφουν (άντιδρώντας βίαια σέ κάθε άπόπειρα avant-garde), ή καλλιτεχνική γλώσσα του Τάκη είναι περισσότερο παρ ά ποτέ παρούσα: μέσα από τή μαγεία του κοσμικού στοιχείου, τόν άκρατο έρωτισμό καί τή λατρεία του ΤΥΧΑΙΟΥ.

Άνάμεσα στόν καλλιτέχνη καί τά υλικά του δημιουργείται μία έρωτική σχέση ή όποία άναπτύσσεται στό πλαίσια ενός παιχνιδιού: κάποια στιγμή ή λογική του παιχνιδιού ξεπερνιέται καί τότε φτάνει ή άγωγία. Μοναδική λύση: τό νήμα τής 'Αριάδνης. Κι εκεί, σ' αυτό τό λαβύρινθο βυθίζεται ό Τάκης, γυρεύοντας τόν міτο. Βοηθός του: τό ΤΥΧΑΙΟ, κι αυτή ή άόρατη μουσική πού μόνιμα τόν συντροφεύει.

Το ΤΥΧΑΙΟ: σάν ένα παιχνίδι πού καταλήγει ό έρωτισμός.

Ό ΕΡΩΤΙΣΜΟΣ: σάν ή κινητήρια δύναμη.

ΠΟΡΕΙΑ: άκολουθώντας ή άνακαλύπτοντας ή δημιουργώντας ή φανερώνοντας τήν άθέατη άναρχικότητα κάποιου μηχανισμού.

Τόν συνάντησα στό σπίτι του στό Παρίσι. Η πρόκληση γιά μία συζή-

μή άκριβεία. Ποτέ δέν καθορίζω εκ των προτέρων τίς λεπτομέρειες μιάς δουλειάς. Μ' άρέσει νά πηγαίνω επί τόπου, ν' αφήνομαι στή σχέση μέ τό χώρο καί στή συνέχεια νά τόν φτιάχνω.

Αυτό όμως πού σίγουρα θά στείλω πιό πρίν είναι τά ηλεκτρικά σφυριά. Χρόνια πολλά έκανα γιά νά έφεύρω αυτό τόν μηχανισμό. Θά έξηγήσω άκριβώς τί είναι: ό κινητικός άξονας πού κινείται στό κέντρο του μαγνήτη, τραβά τά σφυριά κι αυτά χτυπούν τό κινητικό κέντρο. Τά τραβά μέσω ενός μηχανισμού δίνει καί κόβει τό ρεύμα του μαγνήτη. Αυτό τό άναψε - σβήσε του ρεύματος δέν είναι μηχανικό, δηλαδή δέν γίνεται μέσω ενός ρολογιού πού κάθε δευτερόλεπτο χτυπά. Είναι ηλεκτρονικό, φτιαγμένο μέ τέτοιο τρόπο, ώστε νά μήν κάνει μία μηχανική κίνηση, όπως π.χ. ό δεικτης του κανονικού ρολογιού. Είναι ένας άναρχικός μηχανισμός: στό έκατομμύριο χτυπήματα γίνεται κάπου μία επανάληψη. 'Ακριβώς ή ίδια. Όπως καί στό κοσμικό φαινόμενο: μέσα στό έκατομμύριο χρόνια κάπου ύπάρχει μία άπαράλλαχτα όμοια επανάληψη των άστρων.

Μία όλόκληρη ζωή δουλέψα γιά νά έφεύρω αυτό τόν μηχανισμό, όλα τ' άλλα θά τά όργανώσω όταν πάω στή Νέα 'Υόρκη, σ' αυτό τό

τηση έπιτείνεται από ένα κοντινό προσεχές γεγονός: τόν Φεβρουάριο στή Νέα 'Υόρκη, ό Τάκης είναι καλεσμένος γιά ένα μουσικό του θέαμα. Μεταφέρω τή συζήτησή μας. Λέει:

Τό θέαμα στή Νέα 'Υόρκη

Τό μόνο πού είναι βέβαιο είναι πώς μ' έχουν καλέσει. Τό τί άκριβώς όμως θά παρουσιάσω δέν μπορώ από τώρα νά τό περιγράψω

πνευματικό κέντρο, όπου κατά καιρούς έχουν φιλοξενηθεί όνόματα κολλασοί όπως ό Ράουσεμπεργκ, ή ό Κάννινγκαμ στόν χορό, ή ό Τζών Κέιτζ στή μουσική. Θέλω νά κάνω ένα μεγάλο θέαμα. Χρειάζομαι υλικά πού πιθανά θά τά βρώ ψάχνοντας στό πιό άπίθανα μέρη τής Νέας 'Υόρκης.

Θεατής - ήχος

Ό επισκέπτης του μουσικού μου

χώρου μπαίνει σέ μία ατμόσφαιρα ήχων. Υφίσταται μία έπιρροή του ήχητικού χώρου: ή τόν κερδίζει ή τόν απορρίπτει. Ο ήχος είναι έντονος. Στην πραγματικότητα δέν φτιάχνω μουσική μέ τήν ακαδημαϊκή έννοια τής λέξης, αλλά παράγω ήχους μέσω τών μαγνητικών πεδίων. Δέν θέλω νά επιβάλω στον θεατή τί θ' ακούσει. Αφήνω τά πράγματα μέσα από τή στοιχειώδη τους οργάνωση νά λειτουργήσουν: τό προσωπικό ένστικτο καθοδηγεί μοναχά τόν θεατή. Μαζεύω ήχους από τήν καθημερινή ζωή, απ' όπου δήποτε. Διαλέγω τ' αντικείμενα πού είναι ευαίσθητα στό χτύπημα.

Η δύναμη του τυχαίου

Έργαζόμουν πάντα κάτω από μία επίδραση, μία συγκίνηση μέντιουμ. Όταν τό έργο τελείωνε μετά από καιρό τό ξανακοίταγα και προσπαθούσα νά βρώ πού στηρίχτηκα γιά νά τό φτιάξω. Δέν είμαι εκκεφαλικός καλλιτέχνης. Ούτε ακαδημαϊκός. Έχω μία ιδιαίτερη ικανότητα νά επικοινωνώ μέ τά πράγματα. Θέλω νά παρουσιάσω τίς άλλες τους διαστάσεις. Ας μ'ήν ξεχνάμε: ό πρώτος πού ασχολήθηκε μέ τό ήλεκτρο και τούς μαγνήτες είναι ό Θαλής. Όπως λένε πολλοί έχει κάνει μαγνητική γλυπτική. Ο Άρι-

τό ίδιο θά 'λεγα και στην προσωπική μου διαδρομή μέ τά υλικά, τόν ήχο και τόν χώρο. Αν πρόβλεπα τί θά μπορούσε νά συμβεί, αν όλα ήταν προκαθορισμένα τότε τό έργο θά 'ταν νεκρό. Θά τό 'χα σκοτώσει. Κι αυτό γιατί θά 'λειπε ή έλξη του άγνωστου, ή χαρά του παιχνιδιού, τό ένστικτο, τό αυθόρμητο, τό τυχαίο.

Η Γλυπτική

Όλοι αυτοί πού προσπαθούν νά βγάλουν τή γλυπτική από τήν έκφραση του «μοντέρνου» είναι ήλίθιοι. Γλυπτική σημαίνει: ένα αντικείμενο στον χώρο. Τό αντικείμενο μέ τίς πολλαπλές του διαστάσεις στον χώρο. Αντίθετα, ή ζωγραφική λειτουργεί σέ μία διάσταση, προσπαθώντας νά δώσει τήν ψευδαίσθηση τών άλλων διαστάσεων. Γλυπτική σημαίνει ακόμη: έμεις οι άνθρωποι στον χώρο. Όλα τά μέσα έκφρασης είναι αποδεκτά. Αν επέλεξα νά έκφραστώ μέ τή γλυπτική, είναι γιατί μ' αρέσει ό χώρος, θέλω νά ζώ μέσα σ' αυτόν, όχι μόνο νά τόν φαντάζομαι. Δέν μ' ενδιαφέρει ποτέ νά καθοδηγώ τόν θεατή. Αντίθετα, μ' αρέσει νά τόν αφήνω νά λειτουργεί μόνος του μέσα στό χώρο.

ζουν πολύ πιό γρήγορα απ' ό,τι παλιότερα), έχει τίς δικές της αναζητήσεις, προτείνει τίς δικές της εξηγήσεις κι έρμηνειες, προτείνει τούς δικούς της γλωσσικούς τρόπους.

Οί γενιές, είτε τό θέλουμε είτε όχι, περνούν, αλλάζουν, αντικαθίστανται από αυτές πού φτάνουν. Αυτό όμως πού από έποχή σ' έποχή δέν διαφέρει είναι ή μεγαλοφυΐα. Απ' οποιαδήποτε σχολή, κίνημα, ή έποχή υπάρχει ή μεγαλοφυΐα πού ξεχωρίζει, πού μιλά πιό «δυνατά» από τούς υπόλοιπους χρησιμοποιώντας κατάλληλα τά υλικά του καιρού της. Δέν είναι μόνο ό τρόπος αλλά και τό ποιός. Η μεγαλοφυΐα μέ οποιοδήποτε τρόπο δείχνει τό ταλέντο της. Τό ίδιο ισχύει και μ' αυτούς τούς άγριους ζωγράφους. Κάποιος ή κάποιος απ' αυτούς θά ξεπεράσουν τό ιστορικά και καλλιτεχνικά τοπικό: θά λειτουργήσουν διαχρονικά σαν πηγές άλλων καιρών, όπως συνέβαινε, συμβαίνει και θά συμβαίνει. Κι έπιμένω: ή μεγαλοφυΐα μένει. Η όλη αξία είναι πώς θά κάνεις τά υλικά ν' αποκτήσουν δική τους ζωή στό χώρο.

Καλλιτεχνικές καταβολές - τεχνολογία

Η πηγή τών καλλιτεχνικών μου έμπνεύσεων είναι αυτό πού ονομάζουμε Αρχαία Ελλάδα - Ινδοευρωπαϊκός πολιτισμός. Είμαι Ευρωπαίος. Μελετώ τίς ρίζες μου: άρχισαν από τήν Αρχαία Ελλάδα και συνέχισαν στη Δύση. Δέν είμαι Ιάπωνας ή Αφρικανός.

Αντίθετα, δέν έχω καμία επίδραση από τή Νέα Ελλάδα. Δέν μιλώ γεωγραφικά, αλλά σέ σχέση μέ τό πνεύμα ενός πολιτισμού.

Πιστεύω στην τεχνολογία και τή λειτουργία της. Αν δέν υπάρξει μία καταστροφή λόγω τών εξοπλισμών και τής ήλιθιότητας τών πολιτικών ήγετών, ή τεχνολογική επανάσταση θά πρέπει ν' αλλάξει ριζικά τή ζωή μας, νά τήν κάνει πιό ενδιαφέρουσα.

Υπάρχει όμως τό χρήμα: πολιτικο-οικονομικές αιτίες δέν επέτρεψαν (κακώς) αυτή τή συνολική αλλαγή.

Πρέπει νά φύγουμε από τή γή. Τήν κουράσαμε, τήν καταστρέψαμε. Νά τήν εγκαταλείψουμε γιά νά καθαρίσει. Ας πάμε σ' άλλους πλανήτες. Τό υπόστρωμα τής γής δέν άντέχει άλλο. Σέ λίγα χρόνια, ή γενική θερμοκρασία θά 'χει ανέβει κατ' έξι βαθμούς. Καταλαβαίνεις τί σημαίνει αυτό.

Επιδράσεις

Ο άνθρωπος πού σημάδεψε καθοριστικά τήν καλλιτεχνική μου πορεία από τά εφηβικά χρόνια είναι

και παραμένει ό Έλ Γκρέκο. Μέ τόν καιρό, μελετώντας και μαθαίνοντας περισσότερα, διαπίστωσα πώς έπηρέασε όλους σχεδόν τούς πιο σημαντικούς καλλιτέχνες έποχής μας: από τόν Σεζάν, τόν Πικάσο, τόν Μπείκον κ.τ.λ. Θεωρώ τόν Γκρέκο μεγαλύτερο από τόν Λεονάρντο Νταβίντσι: προείδε μ' ακρίβεια τήν άγωνία και τήν ταραχή του αιώνα μας πολύ πιό πριν.

Μέ γοητεύει επίσης ή θεατρικότητα τών έργων του. Αργότερα, είχα κι άλλες επιδράσεις, από τόν Μπείκον (ή βία κι ή θεατρικότητα), τόν Τζιακομέτι... Πέρα όμως από τά συγκεκριμένα άτομα ένα βασικό στοιχείο πού έπηρέασε βαθύτατα τή δουλειά μου είναι ό Έρωτας: υπήρξε τό μυστικό κίνητρο κάθε μου δημιουργίας. Συναντώ παντού τόν Έρωτα. Αντίθετα, ούτε πού θέλω νά σκέπτομαι τό Θάνατο. Αλλάστε δέν θά 'ναι κανένα σημαντικό γεγονός ό θάνατός μου. Αυτό πού μένει είναι τό έργο του καλλιτέχνη και μόνο αυτό.

Η Ελλάδα του σήμερα

Δέν ζήτησαν ποτέ έργο μου γιά κάποιο μουσείο. Δέν τούς ενδιαφέρει φαίνεται καθόλου. Όμως πέρα από τό προσωπικό γεγονός οι διαφωνίες μου μέ τήν πολιτιστική πολιτική είναι ριζικές: αν πραγματικά αγαπούσαν τήν τέχνη, αν ήθελαν, θά μπορούσαν νά 'χουν μουσείο μοντέρνας τέχνης μέ έργα τών μεγαλύτερων καλλιτεχνών τής Ιστορίας, κι αυτό γιά ένα βασικό λόγο: τό ιστορικό παρελθόν τής Ελλάδας. Όλοι οι μεγάλοι καλλιτέχνες, λόγω μίας τάσης νοσταλγίας προς τήν παράδοση ήταν κι είναι έτοιμοι νά δωρήσουν έργα τους. Όμως κανείς ποτέ από τούς ιθύνοντες δέν ενδιαφέρθηκε νά ζητήσει. Υπάρχει ένα αντίθετο παράδειγμα: ό Μακάριος τής Κύπρου. Όταν ζήτησε από τόν Νταλί ένα πίνακα, τόν είχε άμέσως γιά τήν Κύπρο. Τέτοιες δωρεές μπορούσαν νά γίνουν από παντού προς τήν Ελλάδα. Φτάνει μόνο νά δείξουν οι πολιτιστικοί υπεύθυνοι αγάπη γιά τήν τέχνη κι όχι άνοησία κι άδιαφορία. Αντί νά τρέχουμε γιά τά Έλγινεία ως κοιτάζουμε γύρω μας τί πιό ουσιαστικό μπορεί νά γίνει. Ας δείξουν φροντίδα γιά τήν τέχνη και λιγότερη δημαγωγία. Όμως θά 'θελα νά κάνω και μία παρατήρηση. Υπάρχουν δύο σημαντικοί Έλληνες πού πρόσφεραν πολλά στην παγκόσμια τέχνη: ό Αλέξανδρος Ίόλας, κι ό Νικόλαος Κάλας. Είναι δύο άνθρωποι πού έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην καλλιτεχνική μου πορεία μέ τήν παρουσία τους.

Δημοσθένης Δαββέτας

στοτέλης σέ μία κουβέντα του μέ τόν Ίππία αναφέρει πώς ό Θαλής προσπαθούσε νά δώσει ζωή σ' άψυχα μέσω του ήλেকτρου και τής μαγνητικής πέτρας.

Στήν εργασία μου τό τυχαίο έπαιζε πάντα τό βασικότερο ρόλο. Γιατί π.χ. όταν πās νά καθήσεις στην καρέκλα κάνεις πολλές κινήσεις μέχρι τό σώμα σου νά βρεί τήν ισορροπία. Αυτό συμβαίνει σ' όλες τίς καθημερινές μας αντιδράσεις. Λοιπόν,

Τό φάρμακο της άγριας ζωγραφικής

Η έποχή μας είναι πειραματική. Πολύ σωστά οι καλλιτέχνες οδηγούν τίς έρευνές τους προς όλες τίς κατευθύνσεις: μπροστά ή πίσω. Κάθε γενιά (σήμερα, οι γενιές αλλά-

«Αν όλα ήταν προκαθορισμένα τότε τό έργο μου δά 'ταν νεκρό. Θά τό 'χα σκοτώσει».

Η θεατρική πρακτική σήμερα στην Ελλάδα καθορίζεται κύρια από τρεις «λόγους». Τόν λόγο των δημιουργών (ρεπερτόριο και τρόπος ανέγερστος των έργων στους διάσους). Τόν λόγο του κράτους (κρατική πολιτική στο χώρο του θεάτρου, παιδεία, επιχορηγήσεις, φεστιβάλ κλπ) και τόν κριτικό λόγο. Κι όταν λέμε κριτικό λόγο αναφερόμαστε μόνο στον τομέα της δημοσιογραφικής κριτικής κι όχι σ' έναν ευρύτερο κριτικό λόγο (θεωρητικά κείμενα, αναλύσεις έργων και παραστάσεων, θεατρολογικές μελέτες και δημοσιεύματα) που στη συγκεκριμένη περίπτωση δέν υπάρχει μέ αποτέλεσμα ή ανυπαρξία του νά ισχυροποιεί τό ρόλο της δημοσιογραφικής κριτικής που αγωνίζεται νά καλύψει τό κενό των άλλων αντιφωνητών. Βεβαίως ή κυριαρχία αυτή έχει άμεσο αντίκτυπο στους δύο προηγούμενους «λόγους». Καί σ' αυτόν των δημιουργών και σ' εκείνον του κράτους.

Π.χ. "Όταν οί κριτικοί ή τουλάχιστον ή πλειοψηφία των κριτικών αποφάσισε την ανάδειξη του ελληνικού έργου, δέν ήταν λίγοι οί διάσοι που καθόριζαν τό ρεπερτόριό τους ανάλογα κι όχι μόνο από έσωτερική τους ανάγκη. Άπ' την άλλη μεριά καθοριστικό ρόλο παίζουν οί κριτικοί στίς γνωμοδοτικές επιτροπές για επιχορηγήσεις, φεστιβάλ κλπ. Τό αρχαίο ρητό περί «της γνώμης του επαίοντος» βεβαίως είναι κυρίαρχο στην περίπτωση μας.

Άπό άλλη τελείως όπτική γωνία, μιά και κατ' ανάγκη αντιμετωπίζουμε μόνο τη δημοσιογραφική κριτική, βλέπουμε ότι ό κριτικός, έχοντας τη δυνατότητα επαφής μ' ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, επιβάλλει συχνά την αισθητική του άποψη, ενώ ό δημιουργός μένει σ' ένα χώρο σχεδόν περιθωριακό, όσον αφορά τίς δικές του απόψεις και αρχές, χωρίς νά μπορεί μέχρι τώρα νά επέμβει για νά τίς προασπίσει.

Ό ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ δέλησε νά δώσει τό λόγο στους δημιουργούς των θεατρικών παραστάσεων. Σκηνοθέτες, συγγραφείς, ήθοιοι, σκηνογράφοι και μουσικοί λένε τη γνώμη τους για τη θεατρική κριτική.

‘Η κριτική

Πέτρος Μάρκαρης
συγγραφέας

ΤΕΣΣΕΡΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

(που ζητούν απάντηση
άπό κριτικούς και άλλους «σώφρονες» ανθρώπους)

1. Τό θέατρο, άπό τό 1920 και μετά, έχει εφαρμόσει και καθιερώσει στην πράξη την άποψη ότι ή θεατρική παράσταση είναι μιά συλλογική, καθολική και αυτόνομη δημιουργία. Ένα άπό τά στοιχεία της δημιουργίας αυτής είναι και τό θεατρικό έργο, που είναι κάθε φορά αναγνώσιμο μέσα άπό την παράσταση.

Πώς εξηγείται τό γεγονός ότι οί έλληνες κριτικοί του θεάτρου εξακολουθούν, κατά κανόνα, ν' αφιερώνουν τά τρία τέταρτα της κριτικής τους στο θεατρικό έργο, νά τό προτάσσουν πάντα στην κριτική τους, και ν' ασχολούνται μόνο στο τελευταίο τέταρτό της με τούς υπόλοιπους συντελεστές-δημιουργούς αυτής της συλλογικής, καθολικής και αυτόνομης δημιουργίας;

2. Άς πάρουμε κατά τύχη όποιαδήποτε μεγάλη ταινία άπό την ιστορία του κινηματογράφου κι άς αναλογιστούμε πόσες φορές θ' άντέχαμε νά τη δούμε μέσα σ' ένα σύντομο χρονικό διάστημα. Άς κάνουμε μετά τό ίδιο και μ' ένα μεγάλο θεατρικό έργο άπό τό παγκόσμιο δραματολόγιο. Θά διαπιστώσουμε ότι τό θεατρικό έργο θά είμαστε διατεθειμένοι νά τό δούμε πολύ περισσότερες φορές μέσα στο ίδιο χρονικό διάστημα. Έπειδή στο κινηματογραφικό έργο επαναλαμβάνεται πάντα ή ίδια θέση, ή ίδια άποψη και ή ίδια έρμηνεία, ενώ αντίθετα ή θέση, ή άποψη, και ή έρμηνεία στο θέατρο μεταβάλλονται κάθε φορά ανάλογα με τούς συντελεστές που δημιουργούν αυτή την αυτόνομη, καθολική και συλλογική δημιουργία που λέγεται παράσταση.

α) Πώς εξηγείται τότε το γεγονός ότι οι έλληνες κριτικοί προτάσσουν πάντα στην κριτική της παράστασης μια «δική τους» ερμηνεία του έργου, μια δική τους ανάγνωση που έγινε στο γραφείο τους, και κρίνουν την παράσταση με βάση τη «δική τους» ανάγνωση και ερμηνεία του έργου;

β) πώς εξηγείται το γεγονός ότι δεν καταλαβαίνουν πώς μια αντίληψη κριτικής σαν κι αυτή, αν εφαρμόζοταν στην άκρεια της συνέπεια, θα κατάρτιζε σε επανάληψη της ίδιας πάντα ερμηνείας του έργου, θα στερούσε δηλαδή το έργο από τη δυναμική μιας πολύπλευρης και πολυσήμαντης ανάγνωσης, και τελικά θα το «αχρήστευε»;

3. Είναι πια γνωστό, και αποτελεί καθημερινή πρακτική στο θέατρο, ότι η σκηνοθετική άποψη δομείται και μεταφέρεται κάθε φορά μέσα από διαφορετικούς συντελεστές και στοιχεία της παράστασης: άλλοτε από το λόγο, άλλοτε από την κίνηση πάνω στη σκηνή, άλλοτε από τη σωματική έκφραση των ηθοποιών, άλλοτε από την εικαστική αντίληψη της παράστασης, κι άλλοτε πάλι, το πιο συνηθισμένο, από ένα συγκεκριμένο αυτών των συντε-

λεστών και στοιχείων.

Πώς εξηγείται το γεγονός ότι οι έλληνες κριτικοί, ενώ αφιερώνουν μια υπερτροφική ανάλυση στο έργο, αντιπαρέχονται το εικαστικό μέρος της παράστασης (σκηνικά, κοστούμια κλπ.) με μερικές αράδες πάντα στο τέλος της κριτικής τους;

4. Πολύ συχνά οι κριτικοί διαμαρτύρονται και καταδικάζουν - δίκαια - τη μη ανανέωση των δομών στο θέατρο, το μαρasmus που προκαλεί στο θέατρο, όπως και σε κάθε άλλη μορφή τέχνης, ή συμβατικότητα και ή επανάληψη μοντέλων.

Πώς εξηγείται όμως το γεγονός ότι η δομή της θεατρικής κριτικής στην Ελλάδα παραμένει εδώ και πολλές δεκαετίες ή ίδια, ότι ενώ το θέατρο έχει αλλάξει κατά πολύ τις δομές του σε όλα τα επίπεδα, οι σημερινοί κριτικοί θεάτρου εξακολουθούν να χρησιμοποιούν στην κριτική τους την ίδια στερεότυπη δομή που χρησιμοποιούσαν και οι παλαιότεροι, όπως (άναφέρω τυχαία) ο Αιμ. Χουρμούζιος, ο Λέων Κουκούλας, ο Βάσος Βαρίκας κ.ά; (Και για ν' αποφυγούμε τις παρεξηγήσεις: μιλάμε για «δομή» και όχι για τυχόν αλλαγές στο «λόγο» ή τη «φρασεολογία» της κριτικής).

Βασίλης Φωτόπουλος σκηνογράφος

Ο καθένας μας κάνει τη δουλειά του όπως την ξέρει.

Η σχέση κριτικής-έργου είναι ανάλογη με τη σχέση σημασίας-μορφής. Η κριτική δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι «μεταφράζει» το έργο, δηλαδή το φωτίζει, γιατί δεν υπάρχει τίποτα πιο σαφές από το έργο. Εκείνο που μπορεί είναι «να κάνει να ξεπηδήσει» μια σημασία αντιλώντας την από μια μορφή, που είναι το ίδιο το έργο. (*)

στό. Αλλά πώς να μην είναι ζεστό, όταν προέρχεται από τις θείες, τις γιαγιάδες και τις μαμάδες των ηθοποιών!»

Θά απαιτούσαμε απ' τους κριτικούς, αν θά ήθελαν να κάνουν μια σωστότερη δουλειά, να έχουν μια πιο στενή συνεργασία με τα θέατρα τουλάχιστον που τους ενδιαφέρουν πάρα πολύ, με την έννοια μιας συζήτησης με τον θίασο πριν γράψουν ώστε να διαπιστωθεί η πρόθεση του θιάσου με το ανέβασμα του

έργου και τότε η κριτική τους να αφορά το κατά πόσο αυτές οι προθέσεις υλοποιήθηκαν. Η κυριότερη, όμως, απαίτησή μας θά ήταν να ασχοληθεί σοβαρότερα με το θέατρο ο Τύπος, ο οποίος, αν αγαπούσε και ενδιαφερόταν γι' αυτό, και δέ χάριζε «για τους τύπους» μια στήλη, τότε θά έκανε και μια σωστή εκλογή ανάμεσα σ' αυτούς που είναι ικανοί να γράψουν μια θεατρική κριτική. Έχουμε φτάσει στο σημείο να γράφουν κριτική, πρώην απλοί καλλιτεχνικοί συντάκτες.

Ευα Κοταμανίδου ηθοποιός

Από την κριτική καλύπτομαι έν μέρει. Γιατί έν μέρει: Πιστεύω ότι η κριτική μπορεί να είναι έποικοδομητική όταν γίνεται από κάποιον που έχει γνώση, μέ αγάπη, μέ ενδιαφέρον για τό κρινόμενο έργο και μέ την έγνοια του ανέβασματος του επιπέδου του θεάτρου. Έτσι, δέ δέχομαι την άφ' ύψηλου κριτική ή τό να γίνεται μία άδικαιολόγητη απόρριψη. Και ή φρασεολογία που

κό να δημιουργούν κάποιες προσωπικές σχέσεις μέ καλλιτέχνες, ίσως και στη βάση κάποιων κοινών απόψεων κλπ. και παρατηρείται τό φαινόμενο του να γράφονται, σ' αυτές τις περιπτώσεις, κριτικές που να προσπαθούν να μη χτυπήσουν αυτούς τους καλλιτέχνες άκόμα και στην περίπτωση μιας δουλειάς που δέν άρεσε στους κριτικούς. Αυτό, βέβαια, είναι κάτι που όσοι ξέρουν

της θεατρικής κριτικής

Θανάσης Παπαγεωργίου ηθοποιός-σκηνοθέτης

Από τη στιγμή που ή κριτική απόρριπτε ή δέχεται αυτό που είδε ήδη, δέν έκτελει σωστά τό στόχο της. Ήδη εκφράζει προσωπική άποψη, κάτι που θά μπορούσε να κάνει όποιοσδήποτε διέθετε στήλη σε κάποιο έντυπο. Έμεις θά άπαιτούσαμε να κρίνεται ή δουλειά μας, μέσα από την πορεία που έχουμε χαράξει και την ιστορία που έχουμε δημιουργήσει.

Αμφιβάλλω για τό αν όλοι οι κριτικοί διαθέτουν τις άπαραίτητες βάσεις για να κάνουν αυτό που κάνουν. Κι αυτό μάς κάνει να πιστεύουμε ότι δέν έχουν καταλάβει την άποστολή τους.

Οι κριτικοί κρίνουν τό έργο του δημιουργού σύμφωνα μέ την άποψη που έχουν οι ίδιοι, για τό πώς θά έπρεπε αυτό να είναι. Δέν προσπαθούν να κατανοήσουν τη διαδικασία μέσ' απ' την όποία έφτασε σ' αυτό τό αποτέλεσμα. Σε μερικές περιπτώσεις, διακρίνουμε μία τάση του κριτικού να προβληθεί μιλώντας έμμεσα για τις γνώσεις του. Μερικοί νιώθουν πώς ό έαυτός

τους είναι ταγμένος να προστατεύσει τό Έλληνικό θέατρο, σά να πρόκειται για προσωπική τους υπόθεση.

Υπάρχουν κριτικοί που γράφουν σε περισσότερα από ένα έντυπα. Κάνει έντύπωση, μερικές φορές, ή διαφοροποίηση της κριτικής τους από τό ένα έντυπο στο άλλο. Αυτό μάς βάζει σε μεγάλη σκέψη προκειμένου να άποκτήσουμε σεβασμό για τόν συγκεκριμένο κριτικό ή γενικά για την κριτική.

Σε μερικές κριτικές έχουμε διαπιστώσει μία έμπάθεια που μάς κάνει να πιστεύουμε ότι ό άνθρωπος που την εκφράζει δέν είναι σοβαρός. Γιατί βέβαια είναι δικαίωμά του να μην του άρέσει μία παράσταση, ή ένας ηθοποιός. Όμως δέν είναι δικαίωμά του, ούτε άποστολή του - κι ούτε βοηθία σε τίποτα μ' αυτό - να αναφέρεται σ' αυτά χρησιμοποιώντας φράσεις όπως: «Έγώ κοιμήθηκα σ' αυτό τό έργο» ή «δείτε την τάδε ηθοποιό. Είναι παραδειγμα προς άποφυγή» ή «τό χειρόκροτημα στο Φινάλε ήταν πολύ ζε-

ρησιμοποιείται από κάποιους κριτικούς -και φτάνει μερικές φορές τό επίπεδο του χυδαίου- δέ νομίζω ότι βοηθία κανένα δημιουργό. Τό δήτην σατιρικό ύφος, δηλαδή, ή κοροϊδευτικό που χρησιμοποιείται για να δείχθει έτσι ή γνώση και τό πνεύμα του κριτικού. Δέχομαι όποιαδήποτε κακή κριτική, άκόμα και άπορριπτική, όταν όμως είναι σοβαρή, όταν δικαιολογεί τό «γιατί».

Στό θέατρο, ό δημιουργός, όσο διαρκούν οι πρόβες, ζεί μία καθημερινή άγωνία. Αυτή την άγωνία δέ φαίνεται να τη συμμερίζονται καθόλου οι κριτικοί. Θά μου πείτε, βέβαια, γιατί να τη συμμεριστούν. Ναι, αλλά, αν ένας σκηνοθέτης ή ηθοποιός κάνει κάποιο λάθος στη δουλειά του, πρέπει να τόν στήσουμε στον τοίχο και να άρχισουμε να τόν σατιρίζουμε ή να τόν κοροϊδεύουμε; Βοηθάμε έτσι στο προχώρημα του θεάτρου; Πρέπει τό λάθος του καλλιτέχνη να σημειώνεται αλλά μέ σεβασμό, γιατί υπάρχει μέσα στο έργο του ή άγωνία που προανάφερα.

Οι κριτικοί, σαν άνθρωποι του θεάτρου -κάνοντας και μεταφράσεις θεατρικών έργων- είναι φυσικά

τά θεατρικά πράγματα τό καταλαβαίνουν. Άλλωστε είναι και ένα φαινόμενο μάλλον περιορισμένο.

Η στάση του κριτικού άπέναντι στο δημιούρημα του καλλιτέχνη είναι μία υποκειμενική στάση. Ο κριτικός δέν είναι δυνατόν να εκφράζει την άντικειμενική όψη των πραγμάτων. Έγώ δέν πιστεύω ότι μπορεί να υπάρχει πλήρης άντικειμενικότητα σ' έναν κριτικό. Δέν μπορεί να άποβάλει τελείως τό «έγώ» του. Έχει μία άποψη για τό πώς πρέπει να γίνεται τό θέατρο, που να στοχεύει κλπ. Και μπορεί να συγκρούεται αυτή ή άποψη του με τις άπόψεις που εκφράζει ό δημιουργός μέ τό έργο του.

Ο κριτικός όμως, γράφοντας σε μία εφημερίδα ή ένα περιοδικό, άπευθύνεται σε ένα ευρύτερο κοινό που έν μέρει ή έξ ολοκλήρου έπηρεάζει. Άνάλογα βέβαια μέ τό πόσο αξιόλογος είναι ή έχει θεωρηθεί πώς είναι από τό κοινό που τόν διαβάσει. Νομίζω ότι πρέπει να άντιμετωπίζει μία δουλειά που εκφράζει διαφορετικές από τις δικές του άπόψεις, μέ μεγαλύτερο βάσανο. Πρέπει να ξέρει να συζητάει. Πρέπει να έχει την εύχέρεια να δεχθεί μία καινούρια άποψη.

Ἡ δεύτερη γραφή πού μέσω τῆς πρώτης γραφῆς (τοῦ δημιουργοῦ) δά ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ τὸ ἀπρόβλεπτο, γιὰ τὸ ἀπειρο παιχνίδι τῶν κατόπτρων. (*)

Σάββας Χαρατσιδης

σκηνογράφος

Ἀπαντῶ στὴν ἐρευνά σας καταθέτοντας συγχρόνως καὶ μιά δήλωσι - Ἀνήκω σ' αὐτοὺς πού ἀποδέχονται τὸ ρόλο τῆς κριτικῆς καὶ πού πιστεύουν ὅτι εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ ἀποτελεσματικά μέσα γιὰ τὴν κατανόηση τῆς θεατρικῆς πράξης - Τὴν ἀσκηση τῆς κριτικῆς, τὴν θεωρῶ ἀπόλυτα συνυφασμένη μετὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ λόγου, δὲν μπορῶ νὰ δεχτῶ κανένα περιορισμὸ τῆς στοῦ ὀνόματος τῆς ὁποίας κοινωνικῆς ἢ ιδεολογικῆς σκοπιμότητος.

Στόν τόπο μας ἡ κριτικὴ ἀντιμετώπιση μιᾶς παράστασης ἔχει ὀρισμένες ἰδιομορφίες.

Κατ' ἀρχὴν, ἔχουμε δύο εἰδῶν «κριτικές». Μιά πού θά τὴν ἔλεγα καθαρὰ δημοσιογραφική. Εἶναι αὐτὴ πού μπερδεύει τὴν πληροφορία μετὰ τὸν κριτικὸ λόγο, κατὰ κανόνα σκόπιμα - πηγάζει συνήθως ἀπὸ κυκλώματα ἐνός καλὰ ὁργανωμένου παραθεάτρου καὶ διοχετεύεται κυρίως μέσα ἀπὸ πολιτικοκοσμικὰ περιοδικά. Αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ἀποτε-

τὴν ἀπορρίπτω στό μέγεθος πού μέ ἀφορᾷ.

Μέ τὸ εὐρὺ κοινὸ ὅμως, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, καὶ ἐδῶ ἴσως κρύβεται καὶ ἡ ἰδιομορφία τους. Γιατί ἐνῶ ὑποτίθεται ὅτι γράφτηκαν γιὰ νὰ πληροφορήσουν τὸ κοινὸ καὶ νὰ τὸ βοηθήσουν νὰ κατανοήσῃ τὴ θεατρικὴ πράξη, οἱ κριτικὲς αὐτές εἶναι κατὰ κανόνα δυσνόητες, διανθίζονται μετὰ ὁρολογίες προχωρημένης κοινωνιολογίας, καὶ θεατρολογικῆς ἐπιστήμης, καὶ τίς χαρακτηρίζει μιά παράλογη αὐστηρότητα, σέ σχέση πάντα μετὰ τὸ κρινόμενο ἀντικείμενο πού κάποτε φτάνει στὰ ὅρια τοῦ δογματισμοῦ. Ἐδῶ ὅμως κρύβεται, ἔστω κι ἂν αὐτὸ δὲν εἶναι στίς προθέσεις τῶν κριτικῶν, ἕνα λανθάνον μήνυμα, πού θά χαρακτηρίζα ὀχι καὶ τόσο προοδευτικὸ καὶ μάλλον ἐπικίνδυνο.

Εἶναι ἕνα μήνυμα πού πιστοποιεῖ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ πομπτοῦ - κριτικὸς - ἀπέναντι τὸν δέκτη - κοι-

Γιώργος Ἀρμένης

ἠθοποιός-συγγραφέας

Στὸ θέατρο εἶμαι 16 χρόνια, καὶ ἔχω συγκεντρώσει ἀρκετὲς κριτικὲς καὶ ἀρνητικὲς καὶ θετικὲς. Ἀπὸ ὕμνους μέχρι νὰ ἐγκαταλείψω τὸ ἐπάγγελμα. Τὸν καλὸ λόγο ὅλοι τὸν θέλουμε, ἄλλωστε γι' αὐτὸ πασχίζουμε. Θά πρέπει ὅμως νὰ μαστε ἀνοιχτοὶ καὶ στὸν κακὸ ἔστω κι ἂν δὲν τὸν ἀποδεχόμαστε ἀμέσως. Μέσα στὸν χρόνο πρέπει νὰ μᾶς προβληματίσει, νὰ ψάξουμε, νὰ μᾶς ἀπασχολήσει καὶ μέσα ἀπ' τὸ διάλογο νὰ προχωρήσουμε. Αὐτὸ πού μέ

σχολῇ, πολὺ λίγα ἐφόδια ἔχει. Πρέπει νὰ παλέψῃ πάνω στό σανίδι, νὰ καλλιεργήσῃ τὰ ἐκφραστικά του μέσα, νὰ μάθῃ ρυθμούς, φόρμες, καταστάσεις, νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τίς ὁποίες εὐκολίες πού θά τὸν ὀδηγήσουν στὴν μαניέρα.

Ἐκεῖ βλέπω τὴ συμβολὴ τῆς κριτικῆς, στὴ βοήθεια καὶ συμπαράσταση νὰ διαμορφώσει ἠθοποιούς.

Γιατί σήμερα, δυστυχῶς, ὅσο πιὸ σωστός θέλεις νὰ ᾄς μετὰ τὴ δουλειά σου, τόσο πιὸ πολὺ κουράγι-

λεσματικὴ γιὰ τὸ ταμεῖο καὶ ἡ πιὸ ἐπικίνδυνη γιὰ τὸ κοινὸ.

Εἶναι συνήθως γλαφυρότατα γραμμένη, διανθίζεται μετὰ ἕνα ἐξυπνο χιούμορ, ὅπου τὸ θεατρικὸ μήνυμα μπερδεύεται μετὰ τίς τουαλέτες τῆς πρωταγωνιστρίας, καὶ ἡ ἀπόδοσι τῶν ἠθοποιῶν στὴ σκηνὴ μετὰ τὴν παρουσία προσωπικοτήτων στὴν πλατεία - φαιδρότητες, ναι, ἀλλὰ φανταστείτε ὅλα αὐτὰ ντυμένα μετὰ τὸ κύρος τοῦ Περιοδικοῦ, τὴ μεγάλη κυκλοφορία του, καὶ τότε θά καθυρίσετε καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ τοῦ κοινοῦ.

Στὴ δεύτερη περίπτωσι τὰ πράγματα εἶναι σοβαρότερα. Ἐδῶ ἔχουμε κείμενα μετὰ προθέσεις ἀντικειμενικότητας, καὶ κατὰ τεκμήριον ἀποδεκτὰ ἀπὸ τὸ κινῶν.

Κατ' ἀρχὴν δὲν πιστεύω στὴν ἀντικειμενικότητα τῆς κριτικῆς καὶ ἀκόμα δὲν τὴ θεωρῶ ἀπαραίτητη προϋπόθεσι γιὰ τὴν ἀσκηση τῆς. Πιστεύω στὴν ἐντιμότητα τῆς πρόθεσης, ἀλλὰ ἀμφισβητῶ τὸ ἀποτέλεσμα - καὶ ἐξηγοῦμαι. Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔχω στὰ χέρια μου ἕνα κείμενο, μετὰ συγκεκριμένη ὑπογραφή, ἔχω αὐτόματα καὶ μιά ταυτότητα. Αὐτὴ ἡ ταυτότητα περιγράφει, πέρα ἀπὸ τὸ ὄνομα, μιά συγκεκριμένη παιδεία, μιά ἐπίσης συγκεκριμένη θεατρικὴ γνώσι, μιά καθοριστικὴ ἰδεολογία, καὶ ἕνα ἐπίσης καθοριστικὸ ἦθος. Τὸ κείμενο αὐτὸ τοῦ κου ΤΑΔΕ ἢ τῆς κας ΔΕΙΝΑ τὸ διαβάζω, τὸ ἀποδέχομαι,

νό.

Ἔτσι τὸ κοινὸ ἀποδέχεται παθητικὰ τὸ μήνυμα, δὲν ἀντιδρᾷ ἀπὸ φόβο, γιατί θά 'ναι σάν νὰ παραδέχεται τὴν κατωτερότητά του καὶ κατατάσσει τὸν κριτικὸ στοὺς ὑπεράνω κάθε ἀμφισβήτησις εἰδικούς, καὶ μεγενθύνει τὸ μῦθο του.

Αὐτὸ ὅμως καταργεῖ τὴν πιθανότητα ἐνός διαλόγου. Καὶ ἡ ἔλλειψις διαλόγου ἀναιρεῖ αὐτόματα τὴ χρησιμότητα τῆς κριτικῆς.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ νομίζω πὼς πρέπει νὰ ἐπισημάνω τὴν εὐθύνη τῶν δημιουργῶν πού κρίνονται. Κάποτε πρέπει καὶ ἔχουν ὑποχρέωσι ν' ἀπαντοῦν καὶ μετὰ τὴν ἴδια μαχητικότητα ἂν διαφωνοῦν. Ἰδιαίτερα ὅταν γίνονται καίρια προβλήματα τοῦ θεάτρου μας, ὅπως εἶναι τὸ ἀρχαῖο δράμα, οἱ σύγχρονες σκηνοθετικὲς ἀπόψεις ἢ τὸ ἐλληνικὸ ἔργο.

Πιστεύω στὴν ἀναγκαιότητα τῆς κριτικῆς στό θέατρο, ὑπὸ τὸν ὅρο νὰ δημιουργεῖ τίς προϋποθέσεις γιὰ τὸν διάλογο, καὶ νὰ ἀσκεῖται μετὰ τὴν ἴδια σοβαρότητα, καὶ εὐθύνη πού χαρακτηρίζει καὶ τοὺς δημιουργοὺς μιᾶς θεατρικῆς δουλειᾶς.

Νομίζω πὼς στὴ γλώσσα μας ἤδη ἔχουν γραφεῖ τέτοια κείμενα πού πραγματικὰ προάγουν τὴ θεατρικὴ μας τέχνη ἀπὸ σοβαροὺς καὶ πληροφορημένους μελετητές.

Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ κατὰ δήλωσι «κριτικοί», ἀλλὰ αὐτοί, ἐμένα τουλάχιστον, δὲν με ἀπασχολοῦν ποτέ.

πειράζει εἶναι ὅταν δὲν ὑπάρχει σεβασμὸς, καὶ με ἐξυπνακίστικα εὐφυολογήματα, ὑποβιβάζουν τὸν καλλιτέχνη.

Προσωπικὰ πιστεύω καὶ ἔχω ἀνάγκη τὴν κριτικὴ. Στὰ πρώτα μου βήματα ἔπεσα πάνω στὴν ἀλλαγὴ φρουρᾶς τῶν κριτικῶν. Ὡς τότε ὑπῆρχε ἡ συντηρητικότητα καὶ ὁ κοντοφθαλμισμὸς γιὰ κάθε καινούργια πρότασι. Σεβόντουσαν ὅμως τὸν καλλιτέχνη. Ἀπ' τὴν ἄλλη εἶναι τὰ κριτήρια. Δὲν ἔχει σημασία ποιὸς εἶσαι, τί ἔργο παράγεις, ποιὰ ἡ στάσι σου ἢ καλλιτεχνικὴ ἢ ἀκόμα ἡ στάσι ζωῆς. Μὲ τὸ ἴδιο μέτρο καὶ στό ἴδιο τσουβάλι θά μπῆς. Εἴτε στὴν Ἐπίδαυρο παίζεις εἴτε στὴν Ἀλεξάνδρην. Δὲν πιστεύω ὅτι τὸ ῥάσο κάνει τὸν παπᾶ. Μπορεῖ νὰ 'σαι τὸ ἴδιο κακὸς καὶ στὴν Ἐπίδαυρο. Ἀλλὰ γιὰ νὰ φτάσεις ἐκεῖ κάποιους ἄλλους δρόμους ἀκολουθεῖς, κάποια ἄλλη πορεία, κάποια πιστεύω γιὰ τὴ δουλειά σου. Ὅχι ὅλα στό ἴδιο τσουβάλι!

Γιατί καὶ πού νὰ πιστέψῃ ὁ νέος ἠθοποιός; Τί νὰ τοῦ πῆς; Πὼς νὰ τὸν συγκρατήσῃς; Πὼς νὰ τοῦ δώσῃς νὰ καταλάβῃ πὼς ὁ Τσέχωφ, ὁ Μπέκετ, ὁ Αἰσχύλος διαφέρουν. Καὶ ἐδῶ εἶναι τὸ κακὸ τόσο τῆς μηδενιστικῆς κριτικῆς ὅσο καὶ τῆς ἀπλόχερης.

Ὁ ἠθοποιός, βγαίνοντας ἀπὸ τὴ

θέλει. Ὁ κριτικὸς πρέπει νὰ 'χει μάτι πού νὰ διαπερνάει νὰ διαβλέπει τὸ ταλέντο. Νὰ τὸ διαφυλάξῃ ἀπὸ τίς παγίδες. Γιατί φτάσαμε νὰ μὴν ξεχωρίζουμε τὴν ἡρᾶ ἀπὸ τὸ στᾶρι. Στὸ χώρο μας εἰσχώρησε τὸ υπερθέαμα μετὰ τὰ στράς καὶ τὰ χιλιάδες φωτιστικοχητικὰ ἐμφέ. Τὸ μπουλμπάρ καὶ τὰ μουζικὰ πλημμύρισαν τὸν χώρο. Ζητάω λοιπὸν τὸν διάλογο, τὸν θεωρῶ ἀνάγκη ὅσο ποτὲ ἄλλοτε, γιατί πιστεύω στὴ δύναμη τῆς κριτικῆς.

Μέσα ἀπ' τὸν διάλογο, τὰ τελευταῖα χρόνια, ἡ κριτικὴ στάθηκε στό πλευρὸ τοῦ ἐλληνικοῦ ἔργου.

Μὲ πείσμα πού πολλὰς φορὲς ἔφτανε στὴν ὑπερβολή, ἀλλὰ μιά ὑπερβολὴ πού ἦταν ἀναγκαία, γιατί τὸ ἐλληνικὸ ἔργο ἦταν ὑποβαθμισμένο καὶ μπερδεμένο.

Μὲ ἐξαιρέσι τὸν ἀγῶνα μερικῶν, τὸ ἐλληνικὸ ἔργο εὐκόλα δὲν ἀνέβαινε.

Ἡ κριτικὴ ὑποστήριξε, πρόβαλε καὶ καθοδήγησε ἕνα πολὺ μεγάλο κοινὸ. Πολλὰ, πάρα πολλὰ, θά 'λεγα χρωστάμε. Μέσα λοιπὸν ἀπ' τὸν διάλογο εἴχαμε ἕνα ἀποτέλεσμα. Αὐτὸς ὁ διάλογος ἂς μὴ χαθεῖ.

Ὅσο γιὰ τὴν τύχη τοῦ θεάτρου καὶ τῆς συγγραφῆς, οἱ μόνοι ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα θά 'ναι οἱ δημιουργοί.

(*) Roland Barthes ἀπὸ τὸ βιβλίο του ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΛΗΘΕΙΑ.

Γιώργος Σεβαστίκογλου σκηνοθέτης

Μας έχουν μείνει (μιλώ για τό χώρο του θεάτρου) όρισμένοι άγραφοι κανόνες συμπεριφοράς -όρισμένα ταμπού. Λόγου χάρη: στό τέλος τής παράστασης, οί ήθοποιοί νά ύποκλίνονται, κατά μισθολογική ή μη σειρά εμφάνισης, στους χειροκροτούντες θεατές. Τό 'κανε φυσικά κι ο Μολιέρους στίς αὐλικές παραστάσεις, τότε πού ο βασιλιάς κι όλος ο αὐλικός συρφετός κάθονταν πάνω στή σκηνή.

Άλλο: ο ήθοποίος, -μά πέθανε

καί, στό τελευταίο πέμπτο, τό πολύ, τού άρθρου του, κρίνει τήν έρμηνεία καί τήν απόδοση τού θιάσου. Κι ως έδώ πάλι καλά. Προκαλεί όμως άγανάκτηση όταν αυτό γίνεται μέ χαϊρέκακη ειρωνεία καί σαρκασμό. Πού όρισμένες (σπάνιες έστω φορές) ξεπερνάει τά όρια ενός παντογνώστη ναρκισσισμού, ή χυδαιότητας.

Χρειάζεται, για τό καλό τού θεάτρου καί κατά συνέπεια τού κοινού, έποικοδομητική «συνεργασία»

‘Η κριτική όμως πού έχει σαν δραστηριότητά της νά κρίνει, δέν μπορεί παρά νά είσται κομφορμιστική δηλαδή σύμφωνη μέ τά ένδιαφέροντα τών κριτικών. ‘Η πραγματική κριτική δέν έχει στόχο της νά κρίνει αλλά νά διαχωρίζει καί νά διακρίνει.(*)

Μιχάλης Χριστοδουλίδης συνθέτης

‘Η μουσική για ένα θεατρικό έργο γράφεται βάσει μιάς σκηνοθεσίας πού δέν έχει πραγματοποιηθεί. Βάσει τής «ιδανικής σκηνοθεσίας». ‘Ολοι οί συντελεστές τής παράστασης δημιουργούν σέ σχέση μέ αυτό. ‘Όταν τό τελικό αποτέλεσμα διαφέρει από τό αρχικό όραμα, οί σχέσεις χάνονται.

Στό θέατρο ο συνθέτης ετοιμάζει τή μουσική ένα μήνα πριν από τήν πρεμιέρα μέ αποτέλεσμα νά μήν μπορεί ν’ αλλάξει σημεία πού θά ήθελε βλέποντας τό τελικό αποτέλεσμα.

‘Η μουσική καί τό θεατρικό δρώμενο δημιουργούν μιά άμφίδρομη σχέση.

‘Ολα τά προηγούμενα στοιχεία οί κριτικοί φαίνεται πώς τά άγνοούν.

‘Ας πάρουμε για παράδειγμα τή μουσική στήν αρχαία τραγωδία, ένα είδος θεάτρου πού μας άφορά άμεσα. ‘Η αρχαία τραγωδία είναι λειτουργικό θέατρο δηλαδή θέατρο όπου οί ρυθμοί, τά ήχοχρώματα, ο

παρακολουθούν ο θεατρικός κριτικός καί ο μουσικοκριτικός μαζί.

‘Ο κριτικός στήν ‘Ελλάδα δέν βοηθά δημιουργικά. ‘Η κριτική δέν παίζει δημιουργικό ρόλο. Προσπαθεί νά δικαιώσει τήν ύπαρξή της μέ τό νά είναι κατά κανόνα άρνητική. ‘Ο κριτικός μέ αυτό τόν τρόπο προσπαθεί νά πείσει πώς βλέπει αυτά πού δέν είδαν οί καλλιτεχνικοί συντελεστές. Ποτέ δέν προσπαθεί νά μπει στή θέση τών θεατών. ‘Ολοι οί κριτικοί είναι φιλόλογοι. Σχεδόν κανένας δέν έχει σπουδάσει θεατρολογία ενώ θά έπρεπε, κι όχι μόνο θεατρολογία αλλά καί αισθητική. Σύν τοίς άλλους πηγαίνουν σέ μιά παράσταση μέ προκατασκευασμένες άπόψεις. Πάντα ξεκινούν μέ τή δική τους άποψη για τό τί είναι τό έργο καί μετά κάνουν κριτική βάσει αυτού.

Στήν αρχαία ‘Ελλάδα καί στόν 18ο καί 19ο αιώνα ο σκηνοθέτης ή ο θιασάρχης χρησιμοποιούσε όλα

εκείνη τή μέρα ή μάνα του, μά είναι ο ίδιος άρρωστος, «σφίγγει τήν καρδιά του», καί παίζει.

Κι άλλο: δέν είναι «πρέπον» οί επαγγελματίες δημιουργοί μιάς παράστασης ν’ άπαντούν στήν επαγγελματική κριτική (ένυπόγραφο, μέ ψευδώνυμο ή μέ αρχικά). Πού έχει άποστολή νά διαφωτίσει τό κοινό, άξιολογώντας τήν παράσταση πού είδε κάποιο βράδυ, πριν λίγες μέρες ή καμιά φορά καί τήν παραμονή. Νά κρίνει όποιο έργο, γνωστό του ή άγνωστο, πανάρχαιο ή σύγχρονο, από τά πέντε πέρατα τής γής, πού για νά ύλοποιηθεί (κακά, στραβά κι άνάποδα, έστω) χρειάστηκε, από τή σύλληψή του κι ως τήν πρεμιέρα, μήνες καί μήνες δουλειά. Κριτική, επιπλέον τελεσίδικη, πού δέν έφεσιβάλλεται, πού δέν επιδέχεται άμφισβήτηση, νά συζητηθεί έστω. Κάτι σαν τό άλάθευτο τού πάπα, ή όποιου δικτάτορα ή άφεντικού.

«Άλλη δουλειά δέν έχουμε» θ’ άπαντήσουν οί παράγοντες τής παράστασης, καί θά ‘χουν δικιο, άφού μάλιστα οί ίδιοι οί κριτικοί έχουν, για τήν ίδια παράσταση, καθένας τό δικό του τροπάρι.

‘Ο κριτικός, άφού (πολύ σωστά) φρεσκάει τή μνήμη του, συμβουλευόμενος έγκυκλοπαίδειες, ιστορίες θεάτρου καί άλλο σχετικό υλικό, μάς ενημερώνει για τό ποιός είναι ο συγγραφέας, τί (κατά τόν κρίνοντας) έννοούσε μέ τό έργο του

παράστασης καί κριτικής, κι όχι καρτέρι τού κριτή πού θά στραβοπατήσει ο κρινόμενος, ή, αντίθετα, φανερά υπέρμετρη προβολή.

Κι άς πούμε πώς όλα αυτά γίνονται κατά τόν ιδανικότερο καί πιο δίκαιο τρόπο, ποιόν άπ’ όλους τούς κριτικούς, για τήν ίδια παράσταση, θ’ άκούσει ο κρινόμενος; ο θιάσος;

Νά κάνουν σαν τόν Ναστρεντίν Χότζα, πού τελικά έχτισε τό φούρνο του πάνω σ’ έναν άραμπά, για νά τόν γυρνάει, κάθε φορά ανάλογα μέ τή συμβουλή πού τού έδινε «καλοπροαίρετα» κάθε γείτονάς του; Για τόν θεατή ή κριτική, στήν καλύτερη περίπτωση, έκφράζει ή συμπορεύεται μέ τόν έντυπο χώρο όπου έξασκεΐται.

Κι άφού οί κριτικοί είναι, καί πρέπει νά είναι, πεπεισμένοι για τήν άποψη τους, γιατί δέν άπανταούνε στόν, ή στους, «άντιφρονούντες» συναδέλφους τους; Κι ακόμα γιατί, τό λίγο-λίγο, δέν κάνουν κάπου-κάπου, αυτό πού συμβουλευόουν στους άλλους; - μάν αυτοκριτική τής κριτικής τους;

‘Επειδή όλα αυτά δέ γίνονται ούτε εύκολα, ούτε κán δύσκολα, -γιατί νά μήν καθιερωθεί στήν τηλεόραση, μιά φορά στίς τόσες, όμως ταχτικά, μιά «στρογγυλή τράπεζα» τών κριτικών μεταξύ τους, σχετικά μέ μιά συγκεκριμένη παράσταση; Νά τούς δούμε, νά τούς άκούσουμε καί νά τούς κρίνουμε κι έμείς; θεατρίνοι καί θεατές.

χορός είναι μηχανισμοί ούσίας. ‘Η μουσική κατά συνέπεια δέν υπεرتونίζει τά δρώμενα, δέν τά προεκτείνει. ‘Ο συνθέτης δέν επενδύει τό έργο, τονίζει τόν έσωτερικό ρυθμό του. Οί κριτικοί έχοντας πρότυπα χολιγουντιανά θέλουν τή μουσική νά προεκτείνει τό παίξιμο.

‘Ο κύριος Γεωργουσόπουλος, μού έγραψε μιά φορά ότι άφαιρώ από τή μουσική τό δραματικό της ρόλο. Αυτός ακριβώς είναι ο στόχος μου.

Γενικά θεωρώ ότι οί κριτικοί δέν έχουν τίς άπαιτούμενες γνώσεις καί ειδικά σέ ό,τι άφορά τό μουσικό μέρος μιάς παράστασης.

Στή Γαλλία για παράδειγμα, σέ παράσταση πού ή μουσική παίζει πρωτεύοντα ρόλο, τήν παράσταση

τά μέσα για νά μεγενθύνει τά έργα.

Σήμερα κατά κανόνα οί κριτικοί άπαιτούν από μάς νά βλέπουμε τά έργα φιλολογικά. Στήν ούσία δέν επιτρέπουν μέ τά σημερινά μέσα νά προβάλλουμε τόν προσωπικό μας λόγο.

Πολλές φορές κρύβουν τήν άνικανότητά τους νά κρίνουν τήν ούσία πίσω από καθαρά τεχνικά πράγματα. π.χ. δέχονται τούς φωτισμούς καί δέ δέχονται τά μεγάφωνα.

Τελετώνοντας θά ήθελα για άλλη μιά φορά νά πω πώς ή θεατρική μουσική είναι μιά ειδική μουσική πού γεννιέται από τό λόγο καί δέν ύποδηλώνει τό δικό της ρυθμό, αλλά τούς ρυθμούς τού κεμένου καί τού σκηνοθετικού όράματος.

Σπύρος Εὐαγγελάτος σκηνοθέτης

Καί βέβαια πιστεύω στο λειτουργήμα τού κριτικού. Τό θέμα όμως είναι τί κύρος φέρει ή ύπογραφή τής κάθε κριτικής. ‘Από μιά σοβαρή κριτική, θετική ή άρνητική, μπορεί κανείς πιθανότατα νά κερδίσει πολλά πράγματα. ‘Από μιά μη σοβαρή κριτική δέν έχει ούτε νά κερδίσει ούτε νά χάσει. Τό λειτουργήμα μπορεί νά άσκειται κακά ή θαυμάσια καί ή ευθύνη τής κάθε εφημερίδας είναι νά επιδιώξει νά έχει ένα

σοβαρό κριτικό. Κάποιοι ξεχωρίζουν λόγω σοβαρότητας. Τώρα τό άν σέ κάποιον άρέσει τό ύφος ενός ή άλλου, ή άν έξελιχθεί σέ πρωτοπόρο τού θεάτρου ή όχι αυτό είναι άλλο θέμα. ‘Η βάση είναι νά ‘ναι κάποιος σοβαρός, μέ τήν έννοια ότι έξέρει όρισμένα πράγματα, ξέρει νά τά διατυπώσει κι από κεί καί πέρα όσο πιο φωτισμένος είναι κι άν ξέρει νά άνοίγει όρίζοντες είναι ακόμα περισσότερο επιθυμητός.

γράμματα πού λάβαμε

«Μιάμιση ώρα σ' ακούω...»

Αγαπητέ Διονύση,
...Βέβαια, ποτέ δεν θά έμπαινα στον κόπο νά γράψω ένα τόσο πραγματικό σημείωμα πρὸς ἐσᾶς μὰ παίρνοντας σάν βάση πὼς ζεῖτε τὴν περίοδο πού πάντα ὀνειρεύσαστε (αὐτὴ τὴν ἐποχή) ἀπὸ πάντα, νιώθοντας ἐκεῖνο τὸ συναισθησιακὸ τοῦ παλίου γνώριμου, παίρνω ἀπὸ σᾶς τὴ δύναμη νά σᾶς χρησιμοποιήσω σάν ἀποκοῦμπι (ἄς πούμε) γιὰ νά σᾶς προσφέρω ἔτσι τὴν εὐκαιρία νά -τέλος πάντων- καί σεῖς μπορέσετε νά ἐκτονωθείτε σέ μιά πρὸς ἐμένα λακωνικὴ ἢ φιλοσοφικὴ περιγραφικὴ ἐπιστολὴ ἂν θέλετε...

Βέβαια, ἂν θυμᾶμαι καλά, ἀγαπητέ μου Διονύση, ἡ σκηνὴ εἶχε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ξεκινήσει στραβά... Καί στὴν ἀρχὴ θά σοῦ ἀναφέρω τὴ σωπὴ τῆς ἀσφάλτου καί τὸ μικρὸ δέντρο στὴ γωνία - θυμᾶσαι; Σέ λίγο ἓνα πολυχρωμο τροπικὸ πουλὶ ἐναπόθεσε στὰ τεράστια πόδια ἐνὸς ἀγάλματος μιά κιθάρα. Ἐσὺ μὲ μιά ἀπόλυτα φυσιολογικὴ κίνηση ἐβάλεις μιά φωτογραφία πάνω στὴν κιθάρα. Μετὰ ἀπὸ λίγο δῖπλα στὸ δέντρο ἦρθε μιά περιεργα ράθυμη φωτογραφικὴ μηχανή, γιὰ νά τὴ συμπληρώσει μιά ὑπέροχη βυζαντινὴ ἀγιογραφία καί ἀκόμα ἓνας φοιτητῆς πού κρατοῦσε στὰ χέρια του βιβλία τοῦ Μάρξ. Ἐμεῖς οἱ δύο βγήκαμε τότε μέσα ἀπ' τὰ βιβλία καί πίσω μας ἓνα ἄλλο μικρὸ πουλὶ πού ἄρχισε νά ταραξεῖ τὴ σωπὴ τοῦ πίνακα μὲ τὴν ὑπέροχη φωνὴ του.

Τότε ἀκριβῶς φάνηκε ἡ μεγάλῃ σβήστρα -γομολάστιχα- τὴν εἶχες πεῖ τότε τρομαγμένος - καί μᾶς ἐσβησε ὅλους. Στὴ θέση τῆς παράστασης ἔμεινε ξανά ὁ ἄσπρος μουσαμᾶς καί ἓνα δάκρυ νομίζω, καθὼς ἐπίσης - γι' αὐτὸ εἶμαι σίγουρος - καί ἡ ἀπόλυτη σωπὴ τῆς ἀσφάλτου.

Μᾶς πέταξαν σὰ ρινίσματα χρώματος ἀνάμεσα σέ κάτι πλαστικά παιγνίδια καί ἀργότερα μᾶς χρησιμοποίησε κάποιο μωρὸ σὰ φυσικὰ χρώματα στὶς καραμέλες του. Συμφωνήστε ὅπως κι ἐγὼ ἐξάλλου πὼς ἔπρεπε νά θεωρήσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας χαμένους ὡς πού εἶδαμε ξαφνικά τὸ δάκρυ στὴ γωνία τοῦ πίνακος. Αὐτὸ ἦταν, πήραμε κουράγιο καί κλάψαμε. Τώρα ὁμως;

Τώρα συγχώρα με ἂν θές. Συγχωρήστε με, ἀγαπητέ μου φίλε, πού σᾶς ἀνέφερα αὐτὸ τὸ τραγικὸ συμβάν τῆς ζωῆς μας. Οὕτως ἢ ἄλλως δὲν ἔχω τίποτα νά χάσω πιά ἐκτός ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὑπέροχο δάκρυ τοῦ πίνακος. Ὅχι, φίλε μου, λάθος μὲ φαντάστηκες σάν τὸ παιδί τοῦ «Τάρας Μπουλμπα», πού φώναζε ἀπ' τὰ Πολωνέζικα στρατόπεδα πρὸς τίς Κοζάκικες στῆπες ἢ τίς κερκίδες ἂν θές στὴν προκειμένη περίπτωση - μακάρι νά 'μουν νά ψάχνω τὸ «ιδανικόν», τὴν «ἀγάπη» στὰ ἀντίπαλα στρατόπεδα. Θά 'πρεπε ἴσως νά μ' ἀναζητήσεις πιότερο ἀνάμεσα στοὺς σηματοδεδειμένους τοῦ Ἑρμαν Ἑοσε καί νά μὲ φανταστείς ἔτσι καθὼς περιγράφονται στὸν «Ντέμιαν».

Μά ἂν θυμᾶμαι καλά - δὲν ξέρω ἂν θυμᾶμαι καλά - ὁμως εἴπατε: «Μιάμιση ώρα σ' ακούω». Ἄν μποροῦσες νά μ' ἀπαλλάξεις ἀπ' τὴν παρουσία σου τὸ τελευταῖο ἡμῶρο θά μ' ἔκανες εὐτυχισμένο». Καί τὸ 'πατε, θυμᾶστε ἀ-

γαπητέ μου Διονύση, ἀπ' τὸ μικρόφωνο καί ἀκούστηκε ἀπ' τὰ μεγάφωνα. Κι ἐγὼ, κι ἐγὼ πού τόση ώρα μιλοῦσα μὲ γυμνὸ στόμα; Γιατί δὲν κλείσατε τὴ μικροφωνικὴ ὅταν μοῦ ἀπευθυνθήκατε; Γιατί ἔτσι, μὲ τόση ἠλεκτρικὴ βία μοῦ ἐπιτεθήκατε ἀπὸ τὸ πάλκο; Τόσα Hertz πὼς ὑποθέσατε πὼς δὲν θά μὲ σκοτώναν; Καί τί μοῦ ζήτησες ἀλήθεια φίλε μου, νά σωπᾶσω ἢ νά ξεκουμπιστῶ γιὰ νά σέ κάνω εὐτυχισμένο; Μά σᾶς διαβεβαίω πὼς θά μπορούσα νά σωπῶ αἰώνια μὲ τέτοιο ἀντίτιμο. Καί θά σιωποῦσα καί μῆτε ποτέ θά σᾶς ἔγραφα μῆτε καί θά 'παιρνα τὸ θάρρος ἐλάχιστο νά σᾶς ἐνοχλήσω. Ὅμως σάν χθές ἦρθε τὸ περιοδικὸ ἀπὸ ἓνα χωριανὸ σπουδαστὴ στὴ Σαλονικὴ σ' ἓνα φάκελο στὸ χρώμα τῆς ψυμένης ὀμπρας μὲ τὴν ἐνδειξὴ ΝΙΚΟ Κ. ΖΩΗ, ΡΟΔΟΤΟΠΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ, ΣΥΣΤΗΜΕΝΟ καί διάβασα τίς ὑπογραμμισμένες φράσεις τῆς συνέντευξής σου, τότε ἀδερφέ δὲν ἄντεξα, καί μέσα μου ἔσπασε. Τέρμα τὸ ξεκούμπισμα, σκέφτηκα, αὐριο στὴν πλαγιά βόσκοντας τὰ πρόβατα θά γράψω ἓνα γράμμα ἔτσι γιὰ νά τοῦ πῶ πὼς δὲν εἶμαι καί οὔτε ἡμουν ἀνώνυμος.

Πληροφόρησα πρὶν ἀρχίσω τὴ διαμαρτυρία μου μιά πανέμορφη, τσούπρα - ὑπόθétω θά 'ταν τὸ στεφάνι σᾶς ἢ Ἄσπα - πὼς λέγομαι καί τί σκόπευα νά κάνω ἂν δὲν ἄνοιγαν οἱ πόρτες νά μποῦν τὰ ἀπένταρα νάτα μέσα. Ἐτσι κι ἀλλιῶς καί ἐγὼ τζάμπα μπηκά στὴ συναυλία ἀπὸ τὴν πέρα κερκίδα καί ἦρθε ὁ χωροφύλακας καί μὲ πήρε. «Ἀκολουθεῖστε με κύριε», εἶπε ξερά καί ἄρχισε νά περπατᾷ καί ἐγὼ τὸν ἀκολουθῆσα. Μά μόνο ἡ κεντρικὴ πύλῃ λειτουργοῦσε. Γιὰ νά μὲ βγάλει ἔξω, ἔπρεπε νά περάσουμε μέσα ἀπ' τὸ πλῆθος. Αὐτὸ ἦταν, σάν λοιπὸν μπροστὰ τὸ ὄργανο καί πίσω ἐγὼ μπρεδευτήκαμε ἀνάμεσα στὸν κόσμο, ἔκατσα ἀδιάφορα στὸ πρῶτο σκαλοπάτι τῆς κερκίδας. Ὁ χωροφύλακας ἔφτασε στὴν πύλῃ καί γυρνώντας εἶπε: «Περάστε ἔξω κύριε». Μά τώρα πιά κανεὶς δὲν τὸν ἀκολουθοῦσε κι ἐμένα μὲ προστάτευε τὸ ἀπρόσωπο πλῆθος. Σάν κοπριτῆς ἀπὸ ταινία τοῦ Παζολίνι λοιπὸν σάρκαζα μὲ τὸ πάθημα τοῦ χωροφύλακα, ὁμως ἀρκοῦσε αὐτό; Τόσοι φίλοι μου ἀπένταροι θέλαν νά μποῦν στὸ γήπεδο. Κάποιος ἔπρεπε νά διαδηλώσει γι' αὐτούς...

Μά τώρα, τούτῃ τῇ στιγμῇ ἀγαπητέ μου φίλε, ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς ἀποκαλῶ ἔτσι - ἔτσι καθὼς τὰ πρόβατα βόσκουν μπροστὰ μου καί οἱ λόφοι διαγράφονται στὸν ὀρίζοντα σάν ὀνειρεμένο τοπίο ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ Παβέζε, νιώθω ἀπέραντα χαρούμενος πού τώρα πιά ξέρετε πὼς οὔτε ἡμουν οὔτε εἶμαι ἀνώνυμος. Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἐπαγγελματίας καλλιτέχνης πού μέ πυροβόλησε κείνῃ τῇ νύχτα μὲ τὰ μεγάφωνα. Ἐγὼ ἓνας τριαντάρης ἀγρότης ἀπ' τὴ μακρινὴ Ἠπειρο. Πατὴρ δύο τέκνων, τῆς Κασσιανῆς καί τῆς Νεφέλης. Ὑπογράμμισα ξανά τὴ δικὴ σεφ φράση: «Θά συναντηθούμε ὀπωδῆποτε». Ἐγὼ στὴν Ἀθήνα τό 'χω τάμα νά μὴν ξανάρθω. Ἀκόμα ἔχω τὴ σελίδα ἀπὸ ἓνα Ἀθηναϊκὸ underground περιοδικὸ τῆς περασμένης δεκαετίας πού ἔχει τὴ φωτογρα-

φία μου καί ἀπὸ κάτω τὴ λεζάντα. «Ν. Ζώης, ἓνας καλλιτέχνης πού τὰ παράτησε καί κατέφυγε στὴν ἐπαρχία». Δὲν κατέφυγα πουθενά, γύρισα στὶς ρίζες μου καί ζῶ μὲ τοὺς δικούς μου. Καί μιά πού «ὀπωδῆποτε θά συναντηθούμε» καλῶς νά 'ρθεῖς. Οἱ πόρτες τοῦ σπιτιοῦ μου διάπλατες.

Νίκος Κ. Ζώης

Παπασταματέλου ἀποκατάσταση

Ἀθήνα, 7/10/83

Πρὸς τὸ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ

Νομίζουμε ὅτι δὲν εἶναι σωστός τρόπος ἀντιπαράθεσης οἱ ἐπιστολές πού καταγγέλλουν ἐνέργειες πού συμβῆκαν 2-3 χρόνια πρὶν, ὅταν μάλιστα οἱ ὑπεύθυνοι γι' αὐτές ἦταν τότε παιδιά καί σήμερα ἔχουν ἀλλάξει.

Μιλάμε συγκεκριμένα γιὰ τὸ γράμμα τῆς -φίλης κατὰ τὰ ἄλλα - Γιάννας Γιαννουλοπούλου πού στὸ προηγούμενο τεῦχος ἀναφέρεται στὸ Σταμάτη Παπασταματέλο. Πραγματικά, δὲν μπορούμε νά καταλάβουμε γιὰ ποῖο λόγο γράφτηκε αὐτὸ τὸ γράμμα, γιὰ ν' ἀποκαλύψει τί; Ὁ Σταμάτης Π. ἀποκαλύφθηκε στοὺς συμμαθητές του ὅταν ἔπρεπε, κι εἶχε τὴν ἀντιμετώπιση πού ΤΟΤΕ τοῦ ἄξιζε ἀπ' ὅλους τοὺς προοδευτικοὺς μαθητές τῶν Ἀναβρύτων.

Ἐπειδὴ ἐμεῖς περάσαμε 3 χρόνια στὸ ἴδιο σχολεῖο καί τὴν ἴδια τάξη μὲ τὸν Σταμάτη (1979-1982 στ' Ἀνάβρυτα) καί ἡμασταν ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού πρωτοστάτησαν στὴν καταγγελία τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σταμάτη Π. ἀλλὰ καί τοῦ γενικότερου πραγματικὰ τρομοκρατικοῦ καί φασιστικοῦ κλίματος πού ἐπικρατοῦσε στὸ σχολεῖο μας.

Ἐπειδὴ εἶδαμε τὴν ἀλλαγὴ τοῦ Σταμάτη πού μὲ τὸν καιρὸ κατόρθωσε νά ξεπεράσει τὸν παλιὸ του ἐαυτὸ καί ν' ἀποδείξει αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ ἀπορρίπτοντας ΚΑΙ ΕΜΠΡΑΧΤΑ τὸ -κακό- παρελθόν του, θέλουμε τώρα νά σταπλήσουμε μιά καλὴ ὁποιαδήποτε ἀναφορά σέ πράξεις ἐνὸς 16χρονο παιδιοῦ, πού, γιὰ διάφορους λόγους, οὐσιαστικά δὲν καταλάβαινε τί ἔκανε.

Δὲν προσπαθοῦμε νά δικαιολογήσουμε τὴν παλιὰ συμπεριφορὰ του, οὔτε καί μετανώνουμε στὸ παραμικρὸ γιὰ τὴ στάση πού κρατήσαμε ἐμεῖς ἀπέναντί του ἀλλὰ καί γιὰ τὸν ἀγῶνα πού 'γινε στ' Ἀνάβρυτα γιὰ νά σπάσει τὸ ἀστυνομικὸ κλίμα αὐτοῦ τοῦ σχολείου.

Ξέροντας ὁμως ἀπὸ πρῶτο χεῖρ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξή του, δὲν θέλουμε νά χρησιμοποιηθοῦν οἱ ΠΑΛΙΕΣ τοῦ ΠΡΑΣΕΙΣ γιὰ νά τὸν ΧΤΥΠΗΣΟΥΝ ΣΗΜΕΡΑ, πολὺ περισσότερο ἀφοῦ ἀγωνίζεται μέσα ἀπὸ ἓνα προοδευτικὸ φοιτητικὸ χῶρο.

Μαῖση Μαυρουδέα
Ἄντα Σαββοπούλου
Ἑρρίκος Φινάλης

(Μέλη τῆς Συνταχτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ «Γιὰ ἓνα Μαζικὸ καί Ἀγωνιστικὸ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ» πού ἐκδόθηκε τὸ '80-'81 ἀπὸ ἀριστεροὺς μαθητές τῶν Ἀναβρύτων κι ἄλλων σχολειῶν τῆς Ἀθήνας).

Ἦμουν βαθιά ἑλληνοκεντρικός...

Φίλοι τοῦ «Σχολιαστῆ»

Κατ' ἀρχὴν στὴν «ἀγνωστῇ» φίλῃ Γιάννα θά 'θελα νά τῆς πῶ ὀρισμένα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἡ καναλιζαρισμένη πολιτικὴ τῆς ἀντίληψις ἀδυνατεῖ νά καταλάβει. Πρῶτα ἀπ' ὅλα πρέπει νά τῆς θυμίσω ὅτι κανεὶς δὲν γεννιέται μὲ διαμορφωμένη πολιτικὴ σκέψη - δὲν μὴν βέβαια γιὰ ταξικὴ τοποθέτησιν μὲ κριτήρια κοινωνικοοικονομικά -, οὔτε πάντοτε ἡ ἐξέλιξή του στὸν τομέα αὐτὸ ἀκολουθεῖ ἀπαράβατους κανόνες ἢ σαφῶς καθορισμένα ἐξελικτικὰ προτάσεις μὲ ὀρθολογικὰ διαστρωματωμένες λειτουργίες. Δὲν μπορῶ νά πιστέψω λ.χ. ὅτι ἡ φίλῃ μου ὅταν βγήκε ἀπ' τὴν κοιλία τῆς μάνας τῆς ἡ πρώτη κουβεντούλα πού ξεστόμισε ἦταν Μάρξ. Λένιν ἢ τὸ πιθανώτερο Στάλιν. Ἴσως βέβαια εἶχε τὴν «τύχη» νά ὀρμάσει πολὺ γρήγορα ἡ πολιτικὴ τῆς σκέψης ὥστε σήμερα αὐτὴ ἡ «κάτοχος τῆς ἀληθείας» νά μᾶς βλέπει ἀφ' ὑψηλοῦ ἀπ' τὴ μονολιθικὴ τῆς μακαριότητα ἐμᾶς τοὺς «ἀνῶνιμους» ἢ τὸ πιθανώτερο «ἄρτι ὀρμιάσαντα» καί νά νιώθει θλίψη ἢ περιφρόνηση. Πάντως ὅπως καί νά 'γιναν ὅλ' αὐτὰ στὴ συνείδησή της ἡ πραγματικότητα εἶναι μιά: ὅταν ἔστειλα ἐκεῖνο τὸ γράμμα στὸν ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΟΣΜΟ δὲν ἡμουν οὔτε χαφίης, οὔτε κανέναν ἐπικίνδυνος φασίστα, ἀπλῶς ἀντιμετωπίζοντας ἐντονότατα κάποια ἐσωτερικὰ καί ἐξωτερικὰ προβλήματα εἰχα φτάσει σέ μιά λαθεμένη ἀνάγνωση τοῦ πολιτικοῦ γίγνεσθαι καί μὲς ἀπὸ ἓναν ἀδιέξοδο ἀτομικισμὸ εἶχα καταλήξει σέ μιά ἐθνικιστικὴ, ἑλληνοκεντρικὴ θεωρήσιμη τῆς ζωῆς καί τοῦ γίγρω μου κόσμου. Τότε ἡμουν 15 χρονῶν, ἓνα παιδί πού ζοῦσε τὸ πρόβλημα τῆς ἐπικοινωνίας καί ἀναζητοῦσε δρόμους νά ὀδηγηθεῖ στὴν κῶπωση τῆς ζωῆς, στὴν ἀνακεφαλαιώση τοῦ κόσμου σ' αὐτόν, στὴν ἔκθεση τοῦ νά μὴν εἶσαι μιά ἀσήμαντὴ μονάδα σ' ἓναν ἀ-νόητο κόσμον ἀλλὰ ἓνα πρόσωπο, μιά ὄντοτητα ἐλεύθερη ἀπὸ νόμους, ἀναγκαιότητες καί ἐξουσίες. Ἦμουν βαθιά ἑλληνοκεντρικός γιὰτὶ νόμιζα ὅτι ὁ ἐθνικισμὸς μπορεῖ νά νοηματοδοτήσει τὴ ζωὴ μὲ κάποια ἰδεώδη, μὲ κάποιες ἀξίες, μὲ κάποια ἀνώτερα ἰδανικά.

Δέ μ' ἀρέσει νά προσκομίζω «δάφνες» τῆς μεταστροφῆς μου, οὔτε ψευτομετάνοιες νά κάνω γιὰτὶ γιὰ μένα ἡ μετάνοια εἶναι ὑπόθεση τῆς καρδιάς τοῦ καθενὸς καί δὲν ἔχει σχέση μὲ ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις. Εἶπα μονάχα νά ριξῶ λίγο φῶς γιὰ νά πάψει πιά «ἡ νύχτα» νά «ἐναλλάσσεται μὲ νύχτα» (Σαββόπουλος). Μόνο αὐτό.

Μέ ἀγάπη

Σταμάτης Ν. Παπασταματέλος

Ἡ Ὁρνέλλα στὸ ἐξώφυλλο

Αγαπητέ Σχολιαστῆ, στὸ ἐπόμενο ἐξώφυλλό σου περιμένω νά δῶ τὴν Ὁρνέλλα Μούτι.

Ἄλλωστε κι οἱ Ἀριστεροὶ δὲν παύουν νά εἶναι ἄντρες.

Ἀλεξάνδρα Βογιατζή

γράμματα πού λάβαμε

Κακόπιστες μέθοδοι

Αγαπητέ Σχολιαστή,

Συμφωνώ κι εγώ με την κ. Μελίτα Αντωνιάδου, πώς όταν ξεκόψεις και απομονώσεις δύο προτάσεις από ένα κείμενο, αυτές ξενίζουν τον αναγνώστη.

Γιά την αποκατάσταση της πραγματικότητας όμως, παραπέμπω τους ενδιαφερόμενους αναγνώστες σε ΟΛΟΚΛΗΡΟ τό κριτικό μου σημείωμα στο περιοδικό «Είκοστικά», τεύχος 21.

Αναρωτιέμαι πάντως τί προσπάθησε με τόν τρόπο αυτό να αποδείξει ή συνεργάτης σου. Ξαναγυρνάμε άραγε σε έμπρόθετα κακόπιστες μεθόδους πού έχουν ήδη καταδικαστεί στο παρελθόν;

Φιλικά
Αθηνά Σχινά

Προσέχτε κ. Αρανίτση

Αφορμή γιά τό γράμμα μου αυτό, στάθηκε τό άρθρο του Εγγένιου Αρανίτη στο τεύχος 7 του Σχολιαστή.

Στό άρθρο του αυτό ο κ. Αρανίτης καταφέρεται έναντιον του Τύπου και βέβαια πολύ καλά κάνει.

Ο ρόλος του Τύπου στην ύπηρεσία του συστήματος έχει πλέον καταδειχτεί. Οι έφημερίδες δέν κάνουν άλλο από τό να προσπαθούν να αποπροσανατολίζουν τό κοινό και να επιβάλλουν την κυριαρχή ιδεολογία.

Μήπως όμως και ο κ. Αρανίτης (έστω και έξω από τις προθέσεις του) με τά γραφόμενά του προωθεί μεριά από τις κρατούσες κοινωνικές αντίληψεις;

Γιατί τί άλλο κάνει όταν χαρακτηρίζει τους βιασμούς και φόνους γυναικών σαν «μεμονωμένες περιπτώσεις έγκληματικότητας», ενώ αποτελούν ένα μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα.

Λίγο πιο κάτω αναφερόμενος στην περίπτωση Πετρόπουλου (πού σκότωσε, προσπαθώντας να βιάσει, ένα κοριτσάκι) γράφει:

«Κανείς δέν μοιάζει ν' αναρωτιέται... γιατί τόν βασάνιζε ή επιθυμία να βιάσει ένα ανήλικο κοριτσάκι κι όχι μία όμορφη τριαντάρα».

Έτσι λοιπόν σύμφωνα με τόν κ. Αρανίτη ο καθένας θά πρεπε να αναρωτηθεί τί ώθησε τόν Πετρόπουλο στο να θέλει να βιάσει ένα κοριτσάκι, ενώ αν είχε βιάσει τριαντάρα και μάλιστα όμορφη δέν θά υπήρχε λόγος άπορίας και προβληματισμού. Και συνεχίζει:

« Η άτομική ψυχολογία είναι μία περιττή πολυτέλεια γιά την κοινή γνώμη, ή όποια σύμφωνα με τό παράδειγμα του Τύπου, ενδιαφέρεται μόνο να κατατάσσει τά φαινόμενα σε γενικές κατηγορίες».

Όμως κ. Αρανίτη τό «σεξουαλικό πρόβλημα» δέν είναι και τόσο άτομικό, αλλά έχει βαθύτατη σχέση με τις έξουσιαστικές κοινωνικές δομές (γεγονός πού έχει διαπιστωθεί κύρια από τόν Β. Ράιχ).

Από την άλλη, ή άτομική θεραπευτική πάνω στο ψυχαναλυτικό κρεβάτι είναι ελάχιστα αποτελεσματική, έφ' όσον ή κοινωνία παράγει τις νευρώσεις πολύ πιο γρήγορα άπ' ό,τι μπορούν να τις αντιμετωπίσουν οι ψυχαναλυτές.

Αυτά δέν θέλει ή δέν μπορεί να καταλάβει ή κοινή γνώμη και όχι την αναγκαιότητα της άτομικής ψυχολογίας. Ίσως μάλιστα ή άναφορά (όχι ότι δέν πρέπει να γίνεται κι αυτή) των ειδικών προβλημάτων του δράστη βοηθά στο να μεταφερθούν οι ευθύνες από τόν ίδιο, και την νοσογόνα κοινωνική δομή πού τρέφει τό βιασμό, σε δυό-τρια άτομα (π.χ. γονείς, στενό περιβάλλον του δράστη). Πράγμα πού άναμφισβήτητα συμφέρει τόν τύπο και άνακουφίζει την κοινή γνώμη, αφού την απαλλάσσει από τις ευθύνες της.

Η γνώμη μου είναι κ. Αρανίτη ότι τό θέμα με τό όποιο άσχοληθήκατε (ή υπόθεση Πετρόπουλου) είναι αρκετά παρακινδυνευμένο. Βλέπετε στην έποχή μας «μλώντας ένας σάτυρος» (ό Πετρόπουλος π.χ.) δέν θά μπορεί να πει (όπως σε ποιήμα σας):

«Ω! πόσο γρήγορα με ξεχνάνε αυτοί πού τους έβλαψα».

Ράνια Κаланτζή

Φοιτήτρια
Θεσ/νίκης

Λυκότοκος και Λεοντιπάρθη

Διηγηματάκι άφιερωμένο στην έλληνοαμερικάνικη συμφωνία γιά τις θάσεις.

Τό φώς γλίστρησε σε μία τερμιτοκατοικούμενη χωμαάδα και έστόχεινε ακριβώς τό μάτι του γλυκοκοιμόμενου Λυκότοκου, αϊφινιάζοντας τον από τά κατευτιχισμένα του όράματα, πού ως συνήθως διαπραγματεύονταν την ποθητή δεποινίδα Λεοντιπάρθη.

Όντας άγοιροξυπνημένος, μά άποφασιστικός, προχώρησε τρεκλίζοντας έναντιον της χαρμαάδας, την όποια βούλωσε με ένα πατσαβουράκι, ενώ

έξεστόμισε τις συνήθισμένες πρωινές Χριστοπανηγιστες έναντιον των τερμιτών.

Με λαχτάρα έσπευσε να ξαναδεί τά υπέροχα όράματα, πράγμα τό όποιο κατόρθωσε σχεδόν άκαριαία. Αν και ή ώρα ήταν περασμένη, παρέμενε στο κρεβάτι, άδιαφορώντας γιά την εργασία του, την όποια είχε εγκαταλείψει τρεις εβδομάδες νωρίτερα, με την πρόσφαση πώς είχε αναλάβει μία ειδική άποστολή από την κεντρική ύπηρεσία.

Αρκετή ώρα μετά την περιπέτεια με τους τερμίτες, χτύπησε τό κουδούνι. Όμως παρέμεινε άκίνητος. Τό κουδούνι ξαναχτύπησε και τότε μισοκοιμισμένος έπιασε τό ξυπνητήρι και τό πρόσφερε σουβενιέρ στον τοίχο. Μά ή χτυπάν (ή ή χτυπούσα) τό κουδούνι επέμεινε. Ο Λυκότοκος έπειδή προτιμούσε τις εύκολες λύσεις, σηκώθηκε κι έκλεισε τό γενικό διακόπτη του ήλεκτρικού ρεύματος.

Μά και τότε δέν ήρθε ή ποθητή γαλήνη, πού έπιζητούσε ή ψυχή του Λυκότοκου. Άποφασισμένος και βρίζοντας τη σεξουαλική ζωή των άποστόλων, άνοιξε την πόρτα πρόθυμος να δωρίσει στον έπισκέπτη του ένα μπουκέτο βρισιές. Άνοιξε την πόρτα θυμωμένος, αλλά άπέναντι του άναερώθηκε ή μελιστάλαχτη και πεντάμορφη δεσποινίς Λεοντιπάρθη, μέ τό νυχτικό της, να λέει καλημέρα και πώς φέρνει κάτι μεζεδάκια, πού ή μαμά της είχε από την προηγούμενη μέρα φτιάξει και του έφερε πεσκέσι. Έκπληκτος, άφου την ευχαρίστησε, την πήρε νευρικά από τό χέρι, και την έφερε στο σαλόνι μέσω του χώλ, κλείνοντας την πόρτα πίσω τους.

Παρά τη σθεναρή στάση της δεσποινίδος, άρχισε να τη θωπεύει, βγάζοντας της και τό νυχτικό ταυτόχρονα. Μετά μικρό χρονικό διάστημα, Λυκότοκος και Λεοντιπάρθη ήταν μία μάζα, πού κοινωνιόταν θυελλωδώς μπρός-πίσω, με τη Λεοντιπάρθη άνάσκελα και άνοιχτά τά καλλιγράμμα πόδια της και τόν Λυκότοκο χωμένο μέσα της.

Οι συνήθεις κρανηές πόνου ή ευχαρίστησης άκούγονταν ως τό διάδρομο της πολυκατοικίας πού ζούσαν ο Λυκότοκος κι ή Λεοντιπάρθη. Μά κι ύστερα από άπερίσπαστη συνουσία (σερι) πέντε και πλέον ώρων, ή Λεοντιπάρθη, αντί να επιθυμεί να εγκαταλείψει, επέμεινε στη συνέχεια της περιπαθούς συνουσίας, ξεστομίζοντας τη γνωστή ιαχή των φιθλάθλων: «κι άλλο, κι άλλο».

Μά πλέον είχε άρχισι να νιώθει άπληστη σαν δεξιά. Γιά τόν δέ Λυκότοκο πρέπει να ύπογραμμισι ότι παρέ-

μεινε σφριγηλός και κραταιός. Κι ενώ όλα προχωρούσαν φυσιολογικά, ξαφνικά κατέφθασε ή μαμά της Λεοντιπάρθης κι άφου με μία άγκωνιά έσπασε την πόρτα, εισέβαλε στο σαλόνι, κι άνεμιζοντας μικρό μπαλτά, έκουσε τό πράμα του Λυκότοκου, τό όποιο και τοποθέτησε στην τσάντα της.

Έτσι μακάβρια, τέλειωσε ή διαβόητη συνουσία διά παντός, κι ο μέν Λυκότοκος μετακόμισε στη Λέσχη Ευνούχων, ή δέ Λεοντιπάρθη, έθαψε τό άτυχές γεγονός, και δέν έπαψε να διαλαλεί την παρθενια της. Γιατί ο αυτο τόν κόσμο ύπάρχουν άπειράριθμοι Λυκότοκοι.

Ι.Σ.Κ.

Ευχές

Κους Τ. Μαστραντώνη, Γ. Μηλιό και Δ. Ψαργά

Αγαπητοί φίλοι, είναι πολύ ένδιαφέρον ότι με την έκδοση του Σχολιαστή πέτυχατε να άπειθυνθείτε σε μεγαλύτερο αριθμό αναγνωστών άπ' ό,τι καταφέρατε ως τώρα με την έκδοση του περιοδικού «Θέσεις». Ως φαινοαι ο Σχολιαστής είναι τό μόνο περιοδικό πού άφομοίωσε δημιουργικά τό μάθημα του (σχετικά) δημοφιλούς ΑΝΤΙ. Σας εύχομαι λοιπόν τά επόμενα χρόνια να κατορθώσετε να άπειθυνθείτε στο σύνολο του ελληνικού λαού ζητώντας του ενεργητική συμμετοχή ή έστω άπλή συναίεση, στα πλαίσια του Προγράμματός σας, άφου ξεπεράσετε κάποιες κοιραστικές ανάλυσεις γιά την «Κρίση της Άριστερας», πού κατά τη γνώμη μου οι λόγοι πού τη γέννησαν και την άποτελείωσαν λίγη σχέση έχουν με τη δική σας γενιά και ευθύνη. Ως τότε σας εύχομαι καλή έπιστημονική σταδιοδρομία, μέσα και έκτός Πανεπιστημίου, έντός και έκτός Ελλάδος πλούσια συναισθηματική-έρωτική ή και οικογενειακή ζωή και μερικές άναλύσεις αυτοκριτικού χαρακτήρα σχετικά με τη λειτουργία των θέσεων σας στο πέραςμα του χρόνου και ειδικότερα σχετικά με την καθημερινή σας Πρακτική στο βαθμό πού ξεπερνάει τό ρόλο σας σαν έπιστημονων-διανοιμένων-έκδοτών και άνοιγεται σ' άλλους χώρους, δηλαδή σε άλλους κυριολεκτικά, πέρα από τη δική σας παρέα, ανθρώπους με τούς όποιους συζητείτε, συναποφασίζετε και συνεκτελείτε.

Φιλικάτα
Γιάννης Σ. Μεταξάς
Χολαργός